

საქართველოს შინაგან საქმეთა
სამინისტროს აკადემია

ალექსანდრე კვაშილავა

**დანაშაულის კვალიფიკაციის
თეორიული პრობლემები და
სისხლის სამართლის კერძო
ნაწილის მიმოხილვა**

გამომცემლობა „იურიდიული აზრი“

თბილისი 2002წ.

წინამდებარე ნაშრომში განხილულია დანაშაულის კვალიფიკაციის საფუძვლები, სისხლისსამართლებრივ ნორმათა გამოყენებისა და დანაშაულის ფაქტობრივ გარემოებათა შეფასების პრობლემები, მიმოხილულია სსკ კერძო ნაწილის ყველა კარი და თავი, რომლებიც მოიცავენ სსკ კერძო ნაწილის ყველა (108-413-ე) მუხლს. სსკ ცალკეული თავების მიხედვით მოცემულია დანაშაულთა იურიდიული ანალიზი, განსაკუთრებული ყურადღება აქვს დათმობილი ახალი სს კოდექსით შემოღებულ დანაშაულთა განხილვასა და ტერმინოლოგიის განმარტებებს, ჯეროვანი ადგილი ეთმობა განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონასთან (საზღვრებთან) დაკავშირებულ დანაშაულს, კომპიუტერულ და ნარკოტიკულ დანაშაულს, განხილულია სსკ ზოგადი ნაწილის ნორმების კავშირი დანაშაულის კვალიფიკაციასთან. მოცემულია ძველ და ახალ სს კოდექსებს შორის განსხვავება.

ნაშრომი გამოადგება სტუდენტებს, სამართალდამცავი ორგანოების მუშაკებს, მეცნიერებს და ყველა დაინტერესებულ პირს.

რედაქტორები: - იურიდიულ მეცნიერებათა
დოქტორი გივი ლობჯანიძე,
იურიდიულ მეცნიერებათა
დოქტორი ომარ მინდაძე

რეცენზენტები: იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატები: პეტრე დაუთაშვილი, გურამ ივანიშვილი და შსს აკადემიისა და თბილისის ბიზნესის სახელმწიფო ინსტიტუტის, სისხლის სამართლის, სისხლის სამართლის პროცესისა და კრიმინოლოგიის კათედრები

რედაქტორებისაგან

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს სისხლის სამართლის, სისხლის სამართლის პროცესისა და კრიმინოლოგიის კათედრის პროფესორის ალექსანდრე კვაშილავას წინამდებარე წიგნი საინტერესოა ავტორის მიერ ჩატარებული კვლევების შედეგებით. მასში ჩაქსოვილია ავტორის შსს ორგანოებში, სამეცნიერო დაწესებულებასა და შსს აკადემიაში მუშაობის დიდი გამოცდილება, სადოქტორო დისერტაციის დაწერასთან დაკავშირებულ და სხვა მრავალ გამოკვლევათა შედეგები. წიგნში სრულიად ახლებურად არის პრობლემები განხილული. გამოკვლევის შედეგები დამაჯერებლად არის დასაბუთებული. განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს და შესაბამის შეფასებას იმსახურებს დანაშაულის კვალიფიკაციის ორ ეტაპად დაყოფა, ცალკეული მაკვალიფიცირებელი ნიშნების გამოკვლევა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის მიმოხილვა, რეკომენდაციები ქმედებისა და დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირებისათვის სსკ კერძო და ზოგადი ნაწილის ნორმების გამოყენების შესახებ. წიგნი დაწერილია დანაშაულის კვალიფიკაციის შესახებ ადრე გამოცემული ნაშრომებისაგან სრულიად განსხვავებულად. იგი დახმარებას გაუწევს იურიდიული ფაკულტეტების სტუდენტებს, ლექტორ-მასწავლებლებს, მეცნიერ მუშაკებს, სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებს და სისხლის სამართლის პრობლემებით დაინტერესებულ სხვა პირებს.

შესავალი

დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირების პრობლემა სისხლის სამართლის ძირითადი პრობლემაა. სამართლიანი, ობიექტური და კანონიერი გადაწყვეტილების მიღება სისხლის სამართლის საქმეზე შესაძლებელია მხოლოდ დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირების შემთხვევაში. ამიტომ ამ პრობლემის გადაჭრას სისხლის სამართალში ყველაზე დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს, როგორც მეცნიერებაში, ისე საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკაში.

ტერმინი „დანაშაულის კვალიფიკაცია“ საბჭოურ სისხლის სამართლებრივ თეორიაში სხვადასხვა დროს სხვადასხვანაირად იწოდებოდა. მას უწოდებდნენ სისხლის სამართლებრივი კანონის განმარტებას, სისხლის სამართლის კანონის დროში და სივრცეში მოქმედების დადგენას, სასჯელის დანიშვნას, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისა და სასჯელისგან განთავისუფლებას და ა.შ.¹ ამ პრობლემას მრავალი რუსი მეცნიერის ნაშრომი ეძღვნება. მათ შორის აღსანიშნავია ნაშრომები: ა.ა. გერცენზონის „დანაშაულის კვალიფიკაცია“, გამოცემული 1947 წელს, ვ.ნ. კუდრიავეცის - „დანაშაულთა კვალიფიკაციის თეორიული საფუძვლები“ (1963 წ.), მისივე ნაშრომი „დანაშაულის კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია“ (1972 წ.), ა.ვ. ნაუმოვის სისხლის სამართლებრივი ნორმების გამოყენება (1973 წ.), ა.ვ. ნაუმოვის და ა.ს. ნოვიჩენკოს - „ლოგიკის კანონები დანაშაულთა კვალიფიკაციისას“, ბ.ა. კურინოვის - „დანაშაულთა კვალიფიკაციის მეცნიერული საფუძვლები“ და სხვა. საქა-

¹ Б.А. Куринов, Научные основы квалификации преступлений.

რთველოში ამ პრობლემაზე მხოლოდ ერთი წიგნია გამოქვეყნებული და ისიც ამავე ნაშრომის ავტორს ეკუთვნის. წიგნის დასახელებაა: „დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემები“ და იგი გამოცემულია 1997 წელს გამომცემლობა „მოლოდინის“ მიერ.

დანაშაულის კვალიფიკაციას გარკვეული ადგილი უჭირავს საბჭოურ პერიოდში გამოცემულ სახელმძღვანელოებში. დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემები განხილულია აგრეთვე ზ. წულაიას წიგნში „საქართველოს სისხლის სამართლის განსაკუთრებული ნაწილი“, რომელიც გამოცემულია 1996 წელს „ინტელექტის“ მიერ. მეტნაკლებად ეს პრობლემა განხილულია სხვა ნაშრომებშიც.

არის გარკვეული აზრთა სხვაობა დანაშაულის კვალიფიკაციის ცნების თაობაზე, მაგრამ დანაშაულის კვალიფიკაცია რომ გონებრივი შრომა და მისი შედეგია, ჩემი აზრით, სადავო არ უნდა იყოს. ლიტერატურაში ცნობილია დანაშაულის კვალიფიკაციის ორი სახე – ოფიციალური და არაოფიციალური. ოფიციალურად ითვლება დანაშაულის კვალიფიკაცია მაშინ, როდესაც მას ახდენს თანამდებობის პირი (მომკვლევე პირი, გამომძიებელი, პროკურორი, მოსამართლე), რომელსაც სისხლისსამართლებრივი ნორმის წინასწარ ან საბოლოოდ გამოყენების უფლება კანონით მინიჭებული აქვს.

არაოფიციალურია დანაშაულის კვალიფიკაცია, როდესაც მას ახდენს მეცნიერი, პედაგოგი, სტუდენტი და სხვა, რომელსაც კანონის პრაქტიკულად გამოყენების უფლება არა აქვს მინიჭებული.

დანაშაულის კვალიფიკაციის ცნება, ჩემი აზრით, უნდა

მოიცავდეს კანონის, კერძოდ, სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციის ზუსტად აღქმას, ჩადენილი ქმედების ასევე ზუსტად აღქმას, კანონისა და ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ნიშნების შესწავლას, გონებრივად მათი შეპირისპირების გზით მათ შორის მსგავსების ან განსხვავების დადგენას.

ზოგი ავტორი ძალიან დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ლოგიკას დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის. ქმედების სწორად დაკვალიფიცირებასთან დაკავშირებით შეიძლება საჭირო გახდეს ლოგიკაც და სხვა მეცნიერებაც. მაგალითად, მათემატიკა, ქიმია, ფიზიკა, ბიოლოგია და სხვა. მაგრამ ამ მეცნიერებათა გამოყენება შეიძლება ქმედების კვალიფიკაციის ფარგლებს გარეთ, ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ნიშნების დადგენა-დაზუსტების სფეროში, რაც დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირებისათვის აუცილებელია, მაგრამ თვითონ კვალიფიკაციას, ე.ი. უშუალოდ იმ შრომას, რომელსაც დანაშაულის კვალიფიკაციას ვუწოდებთ, არ წარმოადგენს. არასისხლისსამართლებრივი მეცნიერება შეიძლება გამოყენებულ იქნას არა დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის, არამედ პროცესუალური პრობლემების მოსაგვარებლად, ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების შესასწავლად, მისი იმ ნიშნების აღმოსაჩენად, დასადგენად, დასაზუსტებლად, რომლებიც საჭიროა დანაშაულის დაკვალიფიცირებისას სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლის დისპოზიციით დადგენილ ნიშნებთან შესადარებლად.

დანაშაულის დაკვალიფიცირება გულისხმობს ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების პროცესუალური წესების

დაცვით დადგენილი და პროცესუალურ დოკუმენტებში ასახული ნიშნების კანონით დადგენილ ნიშნებთან შედარებას, მათ ურთიერთდამთხვევას, სრული შესაბამისობის დადგენას კანონით გათვალისწინებულ და პროცესუალურად დამაგრებულ ნიშნებს შორის და ამ გზით იმ ნორმის პოვნას სისხლის სამართლის კოდექსში, რომელიც სრულყოფილად შეესაბამება ფაქტიურ გარემოებებს. ამასთან ყველა შემთხვევაში უნდა გექონდეს მხედველობაში, რომ დანაშაული მხოლოდ ის ფაქტიურად ჩადენილი ქმედებაა, რომელიც აკრძალულია სისხლისსამართლებრივი ნორმით. კერძოდ, აკრძალვას გამოხატავს სისხლისსამართლებრივი ნორმის სანქცია სასჯელის გამოყენების მუქარით. სასჯელი კანონით გათვალისწინებული გარემოებებიდან გამომდინარე, შეიძლება ყველა დამნაშავის მიმართ ერთნაირი არ იყოს, მაგრამ მუქარა ყველას მიმართ ერთნაირია, რასაც გარკვეული პროფილაქტიკური მნიშვნელობა აქვს.

§1. დანაშაულის კვალიზიფიკაციის ცნება და მნიშვნელობა

დამოუკიდებელი საქართველოს კანონმდებლობა ჯერჯერობით წარმოადგენს ყოფილი საბჭოური კანონმდებლობისაგან მიღებულ ახალ მოვლენას, მას ჯერჯერობით არა აქვს მოცილებული საბჭოური ხასიათის ყველა ნიშანი, მაგრამ მისი ძირითადი არსი შეცვლილია, განახლებულია და მოქმედებს იმდენად, რამდენადაც არ ეწინააღმდეგება ახალ

წყობილებას გარდამავალ პერიოდში.

საზოგადოებაში მოწესრიგებას მოითხოვს მთელი რიგი ურთიერთობებისა. მათ შორისაა სამოქალაქო სამართლებრივი, ადმინისტრაციული, შრომითი, საოჯახო და საქორწინო, სამეურნეო სამართლის სხვადასხვა დარგის პროცესუალური ურთიერთობები და სხვა.

სისხლის სამართლებრივ ურთიერთობას აწესრიგებს სისხლის სამართალი, უფრო ზუსტად სისხლის სამართლის კანონმდებლობა – სისხლის სამართლის კოდექსი, კანონი, საერთაშორისო ხელშეკრულება.

სისხლის სამართლებრივი ურთიერთობა წარმოიშობა მხოლოდ დანაშაულის ჩადენის შედეგად მისი ჩადენისთანავე. ეს იმას ნიშნავს, რომ ამ მომენტიდან სახელმწიფოს უფლება აქვს მისცეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში და დასაჯოს დანაშაულის ჩამდენი, ხოლო ეს უკანასკნელი ვალდებულია აგოს პასუხი და მოიხადოს სასჯელი.

არსებობს ამის საწინააღმდეგო აზრიც, მაგრამ მას ვერ დავეთანხმებით. ამრიგად, სისხლის სამართლებრივ ურთიერთობას ორი სუბიექტი ჰყავს – სახელმწიფო და დანაშაულის ჩამდენი. ესენი ორივე უცვლელი სუბიექტია. არც ერთის გამოცვლა შეიძლება და არც მეორის. ერთ მხარეზე ყოველთვის სახელმწიფო ახორციელებს მის უფლებებს მისი სამართალდამცავი ორგანოების მეშვეობით, ხოლო მეორე მხარეზე – დანაშაულის ჩამდენი პირი თვითონ აგებს პასუხს მის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის. კატეგორიულად აკრძალულია სხვის მიერ ჩადენილ დანაშაულზე სხვამ აგოს პასუხი. ეს ასეა და ასეც უნდა იყოს არა მარტო

საქართველოში, არამედ ყველა ცივილიზებულ ქვეყანაში.

იმისათვის, რათა სახელმწიფომ მისი უფლება გამოიყენოს და დასაჯოს დანაშაულის ჩამდენი, ხოლო ამ უკანასკნელმა აგოს პასუხი და მოიხადოს სასჯელი, საჭიროა სახელმწიფოს თავისი უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს (ჩვენთან პარლამენტი) მეშვეობით დადგენილი ჰქონდეს, თუ რომელი საზოგადოებრივად საშიში ქმედება ითვლება სახელმწიფოში დანაშაულად და რა სახის სასჯელი რა ზომით შეიძლება იქნეს გამოყენებული ყოველი კონკრეტული დანაშაულის ჩამდენ პირთა მიმართ. დანაშაულთა ჩამონათვალი კანონში უნდა იყოს ამომწურავი, ე.ი. დანაშაულად შეიძლება შეფასდეს მხოლოდ ის ქმედება, რომელიც კანონით არის გათვალისწინებული. ამ მოთხოვნას საქართველოს სსკ აკმაყოფილებს.

იმისათვის, რომ სწორი იურიდიული შეფასება მიეცეთ საზოგადოებრივად საშიშ ქმედებას, ე.ი. მოვახდინოთ დანაშაულის კვალიფიკაცია, საჭიროა გარკვეული ცოდნა. კერძოდ, პირმა, რომელიც ქურდობას აფასებს დანაშაულად და ახდენს მის კვალიფიკაციას, აუცილებელია იცოდეს:

დანაშაულის ზოგადი ცნება, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის საფუძველი, ბრალის ფორმები, კანონის მოქმედება დროში, სივრცეში და პირთა წრის მიმართ, გარემოებები, რომლებიც გამორიცხავენ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას (აუცილებელი მოგერიება, უკიდურესი აუცილებლობა, დამნაშავის შეპყრობა, დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით ხელის აღება და ბრძანების ან სხვა მოვალეობის შესრულება, მართლზომიერი რისკი), პასუხისმგებლობა დანაშაულის ჩასადენად

მზადებისა და მისი ჩადენის მცდელობისათვის, დანაშაულის ჩადენაში თანამონაწილეობის საკითხები, დანაშაულთა რეალურ და იდეალურ ერთობლიობათა შინაარსი, კანონით გათვალისწინებული დანაშაულებრივი დაჯგუფებების სახეები, წინასწარ შეუთანხმებელი, წინასწარ შეთანხმებული და ორგანიზებული ჯგუფები, ბანდა);¹

უნდა იცოდეს და ერთიმეორისაგან ანსხევებდეს დანაშაულის ჩადენას არაერთი ნასამართლობის მქონე პირისა და რეციდივისტების მიერ და ა.შ.

ყველა ეს საკითხი მოწესრიგებულია სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილით, რომელიც მოიცავს 6 კარს, 18 თავს და 1-107 მუხლებს, რაც დანაშაულის კვალიფიკაციის მეცნიერული საფუძვლების შემსწავლელს უკვე შესწავლილი აქვს ან თუ დააეიწყდა ვინმეს, უნდა გაიხსენოს. თუ არ იცის, შეისწავლოს. სხვანაირად სისხლისსამართლებრივი ნორმის გამოყენებას ვერ შესძლებს.

აუცილებელია სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში კონკრეტულ დანაშაულთა განლაგების პრინციპების ცოდნა. კერძო ნაწილის ნორმა აუცილებლად ითვალისწინებს კონკრეტულ დანაშაულსა და სასჯელს მის ჩამდენ პირთა მიმართ. ნორმა, რომელიც ამ მოთხოვნას არ შეესაბამება, არ შეიძლება იყოს სს კოდექსის კერძო ნაწილში. მართალია, სსკ კერძო ნაწილში არის სამი მუხლი (307-ე, 322-ე, 382-ე), რომელიც კონკრეტულ დანაშაულსა და სასჯელს არ ითვალისწინებს, მაგრამ ეს მუხლები არ წარმოადგენენ სსკ კერძო ნაწილის ნორმებს. ისინი ზოგადი ნა-

¹ ა. კვაშილავა, ლ. კვაშილავა „კორუფციასთან ბრძოლის პრობლემები“ სამართალი, 1995 წ. №3-4 გვ. 51.

წილის ნორმებია, მაგრამ იმ განსხვავებით, რომ ზოგადი ნაწილის ნორმების (1-107) მუხლების მოქმედება მოთხოვნებისასამებრ ვრცელდება კერძო ნაწილის ყველა მუხლზე, გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი სამი მუხლისა, ხოლო აღნიშნული სამი მუხლით დადგენილი ნორმა ვრცელდება მხოლოდ იმ დანაშაულებზე, რომლებიც მოთავსებული არიან ამ მუხლებთან ერთად ერთ თავში. მაგ., 307-ე მუხლის მოქმედება შემოიფარგლება სსკ კერძო ნაწილის XXXVII თავით (308-ე-315-ე, 318-ე-319-ე მუხლები). 322-ე მუხლი ვრცელდება მხოლოდ 309-ე, 311-ე, 314-ე, 315-ე, 319-ე მუხლებში მოთავსებულ დანაშაულებზე. ხოლო 382-ე მუხლი ვრცელდება სამხედრო დანაშაულზე (383-403 მუხლებზე).

სს კოდექსის კერძო ნაწილის თავებში დანაშაულები მოთავსებულია გვარეობითი ობიექტების მიხედვით. ყოველ დანაშაულს განსაზღვრავს სს კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიცია, რომელიც ასახელებს ან აღწერს დანაშაულებრივ ქმედებას ან მიუთითებს კანონზე, ნორმატიულ აქტზე, რომელიც იძლევა ქმედების აღწერილობას. გარდა ამისა, საჭიროა აგრეთვე ვიქონიოთ მხედველობაში, რომ ერთი დისპოზიცია ზოგჯერ რამდენიმე დანაშაულს ასახავს, რომელთა ერთიმეორისაგან განსხვავება აუცილებელია ქმედების სწორად დაკვალიფიცირებისათვის. გარდა ამისა, რაც მთავარია, უნდა ვიქონიოთ მხედველობაში ის, რომ დანაშაული მხოლოდ ის ქმედებაა, რომლის მოდელიც სსკ კერძო ნაწილის დისპოზიციაშია მითითებული. ამიტომ კანონის არსის ზუსტად გაგებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. მაგ., ჩვეულებრივი მოცულობის 237-ე მუხლში გათვალისწინებულია დანაშაულის 550-ზე მეტი

ნაირსახეობა. გამომძიებელმა უნდა დაადგინოს, რომელია 550-დან ჩადენილი. მიმსგავსებით, კანონით დადგენილი და ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ნიშნების უმრავლესობით საკითხის გადაწყვეტა არ შეიძლება. დანაშაულის დაკვალიფიცირებისთვის საჭიროა კანონით გათვალისწინებული ქმედების მოდელისა და ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებას შორის სრული შესაბამისობის დადგენა. ფაქტიურად ჩადენილი ქმედებისა და კანონით გათვალისწინებული ქმედების ყველა ნიშნის დამთხვევას ზოგი ავტორი იგივეობას უწოდებს. ჩემი აზრით, ეს არაა სწორი. ამ შემთხვევაში იგივეობას ადგილი არა აქვს, რადგანაც კანონში მოცემულია დანაშაულის მოდელი და მისი ნიშნები. დანაშაული მოდელი კი არ არის, არამედ, როგორც მიუთითებს სსკ მე-7 მუხლი, ფაქტიური ქმედებაა. შინაარსობრივად კანონით გათვალისწინებული დანაშაულმა მოდელი და თვით დანაშაული დაახლოებით ისეთ ურთიერთობაშია ერთიმეორესთან, როგორშიც ადამიანი და მისი ფოტოსურათი. ადამიანის სურათში ასახულია ადამიანის გარეგნობა, მაგრამ სურათი ადამიანი არ არის. ის მხოლოდ მისი გარეგნობის ამსახველი უსულო საგანია, რომელზეც აღბეჭდილია ცოცხალი ადამიანის სახე. მთლად ასეთი დამოკიდებულება სს კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციასა და დანაშაულს შორის არ არის. სურათი ასახავს კონკრეტული ადამიანის გარეგნობას. სურათით ადამიანის იგივეობის დადგენა შეიძლება, ხოლო კანონი ერთ მოდელს იძლევა (სხვანაირად არც შეიძლება) ერთი და იგივე სახელწოდების ყველა დანაშაულისთვის, მაშინ როდესაც ისინი ყველა ერთიმეორისაგან განსხვავდება. მაგ., ყველა ქურდობა განსხვავდება

ერთიმეორისაგან, ყველა მკვლელობა და სხვა დანაშაული განსხვავდება ერთიმეორისაგან, მაგრამ ყველა ქურდობის, ყველა მკვლელობისა და სხვა დანაშაულებისათვის კანონი თითო მოდელს იძლევა და იგი გამოიყენება სახელმწიფოში კანონის მოქმედების მთელს პერიოდში. ამიტომ ქმედების დაკვალიფიცირება იგივეობის დადგენას არ ნიშნავს. თუ მას იგივეობას ვუწოდებთ იმის გამოსახატავად, რომ ჩადენილი ქმედება ის არის, რომელიც ამა და ამ კონკრეტული მუხლით არის გათვალისწინებული, მაშინ სიტყვა „იგივეობის“ შინაარსი სხვანაირი უნდა იყოს. ამჟამად იგივეობა გულისხმობს ერთსა და იმავეს. ეს ერთი შინაარსი აქვს მას. მაგ., ექსპერტმა დაადგინა, რომ ივანიძის ბინაში საწერი მაგიდის შუშაზე დარჩენილი თითის ანაბეჭდი და გოლოიანისაგან ნიმუშად აღებული თითის ანაბეჭდი ზუსტად ერთნაირია. ორივე ისინი წარმოადგენენ გოლოიანის მარჯვენა ხელის ცერა თითის ანაბეჭდს, ე.ი. ორივე ანაბეჭდი ერთი თითისაა, ე.ი. ეს ორივე ანაბეჭდი დატოვა ერთმა თითმა. აი ეს არის იგივეობა. ასეთ იგივეობაზე ჩადენილ და კანონით გათვალისწინებულ ქმედებათა მიმართ ლაპარაკიც ზედმეტია. ამ საკითხზე ზ. წულაია წერს: – შესატყვისობის სიზუსტე აღნიშნავს იგივეობას მომხდარ ფაქტსა (ჩადენილსა) და კანონში აღწერილ ქმედებას (მოქმედებასა და უმოქმედებას) შორის¹.

ჩემი აზრით, ეს იგივეობის არსის დანაშაულის კვალიფიკაციასთან მიმართებაში ზუსტად გამოთქმის მცდელობაა, მაგრამ ორ სხვადასხვა ქმედებას შორის იგივეობის

¹ ზ. წულაია, სისხლის სამართლის განსაკუთრებული ნაწილი, თბ., ინტელექტი, 1996 წ. გვ. 10

არსებობა შესაძლებელია? იგივეობაზე შეიძლება ლაპარაკი მხოლოდ ერთი არსების, ერთი მოვლენის მიმართ. ამიტომ ორ გარემოებას შორის, უფრო ზუსტად, კანონსა და დანაშაულს შორის იგივეობაზე ლაპარაკი ზედმეტად მიმაჩნია. ამასთან არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ დანაშაული მხოლოდ ის არის, რაც ქმედების სახით გათვალისწინებულია სსკ კერძო ნაწილის ნორმით. გარკვეულია ისიც, რომ დანაშაულის კვალიფიკაცია გულისხმობს ჩადენილი ქმედების შესატყვისი ნორმის პოვნას სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში, მაგრამ მარტო ეს საკმარისი არ არის.

ბ.ა. კურინოვი მხარს უჭერს ვ.ნ. კუდრიაეცევის, ა.ე. ნაუმოვის, ა.ს. ნოვიჩენკოს მასში, რომ დანაშაულის კვალიფიკაციის ცნება თეორიაში და პრაქტიკაში ორი მნიშვნელობით იხმარება: ა) კვალიფიკაცია როგორც გარკვეული ლოგიკური პროცესი, როგორც ამა თუ იმ პირის მოღვაწეობა, მიმართული შესაბამისობის (იგივეობის) დადგენისაკენ კონკრეტული განსახილველი შემთხვევის ნიშნებსა და სისხლის სამართლის კოდექსის განსაკუთრებული ნაწილის ნორმით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნებს შორის. ბ) როგორც საზოგადოებრივად საშიში ქმედების სამართლებრივი შეფასება.¹ ამ ორ ცნებას იგი თვლის ერთიმეორესთან მჭიდროდ დაკავშირებულად და მათ გაერთიანებას დანაშაულის კვალიფიკაციის ცნებაში საჭიროდ მიიჩნევს.

ეს აზრი მარტო ბ.ა. კურინოვს კი არ ეკუთვნის. არამედ

¹ Б.А. Куринов, Научные основы квалификации преступлений МГУ, 1984 г.7.

საბჭოური პერიოდის იურიდიულ მეცნიერების კორიფეებიც ამ აზრისანი იყვნენ. აქ, როგორც ვხედავთ, ლაპარაკია ურთიერთკავშირზე დანაშაულის შემადგენლობასა და ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებას შორის, ე.ი. კანონით ყველა დანაშაულისათვის ცალ-ცალკე დადგენილ და ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებათა ნიშნებს შორის. გამოდის, რომ ზ. წულაიასა და რუსი ავტორების აზრი ამ საკითხზე ერთნაირია. ყოველ შემთხვევაში გამოკვეთილი სხვაობა მათ შორის არ არის. მაგრამ საქმე ის არის, რომ ბ.ა. კურინოვი წიგნში „დანაშაულის კვალიფიკაციის მეცნიერული საფუძვლები“ სისტემატიურად იმეორებს, რომ დანაშაულის შემადგენლობა აბსტრაქტული, ე.ი. ფაქტიურად არარსებული ცნებაა. ამაში იგი მართალია. მაგრამ ისმის კითხვა: შეიძლება თუ არა არსებობდეს იგივეობა არარსებულსა და არსებულს შორის, როგორც ბ.ა. კურინოვის ნათქვამიდან გამოდის, ან შეიძლება ლაპარაკი არარსებულისა და არსებულის იგივეობაზე? სხვანაირად რომ ეთქვას, შეიძლება არსებული და არარსებული ერთი და იგივე იყოს? მიმაჩნია, რომ არ შეიძლება და ამიტომ ამ ნაწილში რუს მეცნიერებს მხარს ვერ დაეუჭერ.

მხარდაჭერას იმსახურებს, ჩემი აზრით, ზ. წულაიას მოსაზრება იმის შესახებ, რომ დანაშაულის სწორად დაკვალიფიციერებისათვის საჭიროა რამდენიმე პირობის დაცვა. იგი ასახელებს ხუთ პირობას. მათ შორისაა:

- დანაშაულებრივი ხელყოფის გვარეობითი ობიექტის განსაზღვრა;

- ჩადენილი ქმედებისა და გამოსაყენებელი ნორმის ნიშნების ზუსტი და სრული მოცულობით ურთიერთდამთხვევის დადგენა;

- სისხლის სამართლის კოდექსის კონკრეტულ მუხ-
ლში აღწერილი ქმედების ყველა ნიშნის შესატყვისობის
დადგენა (მხედველობაშია კანონით დადგენილი და ფაქტი-
ურად ჩადენილი ქმედების ნიშნების დამთხვევა);

- სისხლის სამართლის ნორმათა შორის კონკურენცი-
ის საკითხის ზუსტად გადაწყვეტა;

- დადგენა იმისა, დამთავრებულია თუ არა დანაშაუ-
ლი და გამოსაყენებელი ნორმით დადგენილი ნიშნები მარ-
ტო ბრალდებულის ქმედების ნიშნებს ემთხვევა თუ კიდევ
სხვა პირებისას.

ზემოთ ჩამოთვლილ გარემოებათა დადგენა დანა-
შაულის სწორად დაკვალიფიცირებისათვის აუცილებელია.
ჩემი აზრით, ამ ჩამონათვალს უნდა მიემატოს სხვა გარე-
მოებებიც. მაგალითად, თუ დანაშაული დამთავრებული არ
არის, დასადგენია, დაუმთავრებელი დანაშაულის რომელ
ფორმასთან გვაქვს საქმე მზადებასთან თუ მცდელობასთან.
ასეთ შემთხვევაში დასადგენია არა მარტო ის, სრულყოფი-
ლად ემთხვევა თუ არა სისხლის სამართლის კოდექსის
მუხლის დისპოზიციით გათვალისწინებული ქმედება და მისი
ნიშნები ჩადენილ ქმედებასა და მის ნიშნებს, არამედ მზა-
დებისა ან მცდელობის ნიშნებიც.

აქვე უნდა დადგინდეს, ხომ არ ჰქონდა ადგილი დან-
აშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით ხელის აღებას
ან მართლზომიერ რისკს და სხვ.

ყველა შემთხვევაში, როდესაც ამას საქმის ვითარება
მოითხოვს, უნდა დადგინდეს: ქმედება ხომ არ არის ჩა-
დენილი პასუხისმგებლობის გამომრიცხავ გარემოებაში ან
საერთოდ ჰქონდა თუ არა ადგილი ქმედებას, თუ ჰქონდა—

დასჯადია თუ არა იგი, ხომ არ არის ჩადენილი შეურაცხადი პირის მიერ. ქმედების დანაშაულად შეფასებისათვის კანონი ხომ არ მოითხოვს სპეციალურ სუბიექტს, ასეთი პირის მიერ არის ჩადენილი განსახილველი ქმედება თუ სხვის მიერ. აგრეთვე უნდა დადგინდეს ყველა მაკვალიფიცირებული ნიშანი, რომელიც კანონით დადგენილია ამა თუ იმ დანაშაულისათვის. ასეთია, მაგალითად, არაერთგზისობა, პირთა ჯგუფის წინასწარი შეთანხმება, სათაესოში შეღწევა, ნასამართლობა, რეციდივისტობა, ორგანიზება, ბანდა, თანამდებობა, ხელისუფლების წარმომადგენლობა, სამხედრო მოსამსახურეობა, პოლიტიკური თანამდებობის დაკავება, დანაშაულის ჩადენა კანონით გათვალისწინებული მდგომარეობის ან საშუალებათა გამოყენებით, ქმედება, რომელსაც მოჰყვა კანონით გათვალისწინებული შედეგი და ა.შ.

ეს ჩამონათვალი სრული არ არის, მაგრამ ლაპარაკია იმაზე, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიცია თუ ითვალისწინებს მაკვალიფიცირებელ ნიშანს, იგივე ნიშანი უნდა ვეძებოთ ჩადენილ ქმედებაშიც. თუ კანონით გათვალისწინებულ და ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებათა მაკვალიფიცირებელი ნიშნები ემთხვევა ერთმანეთს, მაშინ შეიძლება ვთქვათ, რომ ქმედების შესატყვისი ნორმა მოინახა, დანაშაულის დაკვალიფიცირების საკითხი გადაწყვეტილია. რა თქმა უნდა, აქ ლაპარაკია არა მარტო ერთი მაკვალიფიცირებელი ნიშნის დამთხვევაზე, არამედ მის დამთხვევაზე სხვა ყველა საჭირო ნიშანთან ერთად. მაგალითად, 109-ე მუხლი (მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში) ითვალისწინებს 30 მაკვალიფიცირებელ ნიშანს, რომელიც მოთავსებულია ამავე

მუხლის 14 პუნქტში. იმისათვის, რომ დანაშაულის დაკვალიფიცირება სწორად მოხდეს, საჭიროა დადგინდეს, ჰქონდა თუ არა ადგილი მკვლელობას. თუ ჰქონდა და მისი სუბიექტი აკმაყოფილებს კანონის მოთხოვნებს, პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი გარემოებები სახეზე არ არის, უნდა დადგინდეს მკვლელობის მაკვალიფიცირებელი ნიშნები. თუ ანგარების მიზნით იყო ჩადენილი მკვლელობა, სახეზე იქნება 109-ე მუხლის „ი“ პუნქტით გათვალისწინებული დანაშაული, თუ ხულიგნური ქვენა გრძნობითაა მოკლული, სახეზე იქნება იმავე მუხლის „კ“ პუნქტით გათვალისწინებული მკვლელობა და ა.შ.

ახლა იმის შესახებ, თუ რა არის დანაშაულის კვალიფიკაცია, რაში მდგომარეობს მისი შინაარსი, რას მოიცავს იგი, როგორ შეიძლება იგი ჩამოყალიბდეს.

ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ ვერ ვეთანხმებით ავტორებს, რომლებიც დანაშაულის კვალიფიკაციაში გულისხმობენ იგივეობის დადგენას კანონით გათვალისწინებულ დანაშაულთან შემადგენლობებსა და ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებათა ნიშნებს შორის.

ჯერ ერთი, დანაშაულის შემადგენლობა აბსტრაქტული, ფაქტიურად არარსებულია. არარსებულს ნიშნები არ შეიძლება გააჩნდეს. ნიშნები მხოლოდ იმას აქვს, რაც ფაქტობრივად არსებობს. გარდა ამისა, დანაშაულის ისეთი შემადგენლობის არსებობის შესაძლებლობა, რომელიც შედგება სუბიექტის, ობიექტის, სუბიექტური და ობიექტური მხარეებისაგან, ჯერჯერობით არავის დაუსაბუთებია. ცნობილი რუსი მეცნიერი, იურისტი ა.ა. პიონტკოვსკი დანაშაულის შემადგენლობის არსებობას არამართო მხარს არ უჭერ-

და, არამედ მას ცარიელ ცნებას უწოდებდა¹. მიუხედავად იმისა, რომ ა.ა. პიონტკოვსკის ამ საკითხზე ბევრი მხარდამჭერი ჰყავდა, 1958 წელს მიღებულ სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საქმეთა წარმოების კანონმდებლობათა საფუძვლებში ეს ტერმინი მაინც იქნა შემოღებული. ვინაიდან ეს კანონმდებლობის საფუძვლები საკავშირო იყო, მოკავშირე რესპუბლიკების შესაბამის კოდექსებში ეს ტერმინი გადატანილ იქნა. მაგრამ კანონში მის შეტანას მისი შინაარსი არ შეუცვლია. დარჩა ისე, როგორც იყო აბსტრაქტულ ცნებად. რა თქმა უნდა, კანონში აბსტრაქტული ცნების გამოყენება, მითუმეტეს სისხლის სამართალში და მის პროცესში არ შეიძლება, მაგრამ გამოყენებულია. საქმის გამოსწორების საუკეთესო გზა არის მისი ამოღება აღნიშნული კანონმდებლობიდან.

ჩემი აზრი ამ საკითხზე უფრო დეტალურად გამოქვეყნებულია ჟურნალ „სამართალში“ (1992 წ. №12 გვ. 18-24). ასევე წიგნში „საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები“, თბილისი, „მესხეთი“ 1997 წელი. ამიტომ ამ საკითხზე აქ მეტი არ შევჩერდები. ვთვლი, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლებით გათვალისწინებულია არა დანაშაულის შემადგენლობა – აბსტრაქტული ცნება, არამედ დანაშაულის – მატერიალური არსების მოდელია მოცემული, რომლის შესატყვისი ქმედების ჩამდენთა მიმართ გათვალისწინებულია სასჯელი. ამიტომ, ჩემი აზრით, დანაშაულის

¹ А.А. Пионтковский, Укрепление социалистической законности и основные вопросы учения о составе преступления «Советское государство и право» 1954. №6 с.74

დაკვალიფიცირებისას უნდა დადგინდეს კანონით გათვალისწინებული და ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ნიშნების სრული დამთხვევა.

გარდა ამისა, რაც მთავარია, უნდა აღინიშნოს, რომ იგივეობა არ შეიძლება იყოს კანონით გათვალისწინებულ და ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებებს შორის. იგივეობა ნიშნავს ერთსა და იგივეს. ამიტომ შეიძლება ითქვას, რომ იგივე ქმედობაა ჩადენილი, რომელიც კანონით გათვალისწინებულია, ე.ი. ჩადენილია დანაშაული, მაგრამ იგი კანონით გათვალისწინებულ და ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებებს შორის კი არ მდებარეობს, არამედ კანონით გათვალისწინებული მოვლენაა, რომელიც ზიანს აყენებს სისხლისსამართლებრივი ნორმებით დაცულ ობიექტებს. დანაშაულებრივი ქმედების ნიშნები დადგენილია კანონით. ისეთივე ნიშნები უნდა გააჩნდეს ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებას. აი ეს ნიშნები უნდა ემთხვეოდეს ერთიმეორეს და არავითარი იგივეობის ძებნა დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნებსა და ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ნიშნებს შორის, ჩემი აზრით, საჭირო არ არის, რადგანაც მას საკითხის გადასაწყვეტად გამოსადეგი შედეგის მოცემა არ შეუძლია.

ვიდრე განესაზღვრავდეთ დანაშაულის კვალიფიკაციის ცნებას, უნდა გავარკვიოთ რას უნდა მოიცავდეს იგი. ჩემი აზრით, იგი უნდა მოიცავდეს შემდეგ აუცილებელ მონაცემებს:

1. ქმედება (მოქმედება ან უმოქმედობა), რომელიც ჩადენილია და რომლის იურიდიული შეფასება ხდება, უნდა იყოს გათვალისწინებული სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლით.

2. კანონი, რომლითაც გათვალისწინებულია ქმედება, უნდა მოქმედებდეს, უნდა იყოს შესული კანონიერ ძალაში დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის, არ უნდა იყოს შეცვლილი, გაუქმებული ან ძალადაკარგული. მაგალითად, კანონი მოქმედებდა ბრძოლის ველზე, ომიანობის პერიოდში და ა.შ. ომი დამთავრდა, მაშასადამე ამ კანონმა ან დანაშაულის ამ მაკვალიფიცირებელმა ნიშანმა დაკარგა მოქმედების ძალა.

3. უნდა დადგინდეს, ჰქონდა თუ არა ქმედებას ადგილი. არასწორი ხოშ არ არის მიღებული ინფორმაცია.

4. თუ ჰქონდა ქმედებას ადგილი, დანაშაულებრივია თუ არა იგი. შეიძლება მისი ნიშნები ემთხვეოდეს სსკ კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ნიშნებს, მაგრამ ჩადენილი იყოს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის გამომრიცხავ ვითარებაში და ამიტომ არ წარმოადგენდეს დანაშაულს.

5. უნდა გაირკვეს, ხომ არაა სახეზე სსკ მე-7 მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული გარემოება, ქმედების ნიშნები ხომ არ ემთხვევა რომელიმე დანაშაულის ნიშნებს, მაგრამ მცირე მნიშვნელობის გამო ხომ არ არის მოკლებული საზოგადოებრივად საშიშ ხასიათს.

6. ჩადენილია თუ არა ქმედება იმ პირის მიერ, რომელიც კანონის მოთხოვნიდან გამომდინარე, შეიძლება იყოს დასაკვალიფიცირებელი დანაშაულის სუბიექტი. ლაპარაკია თანამდებობის პირზე, ხელისუფლების წარმომადგენელზე, ნასამართლობის მქონე პირზე, რეციდივისტზე, ამა თუ იმ დარგის მუშაკზე ან კონკრეტული თანამდებობის პირზე. მაგ., სსკ 335-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული-

სათვის მომკვლევ პირზე, გამომძიებელზე, პროკურორზე, 336-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის დაკვალი-
ფიცირებისას სასამართლოს შემადგენლობაზე – მის თი-
თოეულ წევრზე და ა.შ. საერთო სუბიექტის მოთხოვნებს
ყველა დანაშაულის ჩამდენი უნდა პასუხობდეს.

მაგალითად, თანახმად სსკ 379-ე მუხლისა (თავისუ-
ფლების აღკვეთის მოხდის ადგილიდან, პატიმრობიდან ან
ბადრაგობისას გაქცევა) ამ მუხლით გათვალისწინებული
დანაშაულის სუბიექტი უნდა აკმაყოფილებდეს არა მარტო
დანაშაულის საერთო სუბიექტისადმი წაყენებულ მოთხო-
ვნებს (იყოს შერაცხადი ან შეზღუდული შერაცხადობის
პირი, ქმედება, რომელიც მან ჩაიდინა არ იყოს მისატყვებე-
ლი შეცდომის შედეგი, არ იყოს ბრძანების ან მოვალეობის
კეთილსინდისიერად შესრულების შედეგი, ან ხომ არ მო-
ქმედებდა პირი სსკ 28-38-ე მუხლებით გათვალისწინებულ
ბრალისა და მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარე-
მოებებში და ა.შ., არამედ ამასთან ერთად იგი უნდა იყოს
დაკავებული, პატიმარი, თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავ-
დებული და უნდა ჩაიდინოს გაქცევა შესაბამისად დაკავე-
ბის, პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის ადგილიდან ან
ბადრაგობისას, ე.ი დაკავებულის, პატიმრის ან თავისუფლება
აღკვეთილის ერთი ადგილიდან მეორეზე ან სხვა ადგილზე
გადაყვანისას. ამას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ნებისმიერ
ადგილას ბადრაგის მიერ აღნიშნული კატეგორიის პირების
მიღების მომენტიდან მათი შესაბამისი ორგანოებისათვის
ჩაბარებამდე.

სსკ 379-ე მუხლის მეორე ნაწილით სისხლისსამარ-
თლებრივი პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია იმავე

კატეგორიის პირების მიმართ აღნიშნული დანაშაულის ჯგუფურად ან სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის ან მისი გამოყენების მუქარით ჩადენისათვის. დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირებისათვის აღნიშნულ შემთხვევაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის სუბიექტისა და მისი გაქცევის ადგილის ზუსტად დადგენას. თუ 379-ე მუხლში მითითებული ადგილებიდან ამ ადგილების ადმინისტრაციის წარმომადგენლებმა ან ბადრაგის წევრებმა ნებაყოფლობით, ნებისმიერი მოტივით გაუშვეს დაკავებული, პატიმარი ან თავისუფლებააღკვეთილი, ხოლო ისინი შეპირებისამებრ არ დაბრუნდნენ შესაბამის ადგილებში, გაქცევა როგორც დანაშაული, გათვალისწინებული აღნიშნული მუხლით სახეზე არ იქნება, რაც უნდა იქნეს გათვალისწინებული ქმედების დაკვალიფიცირებისას.

7. გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის უშუალო ობიექტის დადგენას, რომლის გარეშეც დანაშაულის დაკვალიფიცირება ვერ მოხდება.

8. აუცილებელია ქმედების სახის დადგენა, ე.ი. იმის დადგენა თუ რა ფორმაში მოხდა დანაშაული – მოქმედებით თუ უმოქმედობით.

9. აუცილებელია ბრალის ფორმის დადგენა.

10. ზოგ შემთხვევაში დანაშაულებრივი ხელყოფის საგანს დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. მაგ., ნარკოტიკულია თუ არა ნივთიერება, შხამიანია თუ რადიოაქტიურია იგი, ცეცხლსასროლია თუ არა დანაშაულის ჩადენის იარაღი და ა.შ.

რაც შეეხება ხანდაზმულობის ვადებს, ამნისტიას, შეწყალებას, პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ და და-

მამძიმებელ გარემოებებს, მათ სასჯელის დანიშენისათვის მნიშვნელობა აქვთ, მაგრამ დანაშაულის კვალიფიკაციაზე არ მოქმედებენ.

დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია არა მარტო ბრალის ფორმის დადგენა, არამედ საჭიროა ბრალის ფორმის სახის დადგენაც. თანახმად სსკ მე-9 მუხლისა დანაშაული განზრახ ჩადენილად ითვლება, თუ იგი ჩადენილია პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვით. ამ შემთხვევაში კანონი განზრახვას ბრალის ფორმად მიიჩნევს, ხოლო პირდაპირ და არაპირდაპირ (ევენტუალურ) განზრახვას კი განზრახვის სახეებად. აღნიშნული მუხლის მეორე ნაწილი მიუთითებს: „ქმედება პირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურდა ეს შედეგი, ანდა ითვალისწინებდა ასეთი შედეგის განხორციელების გარდუვალობას“.

ამავე მე-9 მუხლის მესამე ნაწილი მიუთითებს: „ქმედება არაპირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და არ სურდა ეს შედეგი, მაგრამ შეგნებულად უშვებდა ან გულგრილად ეკიდებოდა მის დადგომას“. კანონის უშუალო მითითებებიდან როგორც ჩანს, პირდაპირი და არაპირდაპირი განზრახვა ერთიმეორისაგან განსხვავდება იმით, რომ პირდაპირი განზრახვით დანაშაულის ჩადენისას სუბიექტს სურს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა ან ითვალისწინებს ასეთი შედეგის

განხორციელების გარდუვალობას, ხოლო არაპირდაპირი განზრახვით დანაშაულის ჩადენისას მას არ სურს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა, მაგრამ შეგნებულად უშვებს ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას, ე.ი. ანხორციელებს განზრახულ ქმედებას მიუხედავად ასეთი შედეგის დადგომის სურვილის შესაძლებლობისა და მისი საშიშროებისა.

დანაშაულის ჩადენა პირდაპირი და არაპირდაპირი განზრახვით შეიძლება, როგორც მოქმედებით, ასევე უმოქმედობით. დანაშაული რომ შეიძლება ჩადენილ იქნას განზრახ ან გაუფრთხილებლობით, ამის შესახებ ცალსახად და გასაგებად არის მითითებული სსკ მე-9 და მე-10 მუხლებში. თანახმად მე-10 მუხლისა, გაუფრთხილებლობით დანაშაულად ითვლება ქმედება, რომელიც ჩადენილია თვითიმედოვნებით ან დაუდევრობით. ამავე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილები იძლევიან თვითიმედოვნებისა და დაუდევრობის (მხედველობაშია გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ბრალის სახე და არა დანაშაული, რომელიც გათვალისწინებულია სსკ 342-ე მუხლით და სამსახურებრივი გულგრილობა ეწოდება) განმარტებებს, რომელთა თანახმადაც „ქმედება თვითიმედოვნებითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედება, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, მაგრამ უსაფუძვლოდ იმედოვნებდა, რომ ამ შედეგს თავიდან აიცილებდა“, ხოლო „ქმედება დაუდევრობითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული არ ჰქონდა წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედება, არ ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგ-

გის დადგომის შესაძლებლობას, თუმცა ამის გათვალისწინება მას ევალებოდა და შეეძლო კიდევ“. ამავე მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედება მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება დანაშაულად, თუ ამის შესახებ მითითებულია სსკ შესაბამის მუხლში. ამ მუხლის უფრო სრულფასოვნად ჩამოყალიბების შესაძლებლობის მაქსიმალურად გამოყენების შესახებ თავს ვიკაევს. კანონში, ვინაიდან მითითებულია წინდახედულობის ნორმით აკრძალულ ქმედებაზე, მიგვაჩნია, რომ უნდა არსებობდეს ასეთი ნორმა, იგი მიღებული და დამტკიცებული უნდა იყოს არსებული წესით და ამ ნორმაში უნდა იყოს მოცემული იმ აკრძალვათა ჩამონათვალი, რომელთა გათვალისწინება ან გაუთვალისწინებლობა კანონში მითითებულ შემთხვევაში ქმედებას დანაშაულად აქცევს. მაგრამ აქ საუბარია სხვა საკითხზე, კერძოდ, სსკ მე-9 და მე-10 მუხლებში მითითებულია განზრახ და გაუფრთხილებლობით ქმედების ჩადენაზე, ე.ი. დანაშაულის ჩადენაზე ქმედებით, რაც მოიცავს მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებასა და უმოქმედობას. გარდა ამისა, სსკ მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილი მიუთითებს: „უმოქმედობა იმ შემთხვევაში ჩაითვლება ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო შედეგის განხორციელების ან კონკრეტული საფრთხის შექმნის აუცილებელ პირობად, როდესაც პირს ეკისრებოდა მოქმედების სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობა, ჰქონდა ასეთი მოქმედების შესაძლებლობა და სავალდებულო და შესაძლებელი მოქმედებით შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებული“. კანონის ასეთი დეფინიცია მიუთითებს იმაზე, რომ უმოქმედობა მხოლოდ მაშინ წარმოადგენს დანაშაულს,

როდესაც პირმა არ შეასრულა სამართლებრივი მოვალეობა, რომლის შესრულების საშუალება მას ჰქონდა და ამ შეუსრულებლობამ შექმნა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობა. ამრიგად, სსკ მე-8-მე-10 მუხლების მითითებები სრულყოფილად იძლევა დასკვნის გაკეთების საშუალებას იმის შესახებ, რომ როგორც პირდაპირი, ასევე არაპირდაპირი განზრახვით შეიძლება დანაშაულის ჩადენა, როგორც მოქმედებით ასევე უმოქმედობით. ამასთან სსკ მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილის მოთხოვნის შესრულება აუცილებელია, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ უმოქმედობა, რომელიც პირმა ჩაიდინა, კანონით უნდა იყოს აკრძალული. ამის შესახებ აღნიშნული კანონი უშუალოდ მიუთითებს.

გაუფრთხილებლობის არცერთი სახე, ე.ი. არც თვითიმედოვნება და არც დაუდევრობა არ გამორიცხავს დანაშაულის ჩადენას მოქმედებითა და უმოქმედობით. მაგალითად, ჩემი აზრით, უმოქმედობით ჩადენილად უნდა ჩაითვალოს სხვისი სიცოცხლის მოსპობა, მაშინ, როდესაც ექიმი სამართლებრივად ვალდებული იყო დახმარება გაეწია ავადმყოფისათვის (მიეცა წამალი, გაეკეთებინა ნემსი, დროულად ამპუტაცია გაეკეთებინა ორგანიზმის ნაწილისათვის, რომელშიც განვითარდა განგრენა და ა.შ.), მაგრამ ეს არ გააკეთა იმის იმედით, რომ ავადმყოფი დახმარების გარეშეც გადარჩებოდა (თვითიმედოვნება), ან არ გაითვალისწინა ის, რომ იმ დახმარების გაუწევლობას, რომელიც თანახმად სამართლებრივი მოვალეობსა მას უნდა გაეწია, და რომლის შესაძლებლობაც მას ჰქონდა, შეეძლო გამოეწვია ავადმყოფის სიკედილი. ასეთ შემთხვევებში ექიმმა, რომელიც

ვალდებული იყო დახმარება გაეწია ავადმყოფისათვის, პასუხი უნდა აგოს სსკ 116-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილით. ასეთ შემთხვევაში მნიშვნელობა არა აქვს გაუფრთხილებლობის რომელ სახეს ექნება ადგილი თვითიმედოვნებას თუ დაუდევრობას. ქმედების დაკვალიფიცირებისას ასეთ გარემოებათა გათვალისწინებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს.

შესაძლებელია დანაშაულის ჩადენა კომბინირებული ბრალითაც, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქმედება შეიძლება ჩადენილ იქნას განზრახ, ხოლო შედეგი დადგეს გაუფრთხილებლობით. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენა გამორიცხავს შედეგის განზრახ დადგომის შესაძლებლობას. შესაძლებელია მხოლოდ განზრახ ჩადენილ ქმედებას მოჰყვეს შედეგი გაუფრთხილებლობით. პირიქით, ე.ი. გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედების განზრახ შედეგის დადგომის შესაძლებლობა გამორიცხულია. გარდა ამისა, როცა ქმედება ხდება მიზნის მისაღწევად, შეიძლება ადგილი ექნეს მხოლოდ პირდაპირ განზრახვას. ასეთ შემთხვევაში გამორიცხულია არაპირდაპირი განზრახვა და გაუფრთხილებლობითი ბრალი.

სსკ მე-11 მუხლი – პასუხისმგებლობა თანმდევი შედეგით კვალიფიცირებული განზრახი დანაშაულისათვის მიუთითებს: „თუ სისხლის სამართლის კანონი ითვალისწინებს სასჯელის გადიდებას იმ თანამდევი შედეგის დადგომის გამო, რომელსაც არ მოიცავდა დამნაშავის განზრახვა, მაშინ ასეთი გადიდება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც პირმა ეს შედეგი გაუფრთხილებლობით განახორციელა.“ ასეთი დანაშაული განზრახ დანაშაულად

ჩაითვლება.

განზრახი დანაშაულის სხვა მაკვალიფიცირებელი ნიშანი პირს ბრალად შეერაცხება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ამ ნიშანს მოიცავდა მისი განზრახვა. ეს მუხლი სრულად ადასტურებს ზემოთ შემოთავაზებულ დასკვნებს და ეს დასკვნები გამომდინარეობენ აღნიშნული მუხლით გათვალისწინებული დებულებებიდან.

ერთობლიობაში თუ განვიხილავთ სსკ მე-10 და 187-ე მუხლებს (სხვისი ნივთის განადგურება ან დაზიანება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია), ქმედება უნდა იქნეს ჩადენილი განზრახ. ვინაიდან 187-ე მუხლში ბრალის ფორმა – გაუფრთხილებლობა საერთოდ არ არის ნახსენები, ამ მუხლის სამივე ნაწილის დისპოზიციის თანახმად განზრახვა უნდა მოიცავდეს როგორც ქმედებას, ასევე მის შედეგს. ამ პოზიციას ამაგრებს ისიც, რომ სხვისი ნივთის გაუფრთხილებლობით განადგურებისა და დაზიანებისათვის პასუხისმგებლობა ცალკე 188-ე მუხლითაა გათვალისწინებული, რომელშიც ქმედებასა და მის შედეგს მოიცავს ბრალის ისეთი ფორმა, როგორიცაა გაუფრთხილებლობა. 187-ე მუხლის მეორე ნაწილის დისპოზიცია ასეთია: „იგივე ქმედება, ე.ი. სხვისი ნივთის (ქონების) განზრახ განადგურება ან დაზიანება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, ჩადენილი ცეცხლის წაკიდებით, აფეთქებით ან სხვა საყოველთაოდ საშიში საშუალებებით“, ხოლო მე-3 ნაწილი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „ამ მუხლის მეორე ნაწილში აღნიშნული ქმედება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი“. გამოდის, რომ 187-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩამდენის გან-

ზრახვა მოიცავს არა მარტო ქონების განადგურებასა და დაზიანებას, არამედ ადამიანის სიცოცხლის მოსპობასა და სხვა მძიმე შედეგსაც. აქედან გამომდინარე, 187-ე მუხლის მესამე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის შემთხვევაშიც დამატებით კვალიფიკაციას არ მოითხოვს მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის სიცოცხლის მოსპობას შეიძლება ადგილი ექნეს ცეცხლის წაკიდების, აფეთქების ან სხვა საყოველთაოდ საშიში საშუალებების გამოყენებით. ვინაიდან მარტო მკვლელობა განსაკუთრებული სისასტიკით და ისეთი საშუალებებით, რომელიც განზრახ უქმნის საფრთხეს სხვათა სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას (სსკ 109-ე მუხლის „ე“ და „ზ“ პუნქტები) ითვალისწინებს სასჯელს თავისუფლების აღკვეთის სახით 10-დან 20 წლამდე ან უვადოდ. ქონების განადგურებასთან ან დაზიანებასთან ერთად სხვისი სიცოცხლის მოსპობისათვის, ე.ი. ფაქტიურად ორი დანაშაულის ჩადენისათვის, ჩემი აზრით, სასჯელის მინიმუმი 109-ე მუხლით გათვალისწინებულზე უფრო მეტი უნდა ყოფილიყო, ხოლო მაქსიმუმი 109-ე და 187-ე მუხლებში ერთნაირად უვადო თავისუფლების აღკვეთა უნდა ყოფილიყო. სსკ (109 და 187 მუხ.) პოზიციიდან გამომდინარე, ქონების დაზიანება ან განადგურება ამსუბუქებს სასჯელს განსაკუთრებული სისასტიკითა და საერთოდ სახიფათო საშუალებით მკვლელობისათვის, რაც აშკარად ეწინააღმდეგება კანონისა და სასამართლოს წინაშე თანასწორობის პრინციპს, რადგანაც ადამიანის სიცოცხლის ერთი და იგივე ხერხით მოსპობისათვის სსკ 109-ე მუხლით გათვალისწინებულია 10 წლიდან უვადომდე, ხოლო 187-ე მუხლით – ექვსიდან თხუთმეტ წლამდე.

დანაშაულის კვალიფიკაცია არის ოფიციალური და არაოფიციალური. კვალიფიკაცია ოფიციალურია, თუ იგი მოახდინა სისხლისსამართლებრივი ნორმის წინასწარ ან საბოლოოდ გამოყენების უფლებით აღჭურვილმა პირმა და უფლებამოსილების შესაბამისად პროცესუალურად გააფორმა იგი, ე.ი. მისცა მას იურიდიული ძალა, რითაც მას მიანიჭა იძულებითი პროცესუალური ღონისძიებისათვის საჭირო გარემოების მნიშვნელობა.

არაოფიციალური კვალიფიკაცია იგივეა, იმ განსხვავებით, რომ მას ახდენს პირი, რომელიც სისხლის სამართლის პროცესუალური უფლებებით აღჭურვილი არ არის და ამიტომ მის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას პროცესუალური ძალა არა აქვს. ასეთია, მაგ., დანაშაულის კვალიფიკაცია, რომელიც მოახდინა მეცნიერ მუშაკმა, ლექტორმა, სტუდენტმა და სხვებმა არა სისხლის სამართლის პროცესუალურ სფეროში.

დანაშაულის ოფიციალური კვალიფიკაციის სუბიექტებია: მომკვლევი პირი მოკვლევის ორგანოსთან ერთად მოკვლევის პროცესში, გამომძიებელი გამოძიების პროცესში, პროკურორი ზედამხედველობისა და გამოძიებაზე ხელმძღვანელობის პროცესში, მოსამართლე ბრალდებულის სამართალში მიცემის პროცესში, მოსამართლე სამართალში მიცემის საკითხის ერთპიროვნულად გადაწყვეტისას, სასამართლო, როგორც პირველი, ისე ზემდგომი ინსტანციები-სა.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, კანონით გათვალისწინებული და, საერთოდ, ცნობილი დებულებებით გადატვირთვის გარეშე, ჩემი აზრით, დანაშაულის ოფი-

ციალური კვალიფიკაციის ცნება შეიძლება ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად:

დანაშაულის კვალიფიკაცია არის ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების სრულ შესატყვისობაში მყოფი ნორმის პოვნა სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი გარემოებების არარსებობის დადგენა და ქმედების შესატყვისი ნორმის წინასწარ ან საბოლოოდ გამოყენების პროცესუალურად გაფორმება მისი სისრულეში მოყვანის მიზნით.

ავტორი არ თვლის ცნების ამ ვარიანტში ჩამოყალიბებას საუკეთესოდ. მისი გაუმჯობესება ან უკეთესი ვარიანტების შერჩევა არ არის გამორიცხული, მაგრამ მიმაჩნია, რომ დღემდე გამოქვეყნებულ ვარიანტებზე უფრო შემოთავაზებული პასუხობს მასზე წაყენებულ მოთხოვნებს. იგი ასახავს სამართალდამცავი ორგანოების საქმიანობას დანაშაულის დაკვალიფიცირების ნაწილში. ქმედების შესატყვისი ნორმის პოვნა, რომელზეც მითითებულია შემოთავაზებულ ცნებაში, ნიშნავს მომკვლევი პირის, გამომძიებლის, პროკურორის, მოსამართლის მიერ მომხდარი ქმედების ყველა სისხლისსამართლებრივი ნიშნის აღქმას, შესაბამისი კანონის არსის ზუსტად გაგებას, მის მიერ გათვალისწინებული დანაშაულის მოდელის ზუსტად აღქმასა და ჩადენილი ქმედების მისი სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობის მქონე ნიშნებით გონებრივად დანაშაულის კანონით დადგენილ მოდელთან შედარებას მათ შორის მსგავსებებისა და განსხვავებების დადგენის, ამ მოქმედების შედეგის შეფასების და საჭირო ნორმის შერჩევის შესახებ საკითხის გადაწყვეტის მიზნით.

პროცესუალურად გადაწყვეტილი საკითხის გაფორმება და გამოყენების მიზანიც ზემოთ ჩამოთვლილი თანამდებობების პირების საქმიანობას მოიცავს, რადგანაც მათ გარდა ასეთი უფლება არავის აქვს, ხოლო არაუფლებამოსილი პირის მიერ გაფორმებულ პროცესუალურ დოკუმენტებს იურიდიული ძალა არა აქვს. კანონის წინასწარი გამოყენება გულისხმობს მის გამოყენებას მომკვლევო პირის, გამომძიებლის, პროკურორის, მოსამართლის მიერ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრასთან, სისხლის სამართლის პასუხისგებაში და სამართალში მიცემასთან და აღკვეთის ღონისძიებების არჩევასთან დაკავშირებით. ამ გადაწყვეტილებათა მიღება დანაშაულის ჩამდენ პირთა მიმართ შეიძლება. სხვათა მიმართ ასეთი გადაწყვეტილების მიღება სისხლისსამართლებრივი წესით ისჯება (332-ე, 333-ე, 336-ე, მუხ.). ვინაიდან არსებობს მხოლოდ კონკრეტული დანაშაული და არა საერთოდ დანაშაული, პროცესუალურ დოკუმენტებში უნდა იყოს აღნიშნული რომელი დანაშაულის ჩადენაშია პირი ეჭვმიტანილი, რომელი დანაშაულის ჩადენაში ედება მას ბრალი, რომელი დანაშაულის ჩადენისათვის არის იგი სამართალში მიცემული ან მსჯავრდადებული. ამ პროცესუალურად აუცილებელ საკითხებზე პასუხის გაცემა დანაშაულის დაკვალიფიცირების გარეშე შეუძლებელია. აი, სწორედ ამიტომ არის საჭირო წინასწარ, ე.ი. სასამართლომდე დანაშაულის დაკვალიფიცირება და ჩადენილი დანაშაულის შესატყვისი სისხლისსამართლებრივი ნორმის წინასწარ გამოყენება. საბოლოოდ კანონის გამოყენებისა და სასჯელის დანიშვნის ან მისგან განთავისუფლების უფლება აქვს მხოლოდ სასამართლოს და მხოლოდ განაჩენით.

რუსი ავტორები თვლიან, რომ დანაშაულის კვალიფიკაცია ხდება მუდმივად სისხლის სამართლის საქმის აღძვრიდან საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე. დანაშაულის დაკვალიფიცილება, ჩემი აზრით, ხდება ერთჯერ ან რამდენიმეჯერ, თუ მტკიცებულებებში რამე შეიცვალა. ასეთ შემთხვევაში შეიძლება მთლიანად შეიცვალოს კვალიფიკაცია, შეიძლება შეიცვალოს ნაწილობრივ ან დადგინდეს დანაშაულის საერთოდ არარსებობა. თუ ბრალდებულს არ დაუდასტურდა წარდგენილი ბრალდების ნაწილი, ამ ნაწილში საქმე უნდა შეწყდეს. თუ ახალი ბრალდება დადასტურდა – იგი უნდა წარედგინოს და ა.შ. ზრუნვა იმაზე, რომ სწორად იყოს დანაშაული დაკვალიფიცირებული, უნდა იყოს მუდმივი – საქმის აღძვრიდან საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე. მომკვლევი პირი, გამომძიებელი, მოსამართლე მუდმივად უნდა ზრუნავდნენ მათ წარმოებაში არსებულ საქმეებზე დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცილებაზე, ასევე პროკურორიც, მაგრამ ყოველთვის კვალიფიცირება, სსკ კერძო ნაწილში ახალ-ახალი ნორმების ძებნა მაშინ, როდესაც დანაშაულის კვალიფიკაცია ჭეშმარიტების დონეზე დადგენილია, საჭირო არ არის. მაგ., ქმედება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისას დაკვალიფიცირდა როგორც განზრახ მკვლელობა ანგარებით. საქმემ მოიარა ყველა სასამართლო ინსტანცია, რა თქმა უნდა, გამომძიების შემდეგ, მაგრამ კვალიფიკაციის შეცვლას ადგილი არ ჰქონია. შემოწმება რამოდენიმეჯერ გაიარა, რადგანაც კვალიფიკაციის სისწორე ყოველი მომდევნო გადაწყვეტილების მიღებისას მოწმდება. მაშინ, როცა დანაშაულის კვალიფიკაცია არ იცვლება, მისი მუდმივად ან განმე-

ორებით კვალიფიცირების შესახებ ლაპარაკი ზედმეტია.

დანაშაულის კვალიფიკაციის მნიშვნელობა გამოიხატება იმაში, რომ ქმედების სწორად დაკვალიფიცირების გარეშე ობიექტური და კანონიერი განაჩენის გამოტანა შეუძლებელია. სასჯელის გამოყენების პოლიტიკა მიზანს ვერ მიაღწევს, საზოგადოებაში გამოიწვევს უმაყოფილებას, უკანონოდ დასჯილი ხელისუფლებაზე განაწყენდება. უკანონოდ განთავისუფლებულს დანაშაულის ჩადენის საშუალება შეექმნება, დაზარალებულთა ინტერესები ზოგჯერ უკანონოდ შეილახება, ზოგჯერ კი პირიქით მოხდება. დანაშაულთა სტატისტიკა არასწორი იქნება, რაც უარყოფითად იმოქმედებს დამნაშაევობის საწინააღმდეგო ღონისძიებათა შემუშავებაზე და მისი დანერგვის შედეგებზე.

დანაშაულის არასწორი კვალიფიკაცია განაპირობებს სისხლის სამართლის კოდექსის ამოცანების შეუსრულებლობას, ამ ამოცანების შესრულების საწინააღმდეგო გარემოებათა წარმოშობასა და განვითარებას.

ამიტომ დანაშაულებრივ ქმედებათა სწორად დაკვალიფიცირება უპირველესი სისხლისსამართლებრივი პრობლემაა. დანაშაულის დაკვალიფიცირების სისწორეზეა დამოკიდებული სამართალდამცავი ორგანოების მუშაობის შედეგები, სახელმწიფო, საზოგადოებრივი და ცალკეულ პირთა ინტერესების დაცვის პრობლემების გადაწყვეტა.

§2. სისხლის სამართლის კანონის მნიშვნელობა დანაშაულის კვალიშვიკაცბიისათვის და სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის ზოგადი მიმოხილვა

დანაშაულის ზოგად ცნებას იძლევა ამჟამად მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლი. მაგრამ ეს მუხლი იძლევა დანაშაულებრივი ქმედების ისეთ ნიშნებს, რომლებიც საერთოა ყველა დანაშაულისათვის. ზოგადი დანაშაული არ არსებობს. დანაშაული ყველა კონკრეტულია და ყველა მათგანი გათვალისწინებულია სსკ კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლით, მისი რომელიმე ნაწილით ან პუნქტით. დანაშაულის ზოგადი ცნება გამოიყენება დანაშაულებრივ და არადანაშაულებრივ ქმედებათა ერთიმეორისაგან განსხვავებისა და კონკრეტულ დანაშაულთა საერთო გარეგნული სახის მაქსიმალურად ერცლად და ღრმად შესწავლისათვის. ვინაიდან ყველა დანაშაული გათვალისწინებულია სსკ მხოლოდ კერძო ნაწილის ნორმებით, ამ ნორმებით არის დადგენილი კონკრეტულ დანაშაულთა მოდელი, ხოლო დანაშაულია ის ქმედება, რომელიც სრულყოფილად ემთხვევა ყველა სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობის მქონე ნიშნით აღნიშნულ მოდელს. არ შეიძლება ქმედებას ეწოდოს დანაშაული, თუ იგი სსკ კერძო ნაწილის რომელიმე ნორმით არ არის გათვალისწინებული. გამოდის, რომ სსკ კერძო ნაწილის ნორმა ითვალისწინებს დანაშაულის მოდელს.

დანაშაული ის ფაქტიური ქმედებაა, რომლის მოდელიც სსკ კერძო ნაწილის ნორმით არის გათვალისწინებული. იგი ადამიანის ის არამართლზომიერი ქცევაა (არამართლზომიერი მოქმედება ან უმოქმედება), რომელიც აღნიშნულ ნორმას სისხლისსამართლებრივი შეფასებით სრულიად საკმარისად შეესატყვისება. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს სსკ მე-7 მუხლით დაწესებული დებულებებიდან და დანაშაულის კვალიფიკაციის ტექნოლოგიიდან.

თუ ამას ასე გავიგებთ, მაშინ როგორ უნდა გავიგოთ სსკ კერძო ნაწილის თავების დასახელება?

ამ კითხვაზე პასუხის გაცემის მიზნით განვიხილავთ ამ საკითხს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის ცალკეული კარებისა და თავების მიხედვით.

პარი VII. თავი XIX – დანაშაული სიცოცხლის წინააღმდეგ (108-116-ე მუხლები); თავი XX – დანაშაული ჯანმრთელობის წინააღმდეგ (117-126-ე მუხლები); თავი XXI – ადამიანის სიცოცხლის და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შექმნა (127-136-ე მუხლები) და ა.შ.

ჩემი აზრით, რადგანაც სიცოცხლის, ჯანმრთელობის და საერთოდ ადამიანის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები სსკ XIX-XXIV თავებით (108-176-ე მუხლებით) არის გათვალისწინებული, ყველა ამ დანაშაულთა გვარეობითობიექტად უნდა იქნეს წარმოდგენილი ადამიანი, რომელიც მატერიალური, ბიოლოგიური არსება და მისგან წარმოშობილი, მისგან შემდგარი პიროვნებაა, საზოგადოებაში ურთიერთობის სუბიექტია და განიხილება, როგორც სო-

ციალური მოუღენა. საქართველოსა და სხვა ქვეყნების სის-
ხლის სამართლის კოდექსები ადამიანს იცავენ როგორც
ფიზიკურ არსებას მკვლელობის, ჯანმრთელობის დაზიანების,
სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის სიფრთხის შექმ-
ნისა და სხვა ამგვარ შემთხვევებში (საქართველოს სსკ 108-
141-ე მუხლები), ხოლო ამავე კოდექსის 142-170-ე მუხლები
პირველ რიგში ადამიანის უფლებებს იცავენ, მაგრამ ად-
ამიანის უფლებათა დაცვა ადამიანის ინტერესების დაცვაა,
რაც ამავედროულად ადამიანის ფიზიკურად არსებობასაც
მოიცავს. აქედან გამომდინარე, სწორად თუ შევაფასებთ
საქართველოს სს კოდექსის XIX-XXIV თავებში დანაშაულთა
განლაგებას, აღნიშნული თავების დასახელებებს, მათში
მოთავესებულ დანაშაულთა სახელწოდებებსა და კოდექსის
მე-7 კარის დასახელებას, რომელშიაც აღნიშნული თავები
და 108-141-ე მუხლებია მოთავესებული, უნდა დავასკვნათ,
რომ აღნიშნული მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა
გვარეობითი ობიექტია ადამიანი, ხოლო უშუალო ობიექტე-
ბი კოდექსის თავების მიხედვით სხვადასხვაა. მათ შორის
არის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, სიცოცხლისა და ჯან-
მრთელობის უსაფრთხოება, ადამიანის სხვადასხვა უფლე-
ბა, თავისუფლება, მისი ღირსებისა და სხვა ღირებულება-
თა ხელშეუხებლობა. ქმედებათა სწორად დაკვალიფიცირე-
ბის თვალსაზრისით სსკ კარებიდან განვიხილავთ ზოგი-
ერთ, ჩემი აზრით, აღნიშნულ კარში გათვალისწინებული
დანაშაულებიდან ყველაზე უფრო მძიმესა და რთულს.

მიმაჩნია, რომ სსკ VII კარში მოთავესებული დანა-
შაულებიდან ყველაზე მძიმეა 109-ე მუხლით გათვალისწინე-
ბული განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში.

ამ მუხლის „ა“ პუნქტი ითვალისწინებს ორი ან მეტი პირის განზრახ მკვლელობას, ე.ი. ორი ან მეტი (განუსაზღვრელი ოდენობით) ადამიანის სიცოცხლის კანონსაწინააღმდეგოდ მოსპობას. ამ და სხვა ყველა შემთხვევაში, როდესაც საკითხი ეხება განზრახ დანაშაულის ჩადენას, აუცილებელია დადგინდეს, თუ რომელ განზრახვას პქონდა ადგილი - პირდაპირს თუ არაპირდაპირს. ეს სადაო არ არის, მაგრამ შეიძლება საწინააღმდეგო აზრები წარმოიშვას მაშინ, როდესაც პირდაპირი განზრახვით ჩადენილი ქმედების შედეგად ერთი გარდაიცვალა, ხოლო ერთი ან რამდენიმე სიკვდილს გადაურჩა, მიუხედავად იმისა, რომ დანაშაულის ჩამდენის განზრახვა ყველას მიმართ ერთნაირი იყო. მაგ., მკვლელობის მიზნით ავტომატისაგან გასროლილი ტყვიის მოხვედრის შედეგად ერთი მოკვდა, ხუთი მძიმედ დაზიანდა, ორმა მიიღო ნაკლებად მძიმე დაზიანება, ხოლო შვიდი მსუბუქად დაზიანდა. ასეთი პრაქტიკაში შეიძლება იშვიათობას წარმოადგენდეს, მაგრამ მკვლელს რომ დაუდგინდეს მოკლულისა და ყველა დაზიანებულთა მკვლელობის მიზანი, იგი სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში არ უნდა მიეცეს სსკ 109-ე მუხლის „ა“ პუნქტით ორი ან მეტი პირის მკვლელობისათვის და პასუხი უნდა აგოს, კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე, ერთის მკვლელობისა და დანარჩენების მკვლელობის მცდელობისათვის. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს სსკ 109-ე მუხლის „ა“ პუნქტიდან, ამავე კოდექსის მე-6 თავის სახელწოდებიდან, მე-19 და 56-ე მუხლებიდან. 109-ე მუხლის „ა“ პუნქტი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ორი ან მეტი პირის მკვლელობისათვის, ე.ი. დამთავრებული მკვლელობებისათვის, ხოლო მკვლელობის მცდელო-

ბა დაუმთავრებელი დანაშაულია, რამდენ მცდელობას ექნება ადგილი მნიშვნელობა არა აქვს, რადგანაც მცდელობათა ჯამს დამთავრებული დანაშაულის შექმნა არ შეუძლია. გარდა ამისა, რაც მთავარია, დამთავრებული და დაუმთავრებელი დანაშაულის გაერთიანებულად დაკვალიფიცირება არ შეიძლება, რადგანაც დამთავრებული და დაუმთავრებული დანაშაულისათვის სასჯელის ზომები, თანახმად სსკ 56-ე მუხლისა, სხვადასხვაა. ამიტომ ერთდროულად ერთი მკვლელობისა და ერთი ან რამდენიმე მკვლელობის მცდელობის ჩადენის შემთხვევაში ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობის წესით.

ამავე 109-ე მუხლის „ბ“ პუნქტით გათვალისწინებულია წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის მკვლელობა. ამ პუნქტით ქმედების დაკვალიფიცირებისათვის აუცილებელია დადგინდეს, რომ სუბიექტისათვის ცნობილი იყო იმ ქალის ორსულობის შესახებ, რომელიც მან მოკლა. აღნიშნული მაკვალიფიცირებელი ნიშანი დამამძიმებელ გარემოებათა რიცხვს მიეკუთვნება და იგი 109-ე მუხლით გათვალისწინებული მკვლელობის მაკვალიფიცირებელი ნიშანია. ამიტომ, ჩემი აზრით, 110-112-ე და 114-ე მუხლებით გათვალისწინებულ მკვლელობათა მაკვალიფიცირებელ ნიშნად მისი გამოყენება არ შეიძლება.

ამავე მუხლის „გ“ პუნქტით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა მსხვერპლის ან მისი ახლო ნათესავის (მშობელი, შეილად ამყვანი, შვილი, შვილობილი, პაპა, ბებია, შვილიშვილი, და, ძმა, მეუღლე) სამსახურებრივ საქმიანობასთან ან საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით. ამ პუნქტით ქმედების დაკვალიფიცირები-

სათვის საჭიროა დადგინდეს მკვლევლობის კავშირი მსხვერპლის (მოკლულის) ან მისი ახლო ნათესავის სამსახურებრივ საქმიანობასთან ან საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულებასთან.

ამავე მუხლის „დ“ პუნქტით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა მკვლევლობისათვის წინასწარი შეცნობით მცირეწლოვანისა, ე.ი. პირისა, რომელსაც 14 წელი არ შესრულებია და უმწეო მდგომარეობაში მყოფი ნებისმიერი ასაკის პირისა. უმწეო მდგომარეობაში შეიძლება აღმოჩნდეს, როგორც პატარა ბავშვი და მოხუცი, ისე ძლიერი და უძლიერესი სპორტსმენიც. გააჩნია საქმის ვითარებას, მომენტს სხვადასხვა გარემოებას. უმწეო მდგომარეობაში ჩავარდნა შეიძლება გამოიწვიოს ავადმყოფობამ, ტრამვამ, სიმთვრალემ და სხვა გარემოებებმა.

„ე“ პუნქტით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა მკვლევლობისათვის მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით. ქმედების კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს მძევლად ხელში ჩაგდების მიზნით ის მოკლა, ვინც მძევლად ხელში უნდა ჩაეგდო, თუ სხვა პირი, რომელიც ამ დანაშაულის განხორციელებაში ხელს უშლიდა. იმ შემთხვევაში, თუ მძევლად ხელში ჩაგდებული მოკლა მისმა ხელში ჩამგდება იმისათვის, რომ ეს უკანასკნელი შეეცადა გაქცევას, მაშინ სახეზე იქნება დანაშაულთა ერთობლიობა, ე.ი. ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ 109-ე მუხლის „ე“ პუნქტითა და 144-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილითა და პუნქტით. შესაძლებელია ამ მუხლის მეორე და მესამე ნაწილებით გათვალისწინებული ნებისმიერი მაკვალიფიცირებელი ნიშნის უდავოდ გამოყენება გარდა მესამე ნაწილის

„ბ“ პუნქტით გათვალისწინებული ნიშნისა. ამ პუნქტით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა იმ შემთხვევაში, როცა მძევლად ხელში ჩაგდებათ გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი. ეს არ ნიშნავს მკვლელობას. ამ პუნქტით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა მძევლად ხელში ჩაგდებისათვის, რომელსაც მკვლელობის, ე.ი. უშუალოდ სიცოცხლის მოსპობისაკენ მიმართული ქმედების ჩადენის გარეშე მოჰყვა სიცოცხლის მოსპობა. დაზარალებული ავად იყო, და დროულად ან სულ ვერ მიიღო წამალი, ინერვიულა, რის გამოც გული გაუსკდა ან ინსულტი მიიღო და ა.შ. ამრიგად 144-ე მუხლი არ ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას მკვლელობისათვის. ამიტომ მძევლად ხელში ჩამგდებმა თუ მოკლა მძევლად ხელში ჩაგებული, მან პასუხი უნდა აგოს ორივე დანაშაულისათვის, ე.ი. მძევლად ხელში ჩაგდებისა და მკვლელობისათვის. თუ მძევლად ხელში ჩაგებული სხვა პირმა მოკლა, მან პასუხი უნდა აგოს მკვლელობისათვის და თუ მას სხვა დანაშაული ჩადენილი არა აქვს, მის მიმართ ქმედება უნდა დაკვალიფიციროდეს მხოლოდ მკვლელობით.

109-ე მუხლის „ე“ პუნქტი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას მკვლელობისათვის განსაკუთრებული სისასტიკით. განსაკუთრებული სისასტიკით მკვლელობა ნიშნავს მსხვერპლისადმი სიცოცხლის პერიოდში, ე.ი. მკვლელობის დაწყებიდან მის დამთავრებამდე სასტიკ მოპყრობას. მის წვალებას, წამებას, მისდამი არაადამიანურ მოპყრობას.

„ზ“ პუნქტით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ისეთი საშუალებით მკვლელობისათვის, რომელიც განზრახ უქმნის საფრთხეს ისეთ პირთა სიცოცხლეს ან ჯან-

მრთელობას, რომლებთაც მეკვლელობასთან კავშირი არა აქვთ. მაგალითად, სასმელ წყალში ან ქვაბში, რომელშიაც რამდენიმე კაცი სათვის საკვები იყო, ჩაყარა საწამლავი. მეკვლელობა აფეთქებით მრავალბინიან სახლში ან მრავალსულიან ოჯახში. თვითმფრინავის ან მატარებლის აფეთქება და სხვა მისთ.

„თ“ პუნქტით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ჯგუფური მეკვლელობისათვის. ვინაიდან ამ მუხლში მაკვალიფიცირებელ ნიშნად დასახელებულია მხოლოდ ჯგუფი, ნებისმიერი ჯგუფის (წინასწარ შეუთანხმებელი, წინასწარ შეთანხმებული, ორგანიზებული) მიერ მეკვლელობის ჩადენა უნდა დაკვალიფიცირდეს 109-ე მუხლის „თ“ პუნქტით. ჯგუფები სხვადასხვა საშიშროებისაა და სხვადასხვა საშიშროების ჯგუფის მიერ ჩადენილი დანაშაულიც სხვადასხვა საშიშროებისაა, მაგრამ კანონი მიუთითებს ყოველნაირ ჯგუფზე, მათ შორის ყველაზე უფრო მსუბუქი საშიშროების ჯგუფზე, ამიტომ უფრო მეტი საშიშროების ჯგუფი მაკვალიფიცირებელი ნიშნის თვისებას ვერ დაკარგავს. კანონში რომ ყოფილიყო მითითება მხოლოდ ორგანიზებულ ჯგუფზე, მაშინ წინასწარ შეთანხმებულ და შეუთანხმებელ ჯგუფებს ამ მუხლში მაკვალიფიცირებელი ნიშნის მნიშვნელობა არ ექნებოდათ. რომ ყოფილიყო მითითება წინასწარ შეთანხმებულ ჯგუფზე, შეუთანხმებელ ჯგუფს არ ექნებოდა ასეთი მნიშვნელობა.

„ი“ პუნქტით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ანგარებით ან შეკვეთით მეკვლელობისათვის. ანგარება ნიშნავს ნებისმიერ მატერიალურ გამორჩენას. იგი შეიძლება ჩადენილ იქნას ვალის გადახდისაგან ან სხვა მატერი-

ალური მოვალეობისაგან განთავისუფლების მიზნით. ქონების დაუფლების მიზნით და ა.შ.

შეკვეთით მკვლელობა შეიძლება იყოს დაკავშირებული მატერიალურ გამორჩენასთან და შეიძლება არ იყოს მასთან დაკავშირებული. იგი შეიძლება გამოწვეული იყოს სხვა ნებისმიერი მოტივით. შეკვეთით მკვლელობის ჩადენის შემთხვევაში სსკ 109-ე მუხლის „ი“ პუნქტით უნდა დაკვალიფიცირდეს ქმედება არა მარტო შემსრულებლის მიმართ, არამედ შემკვეთის მიმართაც. შემკვეთი, როგორც წესი, შეიძლება იყოს ამ დანაშაულის ორგანიზატორი, მაგრამ არსებობს მისი წამქეზებლის სახით მონაწილეობის შესაძლებლობაც.

„კ“ პუნქტით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ხულიგნური ქვენაგრძნობით მკვლელობისათვის. ეს ისეთი მკვლელობაა, რომელსაც თან ახლავს ხულიგნობის მაკვალიფიცირებელი ნიშნები: საზოგადოებრივი წესრიგის უხეში დარღვევა, საზოგადოებისადმი აშკარა უპატივცემულობა, რომელიც ჩადენილია ძალადობით ან ძალადობის მუქარით. ამ სახის მკვლელობას შეიძლება თან ახლდეს სსკ 239-ე მუხლით გათვალისწინებული სხვა მაკვალიფიცირებელი ნიშნებიც.

„ლ“ პუნქტით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა მკვლელობისათვის დანაშაულის ჩადენის გაადვილების ან მისი დაფარვის მიზნით. დანაშაულის დაფარვის მიზნით მკვლელობა შეიძლება ჩადენილი იქნეს როგორც იმ დანაშაულის ჩადენამდე, რომლის დაფარვის მიზნითაც იქნა ჩადენილი მკვლელობა და მის შემდეგაც. დანაშაულის ჩადენის გაადვილების მიზნით ჩადენილი მკვლელობა წინ უნდა

უსწრებდეს იმ დანაშაულის ჩადენას, რომლის ჩადენასაც აადვილებს მკვლელობა. ამ პუნქტში ორი მაკვალიფიცირებული ნიშანია მოცემული. ეს არის სხვა დანაშაულის ჩადენის დაფარვისა და სხვა დანაშაულის ჩადენის გაადვილების მიზანი.

„მ“ პუნქტით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული ან ეთნიკური შეუწყნარებლობის გამო. ამ დანაშაულის სუბიექტები, როგორც წესი, არის სხვა რასის, რელიგიის, ეროვნების ან სხვა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენელი, მაგრამ არც თეორიულად და არც პრაქტიკულად გამორიცხული არ არის ამ დანაშაულის ჩადენა იმავე რასის, რელიგიის, ეროვნების ან ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლის მიერ, რომელიც მიეკუთვნება იმავე რასას, რელიგიას, ეროვნებას ან ეთნიკურ ჯგუფს, რომელსაც მიეკუთვნება დაზარალებული. მართალია ასეთი შემთხვევა იშვიათი შეიძლება იყოს, მაგრამ გამორიცხული არ არის რომ ადამიანი ვერ იტანდეს თავის ერს, რელიგიას და ა.შ.

„ნ“ პუნქტით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა მსხვერპლის სხეულის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის გადანერგვის ან სხვაგვარად გამოყენების მიზნით მკვლელობისათვის. ამ პუნქტში ექვსზე მეტი მაკვალიფიცირებული ნიშანია. ქმედების 109-ე მუხლის „ნ“ პუნქტით დაკავალიფიცირებისათვის საკმარისია მასში მითითებული ნიშნებიდან ერთერთის არსებობა. მათ შორის შეიძლება იყოს სხეულის ორგანოს, მისი ნაწილის ან ქსოვილის გადანერგვის ან სხვაგვარად გამოყენების მიზანი. სხვაგვარად გამოყენების მიზანი შეზღუდული არ არის. იგი შეიძლება

იყოს რამდენიმე. ექვსი ნიშანი გამოდის მაშინ, როდესაც ვგულისხმობთ სხეულის ორგანოს, მისი ნაწილის ან ქსოვილის გამოყენებას გადასანერგად ან სხვა მიზნით. ამიტომ აღნიშნული პუნქტში თუ რამდენ მაკვალიფიცირებელ ნიშანზეა მითითება, ზუსტად განსაზღვრული არ არის. იგი გაიზრდება ადამიანის სხეულის ორგანოსა და ქსოვილის გამოყენების შესაძლებლობათა შესაბამისად. ამიტომ შეიძლება თავისუფლად ითქვას, რომ ამ პუნქტში მაკვალიფიცირებელ ნიშანთა ამომწურავი ნუსხა არ არის მოცემული.

ამავე 109-ე მუხლის „ო“ პუნქტით გათვალისწინებულია 108-ე ან 109-ე მუხლით გათვალისწინებული მკვლელობის არაერთგზის, ე.ი. ორჯერ ან უფრო მეტჯერ ჩადენა. 108-ე მუხლით გათვალისწინებული მკვლელობის ორჯერ ჩადენა, ე.ი. მეორე მკვლელობა იძლევა ქმედების 109-ე მუხლის „ო“ პუნქტით დაკვალიფიცირების საფუძველს. კვალიფიკაცია იგივე იქნება მაშინაც, როცა ერთი 108-ე მუხლით, ხოლო ერთი 109-ე მუხლით გათვალისწინებული მკვლელობაა ჩადენილი ნებისმიერი თანმიმდევრობით. კვალიფიკაცია არ შეიცვლება მაშინაც, როცა 109-ე მუხლით გათვალისწინებული მკვლელობაა ჩადენილი ორჯერ ან მეტჯერ. 110-114-ე მუხლებით გათვალისწინებულ მკვლელობებს 109-ე მუხლის „ო“ პუნქტით ქმედების დაკვალიფიცირებასთან კავშირი არა აქვს.

სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის ყველა მუხლის, მისი ნაწილის ან პუნქტის დისპოზიციაში რამდენი მაკვალიფიცირებელი ნიშანია ამის გაზეპირება საჭირო არ არის, მაგრამ ქმედების დაკვალიფიცირებას ყოველთვის

ახლავს სისხლისსამართლებრივი ნორმის, მუხლის, მისი ნაწილის ან პუნქტის ანალიზი. ამის გარეშე ფაქტიურად ჩადენილ და კანონით გათვალისწინებულ ქმედებათა ნიშნების შედარება, მათ შორის მსგავსებისა და განსხვავების დადგენა და ქმედების სწორად დაკვალიფიცირება შეუძლებელია. სწორედ დისპოზიციის კონსტრუქციის შესწავლისა და კანონით გათვალისწინებული ნიშნების გაანალიზებისას ქმედების დაკვალიფიცირებელი თუ დაითვლის ამ ნიშნებს, ეს ხელს შეუწყობს ნორმის სწორად აღქმას, რადგანაც დათვლის შემთხვევაში უფრო დეტალურად ხდება თითოეული ნიშნის ყოველმხრივი გაანალიზება. ამიტომ ქმედების დაკვალიფიცირებისას კანონით გათვალისწინებული ყველა ნიშანი უნდა გაანალიზდეს და შეირჩეს მათგან ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების შესატყვისი, ზოგჯერ მაკვალიფიცირებელი ნიშანი, როგორც კანონში ისე ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებაში აშკარად არის გამოკვეთილი და ქმედების დაკვალიფიცირება იოლი საქმეა. ზოგჯერ ეს დიდ სირთულეებთან არის დაკავშირებული.

ზემოთ განხილულ 109-ე მუხლის „ა-ო“ პუნქტებში აშკარად 30 ნიშანია მითითებული. გარდა ამისა მითითებაა აგრეთვე მსხვერპლის სხეულის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის სხვაგვარად გამოყენების მიზანზე. ამ შემთხვევაში სიტყვა სხვაგვარი გულისხმობს ნებისმიერ მიზანს, გარდა იმ მიზნებისა, რომლებიც ჩამოთვლილია ამავე მუხლის „ო“ პუნქტში. გარდა ამისა, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ კანონში აშკარად მითითებული ნიშნების დადგენაც ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებაში სხვადასხვა სირთულისაა. მაგალითად, მკვლელობა ორი ან მეტი პირისა (109-ე მუხ.

„ა“ პუნქტი) და მკვლევლობა წინასწარი შეცნობით ორსული ქალისა (იმავე მუხ. „ბ“ პუნქტი). პირველი იოლი დასადგენია. მეორე ზოგჯერ იოლი დასადგენია, ზოგჯერ კი ძალიან ძნელი. ერთი კვირისა და 8 თვის ორსული ორივე ორსულია. პირველს არაფერი ეტყობა, მეორეს შეიძლება აშკარად ეტყობოდეს, მაგრამ შეიძლება არც ეტყობოდეს. ზოგჯერ პირიქითაც ხდება. ორსულობა ეტყობა, მაგრამ ორსული არ არის. ასე რომ ქმედების დაკვალიფიცირებისას უამრავი სხვადასხვა სირთულის საკითხია გადასაწყვეტი, რაც დიდ შრომასა და უნარს მოითხოვს.

კარი VIII – ეკონომიკური დანაშაული. იგი იყოფა ხუთ თავად და მოიცავს 177-221-ე მუხლებს. თავი XXV – დანაშაული საკუთრების წინააღმდეგ (177-189-ე მუხლები); თავი XXVI – დანაშაული სამეწარმეო ან სხვა ეკონომიკური საქმიანობის წინააღმდეგ (190-207-ე მუხლები); თავი XXVII – დანაშაული ფულად-საკრედიტო სისტემაში (208-213-ე მუხლები); თავი XXVIII – დანაშაული საზინანსო საქმიანობის სფეროში (214-219-ე მუხლები); თავი XXIX – დანაშაული სამეწარმეო ან სხვა ორბანიზაციაში სამსახურის ინტერესის წინააღმდეგ (220-221-ე მუხლები)

კარის დასახელება „ეკონომიკური დანაშაული“ მიუთითებს იმაზე, რომ ამ კარში, ე.ი. სსკ XXV-XXIX თავებში (177-221-ე მუხლებში) გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულის ჩადენისათვის, რაც იმას ნიშ-

ნავს, რომ ამ დანაშაულთა ჩადენა აზიანებს ეკონომიკას. უშუალო ობიექტი, რომელსაც გადამწყვეტი მიშენელობა აქვს ქმედების კვალიფიკაციისათვის, ყველა დანაშაულს, როგორც წესი, თავისი აქვს. მაგრამ ზოგჯერ ერთი და იგივე ობიექტისათვის სხვადასხვა მოცულობით, სხვადასხვა სიმძიმის ზიანის მიყენების შემთხვევებში ერთი და იგივე უშუალო ობიექტი რამდენიმე დანაშაულს შეიძლება ჰქონდეს. ამის უდავო მაგალითია ჯანმრთელობის დაზიანება. ჯანმრთელობის მძიმე, ნაკლებად მძიმე და მსუბუქი დაზიანება სამი სხვადასხვა დანაშაულია, მაგრამ ყველა მათგანის უშუალო ობიექტი ერთია, ეს არის ჯანმრთელობა. მართალია, ასეთ შემთხვევებში დაზიანების ხასიათი და დანაშაულის სიმძიმე სხვადასხვაა, მაგრამ დანაშაულებრივი ხელყოფის უშუალო ობიექტი ერთია. ასეთი იშვიათ გამონაკლისს არ წარმოადგენს.

აქვე არ შეიძლება არ აღინიშნოს იმის შესახებაც რაც სწორია, საერთოდ აღიარებულია და დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. კერძოდ, ლაპარაკია იმის შესახებ, რომ ყოველი დანაშაულის უშუალო ობიექტია ის, რაც დაცულია სისხლისსამართლებრივი ნორმით და უშუალოდ ზიანდება დანაშაულის ჩადენის შედეგად. სრულიად სამართლიანად საერთოდ აღიარებულია ისიც, რომ დანაშაულებრივი გზით ქონებაზე საკუთრების უფლების მოპოვება არ შეიძლება. დანაშაულებრივი გზით ქონება საკუთრებიდან საკუთრებაში არ გადადის და ამიტომ, ქონების მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლების შემთხვევაში მესაკუთრის უფლებები მისი ქონების მიმართ უცვლელ მდგომარეობაში რჩება. მას რჩება მისი

ქონების მფლობელობის, სარგებლობისა და განკარგვის უფლება. მესაკუთრის ქონების სხვის მიერ მართლსაწინააღმდეგოდ მისაკუთრების შემთხვევაში მესაკუთრეს დროებით ან სამუდამოდ ეკარგება მისი ქონების მიმართ მისი უფლებამოსილებათა განხორციელების პრაქტიკული შესაძლებლობა. ანალოგიურ მდგომარეობაში ვარდება სხვისი ქონების კანონიერი მფლობელიც. მას ეკარგება მფლობელობის, კონკრეტულ შემთხვევებში აგრეთვე სარგებლობის პრაქტიკული შესაძლებლობა და ამავე დროს ეკისრება მესაკუთრისათვის ზარალის ანაზღაურების მოვალეობა. აუცილებლად მიგვაჩნია აქვე აღინიშნოს, რომ დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფაც დანაშაულია. მაგ., ნაქურდალი ნივთის მოპარვა, მისი დაუფლება ძარცვის ან გამოძალვის გზით, უნდა დაკვალიფიცირდეს შესაბამისად, როგორც ქურდობა, ძარცვა და გამოძალვა. ამნაირადვე უნდა გადაწყდეს საქმე სხვა ანალოგიურ შემთხვევებში. ამით დასტურდება ისიც, რომ სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგოდ მისაკუთრების მიზნით ნებისმიერ ფორმაში (ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა, თაღლითობა, მითვისება, გაფლანგვა და აგრეთვე გამოძალვა) დაუფლების უშუალო ობიექტი არის არა საკუთრება¹, საკუთრებითი ურთიერთობა² და სხვა რამ ამგვარი³, რაც არც ისპობა და არც ზიანდება ქურდობის, ძარცვის,

^{1,3} Комментарий к ук. рф., М., Норм-Инфра – М. 1999, с. 331-374.

გ. ლეკვეიშვილი, გ. მამულაშვილი, პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის (კომენტარი). თბილისი, მერიდიანი, 1999, გვ. 14-74; ზ. მკავანაძე, სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, ქუთაისი, ქსუ, 2000, გვ. 167-195; ზ. წულაია, სისხლის სამართალი კერძო ნაწილი, თბილისი, ინტელექტი, 2001 წ. ტ. 2. გვ. 3-15.

თაღლითობის, მითვისებისა და გაფლანგვის შედეგად, არამედ ის რაც ზიანდება ან ისპობა ამ დანაშაულთა ჩადენის შედეგად. ასეთია, ჩემი აზრით, მესაკუთრისა და მფლობელის პრაქტიკულ შესაძლებლობათა განხორციელება საკუთრებაში ან მფლობელობაში არსებული ქონების მიმართ. სწორედ ეს იკარგება დროებით ან სამუდამოდ სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით დაუფლების შემთხვევაში. ამ შემთხვევაში მხედველობაში გვაქვს როგორც კანონიერ, ისე უკანონო მფლობელობაში არსებული ქონების დაუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით.

რაც შეეხება ყაჩაღობასა და გამოძალვას, ესენი ფორმალური ხასიათის დანაშაულებია და სსკ 179-ე და 181-ე მუხლებით ქმედების დაკვალიფიცირებისათვის ქონების არამართლზომიერად დაუფლების ფაქტს მნიშვნელობა არა აქვს. მაგრამ ასეთი ფაქტის დადგენა, თუ მას ჰქონდა ადგილი, აუცილებელია პროცესუალური საკითხების (დაზარალებულად, სამოქალაქო მოსარჩელედ და მოპასუხედ ცნობა, ზარალის ანაზღაურება) გადასაწყვეტად.

ქურდობის, ძარცვის, ყაჩაღობის, თაღლითობის, გამოძალვის (177-181-ე მუხლები), განსაკუთრებული ისტორიული, კულტურული, მეცნიერული ან ეროვნული ღირებულების ნივთის ან დოკუმენტის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით დაუფლების (მუხ. 183), ავტომობილის ან სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგოდ მისაკუთრების მიზნის გარეშე დაუფლების (მუხ. 184), მოტყუებით ქონებრივი დაზიანების (მუხ. 185), წინასწარი შეცნობით დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების შეძენის ან გასაღების (მუხ. 186), ინტელექტუალური საკუთრე-

ბის ხელყოფის (მუხ. 189) ჩადენა, როგორც წესი, ხდება პირდაპირი განზრახვითა და მოქმედებით. ამ დანაშაულთა სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი შერაცხადი ადამიანი, ხოლო უშუალო ობიექტი ყველა დანაშაულისათვის ის არის, რაც კანონით დაცულია, მაგრამ დანაშაულის ჩადენის შედეგად ისპობა ან ზიანდება.

მითვისება ნიშნავს მართლზომიერად მიღებული და სახეზე მყოფი ქონების (მოძრავი ნივთის) ან მისი ღირებულების დაუბრუნებლობას იმ პირისათვის, რომელსაც იგი უნდა დაბრუნებოდა ან რომლისთვისაც ანაზღაურებული უნდა ყოფილიყო ამ ქონების ღირებულება, მაგრამ არ იქნა ანაზღაურებული მიმთვისებლის ბრალით ამ უკანასკნელის მიერ მიღებული კანონსაწინააღმდეგო გადაწყვეტილების შედეგად. მითვისება სახეზეა მაშინაც, როცა სხვისი ქონების მართლზომიერად მფლობელმა იგი საკუთარი მოთხოვნისათვისამებრ მოიხმარა. მაგრამ მითვისება სახეზე იქნება არა იმიტომ, რომ მოქმედება, რაც სხვისი ქონების მოხმარებაში, მის გახარჯვაში გამოიხატება, იქნა ჩადენილი, არამედ იმიტომ, რომ მესაკუთრეს არ დაუბრუნდა მისი ქონება და არც მისი ღირებულება. კანონიერად მიღებული ქონების გასაჩუქრებაც მითვისებაა, თუ იგი ჩადენილია მესაკუთრისათვის შემდგომ მისი ღირებულების ანაზღაურების მიზნის გარეშე. მითვისებისას ბრალის ფორმა, როგორც წესი, პირდაპირი განზრახვაა, მაგრამ მისი ჩადენა შესაძლებელია არაპირდაპირი განზრახვითაც. ამ დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. იგი ის პირია, რომელმაც კანონიერად მიიღო ქონება და კანონსაწინააღმდეგოდ არ დააბრუნა იგი ან მისი ღირებულება. რა თქმა უნდა, ეს პირი უნდა იყოს

შერაცხადი და აკმაყოფილებდეს დანაშაულის საერთო სუბიექტისათვის კანონით განსაზღვრულ მოთხოვნებს. ამ დანაშაულის ობიექტი იგივეა, რაც ქურდობის, ძარცვისა და მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით ქონების დაუფლებაში გამოხატული სხვა დანაშაულისათვის.

გაფლანგვა არის სხვისი ქონების უსასყიდლოდ უნაცვალეზოდ გასხვისება. გაფლანგვის შემთხვევაში ქონების კანონიერი მფლობელი, რომელიც მესაკუთრე არ არის, ფლანგავს სხვის ქონებას. საკუთარი ქონების გაფლანგვაც შეიძლება, მაგრამ ეს დანაშაულს არ წარმოადგენს. სსკ 182-ე მუხლით გათვალისწინებული გაფლანგვა შეიძლება ჩადენილ იქნეს, როგორც პირდაპირი ისე არაპირდაპირი განზრახვითა და მოქმედებით. თუ მართლსაწინააღმდეგო უმოქმედობამ მოხელისა ან მასთან გათანაბრებული პირისა, ან მათ მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის არაჯეროვნად შესრულებამ გამოიწვია ქონების დაკარგვა, მოპარვა ან სხვა გზით სხვა პირთა მიერ მისი მართლსაწინააღმდეგსო დაუფლება, კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე შეიძლება ქმედება დაკვალიფიცირდეს, როგორც სამსახურებრივი გულგრილობა (მუხ. 342).

სხვისი ნივთის განადგურება ან დაზიანება (მუხ. 187-ე და 188-ე) შეიძლება, როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით. ორივე შემთხვევაში დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის ჩადენის ხერხსა და შედეგს.

ნიმუშის სახით განვიხილავთ სსკ 194-ე მუხლით ქმედების დაკვალიფიცირების საკითხებს. ამ მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიცია ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

„უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაცია, ესე იგი ფულისათვის ან სხვა ქონებისათვის კანონიერი სახის მიცემა, აგრეთვე უკანონო შემოსავლის წყაროს ადგილმდებარეობის, განთავსების, მოძრაობის, ქონების ნამდვილი მესაკუთრის ან მფლობელის ანდა ქონებრივი უფლების დამაღწა“.

ამ დისპოზიციიდან გამომდინარე, იმისათვის, რომ ქმედება დაკვალიფიცირდეს სსკ 194-ე მუხლის პირველი ნაწილით, საჭიროა დადგინდეს:

1) ქონების შეძენა ან ქონებაზე უფლების მოპოვება არაკანონიერი შემოსავლის გამოყენებით ან

2) უკანონო შემოსავლის წყაროს, მისი ადგილმდებარეობის, განთავსების, მოძრაობის, ქონების ნამდვილი მესაკუთრის ან მფლობელის ანდა ქონებრივი უფლების დამაღწა.

ვინაიდან დანაშაულის სახელწოდებაა უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაცია, ქმედების დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა პროცესუალური წესით სრულყოფილად დადგინდეს მინიმუმ ორი გარემოება. ერთი ის, რომ პირმა კანონსაწინააღმდეგოდ მოიპოვა ქონება და მეორე ის, რომ ამ ქონებით ქონების შეძენისათვის ან ქონებაზე უფლების მოპოვებისათვის კანონით დადგენილი წესების დაცვით შეიძინა სხვა ქონება ან შექმნა მოჩვენებითი შეხედულება იმის შესახებ, რომ თითქოს ქონებაზე კანონიერი უფლება მოიპოვა. ამ გარემოებათა დადგენა ქმედების სსკ 194-ე მუხლის პირველი ნაწილით დაკვალიფიცირებისათვის საკმარისია. რაც შეეხება ამავე დისპოზიციის მომდევნო ნაწილს, ე.ი. უკანონო შემოსავლის წყაროს, ადგილმდებარეობის, განთავსების, მოძრაობის, ქონების ნამდვილი მესაკუ-

თრის ან მფლობელის ანდა ქონებრივი უფლების დამაღ-
ვას, ჩემი აზრით, ეს უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციის
ფარგლებს სცილდება. მაგრამ, რადგანაც კანონში ყველა
სიტყვას კანონის ძალა აქვს და განსახილველი დისპოზი-
ცია აწესებს პასუხისმგებლობას არა მარტო უკანონო ქონე-
ბის ლეგალიზებისათვის, არამედ მისი წყაროს, ადგილმდებ-
არეობის, განთავსების, მოძრაობის, ნამდვილი მესაკუთრის
ან მფლობელის და აგრეთვე ქონებრივი უფლების დამა-
ღვისათვის, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ დისპოზიცია ითვა-
ლისწინებს პასუხისმგებლობას აღნიშნული ქმედებისთვისაც.
გამოდის, რომ ვინც მაღავეს უკანონო შემოსავლის წყაროს
ან სხვა ზემოთ ჩამოთვლილ მონაცემებს, მან პასუხი უნდა
აგოს სსკ 194-ე მუხლის პირველი ნაწილით. მაგრამ ამის
შესრულება რთულად მიგვაჩნია, რადგანაც ეჭვმიტანილს,
ბრალდებულს შეუძლიათ საერთოდ არ მისცენ ჩვენება (სსსკ
73-ე და 76-ე მუხლები). მოწმეს შეუძლია არ მისცეს თავისი
ან ახლო ნათესავის მამხილებელი ჩვენება (სსსკ 94-ე მუხ-
ლი). ეჭვმიტანილი და ბრალდებული არასწორი ჩვენების
მიცემისათვის პასუხს არ აგებენ.

ამ მუხლის მეორე ნაწილით პასუხისმგებლობა დაწე-
სებულია მაკვალიფიცირებული, სასჯელის გამამკაცრებე-
ლი გარემოებების არსებობისას. მეორე ნაწილით გათვა-
ლისწინებული ყველა მაკვალიფიცირებული ნიშანი ვრცელდებ-
ა ამავე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ
ყველა ქმედებაზე. ეს მაკვალიფიცირებული ნიშნებია: ჯგუ-
ფურობა, არაერთგზისობა, სამსახურებრივი მდგომარეობის
გამოყენება და დიდი ოდენობით (10 000 ლარის ზევით)
შემოსავლის მიღება.

სსკ 194-ე მუხლის მეორე ნაწილის გამოყენებისათვის საკმარისია ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ნებისმიერი ქმედების ჩადენა წინასწარ შეუთანხმებული ჯგუფის მიერ. ასეთ მითითებას იძლევა სსკ 27-ე მუხლის პირველი ნაწილი. მართალია ამ დანაშაულის ჩადენა ხდება უფრო ხშირად ცალკეულ პირთა მიერ, მაგრამ რადგანაც კანონმდებელმა გაითვალისწინა ჯგუფურად მისი ჩადენისათვის პასუხისმგებლობა, ჩემი აზრით, მაკვალიფიცირებელ ნიშნებში წინასწარ შეთანხმებულ ჯგუფზეც უნდა ყოფილიყო მითითება და ორგანიზებულ ჯგუფზეც, რადგანაც ასეთი ჯგუფების მონაწილეობის შესაძლებლობა დანაშაულში მეტია.

არაერთგზისობა ამ მუხლში გულისხმობს ამავე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული რომელიმე ქმედების ადრე ჩადენას, თუ კი ადრე ჩადენილი ქმედებისათვის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადა გასული არ არის, ამ დანაშაულზე თუ ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული არ არის ან, თუ ადრე ამ დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობისაგან არ არის განთავისუფლებული. სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით იქნება დანაშაული ჩადენილი, თუკი თანამდებობის პირმა ამავე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული რომელიმე ქმედების შესასრულებლად თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილება გამოიყენა. მაკვალიფიცირებელ ნიშნად დასახელებულია აგრეთვე „რასაც თან ახლდა დიდი ოდენობით შემოსავლის მიღება“, ე.ი. დიდი ოდენობით შემოსავლის მიღება უნდა ახლდეს უკანონოდ მიღებული ფულისათვის ან სხვა ქონებისათვის

კანონიერი სახის მიცემას, უკანონო შემოსავლის წყაროს, მისი ადგილმდებარეობის, განთავსების, მოძრაობის, ქონების ნამდვილი მესაკუთრის ან მფლობელის ანდა ქონებრივი უფლების დამაღვას.

განსახილველი 194-ე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციიდან გამომდინარე სჯობია ამ მუხლის სახელწოდება ყოფილიყო: უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაცია და მიღება. მაგრამ ამ მუხლის მიზნიდან გამომდინარე სჯობია მუხლს ეწოდოს: უკანონო შემოსავლის მიღება და ლეგალიზაცია. ეს დანაშაული, როგორც უნდა შეფასდეს, როგორც უნდა ეწოდოს მას, მიზნად ისახავს უკანონო შემოსავალთან ბრძოლას. არ შეიძლება უკანონო შემოსავლის ლეგალიზება, თუ ასეთი გზით მოპოვებული ქონება არ იქნება. უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაცია არის ამ შემოსავლის დაფარვის, მისი მიღების წყაროს დამაღვის, შენიღბვის ხერხი. მუხლი პასუხისმგებლობას აწესებს უკანონო შემოსავლის დამაღვის ხერხების გამოყენებისათვის, მაშინ, როდესაც თვითონ უკანონო შემოსავლის მიღება კანონით დანაშაულად არ არის გამოცხადებული. საერთოდ სსკ 194-ე მუხლიდან გამომდინარეობს კანონმდებლობისათვის მიუღებელი სამი დასკვნა.

1. დანაშაულად არის გამოცხადებული არადანაშაულებრივი ქმედების დაფარვა (დამაღვა).

2. არ შეიძლება დაისაჯოს პირი უკანონო შემოსავლის აშკარად მიღებისა და გამოყენებისათვის, ხოლო უკანონო შემოსავლის წყაროს, მისი ადგილმდებარეობის, მოძრაობის, განთავსების, ქონების ნამდვილი მესაკუთრის დამაღვისათვის ისჯება.

3. გამოდის, რომ პასუხისმგებლობის თავიდან აცილების მიზნით პირს შეუძლია მიიღოს და მოიხმაროს უკანონო შემოსავალი.

მიმანია, რომ მუხლი აღნიშნულ გარემოებათა გავალისწინებით ძირეულ გადამუშავებას ექვემდებარება. წინააღმდეგ შემთხვევაში მისი გამოყენების ეფექტურობა, ჩემი აზრით, არ იქნება დამაკმაყოფილებელი.

პარი IX – დანაშაული საზოგადოებრივი უშიშროებისა და წესრიგის წინააღმდეგ, იგი მოიცავს XXX–XXXV თავებს და 222-286-ე მუხლებს.

XXX თავის დასახელება იგივეა, რაც IX კარისა – დანაშაული საზოგადოებრივი უშიშროებისა და წესრიგის წინააღმდეგ. იგი მოიცავს 222-239-ე მუხლებს და ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ისეთი დანაშაულებისათვის, როგორიცაა: ტელერადიომაუწყებლობის ან კავშირგაბმულობის დაწესებულების, ანდა სტრატეგიული ან განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტის ხელში ჩაგდება ან ბლოკირება (მუხ. 222); უკანონო შეიარაღებული ფორმირების შექმნა ან ხელმძღვანელობა ანდა მასში მონაწილეობა (მუხ. 223); ბანდიტიზმი (მუხ. 224); მასობრივი არეულობა (მუხ. 225); ჯგუფური მოქმედების ორგანიზება, რომელიც არღვევს საზოგადოებრივ წესრიგს, ან მასში აქტიური მონაწილეობა (მუხ. 226); საპაერო ან წყლის ხომალდის, ანდა რკინიგზის მოძრავი შემადგენლობის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება (მუხ. 227); მეკობრეობა (მუხ. 228); აფეთქება (მუხ. 229); ბირთვული მასალის ან მოწყობილობის, რადიაქტიური ნარ-

ჩენის, რადიაქტიური ნივთიერების ან მაიონებელი გამოსახ-
ივების სხვა წყაროსადმი უკანონო მოპყრობა (მუხ. 230);
ბირთვული მასალის, რადიაქტიური ნივთიერების ან მაიონ-
ებელი გამოსხივების სხვა წყაროს ხელში ჩაგდება (მუხ.
231); ბირთვული იარაღის ან სხვა ბირთვული ასაფეთქე-
ბელი მოწყობილობის დამზადება (მუხ. 232); ბირთვულ ან
რადიაქტიურ ობიექტებზე ავარიის ან უბედური შემთხვევის
შესახებ ინფორმაციის დაფარვა ან დამახინჯება (მუხ. 233);
საქართველოს ტერიტორიაზე რადიაქტიური, ტოქსიკური
სამრეწველო ან საყოფაცხოვრებო ნარჩენის ტრანზიტი ან
იმპორტი (მუხ. 234); მასობრივი განადგურების იარაღის,
შეიარაღების ან სამხედრო ტექნიკის შესაქმნელი ტე-
ქნოლოგიის, მეცნიერულ-ტექნიკური ინფორმაციის ან მომ-
სახურების უკანონო ექსპორტი (მუხ. 235); ცეცხლსასრო-
ლი იარაღის (გარდა გლუვქულიანი სანადირო თოფისა),
საბრძოლო მასალის, ფეთქებადი ნივთიერების ან ასაფეთქე-
ბელი მოწყობილობის მართლსაწინააღმდეგო შეძენა, შენახვა,
ტარება, დამზადება, გადაზიდვა, გადაგზავნა ან გასაღება
(მუხ. 236); იარაღის, საბრძოლო მასალის, ფეთქებადი ნი-
ვთიერების ან ასაფეთქებელი მოწყობილობის მართლსაწი-
ნააღმდეგო დაუფლება მისაკუთრების მიზნით ან გამოძალ-
ვა (მუხ. 237); ცეცხლსასროლი იარაღის დაუდევრად შენახ-
ვა (მუხ. 238); ხულიგნობა (მუხ. 239).

ზემოთ ჩამოთვლილიდან 222-223-ე, 229-238-ე მუხლებით
გათვალისწინებულ დანაშაულთა ძირითად ობიექტს წარ-
მოადგენს საზოგადოებრივი უშიშროება, მაგრამ ისინი ზიანს
აყენებენ კანონით დაცულ სხვა ობიექტებსაც. ე.ი. გააჩნიათ
სხვა ობიექტებიც. მაგ., 222-ე მუხლით გათვალისწინებული

დანაშაული ზიანს აყენებს ტელერადიომაუწყებლობისა და კავშირგაბმულობის სხვა საშუალებათა მესაკუთრეების ინტერესებსა და საზოგადოებრივ წესრიგსაც. 224-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის (ბანდიტიზმი) ძირითადი ობიექტია საზოგადოებრივი უშიშროება, რომელიც მოიცავს სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და საკუთრების ხელშეუხებლობის უსაფრთხოებასაც.

მასობრივი არეულობის (მუხ. 225) ძირითადი ობიექტებია საზოგადოებრივი უშიშროება და წესრიგი. მაგრამ იგი მოიცავს აგრეთვე სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და საკუთრების ხელყოფის უსაფრთხოებასაც, რაც გამოიხატება რბევის, ძალადობის, ცეცხლის წაკიდების, იარაღის ან ასაფეთქებელი მოწყობილობის გამოყენების შედეგებში. 222-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია საზოგადოებრივი წესრიგი, მაგრამ მან შეიძლება ზიანი მიაყენოს ტრანსპორტის მესაკუთრეს ან მფლობელს, საწარმოს, დაწესებულებას, ორგანიზაციას. 227-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული – საძაერო და წყლის ხომალდების ან რკინიგზის მოძრავი შემადგენლობის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების ობიექტებია საზოგადოებრივი უშიშროება და წესრიგი, საკუთრების ხელშეუხებლობა, სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის უსაფრთხოება. არ შეიძლება იმის მტკიცება, რომ ამ ობიექტებიდან რომელიმეს არ აზიანებს, არ სპობს ან საფრთხეს არ უქმნის აღნიშნული დანაშაული. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სსკ XXX თავში მრავლობიექტიანი დანაშაულებია გათვალისწინებული. მაგ., 228-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის (მეკობრეობა) ობიექტია წყლის ხომალდის ან სხვა მცურავი საშუ-

აღების მესაკუთრის პრაქტიკული შესაძლებლობა ამ ქონების მიმართ თავისი უფლებამოსილების განხორციელების ნაწილში, მაგრამ ამასთან ერთად არის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის უსაფრთხოებაც. სსკ 222-239-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი შერაცხადი ან შეზღუდული შერაცხადობის პირი. ყველა ამ დანაშაულის ჩადენა შეიძლება განზრახ, როგორც წესი, პირდაპირი განზრახვით და მოქმედებით. გამონაკლისის სახით შეიძლება საუბარი მხოლოდ ცეცხლსასროლი იარაღის დაუდევრად შენახვაზე (მუხ. 238).

სსკ XXXI თავში (სამუშაოს წარმოებისას უსაფრთხოების წესის დარღვევა) მოთავსებულ დანაშაულებს ბლანკეტური დისპოზიცია აქვთ. (240-245-ე მუხლები). ამიტომ ამ თავში გათვალისწინებულ დანაშაულთა შინაარსი უნდა ვეძებოთ შესაბამის წესში, რომელიც კანონით დადგენილი წესით მიღებული, დამტკიცებული და მოქმედებაში უნდა იყოს. კოდექსის ამ თავში, კერძოდ, 240-243-ე მუხლებში მითითებაა წესების დარღვევებზე, რომლებმაც გამოიწვიეს ჯანმრთელობის დაზიანება, სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, ხოლო 245-ე მუხლი ცალკე აწესებს პასუხისმგებლობას ბირთვული მასალის, რადიაქტიული ნარჩენის, რადიაქტიური ნივთიერების ან მაიონებელი გამოსხივების სხვა წყაროს შეძენის, შენახვის, დამარხვის, ფლობის, გამოყენების, გადამუშავების, გამოცდის, გადაცემის, აღრიცხვის, გადაზიდვის, ექსპორტ-იმპორტის ან მისდამი მოპყრობის სხვა წესის დარღვევისათვის, თუ მას შეეძლო გამოეწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი. ამ მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლო-

ბა ამავე დარღვევებისათვის იმ შემთხვევაში, როდესაც პირველი ნაწილით გათვალისწინებული შედეგი დადგა, ხოლო მესამე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ამავე 245-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებებისათვის, თუ კი ის ჩადენილია ჯგუფურად ან არაერთგზის. გამოდის, რომ თუ ამ მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება ჩადენილია ჯგუფურად ან არაერთგზის, მაშინ შედეგი დადგა თუ არა დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. საყურადღებოა ისიც, რომ სსკ ამ თავის ყველა მუხლი, გარდა 244-ისა, მიუთითებს ქმედების შედეგის გამოწვევაზე ან მისი გამოწვევის შესაძლებლობაზე მიუხედავად ბრალის ფორმისა. 244-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ფეთქებადი, ადვილალეებადი, მწვავე ნივთიერების ან პიროტექნიკური ნაკეთობის აღრიცხვის, შენახვის, გადაზიდვის წესის დარღვევისათვის, აგრეთვე მისი ფოსტით ან ბარგით უკანონო გადაზავნისათვის, თუ კი ამ დარღვევათაგან რომელიმემ გაუფრთხილებლობით გამოიწვია მძიმე შედეგი. აქედან გამომდინარე, თუ აღნიშნული დარღვევებიდან რომელიმე ჩადენილია შედეგის გათვალისწინებით, ე.ი. პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვით, სახეზე არ იქნება 244-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული. კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე, შეიძლება სახეზე იყოს სხვა დანაშაული. მაგრამ აქ მსჯელობაა სხვა საკითხზე. კერძოდ იმაზე, წარმოადგენს თუ არა დანაშაულს ქმედება, გათვალისწინებული სსკ 240-243-ე, 245-ე მუხლებით, მაშინ როდესაც ამ ქმედებებს შედეგი მოჰყვა გაუფრთხილებლობით. აქ არ შეიძლება მხედველობაში არ იქნას მიღე

ბული ამავე კოდექსის მე-9-მე-11 მუხლების მოთხოვნები. დავას არ იწვევს, რომ დანაშაულის ჩადენა შეიძლება განზრახ ან გაუფრთხილებლობით. განზრახვა შეიძლება იყოს პირდაპირი ან არაპირდაპირი, ხოლო გაუფრთხილებლობა შეიძლება გამოიხატოს თვითიმედოვნებაში ან დაუდევრობაში. ბრალის სხვა ფორმებს კანონი არ ცნობს. მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილი მიუთითებს: „გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედება მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება დანაშაულად, თუ ამის შესახებ მითითებულია ამ კოდექსის შესაბამის მუხლში“ (მხედველობაშია სსკ კერძო ნაწილის მუხლი), ხოლო სსკ მე-11 მუხლის პირველი ნაწილი მიუთითებს: „თუ სისხლის სამართლის კანონი ითვალისწინებს სასჯელის გადიდებას იმ თანმდევი შედეგის დადგომის გამო, რომელსაც არ მოიცავდა დამნაშავის განზრახვა, მაშინ ასეთი გადიდება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც პირმა ეს შედეგი გაუფრთხილებლობით განახორციელა. ასეთი დანაშაული განზრახ დანაშაულად ჩაითვლება“. აქედან გამომდინარე აშკარაა, რომ კანონი უშეებს განზრახი დანაშაულის ჩადენას გაუფრთხილებლობითი შედეგით. ამასთან უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ კანონის კონსტრუქციიდან გამომდინარე, ეს შედეგი შეიძლება არ იყოს დამდგარი. ასე მაგალითად, სსკ 245-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული დამთავრებულია იმ მომენტიდან, რომლიდანაც ამ მუხლის ამ ნაწილში ჩამოთვლილი ქმედებებიდან რომელიმეს შეეძლო გამოეწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი. ასეთი შედეგის დადგომის შემთხვევაში ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს ამავე მუხლის მეორე ნაწილით, ხოლო თუ ქმედება ჩადე-

ნილია პირთა ჯგუფის მიერ ან არაერთგზის, მიუხედავად იმისა, ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული შედეგით დამთავრდება ქმედება თუ მეორე ნაწილით გათვალისწინებულით, იგი უნდა დაკვალიფიცირდეს ამავე 245-ე მუხლის მე-3 ნაწილით. ამასთან უნდა აღინიშნოს, რომ კანონის მითითება: „რასაც შეეძლო გამოეწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი“, რაც წარმოადგენს ქმედების მაკვალიფიცირებელ ნიშანს, არ შეიძლება ემყარებოდეს დაუსაბუთებელ მოსაზრებას. საპროცესო კანონმდებლობით განსაზღვრული წესით თუ არ არის დადგენილი ამ მაკვალიფიცირებელი ნიშნის არსებობა, მისი გამოყენება მოსაზრებაზე დაყრდნობით არ შეიძლება. ასეთი ეწინააღმდეგება სსსკ მე-10 მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილებისა და საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მოთხოვნებს.

რაც შეეხება სსკ 240-243-ე, 245-ე და აგრეთვე სხვა მუხლებში მითითებას შედეგის დადგომის ან მისი დადგომის საფრთხის შესახებ, იგი არ გამორიცხავს ასეთს არც განზრახვით და არც გაუფრთხილებლობით, მაგრამ როგორც ზემოთ აღნიშნულ, ასევე სხვა მუხლებში, ქმედება შეიძლება იყოს ჩადენილი განზრახ, მაგრამ შედეგის მიმართ, ჩემი აზრით, როგორც წესი, უნდა იყოს გაუფრთხილებლობა. მაგ., სახანძრო უსაფრთხოების წესის დარღვევა, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მუხ. 243-ე ნ. მე-2) შეიძლება ჩადენილ იქნეს განზრახ, მაგრამ ამ შედეგს თუ მოიცავდა დანაშაულის სუბიექტის განზრახვა (თუნდაც არაპირდაპირი), ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს არა 243-ე მუხლით, არამედ, კონკრეტულ გარე-

მოებათა გათვალისწინებით, როგორც მკვლევლობა განსაკუთრებული სისასტიკითა და საშუალებით, რომელიც განზრახ უქმნის საფრთხეს სხვათა სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას (109-ე მუხ. „ე“ და „ზ“ პუნქტები). შესაძლებელია ადგილი ექნეს სხვა მაკვალიფიცირებელი ნიშნების არსებობასაც (ნივთის განადგურება ცეცხლის წაქიდებით). ამით ხაზს ეუსვამ იმას, რომ ქმედების სწორად დაკვალიფიცირებისათვის მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის ჩამდენის ფსიქიკურ განწყობას როგორც ქმედების მიმართ, ასევე მისი შედეგის მიმართაც.

240-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს სამთო, სამშენებლო ან სხვა სამუშაოს შემსრულებელი, რომელზეც ვრცელდება ამ სამუშაოთა შესრულებასთან დაკავშირებით მოქმედი უსაფრთხოების წესების მოთხოვნები. 241-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ატომური ენერგეტიკის ობიექტის განლაგების, დაპროექტების, მშენებლობის ან ექსპლუატაციის წესების დაცვაზე პასუხისმგებელი პირები და სხვა პირები, რომლებსაც შესაბამისი წესების დაცვის სამართლებრივი მოვალეობა ეკისრებათ. 242-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ის პირი, რომელსაც შეუძლია საწარმოო-ტექნიკური უსაფრთხოების წესის დარღვევა აფეთქებადსაშიშ საწარმოში ან საამქროში. სახანძრო უსაფრთხოების წესის (მუხ. 243) დარღვევის სუბიექტი შეიძლება იყოს ყველა, ვისაც ამ წესების დაცვა ევალება. 244-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ის, ვისაც ფეთქებადი, ადვილად აალებადი, მწვავე ნივთიერების ან

პიროტექნიკური ნაკეთობის აღრიცხვის, შენახვის, გადაზიდვის ან გამოყენების უსაფრთხოების წესების დაცვა ევალუბათ და აგრეთვე ის პირები, რომლებიც ფოსტით ან ბარგით უკანონოდ გადაგზავნიან აღნიშნულ ნივთიერებებს ან ნაკეთობას. 245-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ბირთვული მასალის, რადიოაქტიური ნარჩენის, რადიოაქტიური ნივთიერების ან მაიონებელი გამოსხივების სხვა წყაროს შექენის, შენახვის, დამარხვის, ფლობის, გამოყენების, გამოცდის, გადამუშავების, გადაცემის, აღრიცხვის, გადაზიდვის, ექსპორტ-იმპორტის ან მისდამი მოპყრობის სხვა წესის დამრღვევი, თუ კი ამ დარღვევას შეექმლო გამოეწვია ან გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი. გააჩნია, როდის ვისგან რას მოითხოვს აღნიშნული მოქმედი მოპყრობის წესები. ამ დანაშაულთა (240-245-ე მუხლები) უშუალო ობიექტია სამუშაოს შესრულების უსაფრთხოების წესები, მაგრამ მათთან ერთად არის აგრეთვე სიცოცხლე, ჯანმრთელობა და სხვა სიკეთე, რომლებსაც იცავს სსკ 240-245-ე მუხლები დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან. ბრალის ფორმა ამ დანაშაულთათვის ქმედების მიმართ განზრახვაა (პირდაპირი ან არაპირდაპირი), ხოლო შედეგის მიმართ არის გაუფრთხილებლობა თვითიმედოვნების ან დაუდევრობის სახით. ამ დანაშაულთა ჩადენა უფრო ხშირად ხდება მოქმედებით, ყველა ეს დანაშაული გამოიხატება შესაბამისი წესის დარღვევაში, რაც შეიძლება გამოიხატოს უმოქმედობითაც, ე.ი. კონკრეტული სამართლებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობით.

თავი XXXII – დანაშაული მოსახლეობის ჯანმრთელობისა და ზნეობის წინააღმდეგ (246-259-ე მუხლები)

სსკ ამ თავში ორი ჯგუფის დანაშაულია გაერთიანებული. 246-251-ე მუხლებით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა მოსახლეობის ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების ჩამდენთა მიმართ. ეს დანაშაულებია: უკანონო საექიმო ან ფარმაცევტული საქმიანობა (მუხ. 246), სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საფრთხის შემქმნელი გარემოების შესახებ ინფორმაციის დამალვა ან გაყალბება (მუხ. 247), სანიტარულ-ეპიდემიოლოგიური წესის დარღვევა (მუხ. 248), შხამის ბრუნვის წესის დარღვევა (მუხ. 249), შხამის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრება ან გამოძალვა (მუხ. 250), უსაფრთხოების მოთხოვნებთან შეუსაბამო, უხარისხო საქონლის გამოშვება-გაყიდვა ანდა უხარისხო სამუშაოს შესრულება ან უხარისხო მომსახურების გაწევა (მუხ. 251). ამ დანაშაულთა უშუალო ობიექტია მოსახლეობის ჯანმრთელობა, რაც უშუალოდ დაკავშირებულია ადამიანთა სიცოცხლესთან. დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ გათვალისწინებულია სსკ მე-7 კარით. მაგრამ ამ კარში გათვალისწინებულია დანაშაულები, რომლებიც მიმართულია ცალკეულ ადამიანთა ან ადამიანთა ცალკეულ ჯგუფთა მიმართ, ხოლო XXXII თავში გათვალისწინებული ნორმებით დაცულია ქვეყნის, მისი რეგიონის მთელი მოსახლეობა. გარდა ამისა, განსხვავება სსკ XIX-XX და XXXII თავებში მოთავსებულ დანაშაულებს შორის მდგომარეობს აგრეთვე იმაში, რომ XIX-XX თავებში გათვალისწინებულ დანაშაულთა ჩადენისას დანაშაულის სუბიექ-

ტის განზრახვა მოიცავს მხოლოდ ადამიანის საწინააღმდეგოდ მიმართულ შედეგს, (მხედველობაშია განზრახი დანაშაულები), ხოლო XXXII თავით გათვალისწინებულ ზემოთ ჩამოთვლილ დანაშაულთა ჩადენის განზრახვა მოიცავს სხვა, მისთვის სასარგებლო შედეგს. მაგ., სსკ 246-ე მუხლით გათვალისწინებული უკანონო საექიმო ან ფარმაცევტული საქმიანობის ჩადენა ხდება არა ამ მუხლში მითითებული შედეგის – ჯანმრთელობის დაზიანების ან სიცოცხლის მოსპობის მიზნით, არამედ სხვა მიზნით. ეს მიზანი შეიძლება დაკავშირებული იყოს ანგარებასთან, კელევიითი სამუშაოების ჩატარებასთან, პიროვნების გამტყუნებასთან ან გამართლებასთან და ა.შ. მაგრამ ჯანმრთელობის დაზიანებისა და სიცოცხლის მოსპობის მოტივი არ ემთხვევა უკანონო საექიმო ან ფარმაცევტული საქმიანობის მოტივს. მსგავსი განსხვავებებია სსკ XIX და XXXII თავის 246-251-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა შორის. ამ მუხლებით გათვალისწინებულ ქმედებათა ჩადენა, გარდა 250-ე მუხლით გათვალისწინებულია, შეიძლება განზრახ, მაგრამ განზრახვა არ უნდა მოიცავდეს აღნიშნული მუხლებით გათვალისწინებულ შედეგებს. მაგ., საექიმო ან ფარმაცევტული საქმიანობა თუ გამოყენებულია სხვისი ჯანმრთელობის დაზიანების ან სიცოცხლის მოსპობის მიზნით, სახეზე იქნება დანაშაული, გათვალისწინებული სსკ XIX-XX თავების შესაბამისი მუხლებით და არა 246-ე მუხლით.

სსკ 252-259-ე მუხლებით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა საზოგადოებრივი ზნეობის წინააღმდეგ. ამ დანაშაულთა ჯგუფს მიეკუთვნება უკანონო გაერთიანების შექმნა ან ხელმძღვანელობა ანდა მასში მონაწილეობა

(მუხ.252), პროსტიტუციაში ჩაბმა (მუხ. 253), პროსტიტუციის ბინის მოწყობა ან შენახვა (მუხ. 254), პორნოგრაფიული ნაწარმოების ან სხვა საგნის უკანონოდ დამზადება ან გასაღება (მუხ. 255), ისეთი ნაწარმოების დამზადება ან გაერცელება, რომელიც პროპაგანდას უწევს სისასტიკეს ან ძალადობის კულტს (მუხ. 256), ისტორიის, კულტურის ან ბუნების ძეგლის დაზიანება ან განადგურება (მუხ. 257), მიცვალებულისადმი უპატივცემულობა (მუხ. 258), ცხოველისადმი სასტიკი მოპყრობა (მუხ. 259). აღნიშნულ დანაშაულთა უშუალო ობიექტს წარმოადგენს საზოგადოებრივი ზნეობა, მაგრამ აღნიშნული მუხლებით ზნეობრივი წესების დარღვევის გზით ხელყოფისაგან დაცულია აგრეთვე სხვა ობიექტებიც. მათ შორისაა: ადამიანის რელიგიური რწმენა, პოლიტიკური მრწამსი, ღირსება, უფლება და თავისუფლება, ზნეობა, სულიერი და მატერიალური სიმდიდრე, პატივისცემა მიცვალებულისადმი, ურთიერთობა ბუნებასთან და მის პროდუქტთან – ცხოველებთან. განსახილველ დანაშაულთა ჩადენა, როგორც წესი, ხდება მოქმედებით. ამ დანაშაულთა სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი პირი, რომელიც შეესაბამება კანონით დანაშაულის საერთო სუბიექტისათვის წაყენებულ მოთხოვნებს.

თავი XXXIII – ნარკოტიკული დანაშაული

ნარკოტიკული ეწოდება დანაშაულს, რომელიც გათვალისწინებულია საქართველოს სსკ 260-277-ე მუხლებით დადაკავშირებულია ნარკოტიკულ ნივთიერებათა შემცვე-

ლი მცენარის უკანონო დათესვასთან, მოყვანასთან, კულტივირებასთან; ნარკოტიკული, ფსიქოტროპული ნივთიერების, მათი ანალოგის, პრეკუსორის ამ ძლიერმოქმედი ნივთიერების უკანონოდ დამზადებასთან, გადატანასთან, შემოტანასთან, გადაზიდვასთან, წარმოებასთან, შეძენასთან, შენახვასთან, მოხმარებასთან და მათთან ნებისმიერ შეხებასთან. სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით ნარკოტიკულ და ფსიქოტროპულ ნივთიერებებთან გათანაბრებულია აგრეთვე მათი ანალოგი (ბუნებრივი ან სინთეტიკური ნივთიერება, რომელსაც იგივე შემადგენლობა და ადამიანის ორგანიზმზე მოქმედების იგივე თვისებები აქვს), პრეკუსორი (ნარკოტიკული ნივთიერების ნახევარფაბრიკატი), ძლიერმოქმედი ნივთიერება (ადამიანის ცენტრალურ ნერვულ სისტემაზე ძლიერმოქმედი, მკვეთრად მასტიმულირებელი და მადეპრესირებელი ნივთიერება). არსებობს ნარკოტიკულ ნივთიერებათა სამი ჩამონათვალი. პირველში შედის 1961 წლის საერთაშორისო კონვენციით ნარკოტიკულად მიჩნეული ნივთიერებები: ჰაშიში (ანაშა), ჰეროინი, კანაფი (მარიხუანა), კოდეინი, კოკაინი, ეფედრინი, მესგალინი, მეტადონი, მორფი, პრომიდოლი და სხვა, სულ 240 დასახელების ნივთიერება.¹

მეორე ჩამონათვალში შედის სამკურნალწამლო საშუალებები, რომლებიც პირველ ჩამონათვალშიც შედიან, მაგრამ გამოიყენებიან სამედიცინო თვალსაზრისით, ე.ი. სამკურნალოდ სპეციალური სარეჟიმო წესების დაცვით (სპეც. რეცეპტი და ა.შ.).²

1-2 ზ. მუჟაანაძე, სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, ქუთაისი, ქსუ, 2000, გვ. 345-346.

მესამე ჩამონათვალშია წარმოებისა და ადამიანისათვის აკრძალული ნივთიერებანი: ინდური, სამხრეთ ჩუვაშეთის, სამხრეთ მანჯურიის, სამხრეთ კრასნოდარის კანაფი, ყაყაჩო, რომელთა უკანონო დათესვაც აკრძალულია.¹ დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა აქვს ნარკოტიკულ, ფსიქოტროპულ, ძლიერმოქმედ ნივთიერებათა რაოდენობას, რომელიც განისაზღვრება მათი მოქმედების თვისებების გათვალისწინებით. აღნიშნული რაოდენობა განისაზღვრება საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს 1994 წლის 21 დეკემბრის №418/ო/813 ერთიანი ბრძანებით. მხედველობაშია მისაღები, რომ ეს ბრძანება შეიძლება შეიცვალოს ან მასში შეტანილ იქნას ცვლილება. ამიტომ ნარკოტიკულ ნივთიერებათა რაოდენობის განსაზღვრა უნდა მოხდეს კანონის გამოყენებისა და დანაშაულის კვალიფიკაციის საბოლოოდ დაზუსტების დღეს მოქმედი ნორმატიული აქტის საფუძველზე.

ნარკოტიკულ დანაშაულთა უშუალო ობიექტს ძირითადად წარმოადგენს მოსახლეობის ჯანმრთელობა, მაგრამ ნარკოტიკული დანაშაული ზიანს აყენებს აგრეთვე სახელმწიფო ორგანოებისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების სამსახურებრივ საქმიანობას და საკუთრებას.

ამ დანაშაულთა სუბიექტი, როგორც წესი, საერთოა, ე.ი. შერაცხადი პირი, მაგრამ შესაბამის მუხლებში მითითებულ შემთხვევებში იგი შეიძლება იყოს აგრეთვე მოხელე, მასთან გათანაბრებული ან სხვა თანამდებობის პირი. ამ დანაშაულთა ჩადენა შეიძლება განზრახ და მოქმედებით.

¹ ზ. მჭედანაძე, სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, ქუთაისი, ქსუ, 2000, გვ. 345-346.

მაგალითის სახით განვიხილავთ 267-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირების საკითხს.

ამ მუხლის პირველი ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ნარკოტიკული საშუალების შესაძენად ყალბი რეცეპტის ან სხვა დოკუმენტის გასაღების მიზნით დამზადებისათვის ან გასაღებისათვის.

267-ე მუხლი შედგება სამი ნაწილისაგან. ქმედების პირველი ნაწილით დაკვალიფიცირებისათვის აუცილებელია დადგინდეს შემდეგი:

1. ნარკოტიკული საშუალების შესაძენად ყალბი რეცეპტის დამზადება გასაღების მიზნით ან გასაღება. დამთავრებულია დანაშაული მაშინ, როდესაც ასეთი რეცეპტი აღნიშნული მიზნით დამზადდა. მოხდა თუ არა ასეთი რეცეპტის გასაღება ან მიიღო თუ არა ასეთი რეცეპტით მისმა დამამზადებელმა ნარკოტიკული ნივთიერება ამას, ამ დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის, მნიშვნელობა არა აქვს.

2. რეცეპტის ან სხვა დოკუმენტის დამზადება პირდაპირი განზრახვით გასაღების მიზნით.

3. გასაღების მიზანის შინაარსი – ყალბი რეცეპტის ან სხვა დოკუმენტის გასხვისება სასყიდლით ან უსასყიდლოდ ანდა მისი გამოყენება ნარკოტიკული ნივთიერების შესაძენად.

4. იმ რეცეპტის ან სხვა დოკუმენტის სიყალბე, რომელიც ნარკოტიკული ნივთიერების შეძენის მიზნით იქნა გამოყენებული.

5. დამოუკიდებელი დანაშაულის – ყალბი რეცეპტის ან სხვა დოკუმენტის გასაღების შემთხვევა.

ამავე მუხლის მეორე ნაწილით უნდა დაკვალიფიცირდეს პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, თუ იგი ჩადენილია:

– არაერთგზის, ე.ი. ორჯერ ან უფრო მეტჯერ, მაგრამ მაშინ, როდესაც ადრე ჩადენილი ამავე დანაშაულისათვის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადა არ არის გასული ან ნასამართლობა არ არის გაქარწყლებული ან მოხსნილი, ანდა თუ ამავე დანაშაულის ადრე ჩადენისათვის პასუხისმგებლობისაგან არ არის გათავისუფლებული.

– სხვისთვის მომსახურების გაწევის მიზნით. ამ დაკვალიფიცირებელ ნიშანს განმეორება არ სჭირდება. იგი ერთნაირად გამოიყენება როგორც პირველ შემთხვევაში, ისე რამდენიმეჯერ განმეორების შემთხვევაში.

ამავე მუხლის მესამე ნაწილით უნდა დაკვალიფიცირდეს ამავე მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, თუ იგი ჩადენილია:

ა) დიდი ოდენობით, რომელიც განისაზღვრება საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს 1994 წლის 21 დეკემბრის № 418/ო/813 საერთო ბრძანებით, ნარკოტიკულ ნივთიერებათა თვისებების გათვალისწინებით;

ბ) წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ, ე.ი. იმ შემთხვევაში, როდესაც ამ დანაშაულში თანამონაწილენი წინასწარ, დანაშაულებრივი ქმედების დაწყებამდე, შეკავშირდნენ ამ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად.

ანალოგიურად უნდა დაკვალიფიცირდეს მომდევნო 268-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული, განსხვავე-

ბაა მხოლოდ დანაშაულის საგანში.

თავი XXXIV – სატრანსპორტო დანაშაული

სატრანსპორტო დანაშაული ეწოდება საქართველოს სსკ 275-283-ე მუხლებით გათვალისწინებულ ქმედებათა ჯგუფს, რომელიც დაკავშირებულია რკინიგზის, წყლის, საჰაერო, საბაგირო, ავტოტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევასთან, სატრანსპორტო საშუალებებისა და გზის უხარისხო რემონტთან, ფრენის საერთაშორისო წესის დარღვევასთან, მატარებლის თვითნებურ გაჩერებასთან და მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, ექსპლუატაციის ან რემონტის უსაფრთხოების წესების დარღვევასთან. ყველა ამ დანაშაულთა, გარდა 283-ე მუხლით გათვალისწინებულისა, უშუალო ობიექტია შესაბამისი ტრანსპორტის (რკინიგზის, საჰაერო, საბაგირო, ავტომობილის, ტრამვაის, ტროლეიბუსის, ქუჩაში ან საავტომობილო ტრასაზე მოძრავი ტრაქტორისა და სხვა ყველა მექანიკური ტრანსპორტის) მოძრაობის უსაფრთხოება. ამ უსაფრთხოებაში იგულისხმება ადამიანის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, ტრანსპორტის დაზიანება ან გაუვარგისება, სატრანსპორტო საშუალებათა, გზების, ხიდების ისეთი რემონტი, რომელიც საფრთხეს უქმნის სატრანსპორტო საშუალებას, ადამიანის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას. იმ შემთხვევაში, როდესაც ცალკეული მუხლი ითვალისწინებს სხვა მძიმე შედეგს, ხშირ შემთხვევაში მხედველობაშია დიდი მატერიალური ზარალი. 275-ე, 276-ე მუხ-

ლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა სუბიექტებია ის პირები, რომლებსაც მინდობილი აქვთ შესაბამისი სატრანსპორტო საშუალების მართვა. 277-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტებია შესაბამისად ტრანსპორტის უხარისხოდ შემკეთებელი და პირი, რომელიც პასუხისმგებელია საექსპლუატაციოდ უვარგისი სატრანსპორტო საშუალების გაშვებაზე. 278-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის – სატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციისათვის გაუვარგისების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი შერაცხადი პირი. 279-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტია მხოლოდ გემის კაპიტანი, ხოლო 280-ე მუხლით გათვალისწინებულისა, როგორც წესი, მფრინავი. 281-ე და 282-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულების (ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესის დარღვევა და მატარებლის თვითნებური გაჩერება) სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი შერაცხადი პირი. 283-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის – მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, ექსპლუატაციის ან რემონტის უსაფრთხოების წესის დარღვევის სუბიექტი შეიძლება იყვნენ ის პირები, რომლებსაც ამ წესების დაცვის სამართლებრივი მოვალეობა აკისრიათ.

სსკ XXXIV თავის ყველა მუხლის დისპოზიცია ბლანკეტურია. ამიტომ დანაშაულის კონკრეტული სახე შეიძლება გამოიკვეთოს შესაბამისი წესების მოთხოვნათა დარღვევასა და სსკ მუხლის დისპოზიციით გათვალისწინებულ ნიშანთა ერთობლიობაში.

ყველა ეს დანაშაული, გარდა გემის კაპიტნის მიერ დახმარების გაუწევლობისა, ხდება მოქმედებით, აღნიშნუ-

ლი დახმარების გაუწევლობა კი – მხოლოდ უმოქმედობით. ბრალის ფორმა ყველა ამ დანაშაულში ქმედების მიმართ განზრახვაა, ხოლო შედეგის მიმართ, როგორც წესი, გაუფრთხილებლობა. შესაძლებელია მხოლოდ საერთაშორისო ფრენის წესის დარღვევა შედეგის მიმართაც იყოს განზრახვა.

თავი XXXV – კომპიუტერული დანაშაული

კომპიუტერული დანაშაული ეწოდება საქართველოს სსკ 284-286-ე მუხლებით გათვალისწინებულ ქმედებათა ჯგუფს, რომელიც მიმართულია კომპიუტერის, ე.ი. ელექტრო-გამომთვლელ მანქანათა სისტემის ნორმალურად გამოყენების საწინააღმდეგოდ და დაკავშირებულია კანონით დაცულ კომპიუტერულ ინფორმაციასთან. ამ ინფორმაციის განადგურებასთან, მასში არამართლზომიერ შეღწევასთან, ბლოკირებასთან, მოდიფიცირებასთან, მოპოვებასთან, ეგმ-ის სისტემის ან მისი ქსელის მუშაობის მოშლასთან, ეგმ-ის დამზიანებელი პროგრამის შექმნასა და გამოყენება-გაერცელებასთან, ეგმ-ის სისტემის ან ქსელის გამოყენების წესების დარღვევასთან. კომპიუტერულ დანაშაულთა ცალკეული სახეები მოცემულია სსკ 284-286-ე მუხლების დისპოზიციებში. მაგ., 284-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად ასეთი დანაშაულია კანონით დაცულ კომპიუტერულ ინფორმაციასთან არამართლზომიერი შეღწევა, თუ ამან გამოიწვია ინფორმაციის განადგურება, ბლოკირება, მოდიფიცირება ან ამავე დისპოზიციაში მითითებული სხვა შედეგი. 285-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად ამავე დანაშაულთა ჯგუფს

მიეკუთვნება ეგმ-ის დამზიანებელი პროგრამის შექმნა ან არსებულ პროგრამაში ისეთი ცვლილების განზრახ შეტანა, რომელიც იწვევს ინფორმაციის არასანქცირებულ განადგურებას, ბლოკირებას, მოდიფიცირებას, გადაღებას, ეგმ-ის ან მისი სისტემის მუშაობის მოშლას, აგრეთვე ასეთი პროგრამის ან პროგრამის შემცველი მანქანა-მატარებლის გამოყენება ან გაერცელება. 286-ე მუხლით გათვალისწინებულია ეგმ-ის სისტემის ან ქსელის გამოყენების წესის დარღვევა. ყველა ამ დანაშაულთა ჩადენა შეიძლება მხოლოდ განზრახი მოქმედებით. სუბიექტები შეიძლება იყვნენ კომპიუტერული სისტემის მუშაკები ან სხვა პირები, რომლებიც ამ სისტემის მუშაობაში და ეგმ-ის ტექნიკურ მონაცემებში ერკვევიან და ამ ტექნიკასთან ხელი მიუწვდებიან.

კარი. X – დანაშაული გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის წესის წინააღმდეგ

თავი XXXVI – დანაშაული გარემოს დაცვის წესის წინააღმდეგ

გარემოს დაცვის წესის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული ეწოდება ქმედებას, გათვალისწინებულს სსკ 287-306-ე მუხლებიდან რომელიმეთი. ყველა ეს ქმედება მიმართულია გარემოს დაცვის ან ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის წესის წინააღმდეგ. ამიტომ სწორედ ეს წარ-

მოადგენს აღნიშნულ დანაშაულთა უშუალო ობიექტს. კერძოდ, გარემოს დაცვის წესი წარმოადგენს იმ დანაშაულთა ობიექტს, რომლებიც ზიანს აყენებენ გარემოს, როგორც წესი, ჩამდენისათვის, სარგებლობის მოტანის გარეშე. ამ დანაშაულთა რიცხვს მიეკუთვნება: სამუშაოს წარმოებისას გარემოს დაცვის წესის დარღვევა (მუხ. 287), გარემოსათვის საშიში ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესის დარღვევა (მუხ. 288), მიკრობიოლოგიური ან სხვა ბიოლოგიური აგენტისადმი ან ტოქსინისადმი მოპყრობის წესის დარღვევა (მუხ. 289), სავეტერინარო წესის ანდა მცენარის დაავადებასთან ბრძოლის წესის დარღვევა (მუხ. 290), წყლის, ზღვის, პაერის დაბინძურება (მუხ. 292, 293, 295), ადამიანის ჯანმრთელობისათვის ან ზღვის ცოცხალი ორგანიზმისათვის მავნე ნივთიერების ანდა სხვა ნარჩენის ან მასალის ზღვაში ჩაყრის შესახებ შეუტყობინებლობა იმ თანამდებობის პირის მიერ, რომელსაც ეს ევალება (მუხ. 294), საქართველოს კონტინენტური შელფის, ტერიტორიული წყლების ან განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის კანონმდებლობის დარღვევა (მუხ. 291), მიწის გაუვარგისება (მუხ. 297), საქართველოს წითელ ნუსხაში შეტანილი საფრთხის წინაშე მყოფი, ველური მცენარის ან გარეული ცხოველის ადგილსამყოფელის მოშლა (მუხ. 302), ტყის ან ნარგავის დაზიანება ან განადგურება (მუხ. 304), დაცული ტერიტორიის რეჟიმის დარღვევა (მუხ. 305). პირველი კატეგორიის საქმიანობის განხორციელებას გარემოსდაცვითი ნებართვის გარეშე შეიძლება ახლდეს ან არ ახლდეს ამ დანაშაულის ჩამდენისათვის სარგებლობის მოტანა, მაგრამ, მიუხედავად იმისა, ახლავს თუ არა მას სარგებლობა ამ

დანაშაულის ობიექტი არის ამ კატეგორიის საქმიანობის შესრულების წესი.

წყლით სარგებლობის წესის დარღვევის (მუხ. 291), წიაღისეულის გამოყენების (მუხ. 298), წიაღით უკანონოდ სარგებლობის (მუხ. 299), თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის უკანონოდ მოპოვების (მუხ. 300), უკანონო ნადირობის (მუხ. 301), ხე-ბუჩქნარის უკანონოდ განეხვის (მუხ. 303) უშუალო ობიექტს წარმოადგენს ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის წესი. აღნიშნული დანაშაულები, როგორც წესი, დაკავშირებულია უკანონო სარგებლობის მიღებასთან. აღნიშნულ დანაშაულთა (მუხ. 287-306-ე) სუბიექტი, როგორც წესი, ნებისმიერი შერაცხადი პირი შეიძლება იყოს. მაგრამ ზოგიერთი მათგანის ჩადენის პრაქტიკული შესაძლებლობა დაკავშირებულია კონკრეტულ პიროვნებებთან, სუბიექტის მდგომარეობასთან. მაგ., ბიოლოგიური აგენტებისადმი ან ტოქსინისადმი მოპყრობის წესის დარღვევა (მუხ. 289) შეუძლია მხოლოდ მას, ვისაც ამ ნივთიერებებთან შეხება აქვს. სსკ ამ თავით გათვალისწინებული დანაშაულები გამოიხატება ამა თუ იმ წესების დარღვევაში. ყველა წესის დარღვევა შეიძლება როგორც მოქმედებით ისე უმოქმედობით. ამ ქმედებათა ჩადენა, როგორც წესი, ხდება განზრახ, მაგრამ შედეგის მიმართ, როგორც წესი, ბრალის ფორმაა გაუფრთხილებლობა. კოდექსის ამ თავში ყველა დისპოზიცია ბლანკეტურია, ამიტომ ყველა დანაშაული გამოიხატება შესაბამისი მოქმედი წესის დარღვევაში.

თავი XXXVII – დანაშაული საქართველოს კონსტიტუციური წყობილებისა და უშიშროების საფუძვლების წინააღმდეგ

კონსტიტუციური წყობილებისა და მისი უშიშროების საფუძვლების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული ეწოდება საქართველოს სსკ 307-321-ე მუხლებით გათვალისწინებულ ქმედებებს, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან კონსტიტუციურ წყობილებასა და მისი უშიშროების საფუძვლებს.

თანახმად სსკ 307-ე მუხლისა, სახელმწიფოს ღალატად ითვლება ამავე მუხლში ჩამოთვლილი ათი დანაშაული. მათ შორისაა: საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობის დარღვევა (მუხ. 308), ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება ან მოლაპარაკების წარმოება (მუხ. 309), საქართველოს საგარეო უშიშროების ხელყოფა (მუხ. 310), უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვლა (მუხ. 311), საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის ხელყოფა (მუხ. 312), სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა (მუხ. 313), ჯაშუშობა (მუხ. 314), შეთქმულება ან ამბოხება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად (მუხ. 315), საბოტაჟი (მუხ. 318), უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ საქმიანობაში დახმარება (მუხ. 319) თუ ეს ქმედება ჩაიდინა საქართველოს

მოქალაქემ ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრებმა მოქალაქეობის არმქონე პირმა. სსკ 307-ე და 308-ე-315-ე, 318-ე-319-ე მუხლებს შორის, ჩემი აზრით, არის შეუსაბამობა, რაც მდგომარეობს იმაში, რომ 307-ე მუხლი 308-ე-315-ე, 318-ე-319-ე მუხლებით გათვალისწინებულ ათ დამოუკიდებელ დანაშაულს თვლის ერთ დანაშაულად – სახელმწიფო ღალატად მაშინ, როდესაც ყველა ეს დანაშაული ცალ-ცალკე გათვალისწინებულია ამავე მუხლებით, როგორც დამოუკიდებელი დანაშაული, რაც სახელმწიფოს ღალატის, როგორც დანაშაულის არარსებობაზე მიუთითებს. ამასვე ადასტურებს სახელმწიფოს ღალატისათვის, როგორც დამოუკიდებელი დანაშაულისათვის კოდექსში სასჯელის გაუთვალისწინებლობა. რაც შეეხება 307-ე მუხლში ჩამოთვლილი დანაშაულებისათვის ცალ-ცალკე სასჯელის გათვალისწინებას, მათი ჯამის სახელმწიფოს ღალატისათვის დაწესებულ სასჯელად ჩათვლის სამართლებრივი საფუძველი არ არსებობს. გარდა ამისა, რაც მთავარია, შეუძლებელია ერთი დანაშაული შედგებოდეს 10 დანაშაულისაგან ან, პირიქით, ათმა დანაშაულმა შეადგინოს ერთი დანაშაული, მაშინ როდესაც ყველა დანაშაული კანონით გათვალისწინებულ ცალკეულ ქმედებას წარმოადგენს. გარდა ამისა, ნაკლებად მოსალოდნელია ერთი პირის მიერ 307-ე მუხლში ჩამოთვლილი ათივე დანაშაულის, ე.ი. კოდექსის ენით, სახელმწიფოს ღალატის ჩადენა.

სსკ 307-ე მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ კანონმდებელს ამ მუხლში ჩამოთვლილი დანაშაულები სახელმწიფოს ღალატის ფორმებად მიაჩნია. ამიტომ სახელმწიფოს ღალატად უნდა მივიჩნიოთ

307-ე მუხლში ჩამოთვლილი ყველა დანაშაული ცალცალკე მიმანია, რომ უკეთესი იქნებოდა 307-ე მუხლის სხვანაირად ჩამოყალიბება. კერძოდ, მასში უნდა იყოს მოცემული სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა ცნების დეფინიცია და მითითება იმის შესახებ, თუ ვინ შეიძლება იყოს ამ დანაშაულთა სუბიექტი..

შესაბამისად, 307-ე მუხლში ჩამოთვლილ დანაშაულთა უშუალო ობიექტებია: საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობა (მუხ. 308-ე), სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა, მისი სუვერენიტეტი, სახელმწიფოებრივი თავისუფლება (მუხ. 309-ე), საგარეო უშიშროება (მუხ. 310-315-ე, 319-ე, 320-ე, 321-ე), საშინაო უსაფრთხოება (მუხ. 315-318-ე). ამავე დროს ამ დანაშაულთა ობიექტებია საქართველოს კონსტიტუციური წყობილება და მისი უშიშროების საფუძვლები. 309-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის (ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება ან მოლაპარაკების წარმოება) სუბიექტი შეიძლება იყოს საქართველოს და მისი რეგიონების უმაღლესი სახელისუფლებო ორგანოების ხელმძღვანელები და მათ მიერ უფლებამოსილება მინიჭებული პირები. 307-ე მუხლში ჩამოთვლილ სხვა დანაშაულთა სუბიექტები შეიძლება იყვნენ საქართველოს მოქალაქეები და საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირები, რომლებიც შერაცხადნი არიან. 316-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი, როგორც წესი, შეიძლება იყოს სამხედრო ნაწილების, მათი გაერთიანებების სარდლობის წარმომადგენლები, სხვა სამხედრო მოსამსახურეები, მათ შორის სამხედრო დანაყოფების მეთაურები. ამ დანაშაულთა ჩადენა შეიძლება გან-

ზრახ მოქმედებით. გამონაკლისს წარმოადგენს სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება (მუხ. 320-ე), რომლის ჩადენა შეიძლება, როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით.

თავი XXXVIII – ტერორიზმი

სსკ 38-ე თავი მოიცავს 323-331-ე მუხლებს და ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ტერორისტული აქტისათვის, ტექნოლოგიური ტერორიზმისათვის, საქართველოს პოლიტიკური თანამდებობისა და საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირზე თავდასხმისათვის (მუხ. 325-326-ე), ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნის, ხელმძღვანელობისა და მასში მონაწილეობისათვის, უცხო ქვეყნის ტერორისტულ ორგანიზაციაში ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებულ ასეთ ორგანიზაციაში გაერთიანების ანდა მისი დახმარებისათვის, ტერორისტული მიზნით მძევლად ხელში ჩაგდებისათვის, ტერორისტული მიზნით სტრატეგიული ან განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტის ხელში ჩაგდებისათვის, ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინებისათვის.

აღნიშნულ დანაშაულთა უშუალო ობიექტებია შესაბამისად: ადამიანთა სიცოცხლე, საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, სახელმწიფოებრივი წყობილება, ადამიანის თავისუფლება, საკუთრება, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ნორმალური მუშაობა. ამ დანაშაულთა სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი შერაცხადი პირი. ამ დანაშაულთა ჩადენა ხდება განზრახ და მოქმედებით.

მაგ., თანახმად სსკ 323-ე მუხლისა, ტერორისტული

აქტი არის აფეთქება, ცეცხლის წაქიდება, იარაღის გამოყენება ან სხვა ქმედება, რაც ქმნის ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის, მნიშვნელოვანი ქონებრივი ზიანის ან სხვა მძიმე შედეგის განხორციელების საშიშროებას და ხელყოფს საზოგადოებრივ უსაფრთხოებს, სახელმწიფოს სტრატეგიულ პოლიტიკურ ან ეკონომიურ ინტერესებს, ჩადენილი მოსახლეობის დაშინების ან ხელისუფლების ორგანოებზე ზემოქმედების მიზნით. გამომდინარე აღნიშნულიდან, რადგანაც ქმედება ემსახურება მოსახლეობის დაშინების ან სახელმწიფო ორგანოებზე ზემოქმედების მიზანს, მისი ჩადენა შეიძლება მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით. ამასთან ქმედების სსკ 323-ე მუხლის პირველი ნაწილით დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა დადასტურებული იყოს მოსახლეობის დაშინების ან სახელმწიფო ორგანოებზე ზემოქმედების მიზნით აფეთქება, ცეცხლის წაქიდება, იარაღის გამოყენება ან სხვა ისეთი ქმედება, რომელიც საფრთხეს უქმნის ადამიანის სიცოცხლეს, მნიშვნელოვანი ოდენობით ქონებას, ქმნის პირობებს სხვა მძიმე შედეგის დადგომისათვის და ამავე დროს ხელყოფს საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას, სახელმწიფოს სტრატეგიულ, პოლიტიკურ ან ეკონომიკურ ინტერესს.

აფეთქება შეიძლება იყოს ნებისმიერი ფეთქებადი ნივთიერებისა, მაგრამ იგი უნდა იყოს მიზნის შესაბამისი. ბავშვების სათამაშო ასაფეთქებელი, სადაც უნდა ააფეთქო, ის ვერც მოსახლეობას დააშინებს და ვერც სახელმწიფო ორგანოებზე მოახდენს ზეგავლენას. ამიტომ ასეთი აფეთქება არ არის გათვალისწინებული სსკ 323-ე მუხლში. ამ მუხლის დისპოზიცია მიუთითებს ცეცხლის ისეთ წაქიდებაზე,

რომელიც მართლა შიშს გამოიწვევს მოსახლეობაში ან იმოქმედებს ხელისუფლების ორგანოებზე. თივის ზვინი ან საქათმე რომ დაიწვას, ამის არავის შეეშინდება. სსკ 323-ე მუხლით კანონს მხედველობაში აქვს ნებისმიერი ცეცხლ-სასროლი იარაღი, რომლითაც შეიძლება ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. ამავე დისპოზიციაში სხვა ქმედების ქვეშ იგულისხმება ნებისმიერი მოქმედება ან უმოქმედობა, რომელსაც შეუძლია არა ერთი პირის, არამედ მოსახლეობის დაშინება ან სახელმწიფო ორგანოებზე ზემოქმედება.

ამ მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ამავე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებისათვის, თუ იგი ჩადენილია ჯგუფურად, არაერთგზის ან მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენებით.

ამ მუხლის მესამე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ამავე მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებისათვის, თუ მან გაუფრთხილებლობით გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, ხოლო მეოთხე ნაწილით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა იმავე ქმედებისათვის, თუ მან გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის განზრახ მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი. შედეგის სიმძიმე უნდა განსაზღვროს სასამართლომ.

სსკ 323-ე მუხლის შენიშვნის თანახმად სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლდება ტერორისტული აქტის მომზადებაში მონაწილე პირი, რომელიც ხელისუფლების ორგანოს დროული გაფრთხილებით ან სხვაგვარად შეუწყობს ხელს ტერორისტული აქტის თავი-

დან აცილებას და თუ მის მოქმედებაში არ იქნება სხვა დანაშაულის ნიშნები. აღნიშნული ქმედებაც დაკვალიფიცირებას მოითხოვს. კერძოდ, პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებისათვის აუცილებელია:

- მისი მონაწილეობა ტერორისტულ აქტში არ იყოს გადაცილებული მზადების სტადიას;

- მის ქმედებაში არ უნდა იყოს სხვა დანაშაულის ნიშნები;

- მზადებაში მონაწილეობის შემდგომ მისმა მოქმედებამ ხელი უნდა შეუწყოს ტერორისტული აქტის თავიდან აცილებას.

აღნიშნულ შემთხვევაში იგი თავისუფლდება მხოლოდ სსკ 323-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობისაგან. კანონიდან გამომდინარე აუცილებელი არ არის, ტერორისტული აქტის თავიდან აცილების უზრუნველყოფა. თუ პირმა, რომელმაც ამ დანაშაულის მომზადებაში მონაწილეობა მიიღო და შემდგომ ხელი აიღო მის ბოლომდე მიყვანაზე, მიიღო საკმაო ზომები ამ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, მაგრამ იგი მაინც მოხდა მისგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო, ასეთ შემთხვევაში მისი ქმედება არ შეიძლება შეფასდეს, როგორც დასჯადი. ასეთ შემთხვევაში პასუხი უნდა აგოს იმან, ვისაც სამართლებრივად ევალება ტერორიზმთან ბრძოლა, დროულად მიიღოს შეტყობინება ამ დანაშაულის მომზადებაში მონაწილეებისაგან, ჰქონდა პრაქტიკული შესაძლებლობა თავიდან აეცილებინა ეს დანაშაული, მაგრამ ეს არ გააკეთა.

სამოხელეო დანაშაული ეწოდება ქმედებას, რომლის ჩასადენადაც აუცილებელია მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის სამსახურეობრივი უფლებამოსილების გამოყენება. სამოხელეო დანაშაული გათვალისწინებულია სსკ 332-338-ე, 340-342¹-ე მუხლებით. სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული, ე.ი. გარკვეულ პირობებში მოხელის უფლებამოსილებით აღჭურვილი პირი. ამ დანაშაულთა უშუალო ობიექტია სამსახურეობრივი საქმიანობა. ამ დანაშაულთა ჩადენა, გარდა 342-ე და 342¹-ე მუხლებით გათვალისწინებულია, შეიძლება მხოლოდ განზრახ და მოქმედებით. 342-ე და 342¹-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ჩადენა შეიძლება როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით, როგორც მოქმედებით, ასევე უმოქმედობით, ხოლო 339-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული – ქრთამის მიცემა სამოხელეო დანაშაულს არ წარმოადგენს, რადგანაც მისი ჩადენა სამსახურეობრივი მდგომარეობისა და უფლებამოსილების გამოყენებასთან არ არის დაკავშირებული. ეს დანაშაული სამოხელეო დანაშაულებს შორის იმიტომ არის მოთავსებული, რომ იგი მჭიდროდ არის დაკავშირებული სამოხელეო დანაშაულთან – ქრთამის აღებასთან.

სამოხელეო დანაშაულებია:

სამსახურეობრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (მუხ. 332), სამსახურეობრივი უფლებამოსილების გადაჩეხვა (მუხ. 333), ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან უკა-

ნონო გათავისუფლება (მუხ. 334), ჩვენების ან დასკენის მიცემის იძულება (მუხ. 335), უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანა (მუხ. 336), სამეწარმეო საქმიანობაში უკანონო მონაწილეობა (მუხ. 337), ქრთამის აღება (მუხ. 338), კანონით აკრძალული საჩუქრების მიღება (მუხ. 340), სამსახურეობრივი სიყალბე (მუხ. 341), სამსახურეობრივი გულგრილობა (მუხ. 342), სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში სამსახურის დადგენილი წესის დარღვევა (მუხ. 342¹).

334-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს არა ყველა მოხელე, არამედ მხოლოდ მოკვლევის ორგანოს წარმომადგენელი, გამომძიებელი ან პროკურორი, კერძო ბრალდების საქმეებზე აგრეთვე მოსამართლე.

336-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ მოსამართლე, ხოლო 342¹-ე მუხლით გათვალისწინებულისა – სასჯელაღსრულების დაწესებულების მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი.

თავი XL – დანაშაული მმართველობის წესის წინააღმდეგ

მმართველობის წესის წინააღმდეგ მიმართულია დანაშაული, რომელიც ხელს უშლის მმართველობის ნორმალურად, არსებული წესის მოთხოვნათა შესაბამისად განხორციელებას სახელმწიფოში, მის რეგიონში, წარმოებაში, დაწესებულებაში ან ორგანიზაციაში. მმართველობის წე-

სის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები გათვალისწინებულია სსკ 343-363-ე მუხლებით. ამ დანაშაულთა უშუალო ობიექტი ამავე მუხლების დისპოზიციების მიხედვით სხვადასხვა სფეროში მოქმედი მმართველობის წესები და მმართველობის ორგანოების საქმიანობაა. სუბიექტებიც მრავალი ნიშნით განსხვავდებიან ერთიმეორისაგან. ამ დანაშაულთა ჩადენა, როგორც წესი, ხდება განზრახ და მოქმედებით.

დანაშაულის სუბიექტზე და ობიექტზე ზოგჯერ პირდაპირ მიუთითებს შესაბამისი მუხლის დისპოზიცია. მაგ., შეკრების, მანიფესტაციის, გაუიცვის წესების (მუხ. 347-348-ე) დარღვევის სუბიექტებია მხოლოდ ამ დარღვევათა ორგანიზატორები. სპეციალურია 355-358-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა სუბიექტები. ამ დანაშაულთა ობიექტებია მმართველობა საფინანსო-საბიუჯეტო და თავდაცვის სფეროებში.

პარი XII – დანაშაული სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ, იგი შედგება 4 თავისაგან და მოიცავს 364-381-ე მუხლებს

თავი XLI – დანაშაული სასამართლო ორგანოების საქმიანობის წინააღმდეგ

სასამართლო ორგანოების საქმიანობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული ეწოდება სსკ 364-ე-367-ე მუხლებით გათვალისწინებულ ქმედებებს, რომლებიც ხელს უშლიან საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას, სწორი, კანონიერი გადა-

წვეტილების მიღებას სამართალმწარმოებელ ან წინასწარი გამოძიების ჩამტარებელ პირებზე ზემოქმედებით და ამ პირების მიმართ უკანონო მოქმედებათა ჩადენით. ამ დანაშაულთა რიცხვს მიეკუთვნება: სამართალმწარმოების განხორციელების ან წინასწარი გამოძიებისათვის ხელის შეშლა (მუხ. 364-ე), მუქარა ან ძალადობა სამართალმწარმოების ან წინასწარი გამოძიების განხორციელებასთან დაკავშირებით (მუხ. 365-ე), სასამართლოს უპატივცემულობა (მუხ. 366-ე), საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის, სამართალმწარმოების ანდა სისხლისსამართლის პროცესის სხვა მონაწილის უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურება (მუხ. 367-ე). ამ დანაშაულთა უშუალო ობიექტია სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეთა ნორმალური საქმიანობა, ფუნქციების ნორმალურად შესრულება, მაგრამ იგი მიმართულია აგრეთვე ამ მონაწილეთა ან ზოგჯერ მათ ახლო ნათესავთა სიცოცხლის, ჯანმრთელობის და ქონების წინააღმდეგაც. ამ დანაშაულთა სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი შერაცხადი პირი, მათ შორის მოხელე და მასთან გათანაბრებული პირიც. ამ დანაშაულთა ჩადენა შეიძლება მხოლოდ განზრახ და მოქმედებით.

თავი XLII – დანაშაული მტკიცებულების მოპოვების საპროცესო წესის წინააღმდეგ

მტკიცებულების მოპოვების წესის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებში გაერთიანებულია სსკ 368-ე-373-ე მუხლებით გათვალისწინებული ქმედებები, რომელთა უშუ-

ალო ობიექტს წარმოადგენს მართლმსაჯულების ორგანოების ნორმალური ფუნქციონირება, დანაშაულებრივი ქმედების დადასტურება, სწორი, კანონიერი, სამართლიანი განაჩენის გამოტანისათვის საჭირო ყველა გარემოების დადგენა. ამ დანაშაულთა რიცხვს მიეკუთვნება: მტკიცებულების განადგურება (მუხ. 368-ე), მტკიცებულების ფალსიფიკაცია (მუხ. 369-ე), ცრუ ჩვენება, ყალბი დასკვნა ან არასწორი თარგმანი (მუხ. 370-ე), მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა (მუხ. 371-ე), მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტის ან თარჯიმნის მოსყიდვა ან იძულება (მუხ. 372-ე), ცრუ დასმენა (მუხ. 373-ე).

368-ე-371-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა სუბიექტებია სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეები: მოსამართლე, პროკურორი, გამომძიებელი, მომკვლევი, დამცველი (მუხ. 368-ე-369-ე), მოწმე, დაზარალებული, თარჯიმანი, ექსპერტი (მუხ. 370-ე-371-ე), ნებისმიერი შერაცხადი პირი (მუხ. 372-ე-373-ე). ამ დანაშაულთა ჩადენა შეიძლება განზრახ და მოქმედებით. გამონაკლისს წარმოადგენს მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ჩვენების ან ექსპერტის მიერ დასკვნის მიცემაზე უარის თქმა (მუხ. 371-ე), რომლის ჩადენა შეიძლება მხოლოდ უმოქმედობით.

თავი XLIII – დანაშაულის დროულად აღკვეთისა და გახსნის წინააღმდეგ მიმართული ჰმედება

დანაშაულის დროულად აღკვეთისა და გახსნის წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებათა რიცხვს საქართველოს სსკ აკუთვნებს სულ სამ დანაშაულს, გათვალისწინებულს 374-

ე-376-ე მუხლებით. ეს დანაშაულებია მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემების გახმაურება, დანაშაულის დაფარვა და დანაშაულის შეუტყობინებლობა. ამ დანაშაულთა უშუალო ობიექტია დანაშაულის ბოლომდე მიყვანამდე მისი აღკვეთა-აცილება, ხოლო ჩადენილი დანაშაულისა – დროულად გახსნა და დამნაშაის მიმართ კანონიერი ზომების გატარება. წინასწარი გამოძიებისა და მოკვლევის მონაცემების გახმაურების სუბიექტები შეიძლება იყოს მხოლოდ ამ მონაცემების გახმაურებისათვის დადგენილი წესით გაფრთხილებული პირი.

განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის წინასწარ შეუპირებლად დაფარვისა და ასეთივე დანაშაულის მზადების შეუტყობინებლობის სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი შერაცხადი პირი. ამ სამივე დანაშაულის ჩადენა შეიძლება განზრახ. მათ შორის მონაცემების გახმაურება და დანაშაულის დაფარვა შეიძლება მოქმედებით, ხოლო დანაშაულის შეუტყობინებლობა-უმოქმედობით.

თავი XLIV – დანაშაული სასამართლო აქტების აღსრულების წინააღმდეგ

სასამართლო აქტების აღსრულების წინააღმდეგ მმართველ დანაშაულად იწოდება საქართველოს სსკ 377-ე-381-ე მუხლებით გათვალისწინებული ქმედებები, რომლებიც ხელს უშლიან, დროებით ან სამუდამოდ შეუძლებელს ხდიან სასამართლო გადაწყვეტილებათა შესრულებას. ამ დანაშაულთა უშუალო ობიექტია მართლმსაჯულობის ორგა-

ნოების ნორმალური საქმიანობა. კერძოდ, სასამართლო გადაწყვეტილებათა სისრულეში მოყვანის უზრუნველყოფა. ამ დანაშაულთა რიცხვს მიეკუთვნება: უკანონო ქმედება აღწერილ, ყადაღადადებულ ან საპროცესო კონფისკაციით განსაზღვრულ ქონებასთან დაკავშირებით (მუხ. 377-ე), სასამართლო აღმასრულებლისათვის ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობა (მუხ. 377¹), მოვალის მიერ სასამართლო გადაწყვეტილებით დაკისრებული მოქმედების შეუსრულებლობა (მუხ. 377²), წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების საქმიანობისათვის ხელის შეშლა ან მისი საქმიანობის დეზორგანიზაცია (მუხ. 378-ე), თავისუფლების აღკვეთის მოხდის ადგილიდან, პატიმრობიდან ან ბადრაგობისას გაქცევა (მუხ. 379-ე), თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელის მოხდისაგან თავის არიდება (მუხ. 380-ე), განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა (მუხ. 381-ე).

377-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ ის შერაცხადი პირი, რომელსაც კანონიერად მიბარებული პქონდა აღწერილი, ყადაღადადებული ან საპროცესო კონფისკაციით განსაზღვრული ქონება.

377¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს მოვალე, რომელსაც სასამართლომ ვალის გადახდასთან დაკავშირებით მოვალეობის შესრულება დააკისრა.

377² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტიც მოვალეა.

378-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუ-

ბიექტია წინასწარი პატიმრობის ან თავისუფლების აღკვეთის ადგილას მოთავსებული ეჭვმიტანილი, ბრალდებული, განსასჯელი ან მსჯავრდებული. ამ მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება თუ ჩაიდინა პროკურორმა, გამომძიებელმა ან მომკვლევმა, სახეზე შეიძლება იყოს სსკ 335-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული, ხოლო სასჯელაღსრულების დაწესებულების მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ამავე სსკ 378-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებულმა ქმედებამ თუ გამოიწვია 342¹ მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული შედეგი, შეიძლება სახეზე იყოს ამ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული, ე.ი. სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში სამსახურის დადგენილი წესის დარღვევა. მაგრამ ამისათვის საჭიროა აგრეთვე ამ წესის, რომელიმე მუხლით დადგენილი მოთხოვნის დარღვევის ფაქტის დადგენა.

379-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის (გაქცევა) სუბიექტი შეიძლება იყოს დაკავებული, დაპატიმრებული, მსჯავრდებული, რომელსაც მისჯილი აქვს თავისუფლების აღკვეთა და მოთავსებულია თავისუფლების აღკვეთის, წინასწარი პატიმრობის ან დაკავების ადგილას, ანდა ადგილი აქვს მის ბადრაგობას.

380-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ სასჯელაღსრულების დაწესებულებიდან მოკლევადიანი გასვლის უფლების მქონე მსჯავრდებული.

381-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ხელისუფლების წარმომადგენე-

ლი, სახელწიფო, ადგილობრივი თვითმმართველობის ან მმართველობის მოხელე, სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციის ხელმძღვანელი. 377-381-ე მუხლებით გათვალისწინებულ ქმედებათა ჩადენა შეიძლება განზრახ. მათ შორის უმრავლესობა ხდება მოქმედებით, ხოლო დანაშაულის შეუტყობინებლობის, სასამართლო აღმასრულებლისათვის ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობის, მოვალის მიერ სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობის, სასჯელის მოხდისაგან თავის არიდების, განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობის ჩადენა შეიძლება უმოქმედობით.

პარი XIII – დანაშაული სამხედრო სამსახურის წინააღმდეგ

თავი XLV – დანაშაული დაქვემდებარებისა და სამხედრო ღირსების დაცვის წინააღმდეგ

სამხედრო სამსახურის საწინააღმდეგო დანაშაულის ცნებას იძლევა სსკ 382-ე მუხლი. თანახმად ამ მუხლისა, სამხედრო სამსახურის საწინააღმდეგო დანაშაულად ითვლება სსკ XIII კარით გათვალისწინებული ქმედება, მიმართული საქართველოს სამხედრო ძალებში სამხედრო სამსახურის წესის წინააღმდეგ, ჩადენილი იმ სამხედრო მოსამსახურის მიერ, რომელიც საქართველოს სამხედრო ძალებში მსახურობს გაწვევით ან კონტრაქტის საფუძველზე, აგრეთვე რეზერვისტის მიერ სამხედრო შეკრებისას.

თანახმად ამ მუხლის მეორე ნაწილისა, ომიანობის ან საომარი მდგომარეობის დროს სამხედრო დანაშაულისათვის სიხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა განისაზღვრება საქართველოს კანონით საომარი მდგომარეობის შესახებ, ე.ი. სსკ XIII კარი მოქმედებს მშვიდობიან პერიოდში – საომარი მდგომარეობის გამოცხადებამდე და ომის დამთავრების შესახებ გამოცხადების შემდეგ.

ამ დანაშაულთა სუბიექტი, როგორც 382-ე მუხლშია მითითებული, შეიძლება იყოს მხოლოდ სამხედრო მოსამსახურე ან სამხედრო ვალდებული, რომელიც სამხედრო შეკრებას გადის სამხედრო ნაწილში. ამ კარის ზოგიერთი მუხლი უშუალოდ მიუთითებს დანაშაულის სუბიექტზე სამხედრო დანაშაულთა უშუალო ობიექტი ორ ძირითად ჯგუფად იყოფა. 383-396-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ობიექტია სამხედრო დაქვემდებარების წესები და ღირსება, ხოლო 397-403-ე მუხლებით (თავი XLVI) გათვალისწინებულ დანაშაულთა უშუალო ობიექტია სამხედრო ქონების შენახვის, მისი ექსპლუატაციისა და მისდამი მოპყრობის წესები. სამხედრო დანაშაულთა ჩადენა, როგორც წესი, ხდება განზრახ, მაგრამ არ არის გამორიცხული მათი ჩადენა გაუფრთხილებლობით. მაგ., 392-ე მუხლის მესამე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას საბრძოლო მორიგეობის წესის დარღვევისათვის, მისდამი დაუდევარი ან არაკეთილსინდისიერი დამოკიდებულების გამო, თუ ამან გამოიწვია მძიმე შედეგი. ანალოგიური ქმედებისა და შედეგისათვის პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს 393-ე მუხლის მესამე ნაწილიც სასაზღვრო სამსახურის წესის დარღვევის შემთხვევაში. დაუდევრობა, რომელზეც მიუთითე-

ბენ ეს მუხლები, შეიძლება გამოიხატოს დათრობაში, დაძინებაში და სხვა ამგვარ საქციელში, რომელიც დანაშაულის განზრახ ჩადენის ნიშნებს არ შეიცავს. სამხედრო დანაშაულთა ნაწილი ხდება მოქმედებით, ნაწილი უმოქმედობით, რაც შესაბამისი მუხლების დისპოზიციებში გარკვევით არის გამოკეტილი. გარდა ამისა, ამ დანაშაულთა უმრავლესობა ბლანკეტური დისპოზიციით არის განსაზღვრული, რაც შესაბამისი წესების შესწავლას მოითხოვს. ეს წესები, რა თქმა უნდა, უნდა იყოს დამტკიცებული კომპეტენტური ორგანოს მიერ და უნდა იყოს ძალაში დანაშაულის ჩადენისა და საქმის წარმოების პერიოდში.

სამხედრო დანაშაულებში და სხვა ყველა დანაშაულში იმ წესებს (ინსტრუქცია, დებულება, წესდება, ბრძანება და სხვა), რომლებიც ბლანკეტური დისპოზიციის ნაწილს წარმოადგენენ უკუქმედებითი ძალა აქვთ, ანალოგიურად სისხლის სამართლის კანონისა, თუკი დანაშაულის ჩადენის შემდეგ ბრალდებულის ან განსასჯელის სასარგებლო ცვლილებები იქნა შეტანილი ამ წესებში. დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის ან მის შესაცვლელად შეიძლება მხოლოდ იმ წესების გამოყენება, რომლებიც მოქმედებენ შესაბამისი ნორმატიული აქტის ძალაში შესვლის გამო. ეს აქტებიც, როგორც კანონი, მოქმედებენ ძალაში შესვლიდან გაუქმებამდე. ნორმატიულ აქტში ცვლილებების ან დამატების შეტანის შემთხვევაში იგი აგრძელებს მოქმედებას ცვლილებებისა და დამატების შესაბამისად, ე.ი. ახლებურად.

კარი XIV – დანაშაული კაცობრიობის წინააღმდეგ
თავი XLVII – დანაშაული კაცობრიობის გშვიდობის,
უშიშროებისა და საერთაშორისო ჰუმანიტარული
სამართლის წინააღმდეგ

სსკ 47-ე თავი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას კაცობრიობის მშვიდობის, უშიშროებისა და საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულებისათვის. ამ დანაშაულთა რიცხვს მიეკუთვნება: აგრესიული ომის დაგეგმვა, მომზადება, გაჩაღება ან წარმოება (მუხ. 404-ე), მოწოდება აგრესიული ომის გაჩაღებისაკენ (მუხ. 405-ე), მასობრივი განადგურების იარაღის დამზადება, შეძენა ან გასაღება (მუხ. 406-ე), გენოციდი (მუხ. 407-ე), დანაშაული ადამიანურობის წინააღმდეგ (მუხ. 408-ე), ეკოციდი (მუხ. 409-ე), დაქირავებულის მონაწილეობა შეიარაღებულ კონფლიქტში ან საომარ მოქმედებაში (მუხ. 410-ე), საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმის განზრახ დარღვევა შეიარაღებული კონფლიქტის დროს (მუხ. 411-ე), საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ დარღვევა სახელმწიფოთაშორისი ან შიდა სახელმწიფოებრივი შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, ჯანმრთელობისათვის საფრთხის შექმნით ან ფიზიკური დასახიზრებით (მუხ. 412-ე), საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის სხვა დარღვევა:

- მაროდორობა;
- მოქალაქეთა გამოყენება ჯარის ან ობიექტების სამხედრო ოპერაციებისაგან დასაცავად;
- სამხედრო ოპერაციაში ან შეიარაღებულ კონფ-

ლიქტში ისეთი საშუალების, მასალის ან მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენება, რომელიც აკრძალულია საერთაშორისო ხელშეკრულებით;

– ომის სხვა დანაშაული, რომელიც გათვალისწინებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით და არ ისჯება სსკ 411-ე ან 412-ე მუხლებით (მუხ. 413-ე).

სსკ 404-ე-410-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა უშუალო ობიექტია კაცობრიობის მშვიდობა და უშიშროება, ხოლო 411-ე-413-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულებისა-საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმები.

ამ დანაშაულთა სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი შერაცხადი პირი, ნებისმიერი ქვეყნის მოქალაქე, მათ შორის თანამდებობის პირები. ამ დანაშაულთა ჩადენა შეიძლება, როგორც წესი, განზრახ და მოქმედებით.

მიუხედავად საკუთარი აზრისა, კანონს უნდა დაეუფეროთ, მაგრამ სსკ მე-7 მუხლი მხოლოდ ქმედებასა თვლის დანაშაულად, ხოლო სსკ კერძო ნაწილის ნორმები რომ არ იყოს კონკრეტული სისხლისსამართლებრივი ნორმა – ამის დასაბუთება ძნელია. კანონში რამდენიმე ათეული ან თუნდაც ასეული წელი უნდა იყოს ჩაწერილი ქმედება, თუ ზუსტად ისეთივე არავენ ჩაიდინა, არავენ არ უნდა დაისაჯოს, ხოლო დანაშაული დასჯადია. გამოდის, რომ ქმედების კანონით გათვალისწინება არ არის საკმარისი, თუ იგი არ იქნა ჩადენილი. ორივე ერთად საკმარისია, როგორც ქმედების დანაშაულად დაკვალიფიცირებისათვის, ისე სასჯელის გამოყენებისათვის. საერთოდ ცნობილია, კანონიდან გამომდინარეობს და დიდ დასაბუთებას არ მოით-

ხოვს ის გარემოება, რომ შეიძლება დაისაჯოს ის პირი, რომელმაც კონკრეტული დანაშაული ჩაიდინა მარტო, ან პირთა ჯგუფთან ერთად. სასჯელის გამოყენება შეიძლება მხოლოდ სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენით პირის დამნაშავედ ცნობის შემდეგ. ასეთ განაჩენში ზუსტად უნდა იყოს მითითებული პირმა სად, როდის, რა ვითარებაში, რომელი კონკრეტული დანაშაული ჩაიდინა, სსკ რომელი მუხლით არის გათვალისწინებული ჩადენილი დანაშაული და ა.შ. სისხლის საპროცესო სამართლებრივი კანონი, სწორედ ასეთ მოთხოვნებს უყენებს წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო ორგანოებს. ამრიგად, კანონი მოითხოვს დანაშაულის ჩადენის ფაქტის დადგენას, დანაშაულის ჩადენისათვის ბრალდებას, დამნაშავედ ცნობასა და დასჯას. კანონი არ მოითხოვს დანაშაულის მოდელის დადგენას. პირიქით, იგი მოითხოვს დასჯადი ქმედების – დანაშაულის ჩადენის ფაქტის დადგენას კანონითვე დადგენილი მოდელის გამოყენების გზით. აქედან გამომდინარე ისმის კითხვა: სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილი რას ითვალისწინებს – დანაშაულს, თუ მის მოდელს? ამ კითხვაზე, ჩემი აზრით, სწორი პასუხი ასეთი უნდა იყოს. სსკ კერძო ნაწილის ნორმა ადგენს დანაშაულის მოდელს, მის ფორმას. დანაშაულის მოდელი, მისი ფორმა დანაშაულის შინაარსით ივსება ნორმით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენისთანავე. მაგრამ იგივე ფორმა რჩება მოდელად, ასეთივე ქმედების მეორედ ან სხვა პირის მიერ ჩადენამდე და ამნაირად გრძელდება მოდელის დანაშაულად ქცევის პროცესი ნორმის მოქმედების მთელ პერიოდში. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ვინც უკვე ჩაიდინა მო-

დელის შესატყვისი ქმედება, იმისთვის მოდელი დანაშაულად იქცა, ხოლო ვინც მომავალში ჩაიდენს, იმისთვის იგი მოდელად რჩება მის შესატყვისი მოქმედების ჩადენამდე. მიმანია, რომ ამ საკითხის სწორი გაგება ასეთი უნდა იყოს. აქ ფაქტიურად ლაპარაკია ერთ მოვლენაზე (დანაშაულზე) ორ სხვადასხვა დროს. მის წარმოშობამდე (ჩადენამდე) და მისი ჩადენის შემდეგ. მოდელი ერთია ყველა შემთხვევაში ერთი ნორმით გათვალისწინებული ქმედებისათვის. იგი ჯერ კიდევ განუხორციელებელი ქმედებაა, ხოლო დანაშაული მოდელის შესატყვისი ჩადენილი ქმედებაა. იგი უკვე ჩადენილია. აქვე უნდა აღინიშნოს აგრეთვე, რომ დანაშაულის მოდელი მატერიალური მოდელი კი არ არის, ის წარმოსახვითია, აბსტრაქტულია. დანაშაულის მოდელში (ფორმაში) რომ ჩაიდება შესაბამისი შინაარსი – ნორმით გათვალისწინებული ქმედება, მაშინ უკვე სახეზეა დანაშაული, მატერიალური არსება. ასე, რომ დანაშაულის მოდელი და ტუფლის მოდელი ერთნაირი არ არის, მათ ერთნაირი დანიშნულება არა აქვთ და სიტყვის უღერადობის გარდა ყველაფრით განსხვავდებიან ერთიმეორისაგან.

ამრიგად, კანონით განისაზღვრება ქმედებათა ჩამონათვალი, რომლებიც დანაშაულთა რიცხვს მიეკუთვნებიან. კანონი იძლევა ყველა დანაშაულის მოდელს, რომელთან ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებათა შედარება გეაძლევს პასუხს კითხვაზე, არის თუ არა ჩადენილი ქმედება – დანაშაული. თუ კანონი, რომელიც დანაშაულს ითვალისწინებს, არ იქნება, მაშინ ქმედების შედარება იმ ეტალონთან, რომელიც დანაშაულის განმსაზღვრელად არის მიჩნეული, ვერ მოხერხდება და ქმედება, რაც გინდ საზოგადოებრივად

საშიში უნდა იყოს, რეაგირების გარეშე დარჩება. ასევე ყურადღების გარეშე დარჩება მისი ჩადენის პირობების მოსპობის საჭიროება. ნათქვამიდან გამომდინარე) კანონის მნიშვნელობა დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის, ჩემი აზრით, გარკვეულია.

მოკლედ რომ ვთქვათ, კანონის გარეშე არ არსებობს არც დანაშაული და არც მისი კვალიფიკაცია, რაც განაპირობებს დაუსჯელობასა და ინტერესების დაცვის გარეშე დატოვებას. კერძოდ, აქ ლაპარაკია იმის შესახებ, რომ კანონი უნდა მოიცავდეს სახელმწიფოს, საზოგადოებისა და ცალკეულ პირთა ინტერესების დაცვის მექანიზმებს სრულყოფილად და იგი უნდა იყოს ჩამოყალიბებული ცალსახად ისე, რომ მისი სხვადასხვანაირად გაგება და გამოყენება გამორიცხული იყოს. შესაბამისად უნდა იყოს მომზადებული კადრებიც. უნდა იქნას უზრუნველყოფილი სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლების მიერ კანონის ერთნაირად, სწორად გაგება და გამოყენება. სხვანაირად კანონიერების დაცვა შეუძლებელია. კანონიერების დაუცველობა კი განაპირობებს კანონისა და სასამართლოს წინაშე თანასწორობის პრინციპის დარღვევას.

§3. სისხლისსამართლებრივი ნორმები, რომლებიც გამოიყენება დანაშაულის დაკვალიფიცირებისათვის

დანაშაულის დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა სისხლის სამართლის კოდექსის როგორც კერძო, ისე ზოგადი ნაწილის ნორმების გამოყენება. ეს საქმიანობა, ე.ი. დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირება ძირითადი, მთავარი პრობლემაა. ეს ის პრობლემაა, რომელიც დაკავშირებულია სისხლის სამართლის კოდექსის ამოცანების შესრულებასთან და ადამიანის ბედის გადაწყვეტასთან. ამიტომ აუცილებელია კანონის გამოყენების შესახებ იყოს ერთნაირი აზრი. ეს თუ მთელი საზოგადოების მასშტაბით ვერ ხერხდება, იმ სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებში მაინც არ უნდა იყოს აზრთა სხვაობა, რომლებიც დანაშაულთა კვალიფიკაციისა და სისხლისსამართლებრივი ნორმების გამოყენების უფლებამოსილებებით არიან აღჭურვილნი. მაგრამ, სამწუხაროდ, ერთიანი აზრი ამ ორგანოებშიც არ არის. ხშირია შემთხვევები ქმედების არასწორი დაკვალიფიცირების, უფრო მძიმე დანაშაულის ჩამდენის უფრო მსუბუქად დასჯის, უფრო მსუბუქი დანაშაულის ჩამდენის უფრო მკაცრად დასჯის, უკანონოდ პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან განთავისუფლებისა და პირიქით, უკანონოდ პასუხისგებაში მიცემისა და დასჯის. არ არის გამორიცხული ამ სხვადასხვა შეხედულების მომდინარეობა საბჭოური პერი-

ოდის ლიტერატურიდან. სისხლის სამართლის მეცნიერება-
ში სსრ კავშირში ამ პრობლემებზე სხვადასხვა აზრი იყო.
მაგ., ე.ნ. კუდრიავეცევი წერდა: „დააკვალიფიცირო სამარ-
თლის სფეროში, ე.ი. შეარჩიო ის სამართლებრივი ნორმა,
რომელიც ითვალისწინებს მოცემულ შემთხვევას“ . . .

ბ.ა. კურინოვი წერს: „დანაშაულის კვალიფიკაციის
პროცესში ხდება ჩადენილი საზოგადოებრივად საშიში ქმედ-
ების შეპირისპირება იმ ნიშნებთან, რომლებითაც კანონმდ-
ბელმა დაახასიათა ყველა იმგვარი დანაშაული. ეს სამარ-
თლებრივი დაახასიათება, რომლებსაც შეიცავს სისხლის
სამართლის კანონი, არის დანაშაულის შემადგენლობა“.²
იგივე ავტორი დანაშაულის შემადგენლობასა და კანონით
გათვალისწინებულ დანაშაულის მოდელს აიგივებს, იგი
თვლის აგრეთვე, რომ დანაშაულის შემადგენლობა შეი-
ცავს დანაშაულის ნიშნების მინიმუმს, იგი სისტემატიურად
იმეორებს აგრეთვე, რომ დანაშაულის შემადგენლობა არის
მეცნიერული აბსტრაქცია.³ ბ.ა. კურინოვი არ ეთანხმება ე.პ.
მალკოვს, რომელიც წერს: „დანაშაულის კვალიფიკაციისას
გამოიყენება არა მარტო სსკ განსაკუთრებული ნაწილის
ნორმა, არამედ ზოგადი ნაწილის ნორმაც“.⁴ სისხლისსა-
მართლებრივ ლიტერატურაში ისეთი აზრიც კი გამოითქვა,
რომ დანაშაულის შემადგენლობა და დანაშაული თითქოს

1. ე.ნ. კუდრიავეცევი, დანაშაულის კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია,
მოსკოვი, 1972 წ. გვ.6.

² ბ.ა. კურინოვი, დანაშაულის კვალიფიკაციის მეცნიერული
საფუძვლები, მოსკოვი, 1984 წ. გვ. 29.

³ იქვე გვ. 5-194

⁴ ე.პ. მალკოვი, დანაშაულთა ერთობლიობა, ყაზანი, 1974, გვ. 80,
ბ.ა. კურინოვი, იგივე ნაშრომი. გვ. 31.

ერთი და იგივე ცნებაა,¹ მაგრამ ეს აზრი გაკრიტიკდა და განადგურდა,²

სსკ მე-7 მუხლიდან, რომელიც განსაზღვრავს სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობის საფუძველს და იძლევა დანაშაულის ზოგად განმარტებას, ტერმინი: „დანაშაულის შემადგენლობა“ არ არის ნახსენები. იგი ამოღებულია სსკ კერძო ნაწილის მუხლებიდანაც. ბოლოს სსკ მე-7 მუხლისა და სსსკ 28-ე მუხლის „ბ“ პუნქტის ურთიერთ შესაბამისობაში მოყვანის საჭიროებასთან დაკავშირებით აღნიშნული ტერმინი ამოღებულია სსსკ 28-ე მუხლის „ბ“ პუნქტიდანაც. ამ ტერმინს სსკ ზოგადი ნაწილის მუხლებში ჯერ კიდევ ვხვდებით, მაგრამ, ეს მხოლოდ კანონის ხარვეზს შეიძლება მიეწეროს. რაც შეეხება დანაშაულის შემადგენლობის, დანაშაულის ობიექტის, სუბიექტის, ობიექტური და სუბიექტური მხარეების ერთობლიობის, ე.ი. აბსტრაქტული ცნების სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობის საფუძველად გამოყენებას, ასეთისაგან საქართველოს სსკ და სსსკ განთავისუფლებულია. თანახმად სსკ მე-7 მუხლისა, სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაული. ამასთან შესაბამისობაშია მოყვანილი სსსკ 28-ე მუხლის „ბ“ პუნქტიც.

ყველა მოსაზრება, რომელიც არსებობს ამ საკითხზე, ასე თუ ისე დასაბუთებულია, ზოგი მეტნაკლებად შეიცავს რეალურ დასკვნებს, ზოგი მცდარია და ა.შ.

¹ იქვე გვ. 34.

² ა.გ. კრიგერი, დანაშაულის შემადგენლობა და მისი მნიშვნელობა, სოვეტსკაია იუსტიცია, 1982 წ., №6 გვ.7. ა. კვაშილაძე, დანაშაული და მისი შემადგენლობა, სამართალი, 1992. №12. გვ. 18-24.

მიმაჩნია, რომ დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის საჭირო კანონებზე ლაპარაკი შეიძლება სისხლისსამართლებრივი ნორმების სტრუქტურის, მისი შემადგენელი ნაწილების შესწავლა-გაანალიზებისა და დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის საჭირო სხვა საკითხებში გარკვევის შემდეგ.

ცნობილია, რომ სისხლისსამართლებრივი ნორმა შედგება სამი ნაწილისაგან, ესენია პიპოთეზა, დისპოზიცია და სანქცია. სანქცია იძულებითი სახელმწიფოებრივი სისხლისსამართლებრივი ღონისძიებაა, რომელიც გამოიყენება მხოლოდ პირველი ინსტანციისა და სააპელაციო სასამართლოს მიერ და მხოლოდ გამამტყუნებელი განაჩენით.

სანქცია ნორმის ის ნაწილია, რომელიც გამოიყენება პიპოთეზისა და დისპოზიციის შესაბამისად. სანქციას დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. პიპოთეზა მიუთითებს კანონის გამოყენების პირობებზე.

თუ სახეზეა გარემოება, რომელიც გამორიცხავს ქმედების დანაშაულად დაკვალიფიცირების უფლებას, მაშინ დისპოზიცია კარგავს მოქმედების უნარს ამ კონკრეტული ქმედების მიმართ. თუ კანონის გამოყენების ამკრძალავი ერთი პირობა მაინც სახეზეა, არ შეიძლება სახეზე იყოს მისი გამოყენების ნებადამრთველი ყველა პირობა. ამიტომ არ შეიძლება ასეთ შემთხვევაში კანონის გამოყენება და ქმედების დანაშაულად დაკვალიფიცირება. მაგ., 12 წლის ბავშვმა მოკლა კაცი. რა მიზეზითა და რა მიზნითაც უნდა იყოს ეს ქმედება ჩადენილი, იგი არ შეიძლება დაკვალიფიცირდეს, როგორც დანაშაული, რადგანაც 14 წლის ასაკამდე, თანახმად ჩვენი სს კოდექსისა, არავის მიცემა სისხლის

სამართლის პასუხისგებაში და დასჯა არ შეიძლება. დანაშაული კი დასჯადი ქმედებაა. პირობები, რომლებიც მიუთითებენ სისხლისსამართლებრივი ნორმის გამოყენებაზე ან მის გამოუყენებლობაზე, ბევრია. მაგრამ ყველა შემთხვევაში ამ პირობებს ერთნაირი მნიშვნელობა არ აქვს. მაგ., ამნისტიისა და სისხლისსამართლებრივი პასუხისგებაში მიცემის ვადის გასვლის შედეგად ბრალდებული შეიძლება განთავისუფლდეს სისხლის სამართლის პასუხისგებისგან, თუ იგი თავს ცნობს დამნაშავედ და დაეთანხმა მის მიმართ ამნისტიის აქტის ან ხანდაზმულობის ვადის გამოყენებას. თუ იგი არ დაეთანხმა, საქმე საპროცესო კანონმდებლობითა მოთხოვნის შესაბამისად წარიმართება ბოლომდე და შესაძლებელია დაინიშნოს სასჯელი, რომლის მოხდისგან მსჯავრდებული თავისუფლდება. ამ გარემოებებიდან გამომდინარე, ამნისტიის აქტი და ხანდაზმულობის ვადის გასვლა არ მოქმედებს დანაშაულის კვალიფიკაციაზე. ამრიგად, პიპოთეზა ზოგ შემთხვევაში გამორიცხავს, ხოლო ზოგ შემთხვევაში მოითხოვს დანაშაულის კვალიფიკაციას.

საბჭოური მეცნიერები, მათ შორის ჩვენი თანამემუღე ბ. ფურცხვანიძე, სსკ განსაკუთრებული ნაწილის ნორმებს ყოფდნენ ორ ნაწილად: დისპოზიციად და სანქციად, ხოლო პიპოთეზას, უფრო სწორად, კანონის გამოყენების პირობებს მიაკუთვნებდნენ სსკ ზოგად ნაწილს.¹ ჩემი აზრით, პიპოთეზა, ე.ი. კანონის გამოყენების პირობები, გააჩნია სსკ კერძო ნაწილის ყველა ნორმას. პიპოთეზის გარეშე ნორმის გამოყენება არ შეიძლება. სსკ კერძო ნაწილის მუხლების პიპოთე-

¹ ბ.ზ. ფურცხვანიძე, საბჭოთა სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, თსუ, 1971 წ. გვ. 38.

ზა მოთავსებულია ამავე კოდექსის ზოგადი ნაწილის მუხლებში. ზოგიერთი ჰიპოთეზა - კანონის გამოყენების პირობა მოცემულია აგრეთვე კერძო ნაწილის მუხლებშიც. მაგ., დეზერტირობა (მუხლი 389).

ჰიპოთეზა, ე.ი. კანონის გამოყენების ისეთი პირობები, როგორიცაა პასუხისმგებლობის ასაკის მინიმალური ზღუდე, შერაცხადობა, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი გარემოებები, ბრალის ფორმები, უნდა დადგინდეს ნებისმიერი დანაშაულის კვალიფიკაციის შემთხვევაში. ეს აუცილებელი პირობები ნებისმიერი დანაშაულის ჩამდენი პირის მიმართ კანონის გამოყენებისას სახეზე უნდა იყოს. ერთ-ერთი მათ შორის თუ არ შეესაბამება კანონის მოთხოვნებს, ნორმის გამოყენება არ შეიძლება. აქედან გამომდინარე უნდა დავასკვნათ, რომ ჰიპოთეზა გააჩნია სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის არა მარტო ყველა მუხლს, არამედ ყველა ნორმას.

გარდა ამისა, კანონის გამოყენების სხვა მრავალი პირობაა გათვალისწინებული სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილით, რომელთა გამოყენება ყველა შემთხვევაში არ არის საჭირო, მაგრამ როდესაც მისი გამოყენება საჭიროა, აუცილებლად უნდა იქნეს გამოყენებული, მათ შორის ზოგს დანაშაულის კვალიფიკაციისთვისაც მნიშვნელობა აქვს. ასეთია, მაგ., პასუხისმგებლობა დაუმთავრებელი დანაშაულებრივი ქმედებისათვის, თანამონაწილეთა მიერ დანაშაულის ჩადენისათვის; განმეორებით, დანაშაულის ჩადენისათვის, რეციდივისტად, საშიშ რეციდივისტად, განსაკუთრებით საშიშ რეციდივისტად ცნობისათვის საჭირო პირობები, ნასამართლობის გაქარწყლებისა და მოხსნის

პირობები. სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი გარემოებები გათვალისწინებულია სსკ ზოგადი ნაწილის ნორმებით, მაგრამ მათი იგნორირება დანაშაულის კვალიფიკაციის არც ერთ შემთხვევაში არ დაიშვება. თუმცა დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, მაგრამ კანონის გამოყენება ან გამოუყენებლობისათვის გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს პასუხისგებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადას, ამნისტიას, პატიებას, სასჯელის დანიშვნის ზოგად საწყისებს, დანაშაულთა სიმრავლეს, პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ და დამამძიმებელ გარემოებებს, ყველაფერი ეს მოცემულია სსკ ზოგად ნაწილში და ამიტომ საჭიროების შემთხვევაში მათი გამოუყენებლობა სსკ კერძო ნაწილის ნორმასთან ერთად დაუშვებელია. სწორედ ამაში გამოიხატება სსკ ზოგადი და კერძო ნაწილების ერთიანობა და ეს ერთიანობა განაპირობებს სსკ კერძო ნაწილის ნორმის პიპოთეზის არსებობას სსკ ზოგად ნაწილში.

დისპოზიცია ნორმის ის ნაწილია, რომელიც ასახელებს, აღწერს დანაშაულს ან მიუთითებს მასზე. დისპოზიცია განსაზღვრავს დანაშაულს. ქმედება თუ გათვალისწინებულია დისპოზიციით, მაშასადამე იგი დანაშაულია. არ შეიძლება ითქვას, რომ დისპოზიცია დანაშაულია. დისპოზიციაში აღნიშნული ქმედებაა დანაშაული, მაგრამ არა ყველა შემთხვევაში, არამედ მაშინ, როდესაც მას თან არ ახლავს პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი გარემოებები, რომლებიც ქმედების კვალიფიკაციაზე გავლენას ახდენენ. ასეთია მაგ., შეურაცხადობა, ქმედების ჩადენა პასუხისმგებლობის გამომრიცხავ გარემოებებში.

საბჭოურ სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში განასხვავებდნენ ერთიმეორისაგან დისპოზიციის ოთხ სახეს. ესენია: მარტივი, აღწერილობითი, ბლანკეტური და მითითებითი დისპოზიცია.

მარტივია დისპოზიცია, თუ იგი საერთოდ ცნობილი ტერმინით ყოველგვარი განმარტების გარეშე ასახელებს დანაშაულს. მაგ., მკვლელობა (108-ე-109-ე მუხ.). ვინაიდან საერთოდ ცნობილია, რომ მკვლელობა არის სხვისი სიცოცხლის კანონსაწინააღმდეგოდ მოსპობა, ე.ი. ქმედება ჩადენილია არა იმ ვითარებაში, რომელიც გამორიცხავს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას, კანონმდებელმა მისი განმარტება საჭიროდ არ მიიჩნია.

აღწერილობითია დისპოზიცია, რომელიც ასახელებს და თანაც აღწერს დანაშაულს. ასეთია მაგ., სსკ 177-ე მუხლი. ქურდობა, ე.ი. სხვისი მოძრავი ნივთის ფარული დაუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით; 178-ე მუხლი, ძარცვა, ე.ი. სხვისი მოძრავი ნივთის აშკარა დაუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით; 179-ე მუხლი, ყაჩაღობა, ე.ი. თავდასხმა სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, ჩადენილი ადამიანის სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ან ასეთი ძალადობის მუქარით. ზემოთ ჩამოთვლილ და ბევრ სხვა მუხლს, რომლებიც არამარტო ასახელებენ, არამედ თანაც აღწერენ დანაშაულს, სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში აღწერილობით დისპოზიციას უწოდებენ. მაგრამ ასეთ დისპოზიციაშიც ყოველთვის ყველაფერი სრულყოფილად განმარტებული არ არის. მაგ., ყაჩაღობა სსკ 179-ე მუხლის თანახმად თავდასხმაა სხვისი

ქონების მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით. იგი შეიძლება ჩადენილი იქნას სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ან ასეთი ძალადობის მუქარით. ამ დისპოზიციაში, შეიძლება ითქვას, რომ ნებისმიერი პირისათვის, რომელმაც ქართული კარგად იცის, ყველა სიტყვა ცნობილი უნდა იყოს. მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ამ დისპოზიციაში გამოყენებულ ყველა სიტყვას ყველა ერთნაირად გაიგებს. ამიტომ ზოგიერთ სიტყვას განმარტება სჭირდება. მაგ: ყაჩაღობაში თავდასხმა უეცრად, მოულოდნელად პირისათვის, (მომავალი დაზარალებულისათვის) ქონების დაუყოვნებლივ გადაცემის შესახებ მოთხოვნის წაყენებას ნიშნავს, მაგრამ არა ყოველთვის, არამედ მაშინ, როდესაც ამ მოთხოვნას თან ახლავს სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობა თავდამსხმელის მხრიდან, თუ კი მისი მოთხოვნა მყისვე არ იქნა შესრულებული. ასეთივე შინაარსია ჩადებული თავდასხმაში მეკობრეობის (მუხ. 228-ე) ჩადენის შემთხვევაშიც. მაგრამ სსკ 326-ე მუხლი სიტყვა „თავდასხმაში“ სულ სხვა შინაარსს დებს.

მუხ. 326. „საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე უცხო ქვეყნის წარმომადგენელ ან საერთაშორისო ორგანიზაციის თანამშრომელზე, ანდა მათ სამსახურებრივ შენობაზე ან სატრანსპორტო საშუალებაზე თავდასხმა, აგრეთვე მათი ოჯახის წევრის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან საკუთრების ხელყოფა პოლიტიკური მოტივით ან სხვა საერთაშორისო ურთიერთობების გართულების მიზნით.“

ეს დისპოზიცია ითვალისწინებს თავდასხმას არა მარტო ადამიანზე, არამედ შენობაზე და ტრანსპორტზეც, ე.ი

უსულო საგნებზეც, რომელსაც ქონების გადაცემას თავდასხმელი ვერ მოსთხოვს. 179-ე მუხლი ითვალისწინებს თავდასხმას მხოლოდ ქონების, სხვისი მოძრავი ნივთების დაუფლების მიზნით, ხოლო 326-ე მუხლით გათვალისწინებულია თავდასხმა პოლიტიკური მოტივით ან საერთაშორისო ურთიერთობების გართულების მიზნით. გამოდის, რომ ერთი სიტყვა ამ ორ მუხლში სხვადასხვა შინაარსით არის გამოყენებული. დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა აქვს არა სიტყვის ქღერადობას, არამედ მის შინაარსობრივ მნიშვნელობას. ამიტომ ყოველი დანაშაულის დაკვალიფიცირებისას სსკ კერძო ნაწილის დისპოზიციაში ყველა სიტყვის მნიშვნელობის გარკვევა აუცილებელია, თუ სიტყვას კონკრეტულ შემთხვევაში დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა აქვს. ლაპარაკია იმაზე, რომ ზოგ დისპოზიციაში რამდენიმე დანაშაულია ჩამოთვლილი, ხოლო მათ შორის კონკრეტულ შემთხვევაში ჩადენილია ერთი და ხდება ამ ერთის დაკვალიფიცირება. ასეთ შემთხვევაში უნდა გაირკვეს იმ სიტყვების არსი, რომლებიც აღნიშნულ შემთხვევას ეხება. მაგ., სსკ 236-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ცეცხლსასროლი იარაღის (გარდა გლუვლულიანი სანადირო თოფისა), საბრძოლო მასალის, ფეთქებადი ნივთიერების ან ასაფეთქებელი მოწყობილობის მართლსაწინააღმდეგო შეძენა, შენახვა, ტარება, დამზადება, გადაზიდვა, გადაგზავნა ან გასაღებისათვის. ეთქვათ, პირმა, რომელსაც ცეცხლსასროლი იარაღი, რომლის შენახვის უფლება მას კანონიერად მიღებული აქვს, ზაფხულის პერიოდში წაიღო აგარაკზე და იქ ინახავდა. შემოდგომაზე ჩამოიტანა სახლში, მაგრამ მთელი ზაფხულის პერიოდში

დროდადრო აგარაკიდან ჩამოდიოდა სახლში და იარაღი თან დაჰქონდა, რადგანაც მისი მოპარვისა ეშინოდა და ამიტომ არ ტოვებდა იქ, სადაც თვითონ ღამეს არ ათევდა. აგარაკიდან დაბრუნების შემდეგ, როცა უკვე ყოველღამე სახლში მოდიოდა და ღლისით სახლის გაქურდვისა და იარაღის მოპარვის საშიშროება ნაკლები იყო, ისევე დაიწყო სახლში მისი შენახვა, მისი აზრით, საიმედო ადგილას, მაგრამ სახლის კარი მაინც გატეხეს და იარაღი მოიპარეს. ასეთ შემთხვევაში ქურდების მიმართ საკითხი გარკვეულია. ისინი პასუხს აგებენ სსკ 237-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილით და ქურდობასთან დაკავშირებული სხვა მუხლებით, მაგრამ გასარკვევია იარაღის მესაკუთრის საკითხი. დასადგენია მისი მოქმედება ეტევა შენახვის ფარგლებში და დანაშაულის ჩადენას არ ჰქონია ადგილი, თუ მან პასუხი უნდა აგოს იარაღის უკანონოდ ტარებისათვის. საკითხის გადასაწყვეტად საჭიროა გაირკვეს თუ რა შინაარსია ჩადებული სსკ 236-ე მუხლიდან გამომდინარე სიტყვებში: შენახვა და ტარება. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი შენახვას განმარტავს შემდეგნაირად: „შენახვა – სახელი შეინახავს ზმნის მოქმედებისა“, ხოლო სიტყვა შენახული განმარტებულია მრავალი მნიშვნელობით და მათ შორის ერთ-ერთი მნიშვნელობით იგი ნიშნავს დაცულს.¹ მართალია, სიტყვა-შენახვის ასეთი განმარტება მისი გამოყენების საშუალებას არ გვაძლევს, მაგრამ შენახული რომ დაცულს ნიშნავს, ეს გამოყენებადია. აქედან გამომდინარე შეიძლება

¹ ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ერთტომეული, თბილისი ქსე, 1986, გვ. 491.

დავასკენათ, რომ შენახვა დაცვას ნიშნავს. სიტყვები შენახვა და დაცვა ორივე მჭიდროდ არის დაკავშირებული სიტყვა ფლობასთან. ფლობა არის ნივთის დაუფლება ფაქტობრივად¹. ამას ადასტურებს საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 155-ე და 156-ე მუხლებიც. რუსეთის ფედერაციის სს კოდექსის 222-ე მუხლის კომენტარებში იარაღისა და დანაშაულის სხვა საგნების გადატანა ერთი ადგილიდან მეორეზე ნებისმიერი ხერხით უკანონო ტარებად არის მიჩნეული², მაგრამ დანაშაულის ჩადენის იარაღი, მათ შორის ცეცხლსასროლი იარაღი და ცეცხლსასროლი იარაღი მისი შენახვის უფლებით ერთი და იგივე არ არის. დანაშაულის იარაღი და კანონიერ მფლობელობაში ან საკუთრებაში არსებული იარაღი სხვადასხვაა და, რა თქმა უნდა, მათი შენახვისა და ტარების რეჟიმიც სხვადასხვა უნდა იყოს.

ზემოთ მოყვანილ მაგალითში კანონიერ მფლობელობაში არსებული იარაღის შენახვის ელემენტები მეტია, ვიდრე მისი უკანონოდ ტარებისა, მასში უკანონოდ ტარების მხოლოდ ფორმალური სახეა. ამიტომ აღწერილი ქმედება დანაშაულად არ შეიძლება შეფასდეს შემდეგ გარემოებათა გამო:

1. ცეცხლსასროლი იარაღის შენახვა ნიშნავს მის მფლობელობასა და დაცვას;

2. მოყვანილ მაგალითში პირი იცავდა კანონიერ მფლობელობაში არსებულ იარაღს, რის გამოც გადაჰქონდა იგი ერთი ადგილიდან მეორეში.

¹ Юридический энциклопедический словарь, Москва, Советская Энциклопедия, 1987, с. 49.

² Комментарий к ук. рф., М., Группа норма-инфра – М. 1999, с. 499.

3. იარაღის უკანონოდ ტარება განზრახ დანაშაულია, ხოლო აღნიშნულ შემთხვევაში იარაღის ტარების განზრახვას არ ჰქონია ადგილი;

4. დანაშაულია მხოლოდ ის ქმედება, რომელიც არამართო გათვალისწინებულია სსკ კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლით, არამედ, რომელიც ამასთანავე მიმართულია კანონით დაცული ობიექტის წინააღმდეგ, სპობს, ზიანს აყენებს ან საფრთხეს უქმნის მას (მხედველობაში გვაქვს განზრახ დანაშაულის ჩადენის შემთხვევა);

5. არ შეიძლება დანაშაულად გამოცხადდეს ან შეფასდეს ისეთი ქმედება, რომელიც საზოგადოებრივად საშიში არ არის, არ ანადგურებს, არ აზიანებს სისხლისსამართლებლივი ნორმით დაცულ ობიექტს ან საფრთხეს არ უქმნის მას.

ჩემი აზრით, ზემოთ მოყვანილ მაგალითში აღწერილი ქმედება სსკ მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილის ფარგლებს არ სცილდება და დანაშაულს არ წარმოადგენს. კანონიერ მფლობელობაში არსებული იარაღის უკანონო ტარებაზე ლაპარაკი შეიძლება მაშინ, როდესაც მისი გადატან-გადმოტანა არ არის დაკავშირებული მისი მოპარვისაგან დაცვა-სთან, ადგილი აქვს მუდმივ ან ხშირად გადატანას ერთი ადგილიდან მეორეზე და სადაც იქნება მესაკუთრე, მას იარაღი თან ჰქონდეს აშკარად და მუდმივად.

ადამიანმა შეიძლება იპოვოს იარაღი, წაიღოს სახლში და მეორე ან მესამე დღეს ჩააბაროს იგი პოლიციას. ასეთი შემთხვევა თუ უკანონო შენახვა და ტარებად იქნა შეფასებული ეს, ჩემი აზრით, კანონის მიზნის საწინააღმდეგო მოქმედება იქნება. გარდა ზემოთ აღნიშნულისა, გასა-

თვალისწინებელია ისიც, რომ ცეცხლსასროლი იარაღის შენახვასა და ტარებას ნებართვა იმიტომ ესაჭიროება, რომ იგი მომეტებული საფრთხის წყაროა, ხოლო მომეტებული საფრთხის წყაროს შენახვას შესაბამისი დაცვაც სჭირდება.

დანაშაულის დაკვალიფიცირებისას, განსაკუთრებით აკრძალული ქმედებისა და დანაშაულის სუბიექტური მხარის შეფასებისას ყველა გარემოება, რომელიც პასუხისმგებლობასთან არის დაკავშირებული, უნდა იქნას შესწავლილი და სწორად შეფასებული. მარტო ის, რომ ქმედება სსკ კერძო ნაწილის მუხლით არის გათვალისწინებული, სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობისათვის საკმარისი არ არის. მკვლელობა სხვისი სიცოცხლის კანონსაწინააღმდეგო მოსპობაა. მაგრამ აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში იგივე ქმედება იგივე შედეგით კანონიერია. მკვლელობისათვის მკაცრი სასჯელია დაწესებული, ხოლო აუცილებელი მოგერიება საზოგადოებრივად სასარგებლო მოქმედებაა.

ბლანკეტურია დისპოზიცია, რომელშიც არ არის მოცემული დანაშაულის არც შინაარსი და არც კონკრეტული ნიშნები, მაგრამ მიუთითებს ამ შინაარსისა და ნიშნების სხვა კანონში ან სხვა ნორმატიულ აქტში არსებობაზე. ასეთია მაგალითად, მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დარღვევა (სსკ 275-ე, 276-ე მუხ.). სამუშაოს წარმოებისას გარემოს დაცვის წესის დარღვევა (მუხ. 287-ე); გარემოსათვის საშიში ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესის დარღვევა (მუხ. 288-ე); მიკრობიოლოგიური ან სხვა ბიოლოგიური აგენტისადმი ან ტოქსინისადმი მოპყრობის წესის დარღვე-

ეა (მუხ. 289-ე); სავეტერინარო და წყლით სარგებლობის წესების დარღვევა (მუხ. 290-291-ე) და სხვა .

მითითებითია დისპოზიცია, თუ იგი დანაშაულის ნიშნების იმავე კოდექსის სხვა მუხლში ან იმავე მუხლის სხვა ნაწილში არსებობაზე მიუთითებს. მითითებითია ის დისპოზიცია, რომელიც ქმედების მუხლის სხვა ნაწილში არსებობაზე ან არარსებობაზე მიუთითებს. ეს ისეთი დისპოზიციაა, რომელიც მოიცავს არამარტო თავის შინაარსს, არამედ იმ მუხლის სხვა ნაწილის შინაარსსაც, რომელ მუხლზე ან ნაწილზეც ის მიუთითებს.

ისეთი მითითებითი დისპოზიცია, რომელიც დანაშაულის ნიშნების სსკ სხვა მუხლში ან სხვა კანონში არსებობაზე მიუთითებს, საქართველოს სს კოდექსში იშვიათია, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ საქართველოს სს კოდექსში მითითებითი დისპოზიციები იშვიათია. სსკ კერძო ნაწილის რამდენიმე ნაწილიან მუხლებში მეორე და შემდგომ ნაწილებში ძალიან ხშირად არის მითითებული იმავე ქმედებაზე, რომელიც გათვალისწინებულია იმავე მუხლის პირველი ნაწილით. არც ისე იშვიათად მითითებულია აგრეთვე ქმედებებზე, რომლებიც გათვალისწინებულია იმავე მუხლში წინა ნაწილებით. მაგ., მუხლი 276. „ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დარღვევა“

1. ავტომობილის, ტრამვაის, ტროლეიბუსის, ტრაქტორის ან სხვა მექანიკური ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევა იმის მიერ, ვინც ამ სატრანსპორტო საშუალებას მართავს, რამაც გამოიწვია ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება, -

2. იგივე ქმედება ჩადენილი მთერალ მდგომარეობა-

ში, - ამ შემთხვევაში მითითებაა პირველი ნაწილის დისპოზიციაზე მთლიანად და მას მიმატებულია მაკვალიფიცირებული ნიშანი სიმთვრალე. ეს იმას ნიშნავს, რომ ქმედების სსკ 276-ე მუხლის მეორე ნაწილით დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა პროცესუალური წესით დადგენილი იყოს ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენა მთვრალ მდგომარეობაში, ე.ი. ქმედების ჩადენის მომენტში მძლოლი უნდა იყოს მთვრალი და მის მიერ მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დარღვევის შედეგად დაზარალებულის ჯანმრთელობა უნდა იყოს დაზიანებული. დაზიანების კატეგორია უნდა იყოს ნაკლებად მძიმე.

3. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ჯანმრთელობის მძიმედ დაზიანება, - ამ შემთხვევაშიც მითითებაა ქმედებაზე, რომელიც გათვალისწინებულია ამავე მუხლის პირველი ნაწილით, მაგრამ იმ განსხვავებით, რომ შეცვლილია მაკვალიფიცირებული ნიშანი. სხვანაირად რომ ვთქვათ, პირველი და მესამე ნაწილებით გათვალისწინებულია ერთი და იგივე ქმედება სხვადასხვა შედეგით. ეს შედეგი კი მაკვალიფიცირებული ნიშანია. შედეგი – ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება პირველ ნაწილს ეკუთვნის, ხოლო მძიმე - მესამეს. ე.ი. ერთი და იგივე ქმედება სხვადასხვა შედეგით მაშინ, როდესაც შედეგი მაკვალიფიცირებული ნიშანია, სხვადასხვანაირად უნდა დაკვალიფიცირდეს.

4. იგივე ქმედება ჩადენილი მთვრალ მდგომარეობაში, - ამ მეოთხე ნაწილის დისპოზიცია მიუთითებს მესამე ნაწილით გათვალისწინებულ ქმედებაზე, მაგრამ მესამე ნაწილი მიუთითებს ისევ იმ ქმედებაზე, რომელიც ჯერ-

ილია პირველი ნაწილით, ამიტომ დანაშაულის შინაარსი სამივე ნაწილში ერთნაირია, ხოლო მათი მაკვალიფიცირებული ნიშნებია სხვადასხვა.

5. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რომელმაც გაუფრთხილებლობით გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა,

6. იგივე ქმედება, ჩადენილი მთვრალ მდგომარეობაში,

7. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა,

8. იგივე ქმედება ჩადენილი მთვრალ მდგომარეობაში,

ამრიგად, სსკ 276-ე მუხლი შედგება 8 ნაწილისაგან. ამ ნაწილებიდან პირველი იძლევა დანაშაულის არასრულ აღწერილობას, უსაფრთხოების წესებზე მითითებით, ხოლო სხვა დანარჩენი შვიდი დანაშაულის არსებობის შესახებ მიუთითებს ამავე მუხლის პირველ ნაწილზე, მაგრამ ეს მუხლი საერთოდ ბლანკეტურ დისპოზიციებს ითვალისწინებს. მისი რვავე ნაწილი ბლანკეტურია. მათ შორის მეორე-მეოთხე ნაწილები მითითებითია. დანაშაულზე მიუთითებენ ამავე მუხლის პირველ ნაწილზე, ხოლო ამ მუხლის პირველი ნაწილი მიუთითებს მოპრაობის უსაფრთხოების წესებზე. თვითონ ეს ნაწილი დანაშაულის სრულ აღწერილობას არ იძლევა. ამიტომ ამ მუხლის ნებისმიერი ნაწილით ქმედების დაკვალიფიცირებისათვის უნდა იქნას გამოყენებული ამ მუხლის პირველი და ის ნაწილი, რომელიც ითვალისწინებს ამ ნაწილით ქმედების მაკვალიფიცირებელ ნიშანს და მოძრო-

ბის უსაფრთხოების წესების ის მუხლი, ნაწილი ან პუნქტი, რომლის მოთხოვნაც არის დარღვეული. ეს წესები დადგენილი წესით კომპეტენტური ორგანოს მიერ უნდა იყოს მიღებული, დამტკიცებული და ძალაში უნდა იყოს ქმედების ჩადენისა და საქმის წარმოების პერიოდში. თუ დანაშაულის ჩადენიდან საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე ამ წესებში დანაშაულის ჩამდენის სასარგებლოდ ცვლილებები ან დამატებები იქნა შეტანილი, მას უკუქმედებითი ძალა აქვს, რაც უნდა იქნას გათვალისწინებული.

ამრიგად სსკ 276-ე მუხლი კომბინირებულია. მისი დისპოზიციები აღწერილობითიც არის, მითითებითიც და ბლანკეტურიც. ბლანკეტურია იგი მოძრაობის უსაფრთხოების წესებზე მითითების ნაწილში. მიმაჩნია, რომ დისპოზიცია ერთდროულად თუ არის აღწერილობითი, ე.ი. თუ ნაწილობრივ მაინც აღწერს დანაშაულს, იგი თუ მითითებითიცაა, ე.ი. დანაშაულის არსებობის შესახებ მიუთითებს სსკ იმავე მუხლის სხვა ნაწილზე ან სხვა მუხლზე, მას შერწყმული, შერეული ან კომბინირებული უნდა ეწოდებოდეს, რადგანაც იგი განსხვავდება დისპოზიციის სხვა ყველა სახისაგან. შერწყმული, შერეული ან კომბინირებული მას, ჩემი აზრით, იმიტომ უნდა ეწოდოს, რომ იგი არამარტო განსხვავდება დისპოზიციების სახეებისაგან, არამედ შედგება სამი სახის დისპოზიციისაგან. შესაძლებელია სხვანაირადაც იყოს დისპოზიცია კომბინირებული. მაგ., სსკ 170-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა,“ ხოლო პირველი ნაწილი ჩამოყალიბებულია ასე:

„უსაფრთხოების ტექნიკის ან შრომის დაცვის სხვა წესის დარღვევა ამ წესის დაცვისათვის პასუხისმგებელი პირის მიერ, რამაც გამოიწვია ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება.“ როგორც ციტატიდან ჩანს, 170-ე მუხლის დისპოზიცია აღწერილობით-ბლანკეტური და ალტერნატიულია. იგი აღწერს ქმედებას იმ წესის დარღვევის შესახებ, რომელიც კოდექსში არ არის და არც შეიძლება იყოს, ითვალისწინებს მატერიალურ დანაშაულს, რომლის დამთავრებულად ცნობისათვის მოითხოვს ორიდან ერთ შედეგს, კერძოდ, ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანების გამოწვევას შრომის დაცვის წესების დარღვევით. აი, სწორედ ამაში გამოიხატება სსკ 170-ე მუხლის სამივე ნაწილის აღწერილობა; ბლანკეტურობა და ალტერნატიულობა. ამის გათვალისწინების გარეშე ქმედების სწორად დაკვალიფიცილება შეუძლებელია, რადგანაც აღწერილობა ასახელებს ქმედებასა და მის ნიშნებს, აღწერს მათ. ბლანკეტური სახე მიუთითებს იმაზე, რომ დარღვევა უნდა ექცეოდეს შრომის დაცვის წესებში, ხოლო დარღვევის შედეგი უნდა იყოს ორიდან ერთი. კერძოდ, ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მითითებითია დისპოზიცია, რომელიც მიუთითებს არა მარტო მოქმედების ჩადენაზე ან არჩადენაზე, არამედ ითვალისწინებს შედეგის დადგომას ან არდადგომასაც. მაგ., მითითებითია სსკ 125-ე და 126-ე მუხლები, რომლებიც ქმედების მაკვალიფიცირებელი ნიშნის სახით იყენებენ შედეგის არდადგომას, რასაც გამოხატავენ სხვა მუხლების გამოყენებით, რითაც ავსებენ დისპოზიციის შინაარსს დანაშაულის გარკვეულად ჩამოყ-

ალიბებისათვის. ასე მაგ., მუხლი 125-ე. ცემა ან სხვანაირი ძალადობა, რამაც დაზარალებულის ფიზიკური ან ფსიქიკური ტანჯვა გამოიწვია, მაგრამ არ მოჰყოლია ამ კოდექსის 120-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი.“

ეს დისპოზიცია, ე.ი. დანაშაულის აღწერილობა არასრულია 120-ე მუხლის დისპოზიციის იმ ნაწილის გარეშე, რომელი ნაწილიც ქმედების შედეგზე მიუთითებს. 120-ე მუხლის დისპოზიცია სრულად ასეა ჩამოყალიბებული: „ჯანმრთელობის განზრახ მსუბუქი დაზიანება, რამაც მისი ხანმოკლე მოშლა ან საერთო შრომისუნარიანობის უმნიშვნელო ან არამყარი დაკარგვა გამოიწვია.“ ამ დისპოზიციიდან 125-ე მუხლზე მითითებით, რომელსაც გამოხატავენ სიტყვები: „მაგრამ არ მოჰყოლია ამ კოდექსის 120-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი.“ 125-ე მუხლის 120-ე მუხლიდან შინაარსობრივად შეერთებული აქვს სიტყვები: „ჯანმრთელობის ხანმოკლე მოშლა ან შრომისუნარიანობის უმნიშვნელო ან არამყარი დაკარგვა.“ უფრო გარკვეულად რომ ვთქვათ, 125-ე მუხლი 120-ე მუხლზე მითითების გარეშე რომ ჩამოყალიბებულიყო, მისი შინაარსიდან გამომდინარე, მისი ტექსტი უნდა ყოფილიყო ასეთი: ცემა ან სხვაგვარი ძალადობა, რამაც დაზარალებულის ფიზიკური ტკივილი გამოიწვია, მაგრამ არ მოჰყოლია ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება, მისი ხანმოკლე მოშლით ან შრომისუნარიანობის უმნიშვნელო ან არამყარი დაკარგვით.

ანალოგიური ტექნოლოგიითა და მნიშვნელობით გამოიყენება მითითებითი დისპოზიცია სხვა შემთხვევაშიც.

დისპოზიციას, სისხლისსამართლებლივი ნორმის ცენტრალურ ნაწილს, მის კონსტრუქციას, ქმედებისა და

დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, ხოლო ამ კვალიფიკაციას ასეთივე მნიშვნელობა აქვს სისხლის სამართლის საქმეზე სწორი, კანონიერი და სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებისათვის. მაგრამ მიმაჩნია, რომ სისხლისსამართლებლივ ლიტერატურაში ამ ძირითადი ცნების შესწავლას ჯეროვანი აღგილი არა აქვს გამოყოფილი. ამის შესახებ უმოკლესად რომ ვთქვათ, უნდა ვიცოდეთ, რომ დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის ზოგიერთი მუხლის დისპოზიციის კონსტრუქცია მოითხოვს:

1) მხოლოდ განზრახვას. მაგ., 315-ე მუხლის კონსტრუქციის მიხედვით შეთქმულება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად დამთავრებულ დანაშაულს წარმოადგენს, მიუხედავად იმისა, რომ მიზნის განსახორციელებლად გაკეთდა რამე, თუ არა. ასეთ დანაშაულს, ვინაიდან იგი ყოველგვარი მართლსაწინააღმდეგო მოქმედების ან უმოქმედობის ჩადენის გარეშე დამთავრებულად ითვლება და მისთვის დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელების დაწყებამდეა სასჯელი დაწესებული, სისხლისსამართლებლივ ლიტერატურაში მას აღკვეცილი დანაშაული ეწოდება. აღკვეცილია იგი იმიტომ, რომ ამ დანაშაულისათვის სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია უფრო ადრეულ სტადიაზე, ვიდრე სხვა დანაშაულებისათვის, ე.ი. მომზადების სტადიაზე უფრო ადრე;

2) მხოლოდ ქმედებას. მაგ., 311-ე მუხლი. უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვლა. შესვლას სჭირდება მოქმედება, მაგრამ დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის შესვლის შედეგს მნიშვნელობა არა აქვს. ამიტომ ამ დანაშაულს

ფორმალური დანაშაული ეწოდება. ამ მუხლში მეორე დანაშაულიც არის გათვალისწინებული. ეს არის საქმიანობა საქართველოს წინააღმდეგ. ეს დანაშაულიც ფორმალურია, ვინაიდან შედეგისათვის პასუხისმგებლობა არ არის გათვალისწინებული;

3) ქმედებასა და შედეგს. მაგ., ქურდობა 177-ე მუხლი. იგი მოითხოვს მინიმუმ ორი პირობის შესრულებას. კერძოდ, სხვისი მოძრავი ნივთის დაუფლებას ფარულად და მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანს;

4) რამდენიმე ქმედებიდან ერთ-ერთის განხორციელებას. მაგ., 288-ე მუხლი. გარემოსათვის საშიში ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესის დარღვევა.

„ტოქსიკური, ბაქტერიოლოგიური, ქიმიური ან გარემოსათვის საშიში სხვა ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესის დარღვევა მისი წარმოების, ტრანსპორტირების, განთავსების, შენახვის, ჩამარხვის ან გამოყენების დროს, რასაც შეეძლო გამოეწვია ადამიანის ჯანმრთელობის ან გარემოს არსებითი დაზიანება ან სხვა მძიმე შედეგი“.

ეს დისპოზიცია რთული აღწერილობით – ბლანკეტური და ალტერნატიულია, ე.ი. რთული კომბინირებული დისპოზიციაა. მოპყრობის წესის დარღვევა ბლანკეტურობაზე მიუთითებს, ე.ი. უნდა იქნას დადგენილი აღნიშნული წესების რომელიმე მუხლის ან პუნქტის მოთხოვნის დარღვევის ფაქტი. ქმედების აღწერილობას წარმოადგენს ის, რომ ამ წესების დარღვევას ადგილი უნდა ექნეს მუხლში ჩამოთვლილ ნივთიერებათა წარმოების, ტრანსპორტირების, განთავსების, შენახვის, ჩამარხვის ან გამოყენების დროს და ქმედება, რომელიც დარღვევას წარმოადგენს უნდა იყოს

ისეთი, რომელსაც შეუძლია ადამიანის ჯანმრთელობისათვის ან გარემოსათვის არსებითი ზიანის მიყენება. ალტერნატიულია დისპოზიცია იმიტომ, რომ წესის დარღვევაზე მიუთითებს ექვს სხვადასხვა დარღვევიდან რამდენიმე ან ერთ-ერთის ჩადენაზე და, გარდა ამისა, ორი შედეგიდან ერთ-ერთს მოითხოვს.

არის დისპოზიცია, რომელიც დანაშაულის სუბიექტზე პირდაპირ, არაპირდაპირ, ჯგუფურად, ალტერნატიულად მიუთითებს ან სულ არ მიუთითებს, მაგრამ გულისხმობს საერთო სუბიექტს, ე.ი. შერაცხად პირს სპეციალური სუბიექტის ნიშნების გარეშე.

სუბიექტზე პირდაპირ მიუთითებენ:

ა) სსკ 140-ე მუხლი, რომლის სუბიექტია მხოლოდ სრულწლოვანი პირი ორივე სქესისა. მუხლი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „სრულწლოვანის სქესობრივი კავშირი, მამათმავლობა, ლესბიანობა ან სხვაგვარი სექსუალური კონტაქტი გაუკუღმართებული ფორმით წინასწარი შეცნობით თექვსმეტი წლის საკს მიუღწეველთან;“

ბ) 276-ე მუხლი. ამ მუხლში ჩამოთვლილი დანაშაულთა სუბიექტი, როგორც ამავე მუხლშია მითითებული, არის ის პირი, რომელიც მართავს ამავე მუხლში ჩამოთვლილ სატრანსპორტო საშუალებებს.

გ) 279-ე მუხლი, რომლის დასახელებაა გემის კაპიტანის მიერ განსაცდელში მიტოვება, ე.ი. პირდაპირი მითითებაა იმაზე, რომ ამ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტია გემის კაპიტანი.

182-ე მუხლი. ნაწ. პირველი. „სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მითვისება ან გაფლანგვა თუ ეს

ნიეთი იმყოფებოდა მიმთვისებლის ან გამფლანგეელის მართლზომიერ მფლობელობაში ან გამგებლობაში“, თუმცა, მიმაჩნია, რომ უკეთესი იქნებოდა და უარესობისაკენ არაფერი შეიცვლებოდა, ზემოთ მოტანილი ციტატის ნაცვლად სსკ 182-ე მუხლის პირველი ნაწილი რომ ჩამოყალიბებულიყო შემდეგნაირად: – მართლზომიერ მფლობელობაში ან გამგებლობაში არსებული სხვისი ქონების მითვისება ან გაფლანგვა, – მაგრამ ციტირებული დისპოზიციიდანაც ცალსახად ჩანს, რომ სხვისი ქონების (მოძრავი ნივთის) მითვისებისა და გაფლანგვის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ ის პირი, ვის მფლობელობაში ან გამგებლობაშიც იმყოფებოდა დანაშაულის საგანი ანუ მოძრავი ნივთი, რომელიც შემდეგ მითვისებულ ან გაფლანგულ იქნა. ზოგიერთი მუხლი მიუთითებს დანაშაულის ჩადენაზე ნასამართლობის მქონე პირის მიერ, ორჯერ ან მეტჯერ ნასამართლევის მიერ, რეციდივისტის, მსჯავრდებულის, მოხელის, მასთან გათანაბრებული პირისა და სხვათა მიერ. რა თქმა უნდა, კანონის ასეთი მითითების შემთხვევაში დანაშაულის სუბიექტია მხოლოდ კანონში მითითებული პირი. სხვა პირის მიერ იგივე ქმედების ჩადენა, რომლის სუბიექტზეც კანონშია მითითებული, ან სულ არ წარმოადგენს დანაშაულს ან სხვა დანაშაულს.

დისპოზიციას მიეკუთვნება აგრეთვე და მის შემადგენელ ნაწილად ითვლება შენიშვნები, რომლებიც გააჩნია სსკ კერძო ნაწილის ზოგიერთ მუხლს. მაგ., სსკ 177-ე მუხლს აქვს ასეთი შენიშვნა: „1. კოდექსის ამ თავში დიდ ოდენობად ითვლება ნივთის ღირებულება ათი ათასი ლარის ზევით. 2. ამ კოდექსის 177-186-ე მუხლებით გათვალისწინე-

ბული დანაშაული არაერთგზისად ითვლება, თუ მას წინ უსწრებს ამ მუხლებით და 224-ე, 231-ე, 237-ე და 264-ე მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაულის ჩადენა.“ ეს შენიშვნა შინაარსობრივად არამართო 177-ე, არამედ 178-186-ე მუხლების შემადგენელი ნაწილიც არის.

სსკ 184-ე მუხლის შენიშვნა: „თუ 24 საათის განმავლობაში დამნაშავე ნებაყოფლობით, დაუზიანებლად დააბრუნებს ავტომობილს ან სხვა მექანიკურ სატრანსპორტო საშუალებას, მას გაუნახევრდება სასჯელი“ ვრცელდება მხოლოდ ამ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩამდენზე, ე.ი. ავტომობილის ან სხვა მექანიკური სატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგოდ მისაკუთრების მიზნის გარეშე დამუფულებელზე. ასეთი დანაშაული გათვალისწინებულია მხოლოდ 184-ე მუხლით, ამიტომ ამ მუხლის შენიშვნაც მხოლოდ ამ მუხლს ეკუთვნის.

194-ე მუხლს (უკანონო ქონების ლეგალიზაცია) აქვს თავისი საკუთარი შენიშვნა: „ამ მუხლში დიდ ოდენობად ითვლება შემოსავალი ათი ათასი ლარის ზევით.“

მე-200 მუხლს გააჩნია თავისი ორი შენიშვნა: 1. „ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დგება, როდესაც აქციზური მარკის სავალდებულო დართვას დაქვემდებარებული საქონლის ღირებულება აღემატება 200 ლარს.“

2. „ამ მუხლში დიდ ოდენობად ითვლება საქონლის ღირებულება ორი ათასიდან ათი ათას ლარამდე, ხოლო განსაკუთრებით დიდ ოდენობად საქონლის ღირებულება ათი ათასი ლარის ზევით.“

სსკ კერძო ნაწილის კიდევ მრავალ მუხლს აქვს თავ-

თავისი მკვეთრად, ცალსახად ჩამოყალიბებული შენიშვნები, რომლებიც განმარტებას არ საჭიროებენ და ამიტომ ყველა მათი აქ ჩამოთვლა საჭიროდ არ მიმაჩნია, რადგანაც უკვე ვთქვი და დემონსტრირება გაუუკეთე იმას, რომ შენიშვნა მუხლის დისპოზიციის შემადგენელი ნაწილია. მაგრამ მიმაჩნია, რომ არ შეიძლება არ შეეჩერდე სსკ 307-ე მუხლის მითითებებზე. კერძოდ, შენიშვნის გარეშე, პირდაპირ ტექსტში ეს მუხლი მითითებს იმაზე, რომ სსკ 308-315-ე, 318-319-ე – სულ ათი მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულები ერთ დანაშაულს – სახელმწიფოს ღალატს წარმოადგენს და ყველა, ე.ი. ათივე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულთა სუბიექტი შეიძლება იყოს საქართველოს მოქალაქე ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი. აქედან გამომდინარე, გარკვეულია, რომ დანაშაულის სუბიექტის განსაზღვრის ნაწილში 307-ე მუხლი გარკვეულად ვრცელდება ზემოთ მითითებულ ყველა მუხლზე, ხოლო დანარჩენ ნაწილში ამ მუხლებზე 307-ე მუხლის დებულების გავრცელება გაურკვევლობას აწყდება. ზემოთ ჩამოთვლილ ათ მუხლში ათზე მეტი დანაშაულია გათვალისწინებული და ყველა მათი ჩადენისათვის სასჯელი ამავე მუხლებით არის გათვალისწინებული. 307-ე მუხლი გაუმართლებლად და ყოველგვარი საჭიროების გარეშე ართულებს ბრალდების ჩამოყალიბებას. ჩემი აზრით, ეს მუხლი ზედმეტია, მის გარეშე კოდექსის 37-ე თავის ჩამოყალიბება უკეთ შეიძლებოდა, მაგრამ კანონი სანამ მოქმედებაშია, მას კანონის ძალა აქვს და ამიტომ უნდა დავეთანხმოთ მის გავრცელებას 308-315-ე, 318-319-ე მუხლებზე და გავიზიაროთ აზრი იმის შესახებ, რომ ამ

მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულები სახელმწიფო ღალატის ფორმებია. გარდა ამისა, სსკ კერძო ნაწილში კიდევ არის ორი მუხლი 322-ე და 382-ე, რომლებსაც ისევე, როგორც 307-ე მუხლს, არ გააჩნიათ სანქცია, მაგრამ შეესაბამებიან მათ მოთხოვნებს. 322-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას იმ პირების ქმედითი მონაწილეობისათვის, რომლებმაც ჩაიდინეს 309-ე და 311-ე მუხლებით, 314-ე და 315-ე მუხლების პირველი ნაწილებით ან 319-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული.

382-ე მუხლი იძლევა სამხედრო სამსახურის საწინააღმდეგო დანაშაულთა ცნებას, რითაც მისი შინაარსი ვრცელდება ყველა სამხედრო დანაშაულზე, ე.ი. 383-403-ე მუხლებზე.

სსკ 307-ე, 322-ე და 382-ე მუხლები ზოგადი ნაწილის ნორმებია, მათ კერძო ნაწილის ნორმისათვის დამახასიათებელი აუცილებელი ნიშანი სანქცია არ გააჩნიათ. ამ მუხლებით დადგენილი ნორმები იმით განსხვავდებიან სსკ ზოგად ნაწილში მოთავსებული ნორმებისაგან, რომ მათგან განსხვავებით, 307-ე, 322-ე და 382-ე მუხლების მოქმედება ვრცელდება არა მთლიანად კერძო ნაწილის ნორმებზე, არამედ 307-ე, 322-ე მუხლებში მითითებულ მუხლებზე ან მათ ნაწილებზე, ხოლო 382-ე სამხედრო დანაშაულებზე.

გამომდინარე ზემოთ აღნიშნულიდან, დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სსკ კერძო ნაწილის ნორმის კონსტრუქციას, მის შენიშვნებს, მოცემულს სსკ კერძო ნაწილის იმავე მუხლში, რომელიც ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ჩადენილი, დასაკვალიფიცირებელი დანაშაულისათვის ან სხვა მუხლში და

ზოგადი ნაწილის ნორმებს.

სსკ კერძო ნაწილის ნორმა ყველა შემთხვევაში შედგება ჰიპოთეზის, დისპოზიციის და სანქციისაგან, მაგრამ ზოგ შემთხვევაში კერძო ნაწილის ნორმის ჰიპოთეზა მოცემულია ზოგად ნაწილში. ზოგიერთი ჰიპოთეზა კი მოცემულია მხოლოდ ზოგად ნაწილში და ვრცელდება კერძო ნაწილის ნორმებზე. ასეთია, მაგალითად, შერაცხადობის დადგენისა და რეციდივისტად ცნობის, ხანდაზმულობის ვადის, ამნისტიისა და შეწყალების აქტების გამოყენების, ნასამართლობის მოხსნა და გაქარწყლების საკითხები, მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებები და სხვა.

ზემოთ განხილულ ყველა გარემოებას დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს.

დისპოზიციის განხილვა ამით არ ამოიწურება, მაგრამ აქ მხედველობაში გვაქვს მიღებული ის გარემოება, რომ სისხლის სამართლის სრული კურსის გაელის შემდეგ ისწავლება ეს სპეცკურსი და მსმენელებმა (სტუდენტებმა) იციან დისპოზიციის კონსტრუქციის მნიშვნელობა დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის. მათთვის უკვე ცნობილია მატერიალური, ფორმალური, აღკვეცილი დანაშაულების დახასიათება, რაც გაომდინარეობს დისპოზიციის კონსტრუქციიდან. რუსულ სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში არ არის განხილული და არც იმდენად მდიდარ ქართულ წყაროებშია ცნობილი, მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ ზემოთ აღნიშნული და საერთოდ ცნობილი დისპოზიციის სახეების გარდა არის კიდევ ისეთიც, რომელზეც ლიტერატურაში არ არის მსჯელობა. ვინაიდან დანაშაულის კვალი-

ფიკაციისათვის საჭიროა ყველა სახის დისპოზიციის ცოდნა, არ შეიძლება არ შეეჩერდე მის ქვემოთ აღნიშნულ სახეზეც. ჩვენ მას სანქციაში შერწყმულ დისპოზიციას ეუწოდებთ, რადგანაც მისი მაკეალიფიცირებელი ნიშნები, საერთოდ მიღებული წესისგან განსხვავებით, გადატანილია სანქციაში. ასე მაგალითად, საქართველოს 1960 წლის სსკ 241-ე მუხლი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „მოძრაობის უსაფრთხოებისა და სატრანსპორტო საშუალებათა ექსპლუატაციის წესების დარღვევა იმ პირთა მიერ, რომლებიც სატრანსპორტო საშუალებებს, ესე იგი ყველა სახის ავტომობილებს, ტრაქტორებს და სხვა თვითმავალ მანქანებს, ტრამვაი-ტროლეიბუსებს, აგრეთვე მოტოციკლებსა და სხვა მექანიკურ სატრანსპორტო საშუალებებს მართავენ, რასაც მოჰყვა დაზარალებულის სხეულის ნაკლებად მძიმე დაზიანება, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე ან გამასწორებელი სამუშაოებით ვადით ორ წლამდე სატრანსპორტო საშუალების მართვის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ და პირად საკუთრებაში არსებული სატრანსპორტო საშუალების ჩამორთმევით.

იგივე მოქმედება, რასაც მოჰყვა დაზარალებულის სხეულის მძიმე დაზიანება, - ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე ან გამასწორებელი სამუშაოებით ვადით ორ წლამდე, სატრანსპორტო საშუალებათა მართვის უფლების ჩამორთმევით ვადით ხუთ წლამდე ან უამისოდ, *ხოლო ჩადენილი ნასვამ მღვომარეობაში ან ნარკოტიკული ანდა ფსიქოტროპიკურ საშუალებათა ზემოქმედების ქვეშ*, - ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან რვა წლამდე, სატრანსპორტო საშუალება-

თა მართვის უფლების ჩამორთმევით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე და პირად საკუთრებაში არსებული სატრანსპორტო საშუალების ჩამორთმევით. ნასვამ მდგომარეობაში ან ნარკოტიკულ ანდა ფსიქოტოქსიკურ საშუალებათა ზემოქმედების ქვეშ მართვისათვის, - ისჯება გამასწორებელი სამუშაოებით ვადით ორ წლამდე ან ჯარიმით ორი ათას მანეთამდე, ხოლო პირად საკუთრებაში არსებული სატრანსპორტო საშუალების მართვისას - აგრეთვე სატრანსპორტო საშუალების ჩამორთმევით ან უამისოდ.“

ეს მუხლი საქართველოში მოქმედებდა გარკვეული პერიოდის მანძილზე. არ არის გამორიცხული ასეთი კონსტრუქციის კანონის მიღების შესაძლებლობა და ამიტომ მისი ცოდნა იურისტს ხელს არ შეუშლის არაფერში, პირიქით, გაადრმავებს ცოდნას. ამიტომ ვიხილავთ მას. ამ მუხლის ოთხივე ნაწილში სიტყვები: „*ხოლო ჩადენილი ნასვამ მდგომარეობაში ან ნარკოტიკულ ანდა ფსიქოტოქსიკურ საშუალებათა ზემოქმედების ქვეშ*“, მიეკუთვნება ამ მუხლის შესაბამისი ნაწილების დისპოზიციას, მაგრამ ოთხივე შემთხვევაში შერწყმულია შესაბამისი სანქციაში. ეს მუხლი ტრადიციის მიხედვით არ არის ჩამოყალიბებული, მაგრამ თავის მოვალეობას ასრულებდა. მიმაჩნია, რომ თქმული დისპოზიციის ნაწილის სანქციაში შერწყმის შესახებ დავას არ იწვევს. ამიტომ დანაშაულის დაკვალიფიცირებისას უნდა იქნას მიღებული მხედველობაში, რომ 241-ე მუხლის ოთხივე ნაწილში ორ-ორი დისპოზიცია და შესაბამისად ორ-ორი სანქციაა. ამიტომ თუ ამ მუხლის შესაბამისი ნაწილების დისპოზიციაში გათვალისწინებული ქმედებები ჩადენილია ნასვამ მდგომარეობაში, ან ნარკოტიკულ ანდა ფსიქო-

ტოქსიკურ საშუალებათა ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირის მიერ, ბრალდების ფორმულირებაში ეს აუცილებლად უნდა აღინიშნოს. ამის გარდა ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებები იმავე ნაწილებით დაკვალიფიცირების საშუალებას იძლევიან, მაგრამ აღნიშნული მაკვალიფიცირებელი ნიშნის მითითების გარეშე იმ სანქციის გამოყენება არ შეიძლება, რომელიც გამკაცრებულია აღნიშნული ნიშნის არსებობის გამო.

ამრიგად, დანაშაული მხოლოდ ის ქმედებაა, რომლის მოდელიც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლით. მოდელს განსაზღვრავს დისპოზიციის არსი, მისი კონსტრუქცია.

რაც ითქვა ზემოთ ძველი კოდექსის 241-ე მუხლს ეხება. თქმულიდან გამომდინარე გარკვეულია, რომ დანაშაული შეიძლება იყოს მხოლოდ ქმედება, რომელიც აკრძალულია სსკ კერძო ნაწილის ნორმით, ე.ი. დასჯადია. ზოგ შემთხვევაში კი ქმედება არ არის დანაშაული, თუ მას თან არ ახლავს კანონით გათვალისწინებული შედეგი. მაგ., ჯანმრთელობის დაზიანება, მკვლელობა, ავტოსაგზაო შემთხვევებთან დაკავშირებული დანაშაულები და ბევრი სხვა დანაშაულად კვალიფიცირდება მხოლოდ შედეგის მიხედვით. მხოლოდ ქმედება ჩაითვლება დანაშაულად, თუ ქმედება მისი შედეგით, ამას ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში განსაზღვრავს სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიცია. საბჭოურ იურიდიულ ლიტერატურაში დანაშაული, რომელიც გამოიხატება ქმედებითა და მისი შედეგით, ცნობილი იყო როგორც მატერიალური ხასიათის დანაშაული ან უფრო სწორად, როგორც ეწოდებოდა მაშინ, დანაშაულის მატე-

რიალური შემადგენლობა. იგივე ლიტერატურა ამავე დროს დანაშაულის შემადგენლობას აბსტრაქტულ ცნებად მიიჩნევს, რაც, რა თქმა უნდა, არ შეიძლება მატერიალური ხასიათის მოვლენა იყოს. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ იგივე ლიტერატურა დანაშაულს მატერიალურ მოვლენად მიიჩნევს. ამ აზრს დიდი მხარდაჭერა აქვს და სწორიც არის, ჩემი აზრით, მაგრამ თუ ყველა დანაშაული მატერიალური მოვლენაა, მაშინ არ უნდა არსებობდეს არამატერიალური ხასიათის დანაშაული. ამიტომ დანაშაულთა დაყოფა მატერიალურად და არამატერიალურად (ფორმალური, აღკვეცილი) არ უნდა იყოს. ეს ჩემი აზრია. მაგრამ ამ თეორიულ საკითხზე სხვა აზრიც შეიძლება იყოს. ამ ნაშრომს თან ერთვის ლიტერატურის ჩამონათვალი და მკითხველმა თვითონ უნდა განსაზღვროს, მისი აზრით, რომელი ავტორის მოსაზრებაა სწორი და შეუძლია მას დაუჭიროს მხარი ან იქონიოს საკუთარი შეხედულება.

სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციის მიხედვით ზოგიერთი ქმედება მხოლოდ მაშინ წარმოადგენს ამა თუ იმ დანაშაულს, როდესაც იგი ჩადენილია გარკვეულ, კანონით გათვალისწინებულ პირობებში. მაგ., განზრახ მკვლელობა, ჩადენილი ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში (მუხ. 111-ე), მკვლელობა აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების დროს (მუხ. 113-ე). აღნიშნულ პირობებში ჩადენილი მკვლელობა კვალიფიცირდება აღნიშნული მუხლებით. არის სხვა მკვლელობებიც. მაგ., მკვლელობა, გათვალისწინებული 108-ე და 109-ე მუხლებით. მართალია, ყველა მკვლელობა სხვისი სიცოცხლის კანონსაწინააღმდეგოდ მოსპობაა, მაგრამ ის დამატებითი პირობები, სხვა-

ნაირად რომ ეთქვათ, მაკვალიფიცირებული ნიშნები, ამ მკვლელობებს არსებითად განასხვავებენ ერთიმეორისაგან. შეიძლება ითქვას, რომ სსკ 108-ე - 114-ე მუხლებით ერთი და იგივე დასახელების სხვადასხვა სახის დანაშაულებია გათვალისწინებული. ასე, რომ ერთი და იგივე ქმედება, ჩადენილი სხვადასხვა პირობებში, სხვადასხვანაირ სამართლებრივ შეფასებას ღებულობს, რაც აუცილებლად გასათვალისწინებელია დანაშაულის კვალიფიკაციის დროს.

სსკ ითვალისწინებს დანაშაულს, რომელიც შეიძლება ჩადენილ იქნას მხოლოდ გარკვეული მიზნით. თუ ქმედება არ არის ჩადენილი იმ მიზნით, რა მიზნით არის გათვალისწინებული სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციით, მაშინ საერთოდ არ არის დანაშაული ან სხვა დანაშაულია და არა ის, რომლის მაკვალიფიცირებელ ნიშნადაც კონკრეტული მიზანია გათვალისწინებული.

მაგ., არ იქნება დანაშაული სსკ 341-ე მუხლით გათვალისწინებული არც ერთი ქმედება (მოხელის მიერ შეგნებულად ყალბი ცნობების ან ყალბი ჩანაწერების შეტანა ოფიციალურ დოკუმენტში ან დავთარში, შეგნებულად ყალბი დოკუმენტების შედგენა ან გაცემა, აგრეთვე საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის საქმეებში არსებულ ოფიციალურ ან კერძო დოკუმენტში სიყალბის გაკეთება, ამოშლა, სხვა რიცხვით დათარიღება) თუ იგი ჩადენილი არ არის ანგარების ან მისი ჩამდენის სხვა პირადი მოტივით.

საქართველოს კონსტიტუციური წყობილებისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების ჩადენა ხდება არსებული კანონიერი ხელისუფლების დამხობის ან ძალადური უკანონო გზით ხელში ჩაგდების, საქართველოს

სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული ხელშეუხებლობის, შესუსტების ან მოსპობის მიზნით. ამ მიზნების გარეშე ჩადენილი ქმედება არ იქნება სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული, მაგ., სახელმწიფოს ღალატის ფორმები: საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობის დარღვევა, ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება ან მოლაპარაკების წარმოება, საქართველოს საგარეო უშიშროების ხელყოფა, უცხოეთის სადაზვერო სამსახურში შესვლა, საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის ხელყოფა, სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა, ჯაშუშობა, შეთქმულება ან ამბოხება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად, საბოტაჟი და უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ საქმიანობაში დახმარება (სსკ 308-315-ე, 318-319-ე მუხლები). მაგრამ ეს ქმედებები აღნიშნულ დანაშაულს ქმნიან მხოლოდ მაშინ, როდესაც ეს ქმედებები ჩადენილია საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების, ტერიტორიული მთლიანობის, სუვერენიტეტის საწინააღმდეგოდ საქართველოს მოქალაქის ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირის მიერ.

სსკ კერძო ნაწილის დისპოზიცია განსაზღვრავს აგრეთვე დანაშაულის დამთავრების ფორმას, მის სახესა და მომენტს. დისპოზიციის კონსტრუქციის მიხედვით დანაშაული მისი განვითარების სხვადასხვა მომენტში ღებულობს დასრულებულ სახეს, ე.ი. სხვადასხვა მომენტში აღწევს იგი დამთავრებული დანაშაულის ფორმას. ზოგ დანაშაულს დამთავრებული სახის მიღებისათვის სჭირდება მხო-

ლოდ ქმედება.

ზოგს ქმედება და მიზანი. მაგ., ბანდიტიზმი. თანახმად სსკ 224-ე მუხლისა ბანდიტიზმი არის მყარი შეიარაღებული ჯგუფის (ბანდის) შექმნა ან ხელმძღვანელობა პირზე ან ორგანიზაციაზე თავდასხმის მიზნით, აგრეთვე ასეთ ჯგუფში (ბანდაში) ან მის მიერ მოწყობილ თავდასხმაში მონაწილეობა.

კანონი ბანდიტიზმის ამ ოთხ ფორმას ითვალისწინებს. მათ შორის პირველი, შეიარაღებული ბანდის შექმნა, სახეზეა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს ქმედება ჩადენილია სახელმწიფო ან სხვა საწარმოზე, დაწესებულებაზე, ორგანიზაციაზე ან ცალკეულ პირზე თავდასხმის მიზნით. ასეთი მიზნის გარეშე ბანდიტიზმი შეიარაღებული ბანდის შექმნის სახით არ არსებობს, ხოლო ამ მიზნით ასეთი ბანდის ორგანიზება, ე.ი. მისი შექმნა, ჩამოყალიბება დამთავრებული დანაშაულია შეიარაღებული ჯგუფის ჩამოყალიბების მომენტიდან. რაც შეეხება ბანდიტიზმის დანარჩენ სამ ფორმას, ხელმძღვანელობას, ბანდაში მონაწილეობასა და ბანდის მიერ მოწყობილ თავდასხმაში მონაწილეობას, მათთვის თავდასხმის მიზანი აუცილებელი არ არის. საკმარისია მონაწილისათვის ცნობილი იყოს, რომ ის მონაწილეობს თავდასხმის მიზნით შექმნილ ბანდაში ან მის მიერ მოწყობილ თავდასხმაში, რაც ბანდის ამ წევრებმა ან მათ მიერ მოწყობილ თავდასხმაში მონაწილეებმა შეიძლება ჩაიდინონ ნებისმიერი სხვა მიზნითაც.

ყაჩაღობა თავდასხმაა ქონების დაუფლების მიზნით (სსკ 179-ე მუხლი), მაგრამ მოქმედებისა და მიზნის გარდა ამ დანაშაულისათვის აუცილებელია აგრეთვე კანონით

გათვალისწინებული პირობა. კერძოდ, მოქმედებას თან უნდა ერთვოდეს ჯანმრთელობის ან სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობა ან ასეთი ძალადობის მუქარა. კერძოდ, ქმედების ყაჩაღობად დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა:

1) თავდასხმა, რაც ამ შემთხვევაში ნიშნავს უეცრად დაზარალებულისათვის მოთხოვნის წაყენებას ქონების დაუყოვნებლივ გადაცემის შესახებ;

2) ქონების დაუფლების მიზანი;

3) ისეთი ძალადობის გამოყენება ან გამოყენების მუქარა, რომელიც საშიშია დაზარალებულის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის.

ზემოთ ჩამოთვლილი სამი ნიშანი საკმარისია იმისათვის, რომ ყაჩაღობამ მიიღოს დამთავრებული დანაშაულის სახე. ყაჩაღმა მიაღწია თუ არა დანაშაულებრივ მიზანს-ქონების დაუფლებას, ამას დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. დანაშაულის კვალიფიკაციაზე არც ყაჩაღის დაზიანება მოქმედებს. თუ ყაჩაღის დაზიანება მოხდა აუცილებელი მოგერიების ფარგლებში იმ პირის მიერ, რომელმაც ყაჩაღს ზიანი მიაყენა, უარი უნდა ითქვას სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე და პასხისგებაში მიცემაზე. თუ აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადამეტების პირობებშია ჩადენილი ეს ქმედება, მაშინ იგი ცალკე უნდა დაკვალიფიცირდეს იმ პირის მიმართ, რომელმაც იგი ჩაიდინა, ხოლო ყაჩაღის ქმედების კვალიფიკაციაზე ეს გავლენას არ მოახდენს.

ამრიგად, ყველა ქმედების დაკვალიფიცირება უნდა მოხდეს ცალ-ცალკე ნორმის დისპოზიციის ყველა ნიუანსის გათვალისწინებით, ამიტომ დანაშაულის კვალიფიკაცი-

ისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს დისპოზიციის ზუსტად გაგებას. თუ დისპოზიცია ბლანკეტურია, ბრალდებაში აუცილებლად უნდა იყოს მითითებული რომელი წესების, ინსტრუქციის, წესდების, დებულების რომელი პუნქტის მოთხოვნებია დარღვეული და კონკრეტულად რაში გამოიხატება დარღვევა.

არის დანაშაული, რომლის ნიუანსებში ჩაწედომა არც ისე იოლია. მაგ., მუხლი 226-ე. ჯგუფური მოქმედების ორგანიზება, რომელიც არღვევს საზოგადოებრივ წესრიგს, ან მასში აქტიური მონაწილეობა.

„ჯგუფური მოქმედების ორგანიზება, რომელიც უხეშად არღვევს საზოგადოებრივ წესრიგს ან დაკავშირებულია ხელისუფლების წარმომადგენლის კანონიერი მოთხოვნებისადმი აშკარა დაუმორჩილებლობასთან ან რამაც ტრანსპორტის, საწარმოს, დაწესებულების ან ორგანიზაციის მუშაობის შეფერხება გამოიწვია, აგრეთვე ასეთ მოქმედებაში აქტიური მონაწილეობა“.

ამ დისპოზიციაში არის შემდეგი სიტყვათა წყობები:

1. მოქმედება, რომელიც უხეშად არღვევს საზოგადოებრივ წესრიგს;
2. აშკარა დაუმორჩილებლობა;
3. აქტიური მონაწილეობა.

სიტყვათა წყობა: „რომელიც უხეშად არღვევს საზოგადოებრივ წესრიგს“ გამოყენებულია აგრეთვე 239-ე მუხლში ხულიგნობის დამახასიათებელი ნიშნის სახით, მაგრამ კანონში არ არის უხეში დარღვევის განმარტება. საჭიროა სიტყვა „უხეშის“ განმარტება. ამას იძლევა ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, მაგრამ მისი განმარტება

მრავალაზროვანია. კერძოდ, ამ ლექსიკონის მიხედვით უხეში ნიშნავს: მოუქნელს, მოუხეშავს, არასაკმარისად დამუშავებულს, დიდს, ტლანკს, უტიფარს, უდიერს, თავხედს.¹ საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევისადმი მიმართებაში ამ სიტყვებიდან ყველაზე უფრო გამოყენებადია თავხედი, რაც იმავე ლექსიკონის (გვ. 236) მიხედვით ნიშნავს ურცხვად თამამს, ზედმეტად კადნიერს, მოურიდებელს, უტიფარს. ეს ყველაფერი ადამიანის დამახასიათებელი ნიშანია, ადამიანის მიმართ ითქმის, ხოლო საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევა ადამიანი არ არის. მაგრამ ქართულ ენაში მიღებულია გამოთქმა უხეში შეცდომა, უხეში საუბარი, უხეში მოქმედება, უხეში დარღვევა და ა.შ. კანონმდებლის მიერაც გამოყენებულია ეს გამოთქმა – უხეში დარღვევა. ის რაც ითქვა სწორია, მაგრამ არ იძლევა პასუხს კითხვაზე იმის შესახებ. თუ რას გულისხმობს კანონმდებელი სსკ 226-ე და 239-ე მუხლებში, როგორია საზოგადოებრივი წესრიგის უხეში დარღვევა. ასეთ შემთხვევაში უნდა ვეძებოთ საკითხის გადაწყვეტისათვის საჭირო კანონის შესაბამისობაში მყოფი გამოსავალი. უხეში შედარებითი და შეფასებითი მნიშვნელობის სიტყვაა. უხეში ერთიმეორისაგან განსხვავებული მრავალი (ნაკლებად უხეში, მეტად უხეში, ძალიან უხეში, უკიდურესად უხეში და ა.შ.) შეიძლება იყოს. კანონი მას არ ახარისხებს, მიუთითებს მხოლოდ ერთ დამახასიათებელ ნიშანზე, ერთ თვისებაზე. ამიტომ სსკ 226-ე და 239-ე მუხლების გამოყენებისათვის საჭიროა განვასხვავოთ ერთიმეორისაგან საზოგადოებრივი წესრიგის უხეში და არა უხე-

¹ ქართული ენის ლექსიკონი ერთტომეული, თბილისი ქსე, 1986, გვ. 439.

ში, ე.ი. ჩვეულებრივი დარღვევა. ჩემი აზრით, უხეშია დარღვევა, რომელიც ჩვეულებრივს აღმატება, უფრო მეტ უარყოფით დახასიათებას იმსახურებს, უფრო მეტად მოქმედებს ადამიანის ფსიქიკაზე და მეტ უარყოფით ემოციებს იწვევს, ვიდრე ჩვეულებრივი არაუხეში დარღვევა. სიუხეშის მდგომარეობას, ე.ი. იმას თუ რამდენად უხეშია დარღვევა, განსაზღვრავს ჯერ წინასწარი გამოძიების ორგანო, შემდგომ საბოლოოდ კი სასამართლო. არაერთნაირი განსაზღვრის გამომრიცხავი საშუალება, მეთოდი ან რაიმე საზომი ერთეული არ არსებობს. საკითხის გადაწყვეტა უხეშობის განსაზღვრის ნაწილში საბოლოოდ მინდობილია სასამართლოზე.

სიტყვა „აშკარა“ იმავე ლექსიკონის მიხედვით (გვ. 49) ნიშნავს ცხადს, ნათელს, დაუფარავს. მაშასადამე, აშკარა და დაუფარავი, ე.ი. არაშენილბული დაუმორჩილებლობა ერთი და იგივე უნდა იყოს და ეს უნდა იქნას მიღებული მხედველობაში სსკ 226-ე მუხლის გამოყენებისას. 239-ე მუხლში, სადაც მითითებაა საზოგადოებისადმი აშკარა უპატივცემლობაზე ამ სიტყვას იგივე მნიშვნელობა აქვს.

სიტყვა აქტიური ქართული ენის იმავე განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით ნიშნავს ენერგიულს, დაუცხრომელს (გვ. 45). მაგრამ ლექსიკონში ეს განმარტება დადებითი ქცევის თვალსაზრისითაა განმარტებული. სსკ 226-ე მუხლში სიტყვათა წყობა: „აგრეთვე ასეთ მოქმედებაში აქტიური მონაწილეობა“ ნიშნავს ისეთი მოქმედების ჩადენას, რომელიც ხელს უწყობს ამ მუხლით გათვალისწინებული შედეგის დადგომას, ე.ი. საზოგადოებრივი წესრიგის დამრღვევი ჯგუფური მოქმედების ორგანიზებას, ხელისუფლების

წარმომადგენლის კანონიერი მოთხოვნისადმი აშკარა დაუმორჩილებლობას, ტრანსპორტის, საწარმოს, დაწესებულების ან ორგანიზაციის მუშაობის შეფერხებას.

ანალოგიური მიდგომა სჭირდება სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციის შინაარსის ზუსტად გაგებას დანაშაულის კვალიფიკაციის ნებისმიერ შემთხვევაში.

§4. დანაშაულის კვალიფიკაცია მისი ობიექტის მიხედვით

როგორც უკვე ცნობილია, დანაშაულის ობიექტია ის კანონით დაცული სიკეთე, რომელსაც ზიანს აყენებს დანაშაულის ჩადენა. სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში ცნობილია დანაშაულის სამი სახის ობიექტი: საერთო, გვარეობითი და უშუალო. საერთო ობიექტი ერთია ყველა დანაშაულისათვის და მას საზოგადოებრივ ურთიერთობას უწოდებენ. ვინაიდან ასეთი ობიექტი საერთოა ყველა დანაშაულისათვის, მიუხედავად მისი სიმძიმისა, ჩადენის ხერხისა, ბრალის ფორმისა და ა.შ., ამ ობიექტის მიხედვით დანაშაულების ერთიმეორისაგან განსხვავება შეუძლებელია. იგი არ შეიცავს დანაშაულების ერთიმეორისაგან განმასხვავებელ ნიშნებს. თუ დაისმება კითხვა: რა მნიშვნელობა აქვს ასეთ ობიექტს? შეიძლება ვუპასუხოთ, იგი განასხვავებს დანაშაულებრივ ქმედებას არადანაშაულებრივი ქმედებისაგან. მაგრამ არც ეს იქნება სწორი პასუხი, რადგანაც საერთოდ

ან ზოგადად დანაშაული არ არსებობს. დანაშაული მხოლოდ კონკრეტული სოციალური მოვლენაა, რომელიც განისაზღვრება უშუალო ობიექტით და არა საერთოთი. არსებობს თუ არ არსებობს საერთო ობიექტი და თუ არსებობს, რა მნიშვნელობა აქვს მას, ეს თეორიული დავის საკითხია. პრაქტიკაში თანამდებობის პირები, რომლებიც დანაშაულის კვალიფიკაციას ახდენენ, ამ ცნებას თითქმის არ აქცევენ ყურადღებას, მაგრამ დანაშაულის კვალიფიკაციას, როგორც წესი, სწორად ახდენენ. თქმული არ ნიშნავს იმას, რომ საერთო ობიექტის არსებობის შესახებ არაფრის შესწავლა საჭირო არ არის. ამ საკითხზე მკითხველს შეუძლია სხვა ავტორთა აზრს დაუჭიროს მხარი და საკუთარი აზრიც დაასაბუთოს.

დანაშაულის ობიექტის მეორე სახეა გვარეობითი ობიექტი. ე.ი. ის, რომელიც აერთიანებს რამდენიმე ერთგვაროვან უშუალო ობიექტებს. გვარეობითი ობიექტი გამოყენებულია სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში დანაშაულთა გარკვეული თანმიმდევრობით განლაგებისათვის. საქართველოს სსკ კერძო ნაწილი დაყოფილია ოცდარვა თავად. ამ თავებში, როგორც წესი, მოთავსებულია ერთი გვარეობითი ობიექტის მქონე დანაშაულები. კოდექსის კერძო ნაწილის თავების დასახელება დაკავშირებულია ამ თავებში მოთავსებული დანაშაულების გვარეობით ობიექტთან. კოდექსში ამნაირად დანაშაულთა განლაგება ხელს უწყობს საჭირო ნორმის პოვნისათვის დროის ეკონომიურად ხარჯვას. ასე რომ გვარეობით ობიექტს დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის გარკვეული მნიშვნელობა აქვს.

გადამწყვეტი მნიშვნელობა დანაშაულის კვალი-

ფიკაციისათვის აქვს უშუალო ობიექტს, ე.ი. იმას, რაც უშუალოდ ზიანდება დანაშაულის ჩადენის შედეგად. მკვლელობის შემთხვევაში ასეთი ობიექტია სიცოცხლე, სხეულის დაზიანების შემთხვევაში – ჯანმრთელობა, სხვა დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში სხვა და ა.შ.

არ არსებობს დანაშაული დანაშაულებრივი ხელყოფის ობიექტისა და მატერიალური, მორალური ან ფიზიკური ენების მიყენების გარეშე. არის დანაშაული, რომელიც ორ და მეტ ობიექტს აყენებს ზიანს. ასეთ დანაშაულს მრავალობიექტიანი დანაშაული ეწოდება. მაგ., ყაჩაღობა მოიცავს ქონების მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზანს, ზოგჯერ მისაკუთრებასაც და სხეულის სიცოცხლისათვის საშიშ დაზიანებას. ავტოსაგზაო შემთხვევას შეიძლება მოჰყვეს ადამიანთა მსხვერპლი, მათი სხვადასხვა კატეგორიის დასახიჩრება, ქონების განადგურება ან დაზიანება და ა.შ. ეს იმას ნიშნავს, რომ ერთ დანაშაულს შეიძლება ჰქონდეს რამდენიმე ობიექტი. მაშასადამე, არ იქნება სწორი, თუ ვიტყვით, რომ იმდენი დანაშაულია ჩადენილი, რამდენი კანონით დაცული ობიექტიც დააზიანა ქმედებამო. კანონით დაცული ობიექტი შეიძლება სრულიად უდანაშაულო ქმედების შედეგადაც დაზიანდეს ან განადგურდეს, მაგრამ ასეთ შემთხვევაში დანაშაულზე ლაპარაკიც არ შეიძლება, რადგან დანაშაული მხოლოდ შედეგი კი არ არის, არამედ საზოგადოებრივად საშიში სისხლისსამართლებრივი ნორმით აკრძალული, შერაცხადი პირის ქმედებაა. ამრიგად, ქმედების დანაშაულად დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა შეფასდეს თვით ქმედება, ე.ი. დადგინდეს მისი ნიშნების დამთხვევა საკანონმდებლო მოდელის ნიშ-

ნებთან, კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში ქმედების შედეგიც უნდა დადგინდეს და მისი ნიშნებიც უნდა ემთხვეოდეს კანონით გათვალისწინებული შედეგის ნიშნებს. რა თქმა უნდა, დანაშაულებრივი მიზეზობრივი კავშირი უნდა იყოს ქმედებასა და შედეგს შორის და ქმედება ჩადენილი უნდა იყოს ისეთი პირის მიერ, რომელიც კანონის მოთხოვნიდან გამომდინარე შეიძლება იყოს დანაშაულის სუბიექტი.

ამრიგად, როგორც ზემოთ ითქვა, ყველა დანაშაულს გააჩნია სამი სახის ობიექტი. საერთო ობიექტი, რომელიც ერთია სსკ გათვალისწინებული ყველა დანაშაულისათვის და დანაშაულებრივ ქმედებას უნდა ანსხევებდეს არადანაშაულებრივისაგან. გვარეობითი ობიექტები გამოყენებულია სსკ განსაკუთრებულ ნაწილში დანაშაულთა გარკვეული თანმიმდევრობით განლაგებისთვის, ხოლო უშუალო ობიექტი გამოიყენება დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის. გარდა ობიექტისა, დანაშაულს გააჩნია აგრეთვე საგანი, რომელსაც დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა აქვს არა ყოველთვის, არამედ მხოლოდ მაშინ, როდესაც მას კანონი გამოყოფს ცალკე და მისი ხელყოფისათვის პასუხისმგებლობას აწესებს ცალკე. მაგ., სსკ 177-182-ე მუხლებით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ნებისმიერი ქონების მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით დაუფლებისათვის ფარულად, აშკარად, მოტყუებით, თავდასხმის გზით და აგრეთვე მინდობილი ან გამგებლობაში არსებული ქონების მითვისების ან გაფლანგვისათვის. მაგრამ ზოგიერთ ქონებას განსხვავებული გამოყენების შესაძლებლობა, განსხვავებული თვისებები აქვს და ამიტომ მისი დაცვისა და

მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების პირობები სხვადასხვაა, რის გამოც მათი მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების სისხლის სამართლებრივი შეფასება სხვანაირია და სასჯელიც განსხვავებულია დაწესებული. ამასთან აღსანიშნავია ის, რომ ზოგ შემთხვევაში მხოლოდ საგანს აქვს მნიშვნელობა, ხოლო ზოგ შემთხვევაში საგნის ადგილსამყოფელს. მაგ., მიცვალებულისათვის ჩასაცემლად და საფლავში ჩასატანებლად გამზადებული ტანსაცმელის ბინიდან მოპარვა ქურდობაა და უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ 177-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილით, მაგრამ ეს ტანსაცმელი თუ იქნა მიცვალებულისათვის ჩაცმული, საფლავში ჩატანებული და იქიდან იქნა მოპარული, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს 258-ე მუხლის მეორე ნაწილით, როგორც საფლავში ჩატანებული საგნის გატაცება.

177-ე მუხლით სხვა დანაშაულია გათვალისწინებული, ხოლო 258-ე მუხლით სულ სხვა. 177-ე მუხლი მოთავსებულია სსკ 25-ე თავში საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შორის, ხოლო 258-ე მუხლი მოთავსებულია სსკ 32-ე თავში მოსახლეობის ჯანმრთელობისა და საზოგადოებრივი ზნეობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შორის. ეს განსხვავება გამოწვეულია იმით, რომ დანაშაულის ჩადენის მომენტში დანაშაულის საგანი სხვადასხვა ადგილას იმყოფებოდა, რამაც გამოიწვია ქმედების სხვადასხვანაირად ჩადენა, დაზარალებულზე და საზოგადოებაზე სხვადასხვანაირი ზეგავლენა, რის გამოც სისხლისსამართლებრივი შეფასებაც დანაშაულის საგანის თვისებებისა და საშიშროების მიხედვით, ნაცვლად სსკ 177-ე მუხლისა, მოხდა 258-ე მუხლით.

იარაღის, საბრძოლო მასალის, ფეთქებადი ნივთიერების ან ასაფეთქებელი მოწყობილობის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება მისაკუთრების მიზნით ან გამოძალვუნდა დაკვალიფიცირდეს 237-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილებით. ეს ასე იმიტომ ხდება, რომ კანონში ამ ფასეულობათა დაცვა ცალკეა გამოყოფილი აღნიშნული მუხლით. ცალკეა გამოყოფილი აგრეთვე პასუხისმგებლობა შხამის, ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის, პრეკუსორის, ფსიქოტროპული ნივთიერების, მისი ანალოგის ან ძლიერმოქმედი ნივთიერების მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების ან გამოძალვისათვის (სსკ 250-ე და 264-ე მუხლები). სსკოდექსში საგნების მიხედვით ცალკეა გამოყოფილი პასუხისმგებლობა მათდამი მოპყრობის წესების დარღვევისათვის. ფეთქებადი, ადვილად აალებადი, მწვავე ნივთიერების ან პიროტექნიკური ნაკეთობის აღრიცხვის, შენახვის, გადაზიდვის, გამოყენების ან გადაგზავნის წესების დარღვევისათვის პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია სსკ 244-ე მუხლით; ბირთვული მასალის, რადიაქტიური ნარჩენის, რადიაქტიური ნივთიერების ან მაიონებელი გამოსხივების სხვა წყაროსადმი მოპყრობის წესების დარღვევისათვის – 245-ე მუხლით; ცხოველისადმი სასტიკი მოპყრობისათვის – 259-ე მუხლით; სამხედრო ქონების შენახვის წესის დარღვევისათვის – 399-ე მუხლით; გარშემომყოფთათვის მომეტებული საშიშროების შემცველ იარაღთან მოპყრობის წესის დარღვევისათვის – 403-ე მუხლით და ა.შ.

გამომდინარე აღნიშნულიდან, ზოგიერთ კონკრეტულ შემთხვევაში დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის საგანს. მაგ., სსკ

264-ე მუხლით ქმედების დაკვალიფიცირება არ შეიძლება, თუ ადგილი არა აქვს ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის ან პრეკუსორის, ფსიქოტროპული ნივთიერების, მისი ანალოგის ან ძლიერმოქმედი ნივთიერების მართლ-საწინააღმდეგო მისაკუთრებას ან გამოძალვას. მხოლოდ ამ ნივთიერებათა მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრება ან გამოძალვა ქმნის სსკ 264-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულს. ამიტომ ამ მუხლში ჩამოთვლილი, რომელიმე ნივთიერების მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების ან გამოძალვის ფაქტის დადგენის გარეშე სსკ 264-ე მუხლის გამოყენება, ე.ი. ამ მუხლით დანაშაულის დაკვალიფიცირება არ შეიძლება.

ქურდობის, ძარცვის, თაღლითობის, ყაჩაღობის, მითვისების, გაფლანგვისა და გამოძალვის ობიექტის ცნება არასწორად იყო გადმოცემული სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში მთელ საბჭოურ პერიოდში. ჩვენთან თუმცა არის მისი გამოსწორების მცდელობა, მაგრამ ამ დანაშაულთა ობიექტის თაობაზე ერთგვაროვანი გაგება ჯერ-ჯერობით არ არის მიღწეული მაშინ, როდესაც საჭიროა იგი ერთნაირად ჰქონდეს გაგებული თუნდაც სამართალდამცავ ორგანოთა იმ მუშაკებს მაინც, რომლებსაც სისხლისსამართლებრივი ნორმის წინასწარ ან საბოლოოდ გამოყენება უხდებათ.

პროფესორ ზ. წულაიას თავის წიგნში „სისხლის სამართალი კერძო ნაწილი, ტომი მე-2, თბილისი, ინტელექტი, 2001, გვ. 6-7“ ამოკრეფილი აქვს სხვადასხვა ავტორთა აზრი დანაშაულის ობიექტის შესახებ და თავისებურ შეფასებას აძლევს აზრთა სიმრავლეს ამ საკითხზე. ამონაკრეფ-

ში საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა გვარეობითი ობიექტის სახით ჩამოთვლილია: „თვით საკუთრება – საზოგადოების ეკონომიკური საფუძველი,“ „საკუთრების ურთიერთობანი და მატერიალური დოვლათის განაწილების არსებული სისტემა,“ „საკუთრების ეკონომიკური ურთიერთობა,“ თვით „საკუთრების უფლების არსი,“ „საკუთრების უფლება მისი სუბიექტური გაგებით,“ „საკუთრების საზოგადოებრივი ურთიერთობანი, გამოხატული წარმოების საშუალებებზე და პროდუქტებზე სახელმწიფო საკუთრების უფლებაში,“ „ეკონომიკური წარმოებითი ურთიერთობა,“ „საკუთრების უფლება, როგორც სუბიექტური უფლება“ და სხვა.

ჩემი აზრით, საკუთრება არის ეკონომიკურ-სამართლებრივი ცნება, რომელიც განსაზღვრავს მატერიალური სიკეთის (ქონების) კუთვნილებას, მესაკუთრეს, მის უფლებებს ამ ქონების მიმართ (მფლობელობის, სარგებლობისა და განკარგვის უფლებებს), მესაკუთრის მართლზომიერად შეცვლის ან მისთვის კანონსაწინააღმდეგოდ თავისი ქონების მიმართ მესაკუთრის უფლებამოსილების განხორციელების პრაქტიკული შესაძლებლობის მოსპობის სამართლებრივ შედეგს.

თუმცა ზემოთ აღნიშნული ჩემს მიერ საკმაოდ დასაბუთებულია,¹ მაგრამ როდესაც ერთ ცნებაზე სხვადასხვა აზრია და ეს აზრები ერთიმეორისაგან განსხვავებულია, აბსოლუტური ჭეშმარიტების დონეზე თუ ვიტყვით, რომ ამ

¹ ა. კვაშილაძე, სახელმწიფო და კოლექტიური ქონების გატაცებასთან ბრძოლის პრობლემები, ჟურნალი „სამართალი“ №5 1999, გვ. 75-81.

აზრებიდან უკეთეს შემთხვევაში მაქსიმუმ ერთი შეიძლება იყოს ჭეშმარიტი, ხოლო უარეს შემთხვევაში, შეიძლება არცერთი არ იყოს ჭეშმარიტი. სსკ XXV თავის დასახელებიდან (დანაშაული საკუთრების წინააღმდეგ) გამომდინარე ეთანხმები ბ-ნ ზ. წულაიას აზრს იმის შესახებ, რომ საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა გვარეობითი ობიექტია საკუთრება (იგივე ნაშრომი გვ. 23), მაგრამ ამ დანაშაულთა უშუალო ობიექტის საკითხზე ჩემი აზრი განსხვავებულია. იქვე პროფ. ზ. წულაია მიუთითებს: „კერძო, კოლექტიური და სახელმწიფო ქონების დატაცების გვარეობითი ობიექტია დასახელებულ სუბიექტთა საკუთრება, რაც შეეხება უშუალო ობიექტს, შევნიშნავთ, რომ ხელყოფის უშუალო ობიექტიც შეიძლება იყოს სწორედ მათი საკუთრება“.

ბ-ნ ზ. წულაია ამ შემთხვევაში, თუმცა არა კატეგორიულ ფორმაში, მაგრამ მაინც, გვარეობით და უშუალო ობიექტებს აიგივებს. მიმაჩნია, რომ ეს გაიგივება არ შეიძლება სწორი იყოს შემდეგ გარემოებათა გამო:

1. დავას არ იწევს ის, რომ გვარეობითი ობიექტებისმიერი დანაშაულისა და მათ შორის სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგოდ მისაკუთრებისა, აერთიანებს რამდენიმე უშუალო ობიექტს. გამოდის, რომ ამ დანაშაულთა ობიექტი თავის თავს აერთიანებს თავის თავში? შესაძლებელია ასეთი გაერთიანება? მიმაჩნია, რომ არ შეიძლება.

2. უდავოა ისიც, რომ დანაშაულის ჩადენის ყველა შემთხვევაში, ყოველგვარი გამონაკლისის გარეშე, უშუალოდ ზიანდება უშუალო ობიექტი.

3. დანაშაულებრივი გზით ქონების დაუფლება არც კელის არც მესაკუთრეს და არც საკუთრების უფლებას.

ქურდობის, ძარცვის, თაღლითობის, ყაჩაღობის, მითვისების, გაფლანგვის ან გამოძალვის გზით ქონების დაუფლება იძლევა მხოლოდ მართლსაწინააღმდეგო ფლობისა და მართლსაწინააღმდეგო განკარგვის საშუალებას და არა საკუთრების უფლებას.

4. ზემოთ, მე-3 პუნქტში ჩამოთვლილ დანაშაულთა ჩადენა საერთოდ არ აზიანებს საკუთრებას. ამ დანაშაულთა ჩადენის შემდეგ საკუთრება და მესაკუთრის უფლებები უცვლელი რჩება. ამიტომ საკუთრება საერთოდ არ წარმოადგენს დანაშაულის ობიექტს.

5. უდავოა ისიც, რომ დანაშაულის უშუალო ობიექტია ის კანონით დაცული სიკეთე, რომელსაც სპობს, ანადგურებს ან აზიანებს დანაშაულის ჩადენა. ქურდობის, ძარცვის, ყაჩაღობის, თაღლითობის, მითვისების, გაფლანგვის და გამოძალვის შედეგად დროებით ან სამუდამოდ ისპობა დანაშაულის საგნის (ნივთის) მესაკუთრის ან დანაშაულის ჩადენის მომენტში მისი მფლობელის პრაქტიკული შესაძლებლობა ნივთზე მესაკუთრის ან მფლობელის კანონიერ უფლებათა გახორციელების სფეროში.

ამიტომ ქურდობის, ძარცვის, თაღლითობის, ყაჩაღობის, მითვისების, გაფლანგვის და გამოძალვის უშუალო ობიექტია ნივთის მესაკუთრის ან მფლობელის მიერ ნივთის მიმართ მისი უფლებების განხორციელების პრაქტიკული შესაძლებლობა, ე.ი. ის, რაც ისპობა ან დროებით პარალიზდება აღნიშნულ დანაშაულთა ჩადენის გამო.

რაც შეეხება დანაშაულის გვარეობით ობიექტს, ისიც ზიანდება, მაგრამ არა უშუალოდ, არამედ შუალედურად, უშუალო ობიექტის დაზიანების ან მოსპობის შედეგად. აქ

ვამტკიცებთ, რომ ზემოთ ჩამოთვლილ დანაშაულთა ჩადენის შედეგად საკუთრება არც ისპობა და არც ზიანდება, რაც ბადებს კითხვას შეიძლება თუ არა ასეთ შემთხვევაში საკუთრების მიჩნევა ჩამოთვლილ დანაშაულთა გვარეობით ობიექტად? ამ საკითხზე სწორ პასუხად მიგვაჩნია, რომ შეიძლება იმდენად, რამდენადაც ჩვენ დაუფჯერებო ჩვენს კანონს. კერძოდ, სსკ XXV თავის დასახელებას – დანაშაული საკუთრების წინააღმდეგ. სინამდვილეში, რადგანაც ქურდობა და სხვა ზემოთ ჩამოთვლილი დანაშაულები, ეინაიდან არა მარტო სპობს დანაშაულის საგნის (ნიეთის) მესაკუთრის ან მფლობელის მიერ თავიანთ უფლებათა განხორციელების პრაქტიკულ შესაძლებლობას, არამედ ამით ზიანს აყენებს მესაკუთრის ან მფლობელის ინტერესებს, ამ დანაშაულთა გვარეობით ობიექტად უნდა ითვლებოდეს დანაშაულის საგნის, ე.ი. ნიეთის მესაკუთრის ან მფლობელის ინტერესები იმის მიხედვით, თუ რომელი დაზარალება მათ შორის. რაც შეეხება აღნიშნულ პირთა ინტერესს, ის უნდა იყოს ეკონომიკური ხასიათის. ეს ინტერესი დაკავშირებულია მათ ეკონომიკურ მდგომარეობასთან. აქედან გამომდინარე, სჯობდა სსკ 25-ე თავის დასახელება ყოფილიყო: დანაშაული ნიეთის მესაკუთრისა და მფლობელის ინტერესების წინააღმდეგ.

აღნიშნულ შემთხვევაში ქმედება მიმართულია კონკრეტულ პირთა ინტერესების წინააღმდეგ მაშინ, როდესაც ყოველთვის ყველა დანაშაული არაპირდაპირ, მაგრამ უშუალოდ უშუალო ობიექტის მეშვეობით მიმართულია გვარეობითი ობიექტის საწინააღმდეგოდ, მაშინ როდესაც ქურდობა, ძარცვა, თაღლითობა, ყაჩაღობა, მითვისება,

გაფლანგვა და გამოძალვა არანაირად არ არის მიმართული საკუთრების წინააღმდეგ. აღნიშნული დანაშაულები ვერც ცალ-ცალკე თითოეული და ვერც ყველა ერთად აღებული საკუთრებას ვერც სპობს და ვერც აზიანებს. საკუთრების შემადგენელი ნაწილების მფლობელობის, სარგებლობისა და განკარგვის უფლება რჩება მესაკუთრეს ყოველგვარი დაზიანების გარეშე. ამიტომ საკუთრება არ შეიძლება იყოს რომელიმე დანაშაულის ობიექტი. გარდა თქმულისა, მთავარია დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის არ აგვერიოს ერთიმეორეში ქონება და საკუთრება. ქონება ეს მატერიალური ფასეულობაა, რომელიც დანაშაულის საგანი შეიძლება გახდეს, ხოლო საკუთრება უფლებათა ერთობლიობაა, რომელიც კანონიერად წყვეტს საკუთრებაში არსებული ქონების ბედს.¹

გვარეობითი ობიექტი თავისი შინაარსით საკუთრების ცნებასთან ახლოა და ამიტომ გვხვდება სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში შეცდომა იმის შესახებ, რომ თითქოს საკუთრება დანაშაულთა გვარეობითი ობიექტია. მაგრამ ეს არ არის სწორი. სიახლოვე იგივეობას არ ნიშნავს და საკუთრებისა და გვარეობითი ობიექტის გაიგივების საფუძველს არ იძლევა. საკუთრების ცნებას იძლევა საქართველის სამოქალაქო კოდექსის 170-ე მუხლი და ამ

¹ აღნიშნული საკითხები დეტალურად განხილულია ამ წიგნის ავტორის შემდეგ ნაშრომებში: „საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა ობიექტი და საგანი“. ჟურნ. „სამართალი, თბილისი, 2000. №4-5. გვ. 68-72; „საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები.“ „თბილისი, მესხეთი,“ 1997 გვ. 169-248; „საკუთრებისა და საკუთრების უფლების ცნებანი“ ქუთაისი. ქუთაისის საერო ინსტიტუტი „გელათის“ მოამბე №3 1998. გვ. 98-106.

მუხლით მოცემული ცნება დანაშაულის არცერთი ობიექტის არცერთ ნიშანს არ შეიცავს.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ადრე მოქმედ 1960 წლის სს კოდექსში თითქმის დაცული იყო გვარეობითი ობიექტების მიხედვით დანაშაულთა განლაგება სს კოდექსის კერძო ნაწილის თავებში. ამასთან ყველაზე უფრო მძიმე დანაშაულები მოთავსებული იყო სს კოდექსის წინა თავებში და, როგორც წესი, ამ თავებში პირველი მოდიოდა კონკრეტულ თავში მოთავსებული დანაშაულებიდან უფრო მძიმე. მოქმედ კოდექსში ეს პრინციპი დაცული არ არის, რაც ართულებს კოდექსთან მუშაობას. მაგ., სსკ მე-7 კარის დასახელებაა – დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ. ეს კარი იყოფა ექვს თავად (XIX-XXIV თ.) და მოიცავს 108-176-ე მუხლებს. მე-19 თავის დასახელებაა – დანაშაული სიცოცხლის წინააღმდეგ. ეს თავი 108-116-ე, მუხლებით მოიცავს სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართულ ყველა დანაშაულს, ყველა სახის მკვლელობას, თვითმკვლელობამდე მიყვანას და სიცოცხლის მოსპობას გაუფრთხილებლობით. ყველა ამ დანაშაულთა, ე.ი. 108-116-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა უშუალო ობიექტია ადამიანის სიცოცხლე, რაც ემთხვევა სს კოდექსის მე-19 თავის დასახელებას, ხოლო გვარეობითი ობიექტია ადამიანი, რაც ემთხვევა სსკ მე-7 კარის დასახელებას. თქმულიდან გამომდინარე, სსკ 108-116-ე მუხლებით გათვალისწინებულ ყველა დანაშაულთა გვარეობითი ობიექტია ადამიანი მისი ყოველგვარი დახასიათებით (ბიოლოგიური არსება, საზოგადოებრივი ურთიერთობის სუბიექტი და ა. შ.) და ეს განსაზღვრულია სსკ მე-7 კარის დასახელებით, ხოლო აღნიშნულ დანაშაულთა უშუალო ობიექტი გან-

საზღერულია ამავე სსკ მე-19 თავის დასახელებით. ამნაირადვე სსკ მე-7 კარის და მე-20 თავის (დანაშაული ჯანმრთელობის წინააღმდეგ) დასახელებებიდან გამომდინარე ამ თავში (117-126-ე მუხლები) მოთავსებულ დანაშაულთა გვარეობითი ობიექტი უნდა იყოს იგივე ადამიანი, ხოლო უშუალო ობიექტი კი ჯანმრთელობა. ადამიანია აგრეთვე გვარეობითი ობიექტი სსკ XXI-XXIII თავით (127-170-ე მუხლები) გათვალისწინებული დანაშაულებისა, ხოლო უშუალო ობიექტები სსკ თავების მიხედვით სხვადასხვაა. 21-ე თავში (127-136-ე მუხლები) მოთავსებულ დანაშაულთა უშუალო ობიექტია ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის უსაფრთხოება, 22-ე თავით (137-141-ე მუხლები) გათვალისწინებული დანაშაულებისა – სქესობრივი თავისუფლება და სქესობრივი ხელშეუხებლობა, რაც გულისხმობს სქესობრივი კავშირის დამყარებას პარტნიორის სურვილის საწინააღმდეგოდ. 23-ე თავით (142-170-ე მუხლები) გათვალისწინებულ დანაშაულთა უშუალო ობიექტია აღნიშნული მუხლების დისპოზიციის შესაბამისად ადამიანის სხვადასხვა უფლებები და თავისუფლებები. რაც შეეხება 24-ე თავში (171-176-ე მუხლები) მოთავსებულ დანაშაულთა გვარეობით ობიექტს, მიუხედავად იმისა, რომ ეს თავი მოთავსებულია მე-7 კარში, ამ დანაშაულთა გვარეობით ობიექტად მუხლების მიხედვით გვესახება ოჯახური ურთიერთობა, მათ შორის სრულწლოვანებსა და არასრულწლოვანებს შორის. ხოლო ამ დანაშაულთა უშუალო ობიექტია ოჯახისა და არასრულწლოვანთა ინტერესები.

დანაშაულის დაკვალიფიცირების ყველა შემთხვევაში დანაშაულის უშუალო ობიექტი ყოველმხრივ უნდა იქ-

ნას შესწავლილი, შემოწმებული და დაზუსტებული. ეს ის სიკეთეა, რომელსაც იცავს სისხლისსამართლებრივი ნორმა და სპობს ან ზიანს აყენებს დანაშაულის ჩადენა. მოსპობას ან დაზიანებას შეიძლება ადგილი ექნეს განუსაზღვრელად შესაძლო ვარიანტებში. მაგ., თვითონ დანაშაულის ჩამდენმა ჩადენის პროცესში მოსპო ან დააზიანა ობიექტი, დანაშაულის ჩადენამ განაპირობა საშიში შედეგის დადგომა, მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას მოჰყვა ასეთი შედეგი და ა.შ. დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მთავარია დადგენა იმისა, შედეგი გამოწვეულია თუ არა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით.

§5. დანაშაულის კვალიფიკაცია მისი ობიექტური მხარის (დანაშაულის სუბიექტის არამართლზომიერი ქცევის) მიხედვით

დანაშაულის ობიექტურ მხარედ საბჭოურ იურიდიულ ლიტერატურაში მიჩნეული იყო ძირითადად დანაშაულის ჩამდენის საზოგადოებრივად საშიში არამართლზომიერი მოქმედება ან უმოქმედობა, რომელიც ზიანს აყენებდა სისხლისსამართლებრივი ნორმით დაცულ ობიექტს. მრავალი ავტორი ამ ძირითად შინაარსს დაამატებდა, მოაკლებდა ან შეუცვლიდა რამეს, მაგრამ დანაშაულის ობიექტურ მხარედ მაინც თითქმის ყველა მიიჩნევდა სისხლისსამართ-

ლებრივი ნორმით დაცული ობიექტის, საზოგადოებრივი ურთიერთობის ხელყოფის გარეგნულ მხარეს, მის გარეგნულ აქტს¹, სისხლისსამართლებრივი კანონით დაცულ ობიექტზე საზოგადოებრივად საშიში არამართლზომიერი ხელყოფის პროცესს² და სხვა მისთ.

ბ.ა. კურინოვი მხარს უჭერს ვ.ნ. კუდრიაეცევს მასში, რომ დანაშაულის ობიექტური მხარე მოიცავს სამ მომენტს. უპირველეს ყოვლისა, მათი აზრით, დანაშაულის ობიექტური მხარე ადამიანის ქცევის გარეგნული ობიექტივიზირებული მხარეა. მეორე, მათი აზრით, ობიექტურ მხარეს წარმოადგენს მხოლოდ საზოგადოებრივად საშიში, სისხლის სამართალსაწინააღმდეგო ქცევა და მესამე, ობიექტური მხარე მოიცავს არა მარტო საზოგადოებრივად საშიშ ქცევას, არამედ მავნე შედეგსაც ან ასეთი შედეგის დადგომის საფრთხეს, მათი დადგომის შესაძლებლობას, ასეთი ვითარების შექმნის საშიშროებას³. ჯერ ერთი, ამ მეორე და მესამე პუნქტებს შორის წინააღმდეგობაა, რაც აშკარად ჩანს. მაგრამ აქ მეტი უზუსტობებია. ბ.ა. კურინოვი ჭეშმარიტებასთან ყველაზე უფრო ახლოა მაშინ, როდესაც იგი დანაშაულის ძირითად ნაწილად, მის გულად ობიექტურ მხარეს მიიჩნევს⁴, მაგრამ სწორი მაინც არ არის. რასაც ბ.ა. კურინოვი და სხვა საბჭოთა მეცნიერები დანაშაულის ობიექტურ მხარეს

¹ Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступления, МГУ, 1984 г. с. 68-69.

² Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления, М. 1960 с.9, Онже, Советское уголовное право ч. общая М. 1982. с.105.

³ Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступлений М., МГУ, 1984г. с.69.

⁴ იქვე.

უწოდებენ, კანონიდან გამომდინარე ის თვით დანაშაულია. მითუმეტეს მაშინ, როდესაც დამთავრებული დანაშაულის ობიექტურ მხარეს მიაკუთვნებენ არა მარტო საზოგადოებრივად საშიშ მოქმედებას ან უმოქმედობას, არამედ მის მაგნე შედეგებს, მათ შორის არა მხოლოდ რეალურს, არამედ მოსალოდნელს (შესაძლოს), რომლის დადგომის შესაძლებლობა უკვე გამჭრალია, მიზეზობრივ კავშირს ქმედებასა და შედეგს შორის, ასევე ქმედების ჩადენის ადგილს, დროს, ხერხს, დანაშაულის ჩადენის ვითარებას¹. ჩემი აზრით, არ შეიძლება ლაპარაკი ე.წ. ობიექტურ მხარეზე, როგორც დანაშაულის შემადგენელ ნაწილზე. აქ ლაპარაკი უნდა იყოს თვით დანაშაულზე. ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს თვით კანონიდან, მაგრამ ამაზე აქ არ შეეჩერდები, რადგანაც ამის თაობაზე ჟურნალ „სამართლის“ 1992 წლის მე-12 ნომერში გამოქვეყნებული მაქვს სტატია „დანაშაული და მისი შემადგენლობა“, სადაც ამ საკითხზე ჩემი აზრი საკმაოდ დასაბუთებულია. მკითხველებს რეკომენდაცია ეძლევათ გაეცნონ ამ ნაშრომს, მასში მითითებულ და სხვა ლიტერატურას, რომელიც ეძღვნება დანაშაულის შემადგენლობასა და მის ე.წ. ელემენტებს.

სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში, რადგანაც დანაშაულის ობიექტური მხარე განიხილება, როგორც დანაშაულის შემადგენლობის ერთ-ერთი ელემენტი სხვა სამ ელემენტთან ერთად, არ შეიძლება დანაშაულისა და მისი შემადგენლობის ცნებებს მოკლედ მაინც არ შევეხოთ.

მიგვაჩნია, რომ დანაშაულის ისეთი შემადგენლობა,

¹ Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступлений М., МГУ, 1984г. с.69.

რომელიც მოიცავს მის ობიექტს, სუბიექტს, ობიექტურ და სუბიექტურ მხარეებს, არა მარტო არ არსებობს, არამედ ასეთის არსებობის შესაძლებლობაც გამორიცხულია. არ შეიძლება დანაშაულის შემადგენლობაში შედიოდეს მისი სუბიექტი, ე.ი. გარკვეული დახასიათების მქონე ცოცხალი ადამიანი. დანაშაულის სუბიექტი მას მხოლოდ იმიტომ ეწოდება, რომ დანაშაული ჩაიდინა. თუ დანაშაულის ჩამდენს შეიძლება დანაშაულის სუბიექტი ეწოდოს, მაშინ ვინც ხიდი ააშენა, მასაც შეიძლება ეწოდოს ხიდის მშენებლობის სუბიექტი, მაგრამ არც ერთ ჭკუასთან ახლო მეოფს აზრად არ შეიძლება მოუვიდეს, რომ ხიდის მშენებელი შეიძლება იყოს ხიდის შემადგენელი ნაწილი, მისი ელემენტი. ყველასათვის ცნობილია, რომ ეს აბსურდია. მართალია, დანაშაული საზოგადოებრივად საშიში არამართლზომიერი, დასჯადი მოქმედებაა, ხიდის შენება კი საზოგადოებრივად სასარგებლო, მართლზომიერი მოქმედება, მაგრამ საქმე ის არის, რომ არცერთი ქმედების შემადგენელი ნაწილი არ შეიძლება იყოს ცოცხალი ადამიანი.

კიდევ უფრო მიუღებელია დანაშაულის შემადგენლობაში სუბიექტური მხარის, ე.ი. დანაშაულის ჩამდენის, მისი ქმედებისა და შედეგის მიმართ ფსიქიკური განწყობის გაერთიანება. სუბიექტური მხარე ბრალის ფორმაა, დანაშაულის ჩამდენის განზრახვა ან გაურთხილებლობაა, ზოგ შემთხვევაში გაუფრთხილდება, ზოგ შემთხვევაში შეიძლება იყოს განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის შერეული ფორმაც, მაგრამ არც ერთი ფორმა მატერიალური არსება არ არის. ის არამატერიალურია – არსებობს მხოლოდ ადამიანის გონებაში. დანაშაული მატერიალური მოვლენაა. მისი

ჩადენა ხდება მატერიალურ სამყაროში, საზოგადოების ან მისი ნაწილის არსებობის სფეროში. დანაშაულის სუბიექტური მხარისა და თვით დანაშაულის არსებობის სფერო სხვადასხვაა, გარდა ამისა, როგორც ითქვა, ერთი არამატერიალურია, მეორე მატერიალური და ამ გარემოებათა გამო მათი გაერთიანება ერთ შემადგენლობაში შეუძლებელია. რაც შეეხება დანაშაულის ობიექტს, მას დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ ის დანაშაულის შემადგენლობაში არ შეიძლება იყოს მინიმუმ ორი გარემოების გამო:

1. დანაშაული მიმართულია მისი ობიექტის წინააღმდეგ, ზიანს აყენებს ან სპობს, ანადგურებს მას. თუ დანაშაულის ობიექტი დანაშაულში იქნება მოთავსებული, მაშინ გამოდის, რომ მან ზიანი უნდა მიაყენოს თავის ნაწილს ან მოსპოს იგი. ეს ასე რომ იყოს, ყველა დანაშაული თავისი არსებობისა და განვითარების წინააღმდეგ იქნებოდა მიმართული და იგი საზოგადოებრივად საშიში კი არა, სასარგებლოც შეიძლება ყოფილიყო. მაგრამ ცხადია, რომ ეს ასე არ არის.

2. დანაშაული ზიანს რომ აყენებდეს თავის ნაწილს, ე.ი. თავის თავს, მაშინ მისი ჩადენის ადგილი შეიძლება ყოფილიყო მხოლოდ მისი არსებობის სფეროში, ე.ი. თვით დანაშაულში და მისი არსებობა შესაძლებელი იქნებოდა მხოლოდ მისი შესრულების, დანაშაულებრივი ხელყოფის პროცესში. მაგრამ ეს ასე არ ხდება. დანაშაული ხდება არა თვით დანაშაულში, არამედ ადამიანთა არსებობის სფეროში. რადგანაც დანაშაული მატერიალური მოვლენაა, იგი არ შეიძლება არ არსებობდეს მისი ჩადენის შემდეგ, ე.ი.

იგი არ ქრება მისი ჩადენისთანავე. შეიძლება შეწყდეს მხოლოდ მისი ჩადენის პროცესი, მისი შემადგენელი ნაწილი – შედეგი კი რჩება. შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ ზოგიერთი დანაშაულის შედეგი არ რჩება. მაგ., ცილისწამების შედეგს ვერც ვხედავთ და ვერც გავიგონებთ, ამიტომ ვერც გავზომავეთ მას ვერცერთ განზომილებაში, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ მას შედეგი არ ჰქონია. იგი ყოველთვის ახდენს დაზარალებულის ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე ამა თუ იმ უარყოფით ზეგავლენას და ტოვებს ასეთსავე შედეგს.

რაც შეეხება დანაშაულის ობიექტურ მხარეს, მასში საბჭოური პერიოდის მეცნიერების მიერ უფრო მეტი შინაარსია ჩადებული, ვიდრე თვით დანაშაულში კანონის მიერ. მეტი არ შეიძლება იყოს ნაკლების შემადგენელი ნაწილი. ამიტომ დანაშაულის ობიექტური მხარე არ შეიძლება იყოს დანაშაულის შემადგენელი ნაწილი. მაგრამ ამასაც თავი რომ დავანებოთ, ჯერჯერობით არავის დაუმტკიცებია დანაშაულის ისეთი შემადგენლობის არსებობა, როგორზეც ზემოთ არის მსჯელობა. ის ფაქტიურად არარსებული, აბსტრაქტული ცნებაა. არარსებულს არაეითარი შემადგენლობა, შემადგენელი ნაწილები და ელემენტები არ გააჩნია და არც შეიძლება გააჩნდეს. მაგრამ ეს აბსტრაქტული ცნება შემოიჭრა საბჭოურ სისხლისსამართლებრივ და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში 1958 წლიდან და ამ კანონმდებლობაში იგი, თუმცა მნიშვნელობადაკარგულად, მაგრამ მაინც შემორჩენილია დღემდე, ამიტომ მისი იგნორირება არ შეიძლება. მაგრამ მის შესახებ უნდა ვიცოდეთ სინამდვილე.

საბჭოურ პერიოდში ყველა მოკავშირე რესპუბლიკის

სისხლის სამართლის კოდექსში სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობის საფუძვლის სახით ფიგურირებდა აბსტრაქტული ცნება „დანაშაულის შემადგენლობა,“ რომელსაც დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა. რუსეთის ფედერაციის სსკ მე-8 მუხლი ამჟამადაც სისხლის სამართლებლივი პასუხისმგებლობის საფუძვლად თვლის სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული, დანაშაულის შემადგენლობის ყველა ნიშნის შემცველი ქმედების ჩადენას. თითქმის ანალოგიურ პოზიციაზე დგას დსთ ზოგიერთი ქვეყნის სს კოდექსიც, მაგრამ საბჭოურ პერიოდში და ამჟამადაც ეს პოზიცია არასწორი და დაუსაბუთებელი იყო და არის. ამ კოდექსებიდან დანაშაულის შემადგენლობა აღქმულია, როგორც ქმედება, რომელიც შეიცავს დანაშაულის ობიექტს, სუბიექტს, ობიექტურ და სუბიექტურ მხარეებს, ე.ი აღნიშნული პოზიციიდან გამომდინარე, დანაშაულის შემადგენლობას. ჯერ ერთი, დანაშაულის ისეთი შემადგენლობის არსებობა ან არსებობის შესაძლებლობა, რომელიც თითქოს შედგება ზემოთ ჩამოთვლილი ელემენტებისაგან, არავის არ დაუმტკიცებია და ვერც დაამტკიცებს, რადგანაც ასეთი არ არსებობდა და არ არსებობს. რუსეთის ყველა მეცნიერი, რომელიც ამ საკითხს ეხება, აღნიშნავს, რომ ეს აბსტრაქტული, ფაქტიურად არარსებული ცნებაა, რომელიც სისხლისსამართლებლივ მეცნიერებაში შემოდებულია მეთოდური თვალსაზრისით, დანაშაულის ღრმად და ყოველმხრივ შესწავლის მიზნით. რა თქმა უნდა, არავითარი აბსტრაქტული ცნება არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობის საფუძვლად. ასეთ საფუძველს შეუძლია გამო-

იწვიოს თვითნებობა კანონმდებლობაში. მიუხედავად ამისა, რუსეთის სსკ მე-8 მუხლი ამ აბსტრაქციის საზღვრებსაც შორს გასცდა. იგი სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობის საფუძვლის სახით ითვალისწინებს დანაშაულის შემადგენლობის, ე.ი. არარსებული ცნების ყველა ნიშანს. მიგვაჩნია, რომ არარსებულის ნიშნები არ შეიძლება არსებობდეს. აბსტრაქციის ნიშნები მხოლოდ აბსტრაქტული შეიძლება იყოს¹. ამიტომ დემოკრატიულობასა და კანონმდებლობის განვითარებისაკენ წინგადადგმულ მნიშვნელოვან ნაბიჯად უნდა ჩაითვალოს საქართველოს სსკ მე-7 მუხლში სს პასუხისმგებლობის საფუძვლად არა დანაშაულის შემადგენლობის, არამედ თვით დანაშაულის გათვალისწინება და შემდგომ სს კოდექსის 28-ე მუხლიდან დანაშაულის შემადგენლობის ამოღება.

1950-1958 წლებში საბჭოურ იურისტ-მეცნიერთა თითქმის ნახევარზე მეტი გამოდიოდა სისხლის სამართალსა და სისხლის სამართლის პროცესში აბსტრაქტული ცნება „დანაშაულის შემადგენლობის“ შემოღების წინააღმდეგ, მაგრამ ზემოთ ხსენებულ კანონმდებლობათა საფუძვლებში ამ ტერმინმა მაინც შემოადწია.

მხარს ეუჭერ იმ მეცნიერთა აზრს, რომლებიც სისხლის სამართალში და სისხლის სამართლის პროცესში ისე-

¹ ამ საკითხებზე დაწერილებით ა. კვაშილავას ნაშრომები: „დანაშაული და მისი შემადგენლობა“ თბილისი, სამართალი, 1992, №12. გვ. 18-24; „საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები“ თბილისი, „მესხეთი“ 1997, გვ. 199-211; დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემები, თბილისი, „მოლოდინი“, 1997, გვ.66.

თი დანაშაულის შემადგენლობის ცნების შემოღებას ეწინააღმდეგებოდნენ, რომელიც თითქოს შედგება ობიექტი, სუბიექტი, ობიექტური და სუბიექტური მხარეებისაგან. ეს არარსებული, აბსტრაქტული ცნება, მართლაც, არ შეიძლება იყოს სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსებში, აბსტრაქტული ცნება არ შეიძლება იყოს სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით გადასაწყვეტი საკითხის საფუძველი. მიმაჩნია, რომ დანაშაულის შემადგენლობაზე შეიძლება ლაპარაკი, მაგრამ იგი უნდა ეტეოდეს დანაშაულის ცნების ფარგლებში. რადგანაც დანაშაული კანონით გათვალისწინებული ნიშნების მქონე მოქმედება ან უმოქმედობაა, დანაშაულის შემადგენლობა შეიძლება იყოს მხოლოდ ასეთი მოქმედების ან უმოქმედობის ერთობლიობა. იგი შეიძლება შედგებოდეს ერთი ან რამოდენიმე მოქმედებისაგან, მოქმედებათა სისტემისაგან, მოქმედებათა და უმოქმედობათა ერთობლიობისაგან, შეიძლება იყოს უმოქმედობათა სისტემა და მოქმედებათა და უმოქმედობათა ერთობლიობაც. რა თქმა უნდა, ასეთ მოქმედებებს ან უმოქმედობებს თან უნდა ახლდეს კანონით გათვალისწინებული ნიშნები. ქმედების ჩამდენი უნდა იყოს კონკრეტული დანაშაულისათვის შერაცხადი, ფიზიკური პირი, ზოგიერთი კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში იგი უნდა აკმაყოფილებდეს სხვა მოთხოვნებსაც. მაგ., თანამდებობრივი დანაშაულის ჩამდენი, სამხედრო მოსამსახურე და ა.შ.

საკანონმდებლო წესით, თუ ზემოთ აღნიშნული შინაარსი იქნება ჩადებული ტერმინში „დანაშაულის შემადგენლობა“, ე.ი. თუ წარმოდგენილი იქნება, როგორც მოქმე-

დებათა ან უმოქმედობათა ერთობლიობა მაშინ იგი, ჩემი აზრით, როგორც წესი, შეასრულებს კანონის მოთხოვნებს.

ამრიგად, დღეს სისხლისსამართლებრივ და სისხლის სამართლის პროცესუალურ მეცნიერებებში და კანონმდებლობაში დანაშაულში და მის შემადგენლობაში სხვადასხვა შინაარსია ჩადებული, რაც, ჩემი აზრით, ხელს უშლის სამართლის აღნიშნულ სფეროებში კონკრეტული დანაშაულისა და საერთოდ დანაშაულის სწორად აღქმას და კანონის სწორად გამოყენებას. ჩემი აზრით, ამ შემთხვევაშიც უნდა იქნეს დაცული პრინციპი – მთელი შედგება მისი ნაწილებისაგან ან, რაც იგივეა, ნაწილები შეადგენენ მთელს.

სხვანაირად რომ ეთქვათ, ჩემი აზრით, არ შეიძლება დანაშაულის ელემენტები ეწოდოს ისეთ მოვლენებს ან არსებებს, რომლებიც ერთობლიობაში დანაშაულს არ ქმნიან. თუ ყველაფერი თავისი ნაწილებისაგან შედგება, ყველაფერში დანაშაულიც შედის და ამიტომ იგიც თავისი, სხვებისგან განსხვავებული ნაწილებისგან, ე.ი. ქმედებებისაგან (მოქმედებების, უმოქმედობებისაგან) უნდა შედგებოდეს.

ამჟამად მოქმედი კანონებისა და ლიტერატურის მიხედვით დანაშაული, მისი ობიექტური მხარე, დანაშაულებრივი ქმედება და დანაშაულის სუბიექტის ქცევა დანაშაულის შესრულების პროცესში მაქსიმალურად ერთიმეორესთან მიახლოებული, ტოლფასი შინაარსის მატარებელი ცნებებია. ჩემი აზრით, გაცილებით უკეთესია დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის საჭირო დახასიათება, ყველა ნიშანი, რომელიც უნდა გააჩნდეს დანაშაულს, აისახოს ერთი ტერმინით. ეს ტერმინი უნდა იყოს, ჩემი აზრით, დანაშაული. მაგრამ ეს მხოლოდ დანაშაულის ზოგად ცნებას შეესაბამება.

დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის კი საჭიროა კონკრეტული ქმედების სახელწოდება და მისი ნიშნები. მაგ., ხულიგნური მოქმედების შეფასებისას უნდა დადგინდეს, შეესაბამება თუ არა სრულყოფილად ფაქტიურად ჩადენილი მოქმედება სსკ 239-ე მუხლით გათვალისწინებულ მოქმედებას და მას თან ახლავს თუ არა ამავე მუხლით გათვალისწინებული ნიშნები. კერძოდ:

- არის თუ არა მოქმედება ჩადენილი განზრახ;
- მოქმედებამ დაარღვია თუ არა საზოგადოებრივი წესრიგი;

- საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევა იყო თუ არა უხეში;

- მოქმედება გამოხატავდა თუ არა საზოგადოებისადმი უპატივცემულობას;

- უპატივცემულობა იყო თუ არა აშკარა, ჰქონდა თუ არა ადგილი ძალადობას ან მისი გამოყენების მუქარას;

იმისათვის, რომ მოქმედება დაკვალიფიცირდეს სსკ 239-ე მუხლის პირველი ნაწილით, საჭიროა პროცესუალური წესით დადგინდეს ზემოთ ჩამოთვლილ ხუთივე კითხვაზე დადებითი პასუხის არსებობა და მისი ასევე პროცესუალურად დამაგრება, ე.ი. გაფორმება. ამავე მუხლის მეორე ნაწილის გამოყენებისათვის იმავე წესით უნდა დადგინდეს და გაფორმდეს შემდეგი: ხულიგნობა ე.ი. იგივე მოქმედება, რომელიც გათვალისწინებულია ამავე მუხლის პირველი ნაწილით, იყო თუ არა ჩადენილი წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ, ხელისუფლების წარმომადგენლის ან ხულიგნობის აღმკვეთი სხვა პირის მიმართ ან ხულიგნობისათვის მსჯავრდებულის მიერ. მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულია

პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ცეცხლსასროლი იარაღის ან იარაღად სხვა საგნის გამოყენებით. ამ შემთხვევაში მხედველობაშია სასროლად ვარგისი ცეცხლსასროლი იარაღი და სხვა ნებისმიერი საგანი, რომელიც გამოყენებული იქნა ძალადობის განსახორციელებლად. იმ შემთხვევაში, როდესაც სასროლად უვარგისი ცეცხლსასროლი იარაღი გამოყენებული იყო ძალადობის ან ძალადობის მუქარის განსახორციელებლად, იგი გამოყენებული უნდა იქნეს როგორც სსკ 239-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მაკვალიფიცირებელი ნიშანი, მაგრამ არა როგორც ცეცხლსასროლი იარაღი, არამედ როგორც სხვა საგანი, გამოყენებული იარაღად.

სსკ 239-ე მუხლის მეორე ნაწილის დისპოზიციიდან გამომდინარე, ამ მუხლის ამ ნაწილის გამოყენებისათვის საკმარისია ზემოთ ჩამოთვლილი მაკვალიფიცირებელი ნიშნებიდან ერთ-ერთის პროცესუალურად დადგენა. უფრო ზუსტად რომ ვთქვათ, სახეზე უნდა იყოს 239-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება და მას უნდა ახლდეს ამავე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული მაკვალიფიცირებელი ნიშნებიდან ერთ-ერთი ან შეიძლება მეტიც.

სსკ 239-ე მუხლის მესამე ნაწილის გამოყენებისათვის საჭიროა დადგინდეს:

- სახეზეა თუ არა ამ მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება;

- ხულიგნობას თან ახლდა თუ არა ცეცხლსასროლი იარაღის, დანის, კასტეტის, ნებისმიერი იარაღის ან სხეულის დასახიანებლად სპეციალურად მომარჯვებული

სხვა საგნის გამოყენება ან ჩამოთვლილ საშუალებათა გამოყენების მცდელობა.

საჭიროა ხულიგნობის ჩადენის ფაქტისა და სსკ 239-ე მუხლის მესამე ნაწილში ჩამოთვლილი მაკვალიფიცირებული ნიშნებიდან ერთი რომელიმეს თანხლების დადგენა პროცესუალური გზით და მისი პროცესუალური გაფორმება.

ზემოთ მოკლედ განხილულია ხულიგნობის ყველა სახის დაკვალიფიცირების საკითხი. დაკვალიფიცირების ყველა დეტალი და ნიუანსები არ არის განხილული, რადგანაც ეს წიგნი დაწერილია იურისტებისათვის და მიღებულია მხედველობაში ის, რომ ისინი ამ დეტალებში და ნიუანსებში, რომლებზეც ლაპარაკია, უკვე ერკვევიან.

ანალოგიური მოქმედებაა საჭირო ნებისმიერი დანაშაულის დაკვალიფიცირებისათვის. კერძოდ, დანაშაულებრივი ქმედების დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა: ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ზუსტად, თავისი ყველა ნიშნით, ასახვა პროცესუალურ დოკუმენტებში, მისი სწორად აღქმა, სს კოდექსში დანაშაულთა განლაგების პრინციპების ცოდნა და ამ ცოდნის გამოყენების უნარი, კანონის ზუსტად აღქმისა და გონებრივად მისი ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებასთან შეპირისპირება-შედარებისა და მათ შორის მსგავსებისა და განსხვავების დადგენის შესაძლებლობა, კანონისა და ნორმის სწორად შერჩევის გამოცდილება, ანალიტიკური ხასიათის აზროვნება, სისხლის სამართლის, სისხლის სამართლის პროცესისა და მათი მონათესავე სამართლის დარგების ცოდნა, სრული იურიდიული განათლება და ა.შ. პირმა, რომელიც დანაშაულის კვალი-

ფიკაციას ახდენს, უნდა განასხვავოს დანაშაული სხვა სამართალდარღვევებისაგან. ეს საჭიროა არა მარტო იმისათვის, რომ დანაშაულის ჩამდენის მიმართ გატარდეს კანონიერი ღონისძიება, არამედ იმიტომაც, რომ სხვა სამართალდარღვევათა ფაქტები არ დარჩეს რეაგირების გარეშე.

თანამდებობის პირი, რომელიც დანაშაულის კვალიფიკაციას ახდენს, უნდა ერკვეოდეს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულ ყველა დანაშაულში. თუ ნორმა შეიცვალა ან ახალი იქნა მიღებული, თანამდებობის პირმა, რომელსაც უწევს დანაშაულის კვალიფიკაცია, ჯერ შეცვლილი ან ახლად მიღებული ნორმა უნდა შეისწავლოს და შემდეგ უნდა მოკიდოს ხელი ამ მოვალეობის შესრულებას. ამიტომ, სისხლის სამართლის ახალი კანონის მიღების შემთხვევაში, მისი კანონიერ ძალაში შესვლამდე უნდა რჩებოდეს დრო, რომელიც საჭიროა მის სრულყოფილად შესასწავლად.

დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა პირი, რომელიც დანაშაულის კვალიფიცირებას ახდენს, გაერკვეს, კანონი რას უწოდებს დანაშაულს, ე.ი. რა შინაარსს დებს მასში და რომელ მაკვალიფიცირებელ ნიშანზე მიუთითებს. მაგ., ქმედების ფაქულტატური ნიშნები – დანაშაულის ჩადენის დრო, ადგილი, ხერხი, მოტივი და სხვა გარემოება, მიყენებული ზიანის ხასიათი და ოდენობა, რომელთა დადგენის აუცილებლობას მოითხოვს საქართველოს სსსკ 112-ე მუხლი, ზოგჯერ დანაშაულის შინაარსშია ჩადებული, ზოგჯერ კი მაკვალიფიცირებელ ნიშნად არის მიჩნეული. მაგ., მოკლულთა და დაჭრილთა ქონების გატაცება ბრძოლის ველზე (413-ე მუხლის „ა“ პუნქ.) – მაროდორობა.

აქ სიტყვათა წყობა „ბრძოლის ველზე“ მიუთითებს, როგორც დანაშაულის ჩადენის ადგილზე და კანონის კონსტრუქციის მიხედვით იგი ჩადებულია დანაშაულის (მაროდხირობის) შინაარსში. ეს იმას ნიშნავს, რომ ქმედება თუ ბრძოლის ველზე არ არის ჩადენილი ის მაროდხირობად არ შეიძლება ჩაითვალოს.

ახლა განვიხილავთ მეორე დანაშაულს, რომელიც თავისი კონსტრუქციით განსხვავდება მაროდხირობისაგან. მაგ., მასობრივი არეულობა (მუხ. 225-ე). ეს მუხლი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

„1. მასობრივი არეულობის ორგანიზება ან ხელმძღვანელობა, რასაც თან ახლავს ძალადობა, რბევა, ცეცხლის წაკიდება, იარაღის ან ასაფეთქებელი მოწყობილობების გამოყენება ანდა ხელისუფლების წარმომადგენლისადმი შეიარაღებული წინააღმდეგობა, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით სამიდან ათ წლამდე.

2. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ ქმედებაში მონაწილეობა, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან რვა წლამდე.“

ამ მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიცია განსაზღვრავს მასობრივი არეულობის ცნებას, მის შინაარსს, რომლის მიხედვითაც დანაშაულს წარმოადგენს მასობრივი არეულობის ორგანიზება ან ხელმძღვანელობა. დისპოზიცია ალტერნატიულია. იმისათვის, რომ ქმედება მასობრივ არეულობად შეფასდეს, აუცილებელია მას ჰყავდეს ორგანიზატორი, ე.ი. პირი, რომელმაც მასობრივი არეულობის ორგანიზაცია გააკეთა. ხელმძღვანელობა არის ამ არეულობის მართვა. ხელმძღვანელი შეიძლება იყოს იგივე ორგანიზა-

ტორი ან სხვა პირი. თუ ორგანიზატორი ხელმძღვანელობდა არეულობას, მის მიმართ ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს 225-ე მუხლის პირველი ნაწილით, მაგრამ მას ბრალი უნდა დაედოს როგორც მასობრივი არეულობის ორგანიზებაში, ისე მის ხელმძღვანელობაში, ხოლო იმ შემთხვევაში, როდესაც ორგანიზატორი ერთია, ხელმძღვანელი კი მეორე, ორივეს მიმართ დანაშაული უნდა დაკვალიფიცირდეს 225-ე მუხლის პირველი ნაწილით, მაგრამ ერთმა პასუხი უნდა აგოს ორგანიზებისათვის, ხოლო მეორემ ხელმძღვანელობისათვის. მაგრამ ეს არა ყოველთვის, არამედ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც მასობრივ არეულობას თან ახლავს ძალადობა, რბევა, ცეცხლის წაკიდება, იარაღის, ასაფეთქებელი მოწყობილობების გამოყენება ანდა, ხელისუფლების წარმომადგენლისადმი შეიარაღებული წინააღმდეგობა, ე.ი. საკმარისია მასობრივ არეულობას თან ახლდეს ჩამოთვლილი მოქმედებიდან ერთ-ერთი. ძალადობა ნიშნავს ადამიანზე ფიზიკურ ზემოქმედებას ან ასეთი ზემოქმედების მუქარას. ფიზიკური ზემოქმედების მუქარა, ყოველგვარი შეშინება ფაქტიურად ფსიქიკური ზემოქმედებაა და ამიტომ შეიძლება ითქვას, რომ ძალადობა მოიცავს როგორც ფიზიკურ, ისე ფსიქიკურ ზემოქმედებას. რბევა მოიცავს ფიზიკური ხასიათის ძალადობას ადამიანთა დიდი ჯგუფის მიმართ. ცეცხლის წაკიდებას 225-ე მუხლის გამოყენებისათვის მნიშვნელობა აქვს იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი ხდება მასობრივი არეულობის დროს, მასობრივი არეულობის ადგილას. ამ მუხლში იარაღის გამოყენება გულისხმობს ნებისმიერი ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებას თვითნაკეთი კუსტარული წესით დამზადებული, გადაკეთებული და

გადაჭრილი თოფების ჩათვლით. ასაფეთქებელი მოწყობილობა შეიძლება იყოს ქარხანაში დამზადებული, საბრძოლო მნიშვნელობის, სამუშაოს შესასრულებლად გამოსაყენებელი და სხვა ნებისმიერი დანიშნულების, გარდა ბაეშეების სათამაშოებისა. ამ მუხლში ხელისუფლების წარმომადგენლისადმი წინააღმდეგობის გაწევა გულისხმობს აშკარა მოქმედებას საქართველოს ნებისმიერი (საკანონმდებლო, აღმასრულებელი, სასამართლო) ხელისუფლების წარმომადგენლისათვის წინააღმდეგობის გაწევას, ე.ი. ამ უკანასკნელის მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ ამ მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილ მოქმედებათა ჩადენას, მის გაგრძელებას, ამ მოქმედებათა ჩადენისაკენ მოწოდებას ან ცალკეულ პირთა აშკარა წაქეზებას.

ამ მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის პასუხისმგებელია მხოლოდ ორი სახის თანამონაწილე. ესენია წამქეზებელი და დამხმარე. ორგანიზატორის მიმართ პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია ამავე მუხლის პირველი ნაწილით. რაც შეეხება ამ მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციაში გამოყენებულ სიტყვას: „ხელმძღვანელობა“, იგი სსკ 24-ე მუხლიდან გამომდინარე, ორგანიზების ტოლფასი ქმედებაა, რაც აიგივებს მის ჩამდენს ორგანიზატორთან. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ის ვინც ორგანიზაცია გაუკეთა მასობრივ არეულობას და ის, ვინც ხელმძღვანელობდა მას, ორივე ამ დანაშაულის ორგანიზატორია და ორივეს მიმართ დანაშაული უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ 225-ე მუხლის პირველი ნაწილით. ასეთი გადაწყვეტილების სისწორე გამომდინარეობს იქიდან, რომ ამ მუხლით დანაშაულის ორგანიზებაა დანაშაულის სახით

გათვალისწინებული, რითაც დანაშაულის ორგანიზება და ჩადენა გაიგივებულია, რამაც ამ მუხლში ორგანიზატორი და ამსრულებელი გააიგივა. ასეთი შემთხვევა ერთადერთი გამონაკლისი არ არის. მაგ., ამავე სსკ 224-ე მუხლში (ბანდიტიზმი) ორგანიზატორი, ამსრულებელი და მონაწილე სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობის თვალსაზრისით გაიგივებულია. ამიტომ ბანდიტიზმის შემთხვევაში ქმედება აღნიშნული პირების მიმართ უნდა დაკვალიფიცირდეს პირდაპირ 224-ე მუხლით ზოგადი ნაწილის ნორმის გამოყენების გარეშე. გამონაკლისის სახით შეიძლება დასახელდეს წამქეზებლის პასუხისმგებლობის საკითხი. ჩემი აზრით, წამქეზებლის მიმართ შეიძლება სსკ ზოგადი და კერძო ნაწილის ნორმების ერთად გამოყენება.

გარდა 'ხემათ აღნიშნულისა, უნდა აღინიშნოს, რომ კანონში ნებისმიერი ქმედება საჭიროებისამებრ შეიძლება დანაშაულად გამოცხადდეს. მაგ., სსკ 404-ე მუხლი დამთავრებულ დანაშაულად აცხადებს აგრესიული ომის დაგეგმვას, მომზადებას, გაჩაღებასა და წარმოებას, ე.ი. ამ მუხლში ოთხი დამთავრებული დანაშაულია გათვალისწინებული, ოთხივე გამოხატულია მოქმედებით, რომლის შედეგი კანონს არა აქვს მხედველობაში მიღებული და მხოლოდ ქმედებას თვლის დამთავრებულ დანაშაულად. ასეთი ნიუანსების გათვალისწინების გარეშე ქმედების სწორად დაკვალიფიცილება შეუძლებელია. მარტო მოწოდება აგრესიული ომის გაჩაღებისაკენ (მუხ. 405-ე) დამთავრებული დანაშაულია, მიუხედავად იმისა, ვინმემ ყურად იღო ეს მოწოდება თუ არა.

ამრიგად, ქმედების მიხედვით დანაშაულის კვალი-

ფიკაციას განსაზღვრავს კანონის კონსტრუქცია. იგი ზოგჯერ დანაშაულად თვლის მხოლოდ ქმედებას (მოქმედებას ან უმოქმედობას), ზოგჯერ ქმედებას, ჩადენილს გარკვეული მიზნით ან მოტივით, ქმედებას შედეგის აუცილებლად თანხლებით, ზოგჯერ კი ქმედებასთან ერთად შედეგი განსაზღვრავს დანაშაულის კვალიფიკაციას. ასეთ შემთხვევაში აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ქმედებასა და შედეგს შორის. ამასთან გასარკვევია მიზეზობრივი კავშირის ხასიათიც. ის თუ დანაშაულებრივი არ არის, პასუხისმგებლობას არ გამოიწვევს. დანაშაულის ჩადენის დრო, ადგილი, ვითარება ზოგჯერ თვით დანაშაულის კონკრეტული სახის ცნებაშია ჩადებული, ზოგჯერ მაკვალიფიცირებელ ნიშნად არის მიჩნეული. ყოველივე ეს აუცილებლად გასათვალისწინებელია დანაშაულის დაკვალიფიცირებისას. ამ გარემოებათა გაუთვალისწინებლობა გამოიწვევს ქმედების არასწორად დაკვალიფიცირებას, რაც განაპირობებს კანონის ამოცანების შეუსრულებლობას და სხვა უარყოფით შედეგებს.

რაც შეეხება დანაშაულის ობიექტური მხარისა და დანაშაულის ჩამდენის არამართლზომიერი ქცევის გაიგივებას და დანაშაულის შემადგენლობის შესახებ ჩემს განსხვავებულ აზრს, მიმაჩნია, რომ ჩემი აზრი სწორია, მაგრამ თეორიული დავის საკითხში იურისტს შეუძლია საწინააღმდეგო აზრს დაუჭიროს მხარი, საკუთარი აზრი იქონიოს, ნაწილობრივ ერთს დაუჭიროს მხარი, ნაწილობრივ მეორეს და ა.შ. მაგრამ ყველა, ვინც დანაშაულის კვალიფიკაციას ახდენს, ვალდებულია კანონი აღიქვას ზუსტად და სწორად დააკვალიფიციროს ქმედება. ამ საკითხზე პასუხისმგებლობა პერ-

სონალურია, რაც იმას ნიშნავს, რომ „სხვისი აზრი გავიზიარე და ამიტომ დავაკვალიფიცირე ქმედება ასეო“ – ამის თქმა არავის პასუხისმგებლობას არ უხსნის. მეცნიერული ნაშრომის ამოცანაა ხელი შეუწყოს კანონის სწორად გაგებასა და გამოყენებას იმ პირის მიერ, რომელიც ასეთი უფლებით აღჭურვილია.

§6. დანაშაულის კვალიფიკაცია მისი სუბიექტის მიხედვით

დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირებისათვის მნიშვნელობა აქვს არა მარტო იმას, თუ რა ჩაიდინა მისმა ჩამდენმა, არამედ იმასაც, თუ ვინ, სისხლისსამართლებლივი თვალსაზრისით როგორი დახასიათების პირმა ჩაიდინა იგი. სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი და კერძო ნაწილის ნორმების მოთხოვნათა შესაბამისად სისხლისსამართლებლივ მეცნიერებაში დანაშაულის სუბიექტი ორ სახედ იყოფა. არის საერთო სუბიექტი, რომელიც წარმოადგენს კონკრეტული დანაშაულის ჩადენისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის ასაკს (14 ან 18 წელი) მიღწეული, ფიზიკური, შერაცხადი პირი, რომელიც, როგორც წესი, არ არის აღჭურვილი ცალკეული დანაშაულის ჩადენისათვის ხელსაყრელი უფლებით ან საშუალებებით და შეუძლია ჩაიდინოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილით გათვალისწინებული ნებისმიერი დანაშაული, გარდა იმ დანაშაულისა, რომელთა ჩადენა შეუძლია მხოლოდ

სპეციალურ სუბიექტს. 18 წლის ასაკიდან დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს შეზღუდული შერაცხადობის პირი, ე.ი. პირი, რომელიც თუმცა ფსიქიკურად დაავადებულია, მაგრამ ანგარიშს უწევს და ხელმძღვანელობს მის მოქმედებას.

სპეციალური სუბიექტია პირი, რომელიც აკმაყოფილებს კანონით საერთო სუბიექტისათვის წაყენებულ მოთხოვნებს და, გარდა ამისა, აღჭურვილია ცალკეულ დანაშაულთა ჩადენისათვის ხელსაყრელი უფლებებით ან საშუალებებით და ჩადის ასეთ დანაშაულს აღნიშნული უფლებების ან საშუალებების გამოყენებით. აქ ლაპარაკია დანაშაულის ჩასადენად ხელსაყრელ უფლებებზე და საშუალებებზე, რაც იმას არ ნიშნავს, რომ ვინმე კანონიერად აღიჭურვოს დანაშაულის ჩასადენად საჭირო უფლებებით ან საშუალებებით. ასეთი უფლება არ არსებობს.

სპეციალური სუბიექტი შეიძლება აღჭურვილი იყოს უფლებით, რომელიც სამსახურებრივი მოვალეობის ან სხვა კანონიერი საქმიანობის შესასრულებლად სჭირდება. მაგრამ მან შეიძლება გამონახოს ამ კანონიერად მიღებული უფლების დანაშაულის ჩასადენად გამოყენების საშუალება და მისი გამოყენებით ჩაიდინოს დანაშაული. თუ პირმა ჩაიდინა ისეთი დანაშაული, რომლის ჩადენასაც სჭირდება იმ უფლების გამოყენება, რომელიც მას კანონიერი საქმიანობის შესასრულებლად მიღებული აქვს, მაგრამ დანაშაულის ჩასადენად გამოიყენა, ის ხდება ასეთი დანაშაულის სპეციალური სუბიექტი. სხვანაირად რომ ვთქვათ, სპეციალურ სუბიექტს იმიტომ უწოდებენ, რომ იგი დანაშაულის ჩასადენად იყენებს იმ უფლებას ან საშუალებას, რომე-

ლიც საერთო სუბიექტს არ გააჩნია. მაგალითად, სამოხელეო დანაშაულები: თანამდებობის ბოროტად გამოყენება, სამსახურებრივი გულგრილობა, სამსახურებრივი სიყალბე, ქრთამის აღება, – შეიძლება ჩაიდინოს მხოლოდ მოხელემ, მხოლოდ მასთან გათანაბრებულმა პირმა მხოლოდ მისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენებით. ხელისუფლების ბოროტად გამოყენება, ხელისუფლების გადამეტება შეუძლია ჩაიდინოს მხოლოდ ხელისუფლების წარმომადგენელმა, სამხედრო დანაშაულები შეიძლება ჩაიდინონ მხოლოდ სამხედრო მოსამსახურეებმა ან სამხედრო ვალდებულებმა სამხედრო ნაწილში სამხედრო შეკრების გავლის დროს. თანამდებობრივ პირებსა და ხელისუფლების წარმომადგენლებში ცალკე გამოიყოფა აგრეთვე პირები, რომლებსაც პასუხისაგები მდგომარეობა აქვთ, დიფერენცირებულია სამხედრო მოსამსახურეთა სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობა სამხედრო დანაშაულის ჩადენისათვის. ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი პირი შესაბამისად სამოხელეო და სამხედრო დანაშაულების მიმართ სპეციალური სუბიექტია. რა თქმა უნდა, ამით არ ამოიწურება სპეციალურ სუბიექტთა ჩამონათვალი. მრავალი სპეციალური სუბიექტია გათვალისწინებული სამეურნეო, ადამიანთა პოლიტიკური და შრომითი უფლებების, მმართველობის წესის, მართლმსაჯულების, საზოგადოებრივი წესრიგისა და უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ და სხვა დანაშაულებში. თუ რომელი დანაშაულის სუბიექტია სპეციალური ან რა შემთხვევაშია დანაშაულის სუბიექტი სპეციალური – ამას განსაზღვრავს ან სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიცია, ან ზოგადი ნაწილის ნორმა. მაგალითად, სსკ 276-ე მუხლი

ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ავტომობილის, ტრამ-
ვაის, ტროლეიბუსის, ტრაქტორის ან სხვა მექანიკური ტრანს-
პორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის
დარღვევისათვის იმის მიერ, ვინც ამ სატრანსპორტო საშუ-
ალებას მართავს, რამაც გამოიწვია ჯანმრთელობის ნაკ-
ლებად მძიმე დაზიანება,-

აქ მითითებულია ზუსტად იმ პირზე, რომელიც მუხ-
ლში ჩამოთვლილი სატრანსპორტო საშუალებებიდან რომე-
ლიმეს მართავდა მაშინ, როდესაც მისი მოძრაობის უსა-
ფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევამ გამოი-
წვია სხვა პირის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანე-
ბა, ე.ი. როგორც სუბიექტზე მითითებაა ერთადერთ პირზე.
ამიტომ ამ დანაშაულის სუბიექტი სხვა არ შეიძლება იყოს.
ეს პირი შეიძლება იყოს პროფესიონალი მძღოლი, მოყვარული
ან არცერთი იყოს და არც მეორე, მაგრამ ამ დანაშაულის
სუბიექტი მაინც მხოლოდ ის შეიძლება იყოს, ვინც სა-
ტრანსპორტო საშუალებას მართავს და სხვა არაფერია. ამიტ-
ომ ეს სუბიექტი სპეციალურ სუბიექტად ითვლება.

ამ მუხლის მე-2, მე-4, მე-6, და მე-8 ნაწილები მიუ-
თითებენ წესის დარღვევის მომენტში ამავე დანაშაულის
ამავე სუბიექტის სიმთვრალეზე, ე.ი. აღნიშნული ნაწილებით
დანაშაულის დაკვალიფიცირებისათვის აუცილებელია დად-
გინდეს არა მარტო ის, რომ იგი მართავდა სატრანსპორტო
საშუალებას შემთხვევის მომენტში, არამედ ისიც, რომ იგი
ამ მომენტში მთვრალი იყო. ლაპარაკია სიმთვრალეზე და
არა იმაზე, იყო თუ არა იგი ნასვამი. თუ სიმთვრალის ვერ-
ცერთი კატეგორია ვერ დაუდგინდა, ეს მაკვალიფიცირებ-
ელი ნიშანი არ გამოიყენება. სიმთვრალის კატეგორიას დანა-

შაულის ეკალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. მაგრამ სასჯელის განსაზღვრისას სასამართლოს შეუძლია მხედველობაში მიიღოს ალკოჰოლური სასმელის მიღების შემდგომ ტრანსპორტის მართვის გარემოებები და სიმთვრალის კატეგორია.

აღნიშნული მუხლის ზემოთ ჩამოთვლილი ნაწილებით დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშანია არამართო სუბიექტის სიმთვრალე, არამედ, უპირველეს ყოვლისა, ასეთი ნიშანია ქმედების შედეგი, რომელიც გათვალისწინებულია შესაბამისად ამავე მუხლის პირველი, მესამე, მეხუთე და მეშვიდე ნაწილებით, მაგრამ ამაზე აქ მსჯელობა არა გვაქვს, რადგანაც ამ პარაგრაფში ვიხილავთ მხოლოდ დანაშაულის სუბიექტს, მის სახეებსა და მათი ერთიმეორისაგან განმასხვავებელ ნიშნებს. აღნიშნულ დანაშაულს აქ ყოველმხრივ არ განვიხილავთ. ეს საჭირო არ არის, რადგანაც ზემოთ თქმული იურისტისათვის საკმარისია იმისათვის, რათა კონკრეტულ შემთხვევაში დისპოზიციის მიხედვით განსაზღვროს, თუ რომელ დანაშაულს სჭირდება სპეციალური სუბიექტი და რომელს საერთო. მთავარია იურისტმა, რომელსაც დანაშაულის დაკვალიფიცირება უწევს, კანონის შინაარსის ზუსტად აღქმის უნარი გამოიმუშაოს, სწორად გაიგოს კანონის არსი მხოლოდ კანონის პოზიციიდან გამომდინარე. შეიძლება ამ საკითხზე განსხვავებული აზრიც არსებობდეს. არ არის გამორიცხული აზრი იმის შესახებ, რომ კანონი კანონმდებლის პოზიციიდან უნდა იქნეს გაგებული, მაგრამ ეს, ჩემი აზრით, არც სწორია და არც გამოსადეგი. კანონმდებლის პოზიცია ზუსტად უნდა იყოს ასახული კანონში. იქ, სადაც კანონის უზენაესობაზეა ლაპა-

რაკი, კანონის თავისებურად, რეალური არსისაგან თუნდაც ოდნავ განსხვავებულად გაგების უფლება არავის, მათ შორის კანონმდებელსაც არა აქვს. მაგ., საქართველოს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 79-ე მუხლი კონტრაბანდად თვლიდა სახელმწიფო საზღვარზე საქონლის უკანონოდ გადატან-გადმოტანას, ე.ი. ორ მოქმედებას, საქონლის საქართველოდან გატანას და იმავე საქონლის უკან შემოტანას.¹ ასეთი იყო კანონის პოზიცია, რადგანაც კანონი არის ის, რაც თქმულია მასში და არა ის, რაც სურს მის ავტორს ან კანონმდებელს. მიუხედავად იმისა, რომ სსკ 79-ე მუხლით გათვალისწინებული იყო სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა საქონლის უკანონოდ გადატან-გადმოტანისათვის, რაც უაზრობაა, რადგანაც ერთი და იგივე საქონლის კონტრაბანდული მოქმედებით სახელმწიფოდან გატანა და მისი ისევ უკან შემოტანა არავის არაფერს არ აძლევს და ფაქტიურად ასეთი არც ხდებოდა, კანონის მოქმედების დაწყების მომენტიდან, ე.ი. 1961 წლის 1 მარტიდან 1995 წლის 19 სექტემბრამდე, ვინც დაისაჯა ამ მუხლით, ყველა ცნობილი იყო ბრალეულად კონტრაბანდული გზით საქონლის სახელმწიფოდან გატანის ან შემოტანისათვის. სსკ 79-ე მუხლის მოთხოვნის შესაბამისად, მისი პირველადი რედაქციით მოქმედების პერიოდში, 1961 წლის 1 მარტიდან 1995 წლის 19 სექტემბრამდე, ე.ი. მუხლში ცვლილებების შეტანამდე სახელმწიფო საზღვარზე საქონლის საბაჟო წესების დარღვევით გადატან-გადმოტანისათვის არავინ დასჯილა.

¹ ა. კვაშილაძე, ლ. კვაშილაძე, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა კონტრაბანდისათვის, ჟურნალი "სამართალი" 1991 წ. №11-12, გვ. 31-37.

ამ ხნის განმავლობაში კანონი სხვას მოითხოვდა, სასამართლოები სხვა გადაწყვეტილებებს ღებულობდნენ. მართალია, სასამართლოების პოზიცია შეესაბამებოდა კანონმდებლის პოზიციას, მაგრამ არ შეესაბამებოდა კანონის უშუალო მოთხოვნას, მის ანბანურ აზრს, რაც, ჩემი აზრით, არ შეიძლება. მაგრამ ანალოგიური შემთხვევები არც ისე იშვიათია და მას ადგილი აქვს არა მარტო საქართველოში და არა მხოლოდ სისხლის სამართალში, არამედ მის პროცესში და სხვა სახელმწიფოებშიც.¹

სუბიექტის მიხედვით დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის საჭიროა დანაშაულის ჩამდენის ყოველნაირი დახასიათება. რომელიც მის მიმართ სისხლისსამართლებლივი ნორმის გამოყენებასთან არის დაკავშირებული. კერძოდ, საჭიროა დადგინდეს მისი ვინაობა, ასაკი, შერაცხადობის მდგომარეობა, დანაშაულის ჩადენისაკენ მიდრეკილება (ზოგადი ან სპეციალური რეციდივი); გაირკვეს მისი ნასამართლობისა და მის მიერ დანაშაულის განმეორებით, არაერთხელ (არაერთგზის) სისტემატიურად, ხელობის სახით ჩადენის საკითხები, მისი განსაკუთრებით საშიშ რეციდივისტად ცნობის საკითხი და სხვა გარემოებები. მაგ., არასრულწლოვანთა საქმეებზე დასადგენია არა მარტო სსსკ 112-ე მუხლით გათვალისწინებული გარემოებები, არამედ ამავე

1 Квашалава А.К. Уголовно-правовая борьба с взяточничеством в условиях переходного периода, Тбилиси, Юридули азри, 1994 г. с. 19-24; იგივე ავტორი, რეკომენდაციები ზოგიერთი სისხლისსამართლებრივი ნორმის ჩამოყალიბების შესახებ, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“ 1989 წ. №9 გვ. 58-63; იგივე ავტორი, საპროცესო კოდექსის ზოგიერთი ნორმა დაზუსტებას მოითხოვს, ჟურნ. სახელმწიფო და სამართალი, 1990 წ. №12, გვ. 21-25.

კოდექსის 641-ე მუხლით გათვალისწინებულიც. ყველა შემთხვევაში დასადგენია სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისა და სასჯელის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები, მაგრამ ეს საკითხები იხილება ამავე ნაშრომის ცალკე პარაგრაფში, რომელსაც ეწოდება „დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშნები“ და ამიტომ ამ გარემოებათა განხილვისაგან აქ თავს ვიკავენ. მხოლოდ აღვნიშნავ, დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა დანაშაულის ჩამდენი პიროვნების სრულყოფილად შესწავლა, მაგრამ მისი დახასიათების სრულყოფისათვის საჭიროა, აგრეთვე, მის მიერ ჩადენილი ქმედებების სრულყოფილად შესწავლაც.

აუცილებელია დადგინდეს ბრალის ფორმები, ქმედების ჩადენის მიზნები, მოტივი და ა.შ. ეს საჭიროა იმიტომ, რომ დანაშაულის კვალიფიკაციის მიზანია სისხლისსამართლებრივი ნორმის სწორად და ეფექტურად გამოყენება, რაც შეუძლებელია დანაშაულის ჩამდენის პიროვნების, მისი ქმედების, მიზნებისა და მოტივების დეტალურად შესწავლის გარეშე.

§7. დანაშაულის კვალიფიკაცია მისი სუბიექტური მხარის მიხედვით

დანაშაულის კვალიფიკაციის საკითხის სწორად გადაწყვეტისათვის მისი სუბიექტური მხარის ზუსტად განსაზღვრას ერთ-ერთი გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. სუბიექტური მხარე მოიცავს ბრალის ფორმებს. ბრალისა და მისი ფორმის განსაზღვრის გარეშე დანაშაულის კვალიფიკაციის საკითხის გადაწყვეტა შეუძლებელია. ბრალისა და მისი ფორმის განსაზღვრის საკითხი მთლად მარტივი თითქმის არც ერთ შემთხვევაში არ არის. იგი გარკვეულ სირთულეს შეიცავს მაშინაც, როდესაც ყველაფერი გარკვეულად და გასაგებად გვეჩვენება. მაგ., ქუჩაში ერთმა მოუსპო სიცოცხლე მეორეს ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით და მიიმალა. გარეგნული შეხედვით შემთხვევა, რა თქმა უნდა, მკვლელობას მოგვაგონებს, თუმცა შეიძლება აუცილებელ მოგერიებას, ე.ი. კანონიერ მოქმედებას ჰქონდა ადგილი, მაგრამ თუ ეს ფაქტი დადგენილი არ არის, ხოლო ქმედების ჩამდენის ვინაობა თუ იქნა დადგენილი, გამოცხადდება მისი, როგორც მკვლელის, ძებნა. თუ ვინაობა ვერ დადგინდა, უნდა იქნას გატარებული ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა კომპლექსი მკვლელის დასადგენად. მაგრამ საქმე ის არის, რომ მკვლელობა ზოგადად, ისევე როგორც არცერთი სხვა დანაშაული არ არსებობს. მკვლელობის კონკრეტული სახეები განსაზღვრულია მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის 108-114-ე მუხლებით. მკვლელობა მაშინ არის სა-

ხეზე როცა იგი (ქმედება) ჩადენილია და აღნიშნული მუხლებიდან ერთ-ერთით გათვალისწინებულია. მკვლელობას, ისევე როგორც სხვა ნებისმიერ დანაშაულს, თავისი შინაარსი აქვს. ამ შინაარსს იძლევა სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლის დისპოზიცია, მაგრამ დანაშაულის შინაარსი, როდესაც განმარტების გარეშეც გასაგებია, კანონმდებელი მის შინაარსს არ განმარტავს. მხოლოდ ასახელებს მას. ასეთ დანაშაულთა რიცხვს მიეკუთვნება მკვლელობაც. კანონში დასახელებულია მისი სახელწოდება, რაც საერთოდ ცნობილია, რომ ნიშნავს სხვისი სიცოცხლის კანონსაწინააღმდეგო მოსპობას. მაგრამ კანონი ამ ქმედებას ჩადენის გარემოებების, ხერხის, მოტივის მიზნის, დამდგარი ან მოსალოდნელი შედეგის (ერთი ან მრავალი პირის მკვლელობა), დანაშაულის ჩადენის საშუალების (საშიშროების შემქმნელი მრავალი პირის სიცოცხლისათვის), დაზარალებულის მდგომარეობის, სხვა გარემოებათა და, რაც მთავარია, დანაშაულის ჩამდენის, მისი ქმედებისა და ამ ქმედების შედეგის მიმართ ფსიქიკური განწყობის მიხედვით, ერთიმეორისაგან განსხვავებულ შეფასებას აძლევს და შესაბამისად განსხვავებულ სასჯელებსაც აწესებს. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია დადგინდეს, მკვლელობის რომელ სახესთან გვაქვს საქმე, რომელი მუხლით გათვალისწინებული მკვლელობაა სახეზე. ამისათვის საჭიროა დადგინდეს არა მარტო ქმედების ხასიათი, მისი ჩამდენი პირი და დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებები, არამედ დანაშაულის ჩამდენის განწყობაც მისი ქმედებისა და შედეგის მიმართ, ე.ი. სუბიექტური მხარე, ბრალის

ფორმა, რომლის გარეშეც არც ერთი დანაშაულის დაკვალიფიცირების შესაძლებლობა არ არსებობს. ბრალის ფორმა კი განისაზღვრება დანაშაულის ჩამდენის ინტელექტუალური და ნებელობითი მდგომარეობებით. განზრახ დანაშაულებში ბრალი მოიცავს ქმედების მოტივსა და მიზანს, ხოლო კანონით კონკრეტულად გათვალისწინებულ შემთხვევაში ქმედების შედეგსაც. მაგ., მოგების ან გადასახადით დასაბეგრი ობიექტის დამალვა ან შემცირება სხვადასხვა ოდენობით. კანონი, კი კერძოდ სსკ მე-9 მუხლი იძლევა განზრახ ჩადენის სრულიად გასაგებ განმარტებას, მაგრამ განმარტების შესაბამის მდგომარეობაში ფაქტიური გარემოება არასოდეს გეხდება პრაქტიკაში. მას ყოველთვის პროცესუალური გზებით დადგენა სჭირდება.

სსკ მე-9 მუხლის შესაბამისად დანაშაული განზრახ ჩადენილად ითვლება, თუ იგი ჩადენილია პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვით. ქმედება პირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურდა ეს შედეგი, ანდა ითვალისწინებდა ასეთი შედეგის განხორციელების გარდუვალობას.

ქმედება არაპირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და არ სურდა ეს შედეგი, მაგრამ შეგნებულად უშვებდა ან გულგრილად ეკიდებოდა მის დადგომას.

კანონით განზრახვა დაყოფილია ძირითადად ორ ნაწი-

ლად, დანაშაულის ჩადენის განზრახვის ორ სახედ, პირდაპირ და არაპირდაპირ (ევენტუალურ) განზრახვად. ზოგიერთი ავტორი მათ შორის გამოყოფს განუსაზღვრელ, არაკონკრეტიზებულ განზრახვასაც.

პირდაპირი განზრახვით ჩადენილად ჩაითვლება დანაშაული, თუ მისი ჩამდენი ითვალისწინებდა მისი ქმედების საზოგადოებრივად საშიშ ხასიათსა და მის ასეთსავე შედეგს, სურდა ასეთი შედეგის დადგომა და შეგნებულად ახორციელებდა მას. ან ითვალისწინებდა ასეთი შედეგის დადგომის გარდუვალობას.

განზრახვა არაპირდაპირად (ევენტუალურად) ჩაითვლება მაშინ, როცა დანაშაულის ჩამდენი ითვალისწინებს თავისი ქმედებისა და მისი შედეგის საზოგადოებრივად საშიშ ხასიათს, არ სურს ასეთი შედეგის დადგომა, მაგრამ შეგნებულად უშვებს მის დადგომას, ე.ი. ასეთი სურვილის გარეშე სჩადის საქციელს, რომელიც განაპირობებს საზოგადოებრივად საშიში შედეგის დადგომას. ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას.

არაკონკრეტიზებულია ისეთი განზრახვა, რომელიც მოიცავს, როგორც პირდაპირი, ასევე არაპირდაპირი განზრახვის ნიშნებს, მაგრამ არც ერთია მათ შორის და არც მეორე, საზოგადოებრივი საშიშროების თვალსაზრისით კი ზოგჯერ ზემოთ აღნიშნული ორივე სახის განზრახვაზე უფრო საშიშია. მაგ., ესვრის ბრბოს ავტომატს ან ტყვიამფრქვევს. იცის, რომ რამდენიმე კაცს მოკლავს, აფეთქებს ნაღმს საზოგადოების თავშეყრის ადგილას ადამიანთა თავმოყრის პერიოდში. ყრის საწამლავს მრავალი პირისათვის საკვების დასამზადებელ ჭურჭელში, წყალში, დიდი რაოდე-

ნობის რქეში, ღვინოში და ა.შ. იცის, რომ კლავს ადამიანთა ჯგუფს ან ზიანს აყენებს მათ ჯანმრთელობას, მაგრამ არ იცის, კონკრეტულად ვის ან რამდენ კაცს კლავს ან უზიანებს ჯანმრთელობას. ადრე მოქმედი კანონი არ გამოყოფდა ერთიმეორისაგან განზრახვის ამ სახეებს, რადგანაც კანონმდებელი თვლიდა, რომ არც ერთი მათგანი ერთიმეორეზე უკეთესად ან უარესად არ შეიძლება ჩაითვალოს და შესაბამისად დაინიშნოს განსხვავებული სასჯელი¹. რაც შეეხება განზრახ ჩადენილ დანაშაულთა შედეგებს, ისინი კანონმდებელს დანაშაულის კვალიფიკაციის და სასჯელის სახისა და ზომის განსაზღვრისათვის მხედველობაში აქვს მიღებული. მაგ., სსკ 108-114-ე და რიგ სხვა მუხლებში სასჯელი განსაზღვრულია შედეგის მიხედვით. მაგრამ არც ისე იშვიათად დიდ სირთულეებთან არის დაკავშირებული ბრალის ფორმის დადგენა. მაგ., 119-ე მუხლი ითვალისწინებს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებისათვის, თუ მან სიკვდილი გამოიწვია. სსკ 117-ე მუხლის პირველი ნაწილი სხეულის მძიმე დაზიანებას მიაკუთვნებს ისეთ დაზიანებას, რომელიც საშიშია სიცოცხლისათვის ან რომელსაც მოჰყვა მხედველობის, სმენის ან რომელიმე სხვა ორგანოს ან მისი ფუნქციის დაკარგვა, ან სულიერი ავადმყოფობა, ან ორსულობის შეწყვეტა, ან ჯანმრთელობის სხვაგვარი მოშლა, დაკავშირებული შრომის უნარის მყარ დაკარგვასთან სულ ცოტა ერთი მესამედით, აგრეთვე სახის წარუშლელი და-

¹ საქართველოს სს კოდექსის მე-9 მუხ. ერთმანეთისგან გამოყოფს პირდაპირ და არაპირდაპირ განზრახვას.

მახინჯება ან პროფესიული შრომის უნარის სრული დაკარგვა. როგორც ვხედავთ, სხეულის მძიმე კატეგორიის დაზიანების ცხრა მაკვალიფიცირებელი ნიშანია ჩამოთვლილი. მათ შორის ერთი გამოიხატება სიცოცხლისათვის საშიშროებით, ე.ი. სხეულის ნებისმიერი ორგანოსათვის მიყენებული ისეთი დაზიანებით, რომელმაც შეიძლება სიკვდილი განაპირობოს, მეორე – ნებისმიერი ორგანოს ან მისი ფუნქციის დაკარგვით, მესამე – სულიერი ავადმყოფობით, მეოთხე – ორსულობის შეწყვეტით და ა.შ.

ჩამოთვლილი მაკვალიფიცირებელი ნიშნებიდან ნებისმიერს შეუძლია გამოიწვიოს სიკვდილი. გააჩნია კონკრეტულ სიტუაციას, გარემოებათა განვითარების მიმართულებას, კონკრეტულ მდგომარეობას, საერთო ვითარებას და ა.შ.

ეთქვათ, მაგალითად, დაზარალებულისათვის მიყენებული დაზიანების შედეგად კუჭმა ან თირკმელებმა დაკარგა ფუნქცია, რამაც გამოიწვია სიკვდილი. მკვლელობის დროსაც რომელიმე ან ყველა ორგანოს ფუნქციის მოშლა იწვევს სიკვდილს. ქმედების კვალიფიკაციისათვის ამ შემთხვევაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სუბიექტურ მხარეს. კერძოდ, დანაშაულის ჩამდენის განზრახვას. მას თუ ჰქონდა მიზანი სხეულის მძიმე კატეგორიის დაზიანების მიყენების და მართლაც ასეთი დაზიანება მიაყენა დაზარალებულს, მაგრამ შემდგომ სიტუაცია ისე განვითარდა, რომ დაზიანება სიკვდილში გადაიზარდა, სახეზე იქნება 119-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული. დანაშაულის ჩამდენს თუ სხეულის დაზიანების მიზანი ჰქონდა და ამ მიზნის განხორციელების შედეგად დაზარალებულს ისეთი

დაზიანება მიაყენა, რომელიც, როგორც წესი, სიკვდილს განაპირობებს და ქმედება მართლაც ასეთი შედეგით დამთავრდა, სახეზე იქნება მკვლელობის ევენტუალური განზრახვა, ე.ი. განზრახ მკვლელობა. ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის ჩამდენი, მართალია, არ ახორციელებს დასახულ მიზანს, მაგრამ ქმედებას სწადის განზრახ, ითვალისწინებს მის საზოგადოებრივად საშიშ ხასიათს და ქმედების შედეგსაც, რის დადგომასაც უშეებს შეგნებულად მისი სურვილის გარეშე. არა აქვს მნიშვნელობა დაზიანებიდან რა დროში დადგება შედეგი, ქმედების ჩადენისთანავე, თუ მოგვიანებით. საკმარისია, დადგინდეს, რომ თუნდაც სურვილის გარეშე, დანაშაულის ჩამდენის მხრიდან ადგილი ჰქონდა მისი ქმედების შედეგად შეგნებულად სიკვდილის დაშვების ფაქტს.

ამის საწინააღმდეგო აზრიც არსებობს. მაგ., 1960-1970-იანი წლების ნაშრომებში (ნ. დაგელი, ი. გორელიკი, დ. კოტოვი, ა. გორბუზა, ი. ფილანოვსკი და სხვები) ზოგნი ეთანხმებოდნენ რა ერთიმეორეს ზოგ რამეში, ზოგი გამოთქვამდა რა ურთიერთსაწინააღმდეგო აზრებს, მსჯელობდნენ ბრალის ფორმებზე არა მარტო განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის სახით, არამედ ბრალის შერეულ, რთულ და ორმაგ ფორმებზეც. კანონი (სსკ მე-9, მე-10 მუხლები) ითვალისწინებს ბრალის მხოლოდ ორ ფორმას – განზრახვას და გაუფრთხილებლობას თავიანთი სახეებით. გარდა ამისა, სსკ მე-11 მუხლი მიუთითებს: „თუ სისხლის სამართლის კანონი ითვალისწინებს სასჯელის გადიდებას იმ თანმდევი შედეგის დადგომის გამო, რომელსაც არ მოიცავდა დამნაშავის განზრახვა, მაშინ ასეთი გადიდება შესაძლებელია

მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც პირმა ეს შედეგი გაუფრთხილებლობით განახორციელა“.

კანონის (სსკ მე-11 მუხლი) ასეთმა პოზიციამ წარმოშვა სხვადასხვა აზრი ბრალის ფორმების შესახებ. ჩემი აზრით, კანონის ასეთმა პოზიციამ წარმოშვა იდეა ბრალის შერეული, რთული და ორმაგი ფორმის არსებობის შესახებ. იყო და არის ასეთი აზრი. მაგ., ლ. სურგულაძე თვლის, რომ 1960 წლის სსკ 110-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის (სხეულის მძიმე დაზიანება, რომელმაც სიკვდილი გამოიწვია) ჩამდენს ორმაგი ბრალი მიუძღვის ამ დანაშაულის ჩადენაში¹. იგი თვლის, რომ საკანონმდებლო კონსტრუქციის თვალსაზრისით 1960 წლის სსკ 110-ე მუხლის მეორე ნაწილში ერთ შემადგენლობაში (იგულისხმება დანაშაულის ორი შემადგენლობა) გაერთიანებულია ორი დანაშაული, რომელთაგან, მისი აზრით, ერთი განზრახია (იგულისხმება სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანება), ხოლო მეორე გაუფრთხილებლობა² (იგულისხმება დაზარალებულის სიკვდილი, გამოწვეული სხეულის მძიმე დაზიანებით). ამ მოსაზრებას ორმაგი ბრალის არსებობის შესახებ და სხვა მოსაზრებებსაც შერეული და რთული ბრალის არსებობის შესახებ წარმოშობის საფუძველიცა აქვთ და დასაბუთებაც. თეორიულად ყველა ეს მოსაზრება ასე თუ ისე დასაბუთებულიც არის. მაგრამ, მაშინ, როდესაც არსებობს განსხვავებული აზრები, ყველა ისინი არ შეიძლება სწორნი იყვნენ. უკეთეს შემთხვევაში, ერთი მათ

¹ ლ. სურგულაძე, სისხლის სამართალი, დანაშაული, თბილისი, ქრონოგრაფი, 1997 წ. გვ. 205-206.

² იქვე გვ. 206.

შორის შეიძლება სწორი იყოს, ხოლო დანარჩენი არასწორი. უარეს შემთხვევაში არც ერთი არ არის სწორი. ლოგიკა სხვანაირი დასკვნის გაკეთების საშუალებას არ იძლევა. ამიტომ იმის დასასაბუთებლად, თუ რომელი მოსაზრებაა სწორი, მსჯელობა, ჩემი აზრით, უნდა დავიწყოთ, კანონის არსიდან. რადგანაც კანონი აღგენს ბრალის ფორმებს კანონის მითითება ეტალონად უნდა იქნას მიჩნეული. აქედან გამომდინარე, ჩემი აზრით, შეიძლება მსჯელობა მხოლოდ კანონით გათვალისწინებული ბრალის ფორმებზე. ვინაიდან დანაშაული ქმედებაა (მოქმედება ან უმოქმედება) მისი ნიშნებით, რომლებიც დადგენილია კანონით და მათ შორის ერთი აუცილებელი ნიშანი ბრალეულობაა (სსკ მე-7 მუხლი) და ყველა დანაშაული ერთიმეორისაგან განსხვავდება, ერთი დანაშაულის ჩამდენის მიმართ ორმაგ ბრალზე, რაც ერთი დანაშაულისათვის ორი სხვადასხვა ფორმის ბრალს გულისხმობს, ან რთულ ბრალზე, რაც იგივეს გულისხმობს, ჩემი აზრით, ლაპარაკი გამორიცხული უნდა იყოს. მართალია, სსკ მე-7 მუხლი, რომელიც დანაშაულის ზოგად ცნებას იძლევა, დანაშაულად თვლის მხოლოდ ქმედებას თავისი ნიშნებით, მაგრამ ამ მუხლის მეორე ნაწილი დანაშაულად არ მიიჩნევს ქმედებას, რომელიც შეიცავს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების ნიშნებს, მაგრამ მცირე მნიშვნელობის გამო არ წარმოადგენს საზოგადოებრივ საშიშროებას. კანონის ეს დებულება მიუთითებს, რომ დანაშაული არის არა მცირე მნიშვნელობის ქმედება, რომელიც საზოგადოებრივ საშიშროებას არ წარმოადგენს, არამედ მნიშვნელოვანი, ე.ი. ის ქმედებაა, რომელმაც მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენა კანონით დაცულ

ობიექტს ან შეეძლო მიეყენებინა ასეთი ზიანი ამ ობიექტისათვის. ამრიგად, სსკ მე-7 მუხლი დანაშაულის ცნებიდან ქმედების შედეგს არ გამორიცხავს. ამასთან, რაც მთაყარია, უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგადი დანაშაული არ არსებობს, ხოლო ყველა კონკრეტული დანაშაული გათვალისწინებულია სსკ კერძო ნაწილის მუხლების დისპოზიციით. რომ დავითვალოთ სსკ კერძო ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებები, რომლებიც მხოლოდ მაშინ წარმოადგენენ დანაშაულს, როდესაც მათ განაპირობებს კანონით დაცული ობიექტებისათვის ვნების მიყენება, დავინახავთ, რომ ასეთი მრავალია. გაუფრთხილებლობით და უმოქმედობით ჩადენილი ქმედებები, როგორც წესი, დანაშაულს ქმნიან დამდგარი შედეგის მიხედვით. არის ქმედებები, რომლებიც დანაშაულად ითვლებიან მოსალოდნელი ვნების მიხედვით და არის განზრახვი დანაშაულები, რომელთა კვალიფიკაცია განისაზღვრება ქმედების შედეგის მიხედვით. ამ დანაშაულთა ჩამოთვლას ჩვენ ახლა არ შეუვდგებით, რადგანაც მათ ჩამოთვლას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს.

აღნიშნული საკმარისად მიგვაჩნია იმის სათქმელად, რომ ჩვენი მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი დანაშაულად მიიჩნევს არა მარტო ქმედებას, არამედ კანონით გათვალისწინებულ კონკრეტულ შემთხვევებში, მას, ე.ი. ქმედებას, მის შედეგთან ერთად.

ახლა დავებრუნდეთ საკითხს იმის შესახებ არსებობს თუ არა შერეული, რთული და ორმაგი ბრალი. ჩემი აზრით, რთული და ორმაგი ბრალის ფორმების არსებობის მტკიცებისათვის კანონი (სსკ მე-7, მე-9 - მე-11 მუხლ.) საფუძველს არ იძლევა.

სსკ მე-11 მუხლის მითითება იმის შესახებ, რომ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის გაძლიერებას იმ თანმდევი შედეგის დადგომისათვის, რომელსაც კანონი ითვალისწინებს, მაგრამ დამნაშავეს განზრახვა არ მოიცავდა, შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც დანაშაულის ჩამდენი ვალდებული იყო და შეეძლო კიდევ გაეთვალისწინებინა ამ შედეგის დადგომა¹, იძლევა დასკვნის გაკეთების საშუალებას ბრალის განზრახვი და გაუფრთხილებლობის ფორმებთან ერთად მხოლოდ შერეული ბრალის არსებობის შესაძლებლობის შესახებ. ასეთ ბრალს შეიძლება ადგილი ექნეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა დანაშაულის ჩამდენს ქმედების მიმართ განზრახვა აქვს, ხოლო შედეგი დგება გაუფრთხილებლობით. თუ შედეგის მიმართ განზრახვაა, მაშინ გამორიცხულია როგორც გაუფრთხილე-

¹ აღნიშნულ მუხლში ჩემი აზრით, სიტყვა „დამნაშავეს“ გამოყენებულია არასწორად, რადგანაც ამ მუხლში ლაპარაკია არა მსჯავრდებულზე, რომლის მიმართაც გამამტყუნებელი განაჩენი შესულია კანონიერ ძალაში, არამედ დანაშაულის ჩამდენ პირზე, რომელსაც თანახმად საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლისა, დამნაშავე შეიძლება ეწოდოს მხოლოდ გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ. ეს სიტყვა ჩვენს სსკ-ში არასწორად გამოყენებულია სხვა მუხლებშიც. მაგ., სსკ 109-ე, 114-ე, 117-ე 121-ე, 123-ე, 126-ე და სხვა მუხლებში.

ორმაგი ბრალი ფაქტიურად ორ ბრალს ნიშნავს. ერთ დანაშაულზე ორი ბრალი არ შეიძლება ადამიანს მიუძღოდეს. სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9-ე და მე-10-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ბრალის ორი ფორმით ჩადენილი დანაშაულისათვის. ეს შესაძლებელია. იგი ნიშნავს ერთ ბრალს ასახულს ორ ფორმაში. კერძოდ, ეს ნიშნავს განზრახვას ქმედების მიმართ, გაუფრთხილებლობას შედეგის მიმართ, ე.ი. ერთ შერეულ ბრალს.

ბლობის, ისე შერეული ბრალის არსებობა.

ახლა იმის შესახებ, შეიძლება თუ არა ორმაგი ბრალის არსებობა. ჩემი აზრით, დღეისათვის საუკეთესოა ლ. სურგულაძის ნაშრომი „დანაშაული“, რომელიც ნახსენებია ზემოთ. მიმაჩნია, რომ ამ ნაშრომს დიდი სარგებლობის მოტანა შეუძლია და ავტორი უაღრესად დიდი დაფასების ღირსია. მაგრამ მიუხედავად ამისა, ვერ ვეთანხმები მას, რომ თითქოს 1960 წლის სსკ 110-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანება დანაშაულის ისეთი ერთი შემადგენლობაა, რომელშიც გაერთიანებულია ორი დანაშაული, რომელთაგან, მისივე სიტყვებით ერთია განზრახი, ხოლო მეორე გაუფრთხილებელი¹. უნდა აღინიშნოს, რომ დანაშაულის ისეთი შემადგენლობა, როგორიც სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში და კანონმდებლობაშია ცნობილი, რომელიც თითქოს დანაშაულის ობიექტის, სუბიექტის, ობიექტური და სუბიექტური მხარეებისაგან შედგება, არის აბსტრაქცია, იგი ფაქტიურად არ არსებობს. არარსებულში არ შეიძლება არაფრის და მითუმეტეს მატერიალური მოვლენის არსებობა. დანაშაული მატერიალური მოვლენაა. იგი წარმოიშობა საზოგადოებაში და უარყოფითად მოქმედებს კანონით დაცულ ობიექტებზე. აღნიშნულიდან გამომდინარე, რეალობას რომ მოეშორდეთ და აბსტრაქტულ სფეროში რომ გადავიტანოთ მსჯელობა, დავრწმუნდებით, რომ ე.წ. დანაშაულის შემადგენლობაში ერთი დანაშაულის არსებობაც გამორიცხულია და ამიტომ ორისა და მეტის მასში მოთავსებაზე ლაპარა-

1 ლ. სურგულაძის ხსენებული ნაშრომი გვ. 206.

კიც ზედმეტია. რაც შეეხება სხეულის მძიმე დაზიანებას, რომელმაც გამოიწვია დასარალეულის სიკვდილი, ეს ერთი დანაშაულია, ამ შემთხვევაში ქმედება განზრახაა ჩადენილი, სხეულის მძიმე დაზიანებას განზრახვა მოიცავს. განზრახვა არ მოიცავს ისეთ შედეგს, როგორიც არის სიკვდილი. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ ქმედების არავითარი შედეგი და მათ შორის სიკვდილი დანაშაული არ არის. შედეგი დანაშაულს ქმნის მხოლოდ ქმედებასთან ერთად და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც სისხლისსამართლებრივი ნორმის კონსტრუქციის მიხედვით შედეგი ქმედებასთან ერთად მოქცეულია დანაშაულის არსში, წარმოადგენს მის აუცილებელ შემადგენელ ნაწილს. ამგვარი თითო დანაშაულია გათვალისწინებული 1960 წლის სსკ 110-ე მუხლის მე-2 ნაწილში, 123-ე მუხლის მე-3 ნაწილში (უკანონო აბორტის გაკეთება, რომელმაც სიკვდილი ან სხვაგვარი მძიმე შედეგი გამოიწვია). ასეთ დანაშაულთა კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა, ჩემი აზრით, უფრო ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივ კავშირს უნდა მიენიჭოს, ვიდრე სუბიექტურ მხარეს, მაგრამ, რა თქმა უნდა, სუბიექტური მხარის იგნორირებაც არ შეიძლება არა მარტო ამ დანაშაულში, არამედ არცერთში.

არ შეიძლება არ იქნეს მიღებული მხედველობაში ის გარემოებაც, რომ მოქმედ კოდექსში გათვალისწინებულია ისეთი დანაშაულებიც, რომლებშიც შედეგი უფრო სუსტად არის დაკავშირებული ქმედებასთან, ვიდრე ზემოთ განხილული. ასეთი დანაშაულების კვალიფიკაციისათვის სუბიექტური მხარის როლი პრაქტიკულად უფრო დაბალია, ვიდრე სხვა დანაშაულთა კვალიფიკაციისათვის. მაგ., 1960

წლის სსკ 117-ე მუხლის მეოთხე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ისეთი გაუპატიურებისათვის, რომელსაც მოჰყვა მძიმე შედეგი. აქ ლაპარაკი არ არის ქმედებაზე, რომელმაც გამოიწვია შედეგი, არამედ ქმედებაზე, რომელსაც მოჰყვა შედეგი. ეთქვამთ, მამაკაცი დასდევდა ქმარ-შვილიან ქალს, რის შესახებაც თანამშრომლებმა იცოდნენ და ეს ცნობილი იყო ამ ქალისთვისაც. ერთ დღეს ამ კაცმა გაიტყუა ეს ქალი ისეთ ადგილას, სადაც შეეძლო მისი გაუპატიურება და გააუპატიურა კიდევაც. ქალი ამის გამხელას არ აპირებდა, შაგრამ ოთახიდან, სადაც იგი გააუპატიურეს, მას გამოყვა ის, ვინც გააუპატიურა და კარებიდან გამოსვლისას მათ შეხვდნენ ნაცნობი თანამშრომლები, რომელთაგან ერთი, რომელიც თვითონაც ცდილობდა სქესობრივი კავშირის დაჭერას ამ ქალთან, ხშირად აფრთხილებდა ამ უკანასკნელს, რათა აეცდინა თავიდან დაახლოება იმასთან, ვინც იგი შემდგომ გააუპატიურა. შეხვედრისას ორივე მხარე მიესალმა ერთმანეთს. ამ დროს ქალმა ღიმილი რომ შეამჩნია თანამშრომლებს, უცბად აღელდა, ერთი სართულით დაბლა ჩამოირბინა, სადაც ნახა ღია სამრეცხაო, შევიდა იქ და გადახტა ფანჯრებიდან, რის გამოც მოკვდა.

ახლა ისმის კითხვა: პასუხი უნდა აგოს თუ არა გაუპატიურების ჩამდენმა ასეთ შემთხვევაში შედეგისათვის, რომელიც ამ დანაშაულის შედეგად დადგა. ამ კითხვაზე პასუხი მოითხოვს პასუხს კიდევ ორ კითხვაზე:

1) აღნიშნულ შემთხვევაში სიკვდილი ნამდვილად მოჰყვა თუ არა გაუპატიურებას. ხომ არ არის საფუძველი იმის მტკიცებისა, რომ იგი მოჰყვა გაუთვალისწინებელ შემთხვევას – თანამშრომლებთან შეხვედრას, დაზარალებულის

უსიქიკაში ამ შეხვედრით გამოწვეულ ცვლილებას ან უბრალოდ, გადახტომას.

2) ვრცელდება თუ არა სსკ მე-11 მუხლის მოთხოვნა ასეთ შემთხვევაზე, ე.ი. აღნიშნული დანაშაულის ჩამდენი ვალდებული იყო თუ არა და შეეძლო თუ არა გაეთვალისწინებინა შედეგი, რომელიც დადგა.

შევეცდებით ვუპასუხოთ ჯერ პირველ შეკითხვას.

უდავოა, რომ მიზეზობრივი კავშირი გაუპატიურებასა და სიკვდილს შორის, ე.ი. ქმედებასა და შედეგს შორის ამ შემთხვევაში არის. გატყუებას და გაუპატიურებას ადგილი რომ არ ჰქონოდა, არც აღნიშნულ შეხვედრას ექნებოდა ადგილი და არც იმ გარემოებებს, რომლებიც შეხვედრის შედეგად განვითარდა. მაგრამ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისათვის საჭიროა არა ნებისმიერი მიზეზობრივი კავშირი, არამედ დანაშაულებრივი მიზეზობრივი კავშირი. დანაშაულებრივი იქნება მიზეზობრივი კავშირი, თუ დანაშაულის ჩამდენი ვალდებული იყო და შეეძლო კიდეც წინასწარ გაეთვალისწინებინა მოსალოდნელი შედეგი, რომელიც შემდგომ დადგა. აღნიშნულ შემთხვევაში ლაპარაკია იმაზე, არის თუ არა განსახილველ შემთხვევაში 1960 წლის სსკ 117-ე მუხლის მე-4 ნაწილის გამოყენების საფუძველი. შეიძლება თუ არა შეერაცხოს აღნიშნულ შემთხვევაში პირს მძიმე შედეგი, ე.ი. სიკვდილი, დამდგარი ზემოთ აღწერილ ვითარებაში. ჩემი აზრით, თუ სსკ მე-11 მუხლის მოთხოვნა ვრცელდება 117-ე მუხლზე და აგრეთვე სხვა მუხლებზე, რომლებიც ითვალისწინებენ პასუხისმგებლობას განზრახი დანაშაულისათვის, მაშინ არ უნდა აგოს პასუხი გამაუპატიურებელმა აღწერილ შემთხვევაში, რადგანაც არც იყო

ვალდებული და არც შეეძლო გაეთვალისწინებინა თანამშრომლებთან შეხვედრა და მის შედეგად განვითარებული შედეგი. გარდა ამისა, აღნიშნული შედეგი მოჰყვა არა გაუპატიურებას, არამედ თანამშრომლებთან შეხვედრას. ამ საკითხზე სხვა აზრის არსებობასაც შეიძლება ჰქონდეს ადგილი. შეიძლება ოპონენტმა ჩათვალოს, რომ მე-11 მუხლის მოთხოვნები ვრცელდება მხოლოდ გაუფრთხილებლობით განხორციელებულ შედეგზე ან არ მიიღოს მხედველობაში გაუპატიურების შემდეგ შედეგის დადგომამდე სიტუაციის შეცვლა, წარმოშობილი შუალედური გარემოებები და ჩათვალოს, რომ შედეგი დანაშაულებრივ ქმედებას მოჰყვა, მაგრამ ასეთი დასკვნის გაკეთების საშუალებას სსკ მე-11 მუხლი და 117-ე მუხლის მე-4 ნაწილი არ იძლევა. ამიტომ, ვინაიდან სხვა მაკვალიფიცირებელი ნიშანი არ არსებობს აღნიშნულ შემთხვევაში, ჩემი აზრით, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს 117-ე მუხლის პირველი ნაწილით¹.

ანალოგიური მიდგომაა საჭირო, ჩემი აზრით, ყველა შემთხვევაში, როცა კანონი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას არა ქმედებისათვის, არამედ ქმედებისა და შედეგისათვის ერთობლივად.

ბოლოს – ყველა შემთხვევაში, როცა ხდება დანაშაულის დაკვალიფიცირება, სხვა გარემოებებთან ერთად საჭიროა სუბიექტური მხარის განსაზღვრა. მისი დასაბუთებისა და დანაშაულის ჩამდენი პირის საზოგადოებრივი საშიშროების დასადგენად საჭიროა გაირკვეს არა მარტო ბრალის ფორმები (განზრახვა, გაუფრთხილებლობა), არამედ

¹ ამ მაგალითის განხილვისას მხედველობაში გვაქვს 1960 წლის სსკ

მათი სახეებიც (პირდაპირი, არაპირდაპირი განზრახვა, დანაშაულებრივი თვითიმედოვნება, დანაშაულებრივი დაუდევრობა, შერეული ფორმა – ქმედების მიმართ განზრახვა, შედეგის მიმართ გაუფრთხილებლობის რომელიმე სახე).

დანაშაულის ჩადენას, როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით შეიძლება ადგილი ჰქონდეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით. მაგ., ექიმი მკვლელობის მიზნით ავადმყოფს უნიშნავს არასწორ მკურნალობას. მეორე მაგალითი: ექიმმა იცის, რომ დახმარების გარეშე ავადმყოფი მოკედება, რისი სურვილიც მას (ექიმს) არა აქვს, იგი ვალდებულია ავადმყოფს გაუწიოს დახმარება და ამის საშუალებაც აქვს, მაგრამ ამას არ აკეთებს, რითაც შეგნებულად უშეებს სიკვდილის დადგომას.

ყველა დანაშაული, რომელიც გარკვეულ მიზანს ემსახურება, შეიძლება ჩადენილ იქნას მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით. მაგ., ჯაშუშობა (მუხ. 314-ე), ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა, თაღლითობა (მუხ. 177-180-ე) და მრავალი სხვა.

არის დანაშაულები, რომელთა ჩადენა შეიძლება მხოლოდ გაუფრთხილებლობით. მაგ., სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით (მუხ. 116-ე). არის დანაშაული, რომლის ჩადენა შეიძლება, როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით. მაგ., მკვლელობა, სხეულის დაზიანება, შეილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება და სხვა.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის გათვალისწინება აუცილებელია დანაშაულის კვალიფიკაციის დროს.

§8. დანაშაულებრივ ქმედებათა კვალიფიკაცია

დანაშაული დამთავრებულად ითვლება, თუ ფაქტური ქმედება შეიცავს კანონით დადგენილ ყველა ნიშანს. იმ შემთხვევაში, როდესაც კანონი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას აწესებს მხოლოდ ქმედებისათვის, დადგენილი უნდა იყოს ასეთი ქმედების ჩადენა. მაგ., საქვეყნოდ მოწოდება აგრესიული ომის გაჩაღებისაკენ (მუხ. 405-ე). ამ დანაშაულისათვის საკმარისია მხოლოდ მოწოდება საქვეყნოდ. რა მიზნით მოუწოდებს გაჩაღებისაკენ ხალხს, ამას სსკ 405-ე მუხლით ქმედების დაკვალიფიცირებისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, რადგან ეს მუხლი პასუხისმგებლობას აწესებს მხოლოდ ომის გაჩაღებისაკენ მოწოდებისათვის.

ზოგჯერ კანონი პასუხისმგებლობას აწესებს არა მარტო ქმედებისათვის, არამედ ქმედებისა და მისი ჩადენის მიზნისათვის. ასეთ შემთხვევაში დანაშაული რომ დამთავრებულად ჩაითვალოს, საჭიროა დადგინდეს არა მარტო ქმედების ჩადენის ფაქტი, არამედ მისი ჩადენის მიზანიც. მაგ., ყაჩაღობა არის თავდასხმა სხვისი ქონების დაუფლების მიზნით სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობის გამოყენებით ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით. ამიტომ, სსკ 179-ე მუხლით ქმედების დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა დადგინდეს:

1) იყო თუ არა თავდასხმა, რაც გამოიხატება უეცრად მოთხოვნის წაყენებაში ქონების გადაცემის შესახებ;

2) თავდასხმას თან ახლდა თუ არა სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობა ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარა;

3) თავდამსხმელს ქონდა თუ არა ქონების დაუფლების მიზანი.

იგი დაეუფლა თუ არა ქონებას, კვალიფიკაციისათვის, კანონის კონსტრუქციიდან გამომდინარე, მნიშვნელობა არა აქვს, რადგანაც აღნიშნული მუხლი პასუხისმგებლობისათვის ქმედების შედეგს არ მოითხოვს. ამიტომ ქმედება, მისი კანონით გათვალისწინებული ნიშნები და მიზანი, რომლისკენაც მიისწრაფოდა თავდამსხმელი, იძლევა დამთავრებული დანაშაულის – ყაჩაღობის სრულ, დამთავრებულ სახეს. ყაჩაღობას და ყველა სხვა განზრახ ჩადენილ დანაშაულს, რომლისთვისაც კანონი აწესებს სასჯელს შედეგის გარეშე, დანაშაულის ფორმალურ შემადგენლობას უწოდებენ, მაგრამ კანონი ითვალისწინებს ისეთ დანაშაულსაც, რომლის დამთავრებულ სახეს, კანონის კონსტრუქციის მიხედვით სჭირდება არა მარტო ქმედება ან ქმედება და მიზანი, თუნდაც მიუღწეველი, არამედ შედეგიც. ასეთ დანაშაულებს მატერიალური შემადგენლობის დანაშაულს უწოდებენ. ასეთია ქურდობა, ძარცვა, თაღლითობა, მკვლელობა და სხვა.

ქურდობის შემთხვევაში მესაკუთრემ ან ქონების მფლობელმა უნდა დაჰკარგოს ქონება მისთვის შეუმჩნეველად, ისეთ ვითარებაში, რომელშიც ის ვერ გრძნობს ქონების დაკარგვის შემთხვევას. ძარცვის დროს დაზარალებულს აშკარად ერთმევა ქონება ძალის გამოყენებით, მისი გამოყენების გარეშე ან გამოყენების მუქარით. თაღლითობის შემთხვევაში ქონებას ეუფლება დანაშაულის ჩამდენი მო-

ტყუებით, ხოლო მკვლელობის დროს დაზარალებული კვდებოდა, ე.ი. ყველა ამგვარი დანაშაული მაშინ არის დამთავრებული, როდესაც ქმედება გამოიწვევს შედეგს. შედეგი თუ დადგა, ასეთი დანაშაული სახეზეა, თუ შედეგი არ დადგა, იგი არ იქნება დამთავრებული.

გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაული შეიძლება იყოს მხოლოდ დამთავრებული. დაუმთავრებელი დასჯადი ქმედების ჩადენა შეიძლება მხოლოდ განზრახ.

ყველა განზრახი დანაშაული, ვიდრე დაიწყება მისი შესრულება, უკვე წარმოშობილია იდეის სახით. მისმა ჩამდენმა ჯერ უნდა ჩაიფიქროს მისი ჩადენა, შემდეგ უნდა მოემზადოს ჩასადენად, რეალიზაცია გაუკეთოს განზრახვას და იზრუნოს შედეგის მიღწევისათვის. როგორც წესი, განზრახი დანაშაული ამ თანმიმდევრობით ხდება, მაგრამ მისი განვითარება ყოველთვის ბოლომდე ვერ აღწევს. ან ქმედება წყდება, ან იგი ბოლომდე მიყვანის შემთხვევაშიც მიზანს ვერ აღწევს. ასეთ შემთხვევაში საქმე გვაქვს დაუმთავრებელ დანაშაულებრივ ქმედებასთან, რომელიც ვითარდება, როგორც წესი, მისი დაწყებიდან დამთავრებამდე. განვითარება მიმდინარეობს ეტაპობრივად. ამ ეტაპებს დანაშაულის განვითარების სტადიები ეწოდება. დანაშაულის წარმოშობის სტადია, რომელიც მხოლოდ ჩანაფიქრის სახით გვევლინება, სასჯელის გამოყენებას არ ექვემდებარება იმიტომ, რომ ის ქმედების დასჯადობის ფარგლებს გარეთაა. ის იმდენად განუვითარებელია, რომ დასჯადობის სფეროში არ არის შეღწეული, დანაშაულებრივი ქმედება (მოქმედება ან უმოქმედობა) ჯერ არ არის დაწყებული. დანაშაული კი კანონსაწინააღმდეგო მოქმედება ან უმოქმედობაა,

რომელიც ხელყოფს სისხლისსამართლებრივი ნორმით დაცულ ობიექტებს. პირველი არაფერს არ აზიანებს, მეორე სპობს ან აზიანებს, ან ყოველ შემთხვევაში, მისი განხორციელება აღნიშნული ობიექტის დაზიანებისაკენ არის მიმართული. აი, სწორედ ამიტომ არ იწვევს პასუხისმგებლობას დანაშაულის ჩადენის საწყისი ეტაპი, ჩანაფიქრი დანაშაულის ჩადენის შესახებ.

საბჭოურ პერიოდში, რუსეთში და სხვა მოკავშირე რესპუბლიკებში დაშვებული იყო სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა არა მარტო ჩანაფიქრისათვის დანაშაულის ჩადენის შესახებ, არამედ მის გარეშეც დამნაშავეთა წრესთან კავშირის გამო ან დანაშაულებრივი წარსულის გამო.

საქართველოს სსრ 1928 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის მე-6 მუხლი ჩამოყალიბებული იყო შემდეგნაირად: „იმ პირს, ვისაც სოციალურად საშიში ქმედება ჩაუდენია, ან ვინც დამნაშავეთა წრესთან კავშირის გამო ან თავისი დანაშაულებრივი წარსულის გამო საფრთხეს წარმოადგენს, შეეფარდება სოციალური დაცვის ღონისძიება. სოციალური დაცვის ღონისძიება არის: ა) სასამართლო გამასწორებელი ხასიათისა, ბ) სამკურნალო ხასიათისა და გ) სამკურნალო საპედაგოგიკო ხასიათისა.

შენიშვნა: ის წესი და შემთხვევა, როდესაც სასამართლოს უფლება აქვს სოციალური დაცვის ღონისძიება შეუფარდოს ამა თუ იმ პირს, ვისაც იგი სოციალურად საშიშ პიროვნებად ცნობს, თუნდაც მას სისხლის სამართლის ამ კოდექსით გათვალისწინებული მოქმედება არ ჩადინოს, განისაზღვრება კანონით.“

საბჭოურ პერიოდში 1958 წლამდე მოქმედებდა სსრ

კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ძირითადი საწყისები, რომელთა შესაბამისობაში უნდა ყოფილიყო ყველა მოკავშირე რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსები. არსებით განსხვავებას საკავშირო ხელისუფლება არ უშვებდა. მაგ., ჩვენი სსკ მე-6 და რსფსრ სსკ მე-7 მუხლები ერთნაირად იყო ჩამოყალიბებული. მოკავშირე რესპუბლიკებში ასეთმა კოდექსებმა იმოქმედეს 1961 წლის იანვრამდე რუსეთში, იმავე წლის 1 მარტამდე საქართველოში და ა.შ.

1958 წლის სსრკ და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლების მიღებამდე სს კოდექსებში სიტყვა „სასჯელი“ საერთოდ არ იხსენიებოდა. სასჯელის მაგივრად გამოიყენებოდა სიტყვათა წყობა - სოციალური დაცვის ღონისძიება: დახვრეტა, რაც ხშირ შემთხვევაში გამოიყენებოდა, ისიც სოციალური დაცვის ღონისძიებად ითვლებოდა.

დანაშაულის კვალიფიკაცია არის სისხლის სამართლებრივი წესით დასჯადი ქმედების კვალიფიკაცია. ამიტომ სისხლისსამართლებრივი კანონის, მისი პრინციპებისა და ამოცანების შეცვლასთან დაკავშირებით უნდა შეიცვალოს ქმედების დაკვალიფიცილებისათვის საჭირო მიდგომაც. მაგ., ამჟამად მოქმედი კანონით არ არის დასაშვები სასჯელის გამოყენება დამნაშავეთა წრესთან კავშირის ან დანაშაულებრივი წარსულის გამო.

მოქმედი კანონმდებლობა სასჯელს იყენებს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩასადენად მზადებისათვის, დანაშაულის ჩადენის მცდელობისათვის და მისი ჩადენისათვის, ე.ი. დამთავრებული დანაშაულისათვის. დანაშაული-

სათვის მზადებისა და მისი ჩადენის მცდელობის ცნებებს იძლევა სსკ მე-18-ე და მე-19-ე მუხლები, ხოლო კონკრეტული დანაშაულისას სსკ კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლი. ამიტომ კონკრეტული დანაშაულის ჩასადენად მზადების ან მისი ჩადენის მცდელობის კვალიფიკაციისათვის საჭიროა არა მარტო ქმედების ყველა ნიშნის დამთხვევა სსკ კერძო ნაწილით გათვალისწინებულ ქმედებაზე და მის ნიშნებზე, არამედ სსკ მე-18-ე და მე-19-ე მუხლებსა და ჩადენილ ქმედებას შორის შესატყვისობის დადგენაც. თანახმად მე-18-ე მუხლისა დანაშაულისათვის მზადებად ითვლება პირობების განზრახ შექმნა დანაშაულის ჩასადენად. აქედან გამომდინარე, დანაშაულის ჩასადენად მზადებად რომ დაკვალიფიცირდეს ქმედება, ამისთვის საჭიროა ჯერ ჩადენილი ქმედებისა და მისი ნიშნების შესატყვისობის დადგენა კანონით გათვალისწინებულ მოდელთან, სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციასთან. შემდეგ უნდა იყოს გამოკვეთილად ასახული პროცესუალურ დოკუმენტებში, რომ დანაშაული დამთავრებული არ არის და ქმედება მზადების ფარგლებს არ გასცილებია. ეს იმას ნიშნავს, რომ პირმა დანაშაულის ჩასადენად გამოძებნა საშუალება. მაგ., გაითავისუფლა თავი სამუშაოდან დანაშაულის ჩადენის პერიოდში, გამოიძახა ექიმი სახლში მისთვის გზაზე თავდასხმის მიზნით, მიაღწია ნედლეულის ხარჯვისა და პროდუქციის გამოშვებების ნორმის არასწორად განსაზღვრას აღურიცხავი პროდუქციის შექმნისა და გატაცების მიზნით და ა.შ.

აღნიშნულ შემთხვევაში სახეზეა დანაშაულის ჩასადენად საშუალების გამონახვაც და პირობების შექმნაც,

რომელთაგან ერთ-ერთის დადგენა მაინც საჭიროა ქმედების დანაშაულის ჩადენისათვის მზადებად დაკვალიფიცირებისათვის. იარაღის გამოძებნად ამ შემთხვევაში ითვლება ნებისმიერი იარაღის ნებისმიერი გზით მოპოვება, მაგრამ იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს იარაღი მოპოვებულია კონკრეტული დანაშაულის ჩასადენად. იარაღის მომარჯვება ასეთ შემთხვევაში გულისხმობს მის ისეთ მდგომარეობაში მოყვანას, როგორიც უფრო მოხერხებულია კონკრეტული დანაშაულის ჩასადენად ან მისი ჩადენისათვის საჭირო მოქმედების შესასრულებლად. მაგ., ავტომატქანის მოპარვის მიზნით ფარეხში შესასვლელად. გაქურდვის მიზნით ბინის კარების გასაღებად და სხვა. გარდა ამისა უნდა ვიქონიოთ მხედველობაში, რომ დანაშაულის იარაღი მაინცდამაინც ცეცხლსასროლი იარაღი კი არ არის, არამედ ნებისმიერი საგანი, რომელიც გამოდგება დანაშაულის ჩასადენად, ყველა შეიძლება ჩაითვალოს დანაშაულის ჩადენის იარაღად. მაგ., ნემსი ან სადგისი, რომელიც ადამიანის თვალის გასაფუჭებლად გამოიყენეს, დანაშაულის იარაღია. დანაშაულის ჩადენის იარაღია, მაგალითად, ძალაყინი, გამოყენებული ქურდობის მიზნით კარის გასაღებად, გასაღებები, გამოყენებული იმავე მიზნით, უთოც, რომელსაც იყენებენ დაზარალებულთა წამებისათვის ქონების გამოძალვის ან სხვა მიზნით და ა.შ.

ქმედების დანაშაულის ჩადენის მზადებად დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა დადგინდეს სსკ მე-18 მუხლით გათვალისწინებული მოქმედება. საკმარისია დადგინდეს კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის მიზნით საშუალების ან იარაღის გამოძებნა, იარაღის მომარჯვება ან სხვაგვარი

პირობების შექმნა დანაშაულის ჩასადენად. რაც შეეხება იმას, რომ დანაშაული არ უნდა იყოს დამთავრებული, ამის შესახებ მაღლა ითქვა.

დაუმთავრებელი დანაშაულის მეორე სახეა მისი ჩადენის მცდელობა.

თანახმად სსკ მე-19 მუხლისა დანაშაულის მცდელობად ითვლება¹ განზრახ მოქმედება, რომელიც უშუალოდ მიმართულია დანაშაულის ჩასადენად, თუ ამასთან დანაშაული ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი.

ჩემი აზრით, დანაშაულის მცდელობას ყოველთვის წინ უძღვის მისი ჩადენისათვის მზადება ისევე, როგორც ყველა განზრახ დანაშაულს.

მცდელობა მოიცავს მზადებას და განსხვავდება მისგან განვითარების უფრო მაღალი დონით, დანაშაულებრივ შედეგთან უფრო მიახლოებით, მზადების შემდგომ ქმედების უფრო განვითარებით. სისხლისმართებრივ ლიტერატურაში განასხვავებენ დამთავრებულ და დაუმთავრებელ მცდელობას. კანონი ასეთ დიფერენციაციას არ იძლევა. მცდელობის შემთხვევაში შეიძლება ქმედება ვერ იქნეს მიყვანილი ბოლომდე ან იგი მიყვანილ იქნას ბოლომდე, მაგრამ შედეგი ვერ იქნეს მიღწეული მიუხედავად დანაშაულის შესრულების სურვილისა და სწრაფვისა, მაგრამ ყველა შემთხვევაში, როდესაც დანაშაულის ჩამდენი რეალიზაციას

¹ ჩემი აზრით, სჯობდა კანონში ნათქვამი ყოფილიყო დანაშაულის ჩადენის მცდელობაზე, რადგანაც დანაშაულის მცდელობა ნიშნავს იმას, რომ თითქოს დანაშაული ცდილობს რაღაცას, რაც შეუძლებელია. კანონში ცალსახად უნდა იყოს გამოხატული, რომ ლაპარაკია დანაშაულის ჩამდენი პირის ქმედებაზე.

გაუკეთებს მის დანაშაულებრივ განზრახვას, გამოიყენებს მზადებით შექმნილ გარემოებებს, მაგრამ მისი სურვილის საწინააღმდეგოდ ვერ მიაღწევს მიზანს – დანაშაულებრივ შედეგს, სახეზეა დანაშაულის ჩადენის მცდელობა. ეს ის არის, რაც საკმარისია დანაშაულებრივი ქმედების სსკ მე-19 მუხლზე დაყრდნობით სსკ კერძო ნაწილის მუხლით დაკვალიფიცირებისათვის.

დანაშაულის ჩადენის მცდელობად ქმედების დაკვალიფიცირების, სასჯელის სახისა და ზომის განსაზღვრისათვის კანონის პოზიცია ერთია მიუხედავად იმისა, დამთავრებული იქნება ეს მცდელობა, თუ არა.

დანაშაულის ჩადენის მზადებასა და მცდელობას მოიცავს დამთავრებული დანაშაული და ქმედება, თუ დამთავრებულ დანაშაულად დაკვალიფიცირდა იმავე ქმედების მზადებად ან მცდელობად დაკვალიფიცირება არ არის საჭირო. ლაპარაკია იმაზე, რომ ერთი და იგივე დანაშაულებისათვის მზადების, მისი ჩადენის მცდელობის და დამთავრებული დანაშაულის იდეალური ერთობლიობა გამორიცხებულია. გამორიცხებულია აგრეთვე მზადებისა და მცდელობის, მზადებისა და დამთავრებული დანაშაულის ან მცდელობისა და დამთავრებული დანაშაულის იდეალური ერთობლიობა.

რეალური ერთობლიობა დასაშვებია გარკვეულ გარემოებებში. მაგ., პირი შეეცადა მანქანის მოპარვას, მაგრამ სანამ ფარეხში შეაღწია და მანქანაში შეღწევაზე იმოქმედა, ღრო გავიდა და შემდეგ ვერ დაქოქა მანქანა, რადგანაც საიდუმლოება ვერ გაუგო. ამასობაში გათენდა, ხალხმა მოძრაობა დაიწყო, ქურდი იძულებული გახდა გაენებებინა თავი ქურდობისათვის და გაიქცა.

მანქანის მესაკუთრემ ფარების კარებს გასაღები უცვალა. დამატებით კიდევ ორი ბოქლომი ჩამოკიდა, რამ იმავე ქურდმა იგივე მანქანა მაინც გაიტაცა უშედეგო დამთავრებული შემთხვევიდან ორი თვის შემდეგ.

ასეთ შემთხვევაში, ჩემი აზრით, პასუხისმგებლობა უნდა დადგეს პირველ შემთხვევაში დანაშაულის ჩადენის მცდელობისათვის, ხოლო მეორე შემთხვევაში დამთავრებული დანაშაულისათვის და სასჯელის ზომა საბოლოოდ უნდა განისაზღვროს დანაშაულთა ერთობლიობის წესით.

საერთოდ, სს კოდექსი ითვალისწინებს დაუმთავრებელი დანაშაულის სამ სახეს: მზადებას, მცდელობასა და დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით ხელის აღებას, რაც ნიშნავს დანაშაულის ჩამდენის მიერ მისი სურვილით, მის მიერ დაწყებული დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე სამუდამოდ უარის თქმას, ე.ი. ქმედების შეწყვეტას. დაუმთავრებელი დანაშაულის პირველი ორი სახე იწვევს პასუხისმგებლობას დამთავრებული დანაშაულის ანალოგიურად, ოღონდ სსკ 56-ე მუხლით დადგენილი წესით.

საბოლოოდ უნდა აღინიშნოს და დანაშაულის კვალიფიკაციის დროს მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული, რომ მზადება წინ უძღვის ყველა განზრახ დანაშაულს, მაგრამ მისი დაკვალიფიცილება მხოლოდ მაშინ არის საჭირო და მხოლოდ მაშინ არის იგი დასჯადი, როდესაც ამ სტადიაზე შეწყდება დანაშაულის განვითარება. სს კოდექსის 18-ე მუხლი აწესებს პასუხისმგებლობას მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა ჩასადენად მზადებისათვის. ასეთ დანაშაულებად მიჩნეულია ისეთი დანაშაულები, რომელთა ჩადენისათვის კანონი ითვალისწინებს თავისუფლების

აღკვეთას 10 წლით და უფრო მეტი ვადით ან უვადოდ. ქმედების დაკვალიფიცირება საჭიროა ყველა შემთხვევაში, მაგრამ სამართლებრივი შედეგი იქნება სხვადასხვა. თუ დანაშაული, რომლის მომზადებას ჰქონდა ადგილი, ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას 10 წელზე ნაკლები ვადით, იგი დასჯადი არ იქნება და პასუხისმგებლობის საკითხი არ დადგება, თუ სასჯელი მეტია გათვალისწინებული, იგი დასჯადი ქმედებაა, ე.ი. დანაშაულია.

მზადების შემდეგ დანაშაულის განვითარებამ შეიძლება მიაღწიოს სამი შედეგიდან ერთ-ერთს: მცდელობას, ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით ხელის აღებას ან დამთავრებულ დანაშაულს. ეს სამივე ალტერნატიული შედეგია. მათგან მხოლოდ ერთის არსებობაა შესაძლებელი ერთ ქმედებაში.

§9. თანამონაწილეობით ჩადენილ დანაშაულთა კვალიფიკაცია

სსკ მე-7 თავი (22-27-ე მუხლები) განსაზღვრავს ზოგად დებულებებს თანამონაწილეობით ჩადენილ დანაშაულთა სისხლისსამართლებრივი წესით შეფასების შესახებ. ამ თავის დასახელებაა „დანაშაულის ამსრულებლობა და დანაშაულში თანამონაწილეობა“. როგორც სსკ აღნიშნული თავის დასახელებიდან სჩანს, კანონი უფრო მკაცრად გამოიყურება დანაშაულის ამსრულებლის მიმართ, ვიდრე ნებისმიერი თანამონაწილის მიმართ. გარდა ამისა, ადრე მოქმედი კოდექსი-

საგან განსხვავებით, დანაშაულის ამსრულებელთა სახეებიც არის განსაზღვრული. კანონი ითვალისწინებს დანაშაულის ამსრულებელსა და თანაამსრულებელს. ამსრულებელი და თანაამსრულებელი ის პირებია, რომლებმაც უშუალოდ განახორციელეს დანაშაულებრივი ქმედება. როდესაც ერთი პირი იღენს დანაშაულს, მაშინ არ არის არც თანაამსრულებელი და არც თანამონაწილე. ამსრულებელი ის პირია, რომელიც ანხორციელებს დანაშაულებრივ ქმედებას, აღწევს დანაშაულებრივ შედეგს ან განაპირობებს მის დადგომას. მაგ., ქურდობის შემთხვევაში ამსრულებელი მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით ეუფლება სხვის ქონებას ფარულად; მკვლელობის შემთხვევაში მართლსაწინააღმდეგოდ სპობს სხვის სიცოცხლეს; ჯანმრთელობის დაზიანების შემთხვევაში აზიანებს სხვის ჯანმრთელობას და ა.შ.

სსკ 22-ე მუხლი ამსრულებელს უწოდებს ადამიანს, რომელმაც უშუალოდ მარტო ჩაიდინა დანაშაული ან თანაამსრულებელთან ერთად უშუალოდ მონაწილეობდა მის ჩადენაში. ეს მუხლი დანაშაულის ამსრულებლად მიიჩნევს იმასაც, ვინც დანაშაული ჩაიდინა არა უშუალოდ, არამედ სხვა ისეთი პირის მეშვეობით, რომელიც შეურაცხადობის ან სხვა გარემოების გამო სიხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას არ ექვემდებარება.

ამრიგად, სსკ 22-ე მუხლი ითვალისწინებს სულ ოთხი სახის ამსრულებელს. ესენია:

- პირი, რომელმაც მარტო ჩაიდინა დანაშაული;
- პირი, რომელმაც თანაამსრულებლის მონაწილეობით ჩაიდინა დანაშაული;

– პირი, რომელმაც შეურაცხადი პირის მეშვეობით ჩაიდინა დანაშაული და

– პირი, რომელმაც ჩაიდინა დანაშაული ისეთი პირის მეშვეობით, რომელსაც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება.

თანაამსრულებელია ის პირი, რომელიც მონაწილეობდა დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელებაში ამსრულებელთან ერთად. ერთ ამსრულებელთან ერთად დანაშაულის განხორციელებაში შეიძლება მონაწილეობდეს რამდენიმე თანაამსრულებელი. თუ როლების განაწილებით ერთი დანაშაულის განხორციელებაში რამდენიმე პირი მონაწილეობდა და როლები ისე იყო განაწილებული, რომ უკლებლივ ყველა როლის შესრულების გარეშე დანაშაული ბოლომდე ვერ იქნებოდა მიყვანილი, დანაშაულებრივი შედეგი ვერ იქნებოდა მიღწეული, მაგრამ თუ ყველამ თავისი დანაშაულებრივი როლი შეასრულა, დანაშაული ბოლომდე იქნა მიყვანილი და შედეგი მიღწეულ იქნა, ასეთ შემთხვევაში, ჩემი აზრით, ყველას, ვინც მონაწილეობდა ამ დანაშაულის ჩადენაში, უნდა ეწოდოს თანაამსრულებელი. ეს მოსაზრება ეყრდნობა იმას, რომ ამსრულებელი, ამ სიტყვის შინაარსიდან გამომდინარე, შეიძლება ეწოდოს მას, ვინც დაიწყო და დაამთავრა დანაშაული ან ვინც თანაამსრულებლის მონაწილეობით განახორციელა დანაშაულებრივი ქმედება, მაგრამ ძირითადი ამსრულებელი თვითონ იყო. მაშინ, როდესაც დანაშაულის ბოლომდე მიყვანა მიიღწევა თანაამსრულებელთა მიერ, თანაბარი როლების შესრულების გამო დანაშაულის მთლიანად ან ძირითადად ამსრულებელი არავინ არის. აქ საჭიროდ არ მიგვაჩნია კითხვაზე პასუხი იმის

შესახებ, შეიძლება თუ არა დანაშაულის ჩადენა მისი ამსრულებლის გარეშე. ჯერ ერთი, თანამსრულებელთა ერთობლივი ძალისხმევით დანაშაულის ჩადენა შეიძლება. მეორეც, კანონი ზუსტად ერთნაირ პასუხისმგებლობას აწესებს დანაშაულის ამსრულებლისა და თანამსრულებლის მიმართ. მათ მიმართ დანაშაული კვალიფიცირდება პირდაპირ მხოლოდ სსკ კერძო ნაწილის ნორმით. ორივე ისინი ერთნაირად აგებენ პასუხს დანაშაულის განხორციელებისათვის, მის ამსრულებლობისათვის და ამიტომ მათ შორის განსხვავებაზე მსჯელობა დანაშაულის კვალიფიკაციის თვალსაზრისით, მაშასადამე, სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისითაც, საჭიროდ არ მიგვაჩნია.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს ისიც, რომ სსკ 22-ე და 23-ე მუხლებიდან გამომდინარე, კოდექსი დანაშაულში თანამონაწილეობის ორ ფორმას ითვალისწინებს. პირველია უშუალო მონაწილეობა, რომელსაც შეიძლება ადგილი ექნეს ამსრულებელსა და თანამსრულებელს შორის და აგრეთვე თანამსრულებლებს შორის. მეორე ფორმაა თანამონაწილეობა ერთის მხრივ ამსრულებელსა და თანამსრულებელს, ხოლო მეორე მხრივ ორგანიზატორს, წამქეზებელსა და დამხმარეს შორის.

სსკ 23-ე მუხლის თანახმად დანაშაულში თანამონაწილეობა არის ორი ან მეტი პირის განზრახ ერთობლივი მონაწილეობა განზრახი დანაშაულის ჩადენაში. მიმაჩნია, რომ კანონს უნდა გაეცა პირდაპირი პასუხი კითხვაზე იმის შესახებ, თუ ვინ შეიძლება იყოს ამ ორ ან მეტი პირის შემადგენლობაში. ეს შეიძლება იყოს ამსრულებლები, თანამსრულებლები, თუ ამ შემადგენლობაში შეიძლება იყოს

ორგანიზატორი, წამქეზებელი და დამხმარეც. მაგრამ ამავე სსკ 24-ე მუხლი მიუთითებს:

„1. ორგანიზატორია ის, ვინც მოაწყო დანაშაულის ჩადენა ან ხელმძღვანელობდა მის განხორციელებას, აგრეთვე ის, ვინც შექმნა ორგანიზებული ჯგუფი ან ხელმძღვანელობდა მას.

2. წამქეზებელია ის, ვინც დაიყოლია სხვა პირი განზრახი დანაშაულის ჩასადენად.

3. დამხმარეა ის, ვინც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას“.

ამ მუხლის დასახელება (თანამონაწილის სახეები), მისი შინაარსი, 25-ე მუხლის დასახელება (ამსრულებლისა და თანამონაწილის პასუხისმგებლობა), მისი შინაარსი, 26-ე მუხლის დასახელება (ამსრულებლის ექსცესი), შინაარსი და სსკ მე-7 თავის დასახელება (დანაშაულის ამსრულებლობა და დანაშაულში თანამონაწილეობა) ერთობლიობაში სრულიად გარკვეულად მიუთითებენ იმის შესახებ, რომ დანაშაულში თანამონაწილე შეიძლება იყოს მხოლოდ 24-ე მუხლში ჩამოთვლილი პირებიდან ერთ-ერთი, ე.ი. ორგანიზატორი, წამქეზებელი ან დამხმარე, ან სამივე ერთად. ასევე ერთ დანაშაულში შეიძლება მონაწილეობდეს რამდენიმე ორგანიზატორი, რამდენიმე წამქეზებელი და რამდენიმე დამხმარე. გამომდინარე ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან, 23-ე მუხლში მითითება ორი ან მეტი პირის განზრახ დანაშაულში განზრახ ერთობლივი მონაწილეობის შესახებ გულისხმობს ამსრულებელსა (თანამსრულებლებსა) და ორგანიზატორს, წამქეზებელს ან დამხმარეს, ან ყველა მათგანს. მაშინ, როდესაც ორი პირის მონაწილეობაზეა ლაპარაკი, აუცილებელ-

ლია ერთი მათ შორის იყოს დანაშაულის ჩამდენი პირი, ე.ი. ამსრულებელი, ხოლო მეორე შეიძლება იყოს 23-ე მუხლში ჩამოთვლილი პირებიდან ერთ-ერთი. ასეთი დასკვნა გამოძინარეობს სსკ მე-7 თავში მოთავსებული მუხლების ერთობლიობიდან, რომელშიაც 23-ე მუხლს მთლად გარკვეული პოზიცია არ უკავია, მაგრამ ეს ოდნავი განსხვავება ამავე მუხლის ჩამოყალიბების ხარვეზს უნდა მიეწეროს.

დანაშაულში თანამონაწილეობის ფორმებია: დანაშაულის მოწყობა, ე.ი. მისი ორგანიზება; წაქეზება, ე.ი. სხვა პირის დაყოლიება დანაშაულის ჩასადენად, რაც შეიძლება განხორციელდეს რჩევის, დარიგების, დარწმუნების ან დაშინების გზით; დახმარება, ე.ი. დანაშაულის ჩადენაში ხელის შეწყობა დანაშაულის იარაღის ან საშუალების მიწოდებით, დაბრკოლების მოხსნით, დანაშაულის ჩადენის სხვა ნებისმიერი გზით გაადვილებით.

24-ე მუხლი ითვალისწინებს ოთხი სახის დანაშაულის ორგანიზატორს. ესენია:

- დანაშაულის მომწყობი, ე.ი. ის, ვინც ორგანიზაცია გაუკეთა დანაშაულის ჩადენას;

- დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელების ხელმძღვანელი, ე.ი. ის, ვინც უშუალოდ ხელმძღვანელობდა დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელებას, დანაშაულებრივი შედეგის მიღწევას;

- დანაშაულებრივი (ორგანიზებული) ჯგუფის შემქმნელი, ე.ი. ის, ვინც შექმნა დანაშაულებრივი ჯგუფი დანაშაულის ჩადენის მიზნით;

- დანაშაულებრივი ჯგუფის ხელმძღვანელი.

ამ მუხლში ორგანიზებული ჯგუფი გულისხმობს ნე-

ბისმიერი კონკრეტული დანაშაულის ჩასადენად ჯგუფის შექმნას და არა იმ ორგანიზებული ჯგუფის შექმნას რომელიც გათვალისწინებულია ამავე კოდექსის 27-ე მუხლის მე-3 ნაწილით. 27-ე მუხლში მყარ, ორგანიზებულ, რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად წინასწარ შეკავშირებულ ჯგუფზეა ლაპარაკი. აღსანიშნავია ისიც, რომ ერთ დანაშაულში შეიძლება მონაწილეობდეს რამდენიმე ორგანიზატორი. ერთ დანაშაულში მონაწილე ორგანიზატორებიდან ზოგი შეიძლება იყოს ერთი და იმავე სახის, ზოგი შეიძლება იყოს სხვადასხვა სახის. აქვს მნიშვნელობა მათ სახეებად დაყოფას. ყველა ორგანიზატორი ორგანიზატორია და როგორც ორგანიზატორი აგებს პასუხს, მაგრამ ორგანიზატორის ცალკეულ სახეებად დაყოფა ხელს უწყობს იმის გარკვევას ორგანიზატორია თუ არა კონკრეტულ დანაშაულში მონაწილე პირი. ბრალდებაში მითითებული უნდა იქნას, თუ რაში გამოიხატება კონკრეტული პირის კონკრეტულ დანაშაულში ორგანიზატორის სახით მონაწილეობა, მოაწყო დანაშაულის ჩადენა, ხელმძღვანელობდა მის ჩადენას, შექმნა თუ ხელმძღვანელობდა ამ ჯგუფს.

წამქეზებელი ინტელექტუალური მონაწილეა, რადგანაც იგი დანაშაულის ჩადენაში ფიზიკურად არც მონაწილეობს და არც ხელმძღვანელობს მის პრაქტიკულად განხორციელებას. წამქეზების შინაარსი მდგომარეობს დანაშაულის ჩასადენად დაყოლიებაში. დაყოლიება სსკ 24-ე მუხლის მეორე ნაწილის შინაარსიდან გამომდინარე, ჩემი აზრით, ნიშნავს კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის სურვილის აღძვრას ადამიანის გონებაში, მასში კონკრეტული დანაშაულის ჩადენისაკენ მიდრეკილების ჩასახვას, ადამიანის გად-

აბირებას ამ უკანასკნელის მიერ კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის მიზნით. ამიტომ წაქეზება, როგორც დანაშაულში მონაწილეობის ფორმა, დამთავრებულია ქმედების შესრულებისა და კონკრეტული პირისათვის კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის განწყობის შექმნისთანავე. წამქეზებელმა თუ განაწყო კონკრეტული პირი კონკრეტული დანაშაულის ჩასადენად ეს სრულიად საკმარისია იმისათვის, რომ მისი ქმედება დაკვალიფიცირდეს დანაშაულის ჩადენაში წაქეზებად. ე.ი. სსკ 24-ე მუხლის მეორე ნაწილითა და სსკ კერძო ნაწილის იმ ნორმით, რომელიც ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას იმ დანაშაულისათვის, რომლის ჩადენის მიზნითაც ადგილი ჰქონდა წაქეზებას.

დამხმარე, როგორც წესი, ფიზიკური მონაწილეა. იგი ქმნის დანაშაულის ჩასადენად ხელსაყრელ პირობებს. ამსრულებელს, თანამსრულებელს ან რომელიმე თანამონაწილეს უადვილებს დანაშაულის ჩადენას ან მასში მონაწილეობას. ამსრულებელს ან თანამსრულებელს აძლევს დანაშაულის ჩადენის იარაღს ან საშუალებას, ურჩევს ან ასწავლის კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის იოლ ხერხებს და ა.შ.

ამსრულებელსა და თანამონაწილეს სსკ 25-ე მუხლის თანახმად სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ მხოლოდ საკუთარი ბრალისათვის ერთიანი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების საფუძველზე დანაშაულის ჩადენაში თითოეულის მონაწილეობის ხასიათისა და ინტენსივობის, სიმძიმის გათვალისწინებით.

თანამსრულებლის პასუხისმგებლობა, ისევე როგორც ამსრულებლისა, განისაზღვრება სს კოდექსის კერძო ნაწი-

ლის ნორმით ამავე კოდექსის 25-ე მუხლზე დაყრდნობის გარეშე.

ორგანიზატორის, წამქეზებლისა და დამხმარის პასუხისმგებლობა განისაზღვრება სსკ კერძო ნაწილის ნორმით 25-ე მუხლის მე-3 ნაწილზე მითითებით. თუ ორგანიზატორი, წამქეზებელი ან დამხმარე იმავდროულად თანამსრულებელიც იყო, მაშინ დანაშაული უნდა დაკვალიფიცირდეს მხოლოდ კერძო ნაწილის ნორმით ზოგადი ნაწილის ნორმაზე მითითების გარეშე. როცა ამსრულებლის ან თანამონაწილის მხარეს არის ისეთი ნიშანი, რომელიც ახასიათებს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას, ეს ნიშანი შეეარაცხება სხვა ამსრულებელს ან თანამონაწილეს, რომლის მხარესაც იგი არ არსებობდა, თუ ეს ნიშანი შეცნობილი ჰქონდა სხვა ამსრულებელს ან მონაწილეს. მაგ., ორსული ქალის მკვლელობა ჩაიდინა ამსრულებელმა, რომელმაც მსხვერპლის ორსულობის შესახებ არაფერი იცოდა, ხოლო ორგანიზატორმა და წამქეზებელმა ამის შესახებ იცოდნენ და ორსულობის გამო მოიცილეს ეს ქალი თავიდან. ასეთ შემთხვევაში ამსრულებლის მიმართ სსკ 109-ე მუხლის „ბ“ პუნქტით გათვალისწინებული, დამამძიმებელი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი (მკვლელობა დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალისა) არ გამოიყენება. ხოლო ორგანიზატორსა და წამქეზებელს იგი ბრალად შეეარაცხება. მეორე მაგალითი, სამმა პირმა მოკლა ერთი ადამიანი. მათ შორის ერთს ადრე ჰქონდა ჩადენილი სსკ 108-ე მუხლით გათვალისწინებული მკვლელობა. ასეთ შემთხვევაში ეს პერსონალური მაკვალიფიცირებელი ნიშანი (მკვლელობა არაერთგზის), გათვალისწინებული სსკ 109-ე მუხლის

„ო“ პუნქტით, შეერაცხება მხოლოდ იმას, ვისაც ადრე ჰქონდა მკვლელობა ჩადენილი. ასევე უნდა გადაწყდეს დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშნის ბრალად შერაცხვის, ე.ი. დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირების საკითხი ანალოგიურ შემთხვევებში. ისეთ დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის, რომლის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ სპეციალური, სხვა პირებს, რომლებიც მასში მონაწილეობდნენ პასუხისმგებლობა შეიძლება დაეკისროთ როგორც ორგანიზატორს, წამქეზებელს ან დამხმარეს.

თუ ამსრულებელმა დანაშაული არ დაამთავრა, თანამონაწილეს სიხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება დანაშაულის მომზადებაში ან მცდელობაში თანამონაწილეობისათვის. დანაშაულის მომზადებისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა ეკისრება აგრეთვე იმ პირს, რომელმაც მისგან დამოუკიდებელ გარემოებათა გამო ვერ შეძლო სხვა პირის დაყოლიება დანაშაულის ჩასადენად.

ამსრულებელს ზოგჯერ უხდება ისეთი ქმედების ჩადენა, რომელსაც არ მოიცავდა სხვა თანამსრულებლის ან თანამონაწილის განზრახვა. მაგ., ქურდობის მიზნით ბინაში შეღწეულმა პირმა მოკლა კაცი, რომელსაც იგი ბინაში არ მოელოდა. თანამსრულებლებმა და თანამონაწილეებმა არ იცოდნენ, რომ ბინაში, რომელიც უნდა გაექურდათ, კაცი იქნებოდა. ასეთ შემთხვევას, თანახმად სსკ 25-ე მუხლისა, ამსრულებლის ექსცესი ეწოდება და იმ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისა და მისი შედეგისათვის პასუხს აგებს მხოლოდ ის ამსრულებელი ან თანამსრულებელი, რომელმაც ჩაიდინა ის ქმედება, რომელსაც ჯგუფის წევრთა განზრახ-

ვა არ მოიცავდა.

სსკ 23-ე და 27-ე მუხლების შინაარსიდან გამომდინარე თანამონაწილეობით ჩადენილი დანაშაული ყოველთვის ჯგუფურია, ე.ი. მისი ჩადენა ხდება პირთა ჯგუფის მიერ. ჯგუფთა რაოდენობას და მის დახასიათებას იძლევა 27-ე მუხლი. ამავე მუხლით არის განსაზღვრული ორგანიზებული ჯგუფის შემქმნელის, ხელმძღვანელისა და წევრების პასუხისმგებლობა. ამ მუხლის დასახელებაა „ჯგუფური დანაშაული“. მისი პირველი ნაწილი მიუთითებს:

„დანაშაული ჯგუფის მიერაა ჩადენილი, თუ მის განხორციელებაში წინასწარ შეუთანხმებლად ერთობლივად მონაწილეობდა ორი ან მეტი ამსრულებელი“.

როგორც ვხედავთ, კანონის მითითებაა დანაშაულის განხორციელებაში წინასწარ შეუთანხმებლად ერთობლივად ორი ან მეტი ამსრულებლის მონაწილეობაზე. კანონის არსის სწორად გაგებისათვის ამ შემთხვევაში საჭიროა პასუხის გაცემა მინიმუმ ორ შეკითხვაზე: 1. შესაძლებელია თუ არა ორი ან მეტი პირის ერთობლივი მოქმედება დანაშაულის განხორციელებისას საერთოდ შეთანხმების გარეშე მაშინ, როდესაც ჯგუფურად შეიძლება ჩადენილ იქნას მხოლოდ განზრახი დანაშაული, რომელიც მიზანმიმართულ ქმედებას მოითხოვს.

2. სსკ 27-ე მუხლის პირველ ნაწილში გამოყენებული სიტყვათა წყობა: „წინასწარ შეუთანხმებლად“ ხომ არ ნიშნავს დანაშაულებრივი ჯგუფის წევრებს შორის საერთოდ შეუთანხმებლობას.

შევეცდებით ეუპასუხოთ ჯერ პირველ და შემდეგ მეორე შეკითხვას.

თანახმად ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონისა სიტყვა „ერთობლივი“ ნიშნავს ერთად აღებულს, მთლიანს. ერთობლიობა ნიშნავს მთლიანობას, ერთიანობას¹. აქედან გამომდინარე უნდა ვიმსჯელოთ იმის შესახებ, თუ რა შინაარსია ჩადებული სსკ 27-ე მუხლის პირველ ნაწილში, რას ნიშნავს წინასწარ შეუთანხმებლად ერთობლივი მონაწილეობა. რადგანაც ერთობლივი ნიშნავს ერთად აღებულს, მთლიანს, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ სსკ 27-ე მუხლის პირველ ნაწილში ლაპარაკია დანაშაულის შემსრულებელთა ერთიან მოქმედებაზე. ამას არ შეიძლება არ მიემატოს ის, რომ განზრახი დანაშაულის ერთობლივად, ერთიანი ძალისხმევით რამდენიმე პირის მიერ განხორციელებაზეა ლაპარაკი, რაც მოქმედებათა ურთიერთშეთანხმების გარეშე შეუძლებელია, რადგანაც ერთ ქმედებას ან ქმედებათა კომპლექსს, მის სისტემას სხვადასხვა პირი ახორციელებს მაშინ, როდესაც ეს სხვადასხვა პირის მიერ განხორციელებულ ქმედებათა კომპლექსი ან სისტემა ერთ მიზანს – დანაშაულის ბოლომდე მიყვანისა და დანაშაულებრივი შედეგის მიღწევას ემსახურება, რაც ამ პირთა შორის შეთანხმების, მათი ძალისხმევის გამაერთიანებელი ურთიერთობის ჩამოყალიბების გარეშე შეუძლებელია. ჯგუფში მხოლოდ ორი პირი რომ იყოს, მაინც დანაშაულის ერთიანი ძალისხმევით ბოლომდე მიყვანას ისინი ვერ შეძლებენ შეთანხმების გარეშე, რადგანაც მხოლოდ შეთანხმებული ქმედება შეიძლება ერთიანი იყოს და ერთი მიზნისაკენ მიისწრაფოდეს. გარდა ამისა უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ დანაშაული, როგორც

¹ ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ერთტომეული, თბილისი, ქსე, 1986, გვ. 221.

წესი, ხდება ლატენტურად, შენიღბულად და ამიტომ წარმოდგენელია ერთ დანაშაულს ერთდროულად რამდენიმე პირი სჩადიოდეს ურთიერთშეთანხმების გარეშე და ერთიმეორეს არ ერიდებოდნენ.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნული, ჩემი აზრით, იძლევა საშუალებას დასკვნის გაკეთებისა და ჩემს მიერ დასმულ მეორე შეკითხვაზე პასუხის გაცემის საფუძველს იმის შესახებ, რომ სსკ 27-ე მუხლის პირველ ნაწილში გამოყენებული სიტყვათა წყობა: „წინასწარ შეუთანხმებლად ერთობლივად მონაწილეობდა“ არ ნიშნავს იმას, რომ ჯგუფის წევრებს შეუძლიათ ურთიერთშეთანხმების გარეშე ერთობლივი ძალისხმევით ჩაიდინონ განზრახი დანაშაული. ამიტომ წინასწარ შეუთანხმებელი ჯგუფი, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ეს ისეთი ჯგუფია, რომლის წევრებს შორის წინასწარ, ე.ი., დანაშაულის განხორციელების დაწყებამდე დანაშაულებრივი კავშირი არ ყოფილა დამყარებული. რაც შეეხება მათ ურთიერთობას დანაშაულის განხორციელების დაწყების შემდეგ და მისი მსვლელობის პერიოდში, დანაშაულის დამთავრებამდე და შედეგის მიღწევამდე, იგი უნდა იყოს ურთიერთშეთანხმებული. აღნიშნულ შემთხვევაში ეს შეთანხმება ხდება დანაშაულის განხორციელების დაწყების შემდეგ, მისი მსვლელობის პროცესში. ასე, რომ ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმების გარეშე დანაშაულის ჩადენა შეიძლება. მაგრამ საერთოდ შეთანხმების გარეშე ჯგუფის, ე.ი. ორი ან მეტი პირის მიერ ერთობლივად განზრახი დანაშაულის ჩადენა შეუძლებელია. მიგვაჩნია, რომ სწორედ ეს აზრია ჩადებული სსკ 27-ე მუხლის პირველ ნაწილში და სწორედ ამიტომ არის მასში მითითება წინასწარ შეუთანხმებელ

პირთა ჯგუფზე. ამაზე მოწმობს აღნიშნული მუხლის მეორე ნაწილიც, რომელიც ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „დანაშაული ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებითაა ჩადენილი, თუ მასში მონაწილენი წინასწარ შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად“. ამ შემთხვევაში სადავო არ არის, რომ კანონი გულისხმობს პირთა ჯგუფის წინასწარ, დანაშაულის განხორციელების დაწყებამდე, როგორც წესი, მომზადების სტადიამდე ან მის პროცესში დანაშაულებრივად შეკავშირებას, ე.ი. შეთანხმებას, დანაშაულებრივი კავშირის დამყარებას კონკრეტული დანაშაულის ჩასადენად.

ამ მუხლის მე-3 ნაწილი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „დანაშაული ორგანიზებული ჯგუფის მიერაა ჩადენილი, თუ იგი განახორციელა პირთა მყარმა ჯგუფმა, რომლებიც წინასწარ შეკავშირდნენ რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად“.

აქ აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ყველა ჯგუფური დანაშაული, ე.ი. ის დანაშაული, რომლის ჩადენაშიც ორი ან მეტი პირი მონაწილეობს, მეტნაკლებად ორგანიზებულად ხდება და შესაბამისად ჯგუფიც, თუმცა დანაშაულებრივად, მაგრამ მაინც ორგანიზებულია. დანაშაულისაგან აბსტრაგირებულად, რომ ვთქვათ, პირთა ჯგუფს შესაბამისი ორგანიზების, მიზანმიმართულ ქმედებათა კოორდინირების, ქმედებათა თანმიმდევრობის მიზნის შესაბამისად განსაზღვრისა და ამ თანმიმდევრობის დაცვის, მისი სწორად განხორციელების გარეშე არავითარი საქმის გაკეთება არ შეუძლია. მაშასადამე, არცერთ ჯგუფს შესაბამისი ორგანიზების გარეშე არცერთი დანაშაულის ჩადენა

არ შეუძლია. მაგრამ სსკ 27-ე მუხლის მე-3 ნაწილში ჩვეულებრივისაგან განსხვავებულ, უფრო საშიშ, მყარად შეკავშირებულ ისეთ ჯგუფზეა ლაპარაკი, რომელიც შექმნილია მრავალი დანაშაულის ჩასადენად. ჯგუფის წევრებს შორის მყარი კავშირი, მომეტებული საშიშროება, მრავალი დანაშაულის ჩადენის მიზანი განასხვავებს ორგანიზებულ დანაშაულებრივ ჯგუფს ჩვეულებრივი დანაშაულებრივი ჯგუფისაგან. თუმცა ამის შესახებ არაფერია ნათქვამი 27-ე მუხლში, მაგრამ ყველაზე უფრო საშიში, მყარი და ორგანიზებული ჯგუფია ბანდა, რომელიც შეიარაღებულია და რომლის მიზანია ცალკეულ პირზე ან ორგანიზაციაზე თავდასხმა (მუხ. 224-ე).

27-ე მუხლის მე-4 ნაწილი განსაზღვრავს ორგანიზებული ჯგუფის შექმნისა და მისი ხელმძღვანელობისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპებს. კერძოდ, იგი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ორგანიზებული ჯგუფის შექმნისათვის ან ხელმძღვანელობისათვის დაეკისრება იმას, ვინც შექმნა ასეთი ჯგუფი ან ხელმძღვანელობდა მას. მასვე დაეკისრება პასუხისმგებლობა ამ ჯგუფის მიერ ჩადენილი ყველა დანაშაულისათვის, თუ მათ მოიცავდა მისი განზრახვა. ორგანიზებული ჯგუფის სხვა მონაწილე პასუხს აგებს ჯგუფში მონაწილეობისათვის, ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, აგრეთვე იმ დანაშაულისათვის, რომლის მომზადებაში ან ჩადენაშიც იგი მონაწილეობდა“.

27-ე მუხლის ეს ნაწილი მიუთითებს დანაშაულის

კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობის მქონე შემდეგ გარემოებებზე:

1. ორგანიზებული დანაშაულებრივი ჯგუფის შემქმნელი პასუხს აგებს ასეთი ჯგუფის შექმნისათვის, თუ კი ამისათვის პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს სსკ კერძო ნაწილის მუხლი. მაგ., სსკ 327-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნისათვის, მისი ხელმძღვანელობისათვის ან მასში მონაწილეობისათვის. ამიტომ ის, ვინც შექმნა ტერორისტული ჯგუფი, პასუხს აგებს სსკ 327-ე მუხლის პირველი ნაწილით. ასეთი ჯგუფის შექმნა დამოუკიდებელ დანაშაულს წარმოადგენს და ამისათვის პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს 327-ე მუხლის პირველი ნაწილი. ანალოგიურად უნდა გადაწყდეს საკითხი ყველა შემთხვევაში, როცა სსკ კერძო ნაწილის მუხლი ასეთი ჯგუფის შექმნისათვის პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს.

2. ორგანიზებული დანაშაულებრივი ჯგუფის შემქმნელი პასუხს აგებს აგრეთვე ყველა იმ დანაშაულზე, რომელიც ამ ჯგუფმა ჩაიდინა, თუ მისი განზრახვა ამ ქმედებებს მოიცავდა.

3. აღნიშნული ჯგუფის ხელმძღვანელი პასუხს აგებს ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი ამ ჯგუფს ხელმძღვანელობდა.

4. ორგანიზებული ჯგუფის სხვა ნებისმიერი მონაწილე, პასუხს აგებს ჯგუფში მონაწილეობისათვის, თუ სსკ კერძო ნაწილის მუხლი ამას ითვალისწინებს. მაგ., სსკ 327-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს ასეთ პასუხისმგებლობას. ამიტომ ჯგუფის შემქმნელის და ხელმძღვანელის

პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია ამ მუხლის პირველი ნაწილით, ხოლო ჯგუფში მონაწილეებისა მეორე ნაწილით. ორგანიზაციაში მონაწილეობა ორგანიზაციის წევრობაა. მათ მიერ ჩადენილი სხვა დანაშაულისათვის სხვა პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს სს კოდექსი, ხოლო ტერორისტულ დანაშაულებრივ ორგანიზაციაში მონაწილეობისათვის პირმა პასუხი უნდა აგოს სსკ 327-ე მუხლის მე-2 ნაწილით.

დანაშაულში თანამონაწილეთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულის ამსრულებლის, თანამსრულებლის ან რომელიმე თანამონაწილის მიერ დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით ხელის აღების შემთხვევაში შედარებით სპეციფიკურია. კერძოდ, თანახმად სსკ 21-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებისა, დანაშაულის ამსრულებელმა დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით, ე.ი. თავისი ნებასურვილით, სხვისი ზემოქმედების გარეშე და საბოლოოდ, განზრახვის სისრულეში მიყვანის გადავადების გარეშე, ხელი აიღო, უარი თქვა მის მიერ დაწყებული დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე და არ მიიყვანა იგი ბოლომდე, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა მას არ დაეკისრება, თუ მის მიერ ფაქტობრივად ჩადენილი ქმედება არ წარმოადგენს სხვა დანაშაულს. ეს მიუთითებს იმაზე, რომ კანონი დანაშაულის ამსრულებელს ათავისუფლებს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან მხოლოდ იმ დანაშაულის ნაწილობრივ განხორციელებისათვის, რომლის ჩადენაც მან დაიწყო, მაგრამ ნებაყოფლობითა და საბოლოოდ თვითონვე შეწყვიტა. მაგრამ სჯის ამსრულებელს იმ დანაშაულისათვის,

რომელიც მან ჩაიდინა იმ დანაშაულის ჩადენის მიზნით ან ჩადენასთან დაკავშირებით, რომლის ბოლომდე მიყვანაზეც მან ნებაყოფლობით ხელი აიღო. ანალოგიურად წყდება საკითხი თანამსრულებლის მიმართაც, თუ მისმა ქცევამ განაპირობა დანაშაულის ბოლომდე მიყვანის შესაძლებლობის მოსპობა.

დანაშაულში თანამონაწილეთა პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საკითხი წყდება განსხვავებულად. კერძოდ, სსკ 21-ე მუხლის მე-3 ნაწილი მიუთითებს: „დანაშაულის ორგანიზატორს, წამქეზებელსა და დამხმარეს არ დაეკისრებათ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თუ მათ გადაარწმუნეს ამსრულებელი, დროულად შეატყობინეს ხელისუფლების ორგანოს ან სხვაგვარად შეუშალეს ხელი ამსრულებელს ან სხვა თანამონაწილეს და ამით არ მისცეს დანაშაულის დამთავრების შესაძლებლობა. დამხმარეს აგრეთვე არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თუ მან ამსრულებლის მიერ დანაშაულის დაწყებამდე უარი თქვა შეესრულებინა შეპირებული ქმედება ანდა ამსრულებლის მიერ დანაშაულის დამთავრებამდე უკან დაიბრუნა დანაშაულის ჩასადენად გადაცემული იარაღი ან საშუალება“. კანონის აღნიშნული მითითებიდან გამომდინარე, თანამონაწილეებისათვის (ორგანიზატორი, წამქეზებელი, დამხმარე) ქცევის აქტიური დანაშაულებრივი მდგომარეობიდან პასიურ არადანაშაულებრივ მდგომარეობაში გადასვლა, დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე ნებაყოფლობით საბოლოოდ ხელის აღება, ამსრულებლისაგან განსხვავებით, არ არის საკმარისი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლები-

სათვის. მათ ამის გარდა, ამისათვის სასარგებლო აქტიური მოქმედებაც უნდა ჩაიდინონ და ამით უნდა უზრუნველყონ დანაშაულის ბოლომდე მიყვანისა და დანაშაულებრივი შედეგის დადგომის აღკვეთა, მისი თავიდან აცილება. ამ შედეგის მიღწევის გზები ჩამოთვლილია კანონში არაამომწურავად. კერძოდ, ეს გზებია ამსრულებლის გადარწმუნება, ხელისუფლების ორგანოსათვის დროული შეტყობინება, სხვაგვარი ხელის შეშლა. ამ შემთხვევაში სხვაგვარი ხელის შეშლა გულისხმობს ნებისმიერ მართლზომიერ მოქმედებას. კონკრეტულ შემთხვევაში არ არის გამორიცხული მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გამოყენებაც. მაგ., ორგანიზატორმა იცის, სად არის ჩასაფრებული შემსრულებელი იმისათვის, რომ მანქანაში ჩაცხრილოს გარკვეული პირები. ამ დანაშაულის აღსაკვეთად, ეთქვათ, ორგანიზატორმა გზა გადაუკეტა მანქანას ან მოუწყო მსუბუქი ავარია და ამით შეძლო ჩასაფრების ადგილამდე მანქანის მისვლის თავიდან აცილება. ასეთ შემთხვევაში ორგანიზატორი უნდა გათავისუფლდეს პასუხისმგებლობისაგან იმ მკვლელობის ორგანიზებისათვის, რომელიც მან თავიდან აიცილა. მსგავსი შემთხვევები შეიძლება მრავალი იყოს და გადაწყვეტილებაც ანალოგიური უნდა იყოს, მაგრამ იმ შემთხვევებში, როდესაც დანაშაულებრივი შედეგის თავიდან აცილება ხდება არამართლზომიერი ქმედების ჩადენის გზით, შეიძლება დადგეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი ასეთი ქმედების ჩადენისათვის, თუ კი ამ ქმედებამ გადააცილა უკიდურესი აუცილებლობის ფარგლებს. კონკრეტულ შემთხვევაში, როცა საკითხი ეხება ადამიანის სიცოცხლის გადარჩენას ან სხვა განსაკუთრებული ობიექ-

ტის დაცვას, ჩემი აზრით, შესაძლებელია აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენებაც. მაგ., დაუშვათ ორი პირი მზად იყო მკვლელობის განსახორციელებლად. ამ განზრახვის სისრულეში მოყვანამდე ერთი წუთით ადრე ერთმა მათ შორის ხელი აიღო მკვლელობისაგან და მოითხოვა მეორისაგან შეეწყვიტა ამ განზრახვის სისრულეში მოყვანა. მეორემ არ დაუჯერა და დაუმიზნა პისტოლეტი მსხვერპლს, რომელსაც იქვე ეძინა. მსხვერპლის სიცოცხლის დაცვის მიზნით მკვლელობისაგან ხელის ამღებმა ესროლა მეორეს, ე.ი. მის უკვე ყოფილ თანამზრახველს და მოკლა იგი. უდა-ნაშაულო პირი, რომელსაც ეძინა, სიკვდილს გადაურჩა. ასეთ შემთხვევაში კანონიერი აუცილებელი მოგერიების აქტი სახეზეა მინიმუმ ორ გარემოებათა გამო: 1. აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების უფლება აქვს ყველას ამ აქტის მართლზომიერების ფარგლებში. ამის უფლება აქვს დამნაშავესაც, ოღონდ მან ეს აქტი უნდა გამოიყენოს მართლზომიერად, მართლსაწინააღმდეგოდ მოქმედი პირის მიმართ. 2. პირი, რომელმაც ნებაყოფლობით საბოლოოდ აიღო ხელი დანაშაულის ბოლომდე მიყვანისაგან, ის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას დაქვემდებარებულია, ადამიანისა და მოქალაქის ყველა უფლებით სარგებლობს.

საბოლოოდ, მოკლედ რომ ვთქვათ, ორგანიზატორმა, წამქეზებელმა და დამხმარემ უნდა გაანეიტრალონ თავიანთი მონაწილეობა დანაშაულში, პარალიზება უნდა გაუკეთონ მათ მიერ უკვე ჩადენილ დანაშაულებრივ ქმედებას, გაატარონ ღონისძიება დანაშაულის თავიდან აცილების მიზნით, მიაღწიონ ამ მიზნის განხორციელებას და მხო-

ლოდ ამის შემდეგ უნდა გათავისუფლდნენ ისინი დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღების მოტივით, თუ ორგანიზატორის, წამქეზებლის ფსიქიკური (დანაშაულის ჩადენის ხერხების სწავლებითა და სხვა ამგვარი მოქმედებით) დამხმარის მიერ გატარებული ღონისძიება საკმარისი არ აღმოჩნდა და ამსრულებელმა დანაშაული ბოლომდე მიიყვანა, ქმედების კვალიფიკაცია არ შეიცვლება. იგი დაკვალიფიცირდება შესაბამისად, როგორც დანაშაულის მოწყობა, ე.ი. ორგანიზება, დანაშაულში დახმარება ან მის ჩადენაში წაქეზება, მაგრამ ამ თანამონაწილეთა მიერ დანაშაულის ბოლომდე მიყვანის თავიდან აცილების მიზნით გატარებული ღონისძიება შეიძლება სასამართლომ ჩათვალოს, როგორც ბრალისა და პასუხისმგებლობის, მაშასადამე ასევე სასჯელის შემამსუბუქებელი გარემოება.

თანახმად სსკ.21-ე მუხლის მე-5 ნაწილისა, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება აგრეთვე იმას, ეინც კონკრეტული დანაშაულის შესაბამისი შედეგის განხორციელებისათვის ყველაფერი გააკეთა, რაც მასზე იყო დამოკიდებული, მაგრამ შემდეგ თავისი ნებაყოფლობითი მოქმედებით თავიდან აიცილა ეს შედეგი. ამ შემთხვევაში, ჩემი აზრით, მხედველობაშია ნებისმიერი ამსრულებელი მიუხედავად იმისა მარტო მოქმედებდა იგი თუ ჯგუფთან ერთად.

ამრიგად, განზრახი დანაშაული შეიძლება ჩადენილი იქნას, როგორც ცალკეული ამსრულებლის მიერ, ისე პირთა ჯგუფის მიერ. დანაშაულის ამსრულებლები და თანამსრულებლები, მიუხედავად იმისა, თუ რამდენი იქნებიან ისინი, ქმნიან დანაშაულებრივ ჯგუფს. მათ მიერ ჩადენილი

დანაშაული იწოდება ჯგუფურ დანაშაულად და არა თანამონაწილეობით ჩადენილ დანაშაულად. ამსრულებელთა და თანამსრულებელთა მონაწილეობა დანაშაულში, დანაშაულის ამსრულებლობაში მონაწილეობად არის კანონით (მუხ. 25-ე) მიჩნეული და ამიტომ მათ მიერ ერთობლივად ჩადენილი დანაშაულის დაკვალიფიცირებისას სსკ ზოგადი ნაწილის ნორმა არ გამოიყენება. სს კოდექსი ითვალისწინებს ორი სახისა და სამი ფორმის მონაწილეობას. მათ შორის პირველი სახის მონაწილეობაა ამსრულებელისა და თანამსრულებელის მონაწილეობა დანაშაულის ამსრულებლობაში, რაც მხოლოდ სსკ კერძო ნაწილის ნორმით კვალიფიციირდება. მეორე არის თანამსრულებელთა მონაწილეობა და მესამე სახის მონაწილეობა არის დანაშაულში მისი მომზადების დაწყებიდან დამთავრებამდე ამსრულებლისა და მონაწილეთა ერთობლივი მონაწილეობა. ამსრულებელთან ერთად ორგანიზატორის, წამქეზებლისა და დამხმარის მონაწილეობას თანამონაწილეობა ეწოდება. ამიტომ ამ პირთა მონაწილეობა დანაშაულში კვალიფიციირდება კერძო ნაწილის ნორმით ზოგადი ნაწილის ნორმაზე მითითებით. ზოგად ნორმაზე მითითება აშკარად არც შემამსუბუქებელ და არც დამამძიმებელ გარემოებას არ წარმოადგენს, მაგრამ, ვინაიდან კანონში პასუხისმგებლობის სიმძიმე ძირითადად ამსრულებელსა და თანამსრულებელზეა გადატანილი, თანამონაწილეთა მდგომარეობა შედარებით შემსუბუქებულია.

თანამონაწილეობის იმდენი სახეა, რამდენი ფორმაც არის და მათი სახელწოდებაც ფორმათა სახელწოდებებიდან არის წარმოებული. ესენია: ორგანიზატორი, წამქე-

ზებელი და დამხმარე. კანონი თავისთავად დამხმარის ორ სახეს ცნობს: ფიზიკური დამხმარე და ფსიქიკური დამხმარე.

აუცილებელია ერთიმეორესაგან განვასხვაოთ დანაშაულის შესრულებაში მონაწილეობა და დანაშაულში თანამონაწილეობა. ისინი ერთიმეორისაგან განსხვავდებიან როგორც სუბიექტებით. ასევე მონაწილეობის ფორმითა და შინაარსით.

§10. დანაშაულის მაკვალიფიცირება ცირებადი ნიშნები და მათი გამოყენების წესი

დანაშაულის მაკვალიფიცირებადი ნიშნად ითვლება ის ფაქტიური გარემოება, რომელიც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლის დისპოზიციით, ამბიებს ან ამსუბუქებს პასუხისმგებლობასა და სასჯელს, ახლავს დანაშაულის სუბიექტის მიერ ჩადენილ დანაშაულებრივ ქმედებას ან მის შედეგს, ან მიუთითებს ქმედებაში პასუხისმგებლობის გამაძლიერებელი და შემამსუბუქებელი ნიშნების არარსებობაზე. ეინაიდან ყველა დანაშაულს თავისი მაკვალიფიცირებადი ნიშანი აქვს, რომელიც მითითებულია კონკრეტული დანაშაულის განმსაზღვრელ დისპოზიციაში, ჯერ უნდა გავერკვეთ კონკრეტული ქმედების სისხლისსამართლებლიე შეფასებაში, უნდა გავერკვეთ ჩადენილი ქმედება დანაშაულია თუ არა საერთოდ. თუ დანაშაულია, კონკრეტულად რომელი დანაშაულია, სსკ რომელი მუხლით არის იგი გათვა-

ლისწინებული და მისი განმსაზღვრელი დისპოზიციით კონკრეტულად რომელი მაკვალიფიცირებელი ნიშნებია დაწესებული. მისი რომელი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი აძლიერებს, რომელი პირიქით ამსუბუქებს პასუხისმგებლობას, რომელი ნიშანი მუხლის რომელ ნაწილს მიეკუთვნება და ა.შ. მუხლის დისპოზიციაში შეიძლება იყოს პასუხისმგებლობის მხოლოდ გამაძლიერებელი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი ან მხოლოდ შემამსუბუქებელი ნიშანი, ან ორივე. იმისათვის, რომ დაეადგინოთ სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციის კონსტრუქციის მიხედვით კონკრეტული დანაშაულის ნიშნები, ამავე დისპოზიციაში უნდა ვეძებოთ მისი მაკვალიფიცირებელი ნიშნებიც.

მოქმედი სს კოდექსის 212-ე მუხლი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად:

„მუხლი 212. ყალბი ფულის ან ფასიანი ქაღალდის დამზადება ან გასაღება.

1. ყალბი საბანკო ბილეთის, ლითონის მონეტის, ფასიანი ქაღალდის ან ვალუტის დამზადება, შეძენა, შენახვა გასაღების მიზნით ან გასაღება, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან შეიძ. წლამდე.

2. იგივე ქმედება ჩადენილი: ა) დიდი ოდენობით; ბ) ასეთი დანაშაულისათვის მსჯავრდებულის მიერ, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შეიძიდან თორმეტ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შეიძიდან თხუთმეტ წლამდე.

4. ყალბი საბანკო ბილეთის, ლითონის მონეტის, ფასიანი ქაღალდის ან ვალუტის დასამზადებელი ნებისმიერი საბეჭდი ფორმის, მატრიცის, ქაღალდის, საღებავის და სხვა საგნის ან ნივთიერების უკანონოდ დამზადება, შეძენა, შენახვა ან გადაზიდვა გასაღების მიზნით ან გასაღება, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

შენიშვნა: ამ მუხლით დიდ ოდენობად ითვლება ყალბი საბანკო ბილეთი, ლითონის მონეტა, ფასიანი ქაღალდი ან ვალუტა, რომლის რაოდენობრივი მაჩვენებელი აღემატება ათი ათას ლარს.“

თანახმად ამ მუხლის 1-3-ე ნაწილებისა, განსახილველი დანაშაული, ე.ი. ყალბი ფულის ან ფასიანი ქაღალდის დამზადება ან გასაღება სახეზეა ყალბი საბანკო ბილეთის, ლითონის მონეტის, ფასიანი ქაღალდის ან ვალუტის დამზადებისა და გასაღების შემთხვევაში. რადგანაც კანონში მითითებაა პასუხისმგებლობაზე ამ ფასეულობათა დამზადებისა და შეძენისათვის, მიუხედავად ამ მოქმედების მიზნისა, ქმედების ამ ფასეულობათა დამზადებად ან შეძენად სსკ 212-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილით დაკვალიფიცირების შემთხვევაში უნდა გაირკვეს, არსებობს თუ არა კონკრეტულ შემთხვევაში საერთოდ დანაშაულისათვის დამახასიათებელი ნიშნები. ადამიანმა თუ დაამზადა, ვთქვათ, ათლარიანი კუპიურა ერთი ცალის რაოდენობით, მიიტანა იგი ხელისუფლების ორგანოში და განაცხადა, რომ ამ კუპიურის ამ ხერხით დამზადების შესაძლებლობა არსებობს და აუხსნა, თუ როგორ დაამზადა მან იგი, მიგვაჩნია, რომ ქმედება დანაშაულად არ უნდა ჩაითვალოს. მიგვაჩნია, რომ არ წარმოადგენს დანაშაულს არც ყალბი საბანკო ბილეთი

თის, ლითონის მონეტის, ფასიანი ქაღალდისა და ვალუტის შეძენა, თუ ეს მოქმედება ჩადენილია სიყალბის დასადგენად, ხელისუფლების ორგანოებისათვის მოხსენებისა და დამნაშავეთა მიმართ შესაბამისი ღონისძიების გატარების მიზნით. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ყალბი ფულის, ფასიანი ქაღალდის და ვალუტის დამზადებისა და შეძენისათვის სსკ 212-ე მუხლით პასუხისმგებლობაა დაწესებული ყველა შემთხვევაში, თუ სსკ ზოგადი ნაწილის ნორმები ამის საფუძველს იძლევიან. რაც შეეხება ყალბი ფულის, ფასიანი ქაღალდისა და ვალუტის შენახვას, ამისათვის პასუხისმგებლობა დაწესებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს ხდება გასაღების მიზნით. გასაღებისათვის პასუხისმგებლობა დაწესებულია ყველა შემთხვევაში, მაგრამ სსკ 212-ე მუხლით ქმედების დაკვალიფიცირება შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი ჩადენილია პიდაპირი განზრახვით. ამ დანაშაულთა ობიექტია სახელმწიფოს ფულადი საკრედიტო სისტემა. ყველა ამ ქმედებათა ჩადენა შესაძლებელია მხოლოდ მოქმედებით. თანამონაწილეობაც შესაძლებელია, როგორც წესი, მოქმედებით. გამონაკლისს წარმოადგენს იმ პირის უმოქმედობა, რომელიც სამსახურებრივად ვალდებული იყო მიეღო ზომები ყალბი ფულის, ფასიანი ქაღალდის, ვალუტის დამზადების, შეძენის, შენახვისა და გასაღების წინააღმდეგ, იცოდა, რომ ეს ხდებოდა, მაგრამ ზომები არ მიიღო.

ქმედების სსკ 212-ე მუხლის პირველი ნაწილით დაკვალიფიცირებისათვის აუცილებელია სახეზე იყოს მუხლის ამ ნაწილის დისპოზიციით გათვალისწინებული ქმედებებიდან ერთ-ერთის ჩადენის დადგენა. ეს შეიძლება იყოს ამ

ნაწილში ჩამოთვლილ ფასეულობათა ყალბად დამზადება, შეძენა, გასაღება ან შენახვა გასაღების მიზნით. რა თქმა უნდა, ისევე როგორც სხვა ყველა შემთხვევებში, სსკ ზოგადი ნაწილის ნორმების მოთხოვნები უნდა იყოს დაცული.

ამ მუხლის მეორე ნაწილით დანაშაულის დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა ამავე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ერთ-ერთი ქმედება, თუ მას თან ახლავს ორი მაკვალიფიცირებელი ნიშნიდან ერთ-ერთი. დამზადებული, შეძენილი, გასაღებული ან გასაღების მიზნით შენახული ყალბი ფულის, ფასიანი ქაღალდის ან ვალუტის ოდენობა უნდა იყოს დიდი, ე.ი. ათი ათას ლარზე მეტი ან ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებებიდან ერთ-ერთი უნდა იყოს ჩადენილი ასეთივე დანაშაულისათვის მსჯავრდებულის მიერ, ე.ი. პირის მიერ, რომლის მიმართაც სასამართლოს მიერ გამოტანილია გამამტყუნებელი განაჩენი (სსსკ. მუხ. 44-ე პ. 26-ე).

ამ მუხლის მე-3 ნაწილით დანაშაულის დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა ამავე მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებებიდან ერთ-ერთის ჩადენა ორგანიზებული, ე.ი. მყარი, რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად წინასწარ შეკავშირებული ჯგუფის მიერ (სსკ მუხ. 27-ე. ნ. მე-3).

სსკ 212-ე მუხლის მე-4 ნაწილით გათვალისწინებულია ამავე მუხლის 1-3-ე ნაწილებით გათვალისწინებულ დანაშაულებთან დაკავშირებული სხვა დანაშაულები. ქმედების ამავე მუხლის ამავე ნაწილით დაკვალიფიცირებისათვის საკმარისია ყალბი ფულის, ფასიანი ქაღალდის ან ვალუტის დასამზადებელი ნებისმიერი სახის საბეჭდი ფორმის,

მატრიცის, ქაღალდის, საღებავის და სხვა საგნის ან ნივთიერების უკანონოდ დამზადება, შეძენა, შენახვა ან გადაზიდვა გასაღების მიზნით ან გასაღება. ამ შემთხვევაში სხვა საგნად ან ნივთიერებად კანონი მიიჩნევს ნებისმიერ საგანსა და ნივთიერებას, რომელიც გამოყენებულ იქნა ან შეიძლება გამოყენებული იქნას ამავე მუხლის ამავე ნაწილში ჩამოთვლილი ქმედებათაგან, რომელიმეს ჩასადენად.

განსახილველი მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებით დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი და სასჯელის გამამკაცრებელი ნიშნებია შესაბამისად:

- 1) გაყალბებულ ფასეულობათა დიდი ოდენობა;
- 2) ქმედების ჩადენა ასეთივე დანაშაულისათვის მსჯავრდებულის მიერ;

- 3) ქმედების ჩადენა ორგანიზებული ჯგუფის მიერ.

ამ მუხლის პირველ და მე-4 ნაწილებში მითითებაა ქმედებათა მაკვალიფიცირებელ ნიშნებზე, ე.ი. იმ ნიშნებზე, რომლებიც ქმედების დანაშაულად დაკვალიფიცირების საფუძველს წარმოადგენენ.

ქვემოთ განვიხილავთ დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშნებს, გათვალისწინებულს საქართველოს სსკ კერძო ნაწილის მუხლებით, მათი ნაწილებით ან პუნქტებით.

იმისათვის, რომ გამოსაყენებლად უფრო მოხერხებული იყოს, ამ ნიშნებს მათი განმარტებებით ქვემოთ განვალაგებთ ალფავიტის მიხედვით.

აღმინისტრაციული სახდელის დადების შემდეგ იგივე ქმედების ჩადენა, რომლისთვისაც ეს სახდელი იქნა-

გამოყენებული, წარმოადგენს ამ უკანასკნელი ქმედების დანაშაულად დაკვალიფიცირებისათვის საჭირო და საკმარის ნიშანს.

სსკ 273-ე მუხლის დისპოზიცია მიუთითებს: „პირადი მოხმარებისათვის ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის ან პრეკუსორის მცირე ოდენობით უკანონოდ დამზადება, შეძენა, შენახვა ანდა ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარება, ჩადენილი ასეთი ქმედებისათვის ადმინისტრაციული სახდელის დადების შემდეგ“, – ამ დისპოზიციაში ჩამოთვლილი არცერთი ქმედება დანაშაული არ არის, იგი ადმინისტრაციული სამართალდარღვევაა, თუ ის ჩადენილი არ არის ამავე ქმედებებისათვის ადმინისტრაციული სახდელის დადებიდან ერთი წლის ვადაში, ხოლო აღნიშნულ ვადაში ყველა ამ ქმედებათა ჩადენა სსკ 273-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულია. ის გარემოება, რომ აღნიშნული მუხლის დისპოზიციაში ჩამოთვლილი არცერთი ქმედება დანაშაულს არ წარმოადგენს თუ კი იგი ჩადენილი არ არის ამავე ქმედებებისათვის ადმინისტრაციული სახდელის დადების შემდეგ, იძლევა დასკვნის გაკეთების საფუძველს იმის შესახებ, რომ ადმინისტრაციული სახდელის დადება წარმოადგენს 273-ე მუხლით გათვალისწინებულ ქმედებათა დანაშაულად მაკვალიფიცირებელ ნიშანს.

არაკანონიერ მფლობელობაში ან ბრუნვაში აღმოჩენილ ნარკოტიკულ ნივთიერებათა ოდენობა (მცირე, დიდი და განსაკუთრებით დიდი) განისაზღვრება ნარკოტიკებზე კონტროლის გაეროს საერთაშორისო კომიტეტის რეკომენდაციების საფუძველზე შემუშავებული დასკვნის მიხედვით. საქართველოში ეს დასკვნა გამოიყენება შინა-

გან და ჯანმრთელობის დაცვის მინისტრების საერთო ბრძანებით. (№ 399, 16.06. 97წ. და № 505 15.06. 97წ.).

ქვემოთ შემოთავაზებულია ნარკოტიკულ ნივთიერებათა ჩამონათვალი. მათ ოდენობრივ მაჩვენებლებზე მითითებით. ჩამონათვალში სულ 34 დასახელებაა, მაგრამ მათ შორის ზოგიერთი პუნქტი ითვალისწინებს ნარკოტიკულ ნივთიერებათა ჯგუფს და ამიტომ აღნიშნულ ნივთიერებათა რაოდენობა 34-ს აღემატება. არის ნარკოტიკული ნივთიერებები, რომლებიც აღნიშნულ ჩამონათვალში არ არის მითითებული. ასეთ ნივთიერებათა რაოდენობის დადგენა ევალება ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროსთან არსებულ ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული ნივთიერებების ლეგალურ ბრუნვაზე კონტროლის რესპუბლიკურ ინსპექციას და შინაგან საქმეთა სამინისტროს ნარკომანიისა და ნარკობიზნესის წინააღმდეგ ბრძოლის ეროვნულ ბიუროს.

№	ნარკოტიკული ნივთიერების დასახელება	ნარკოტიკული საშუალების ოდენობა		
		მკირე	ლილი	ვანს. ლილი
1	2	3	4	5
1	ბარბამილი	0.6 გრ. (0.1 გრ-ნი 6 აბი)	30 გრ. (0.1გრ-ნი 300 აბი)	300 გრ. (0.1 გრ-ნი 3000 აბი)
2	ბუპრენორფილი (ნორფინი)	0.0012 გრ.	0.12 გრ.	12 გრ.
3	დიჰიდრომორფი	0.03 გრ. (2 მლ-ნი 2 აბი)	1.5 გრ. (2 მლ-ნი 15 გრ. 100 აბი)	(2 მლ-ნი 1000 აბი)
4	ეტაშინალ-ნატრიუმი	0.6 გრ (0.1 გრ-ნი 6 აბი)	30 გრ. (0.1 გრ-ნი 300 აბი)	300 გრ. (0.1 გრ-ნი 3000 აბი)
5	ეთილმორფინის ჰიდროქლორიდი (დიონინი)	0.2 გრ. (0.01 გრ-ნი 20 აბი)	10 გრ. (0.01 გრ-ნი 1000 აბი)	100 გრ. (0.01 გრ-ნი 10000 აბი)
6	კოკაინი (ჟუჟი და მარილი)	0.02 გრ.	1 გრ.	10 გრ.
7	კოდეონი (ფუჟი და მარილი)	0.2 გრ (0.015 გრ-ნი 14 აბი)	10 გრ. (0.015 გრ-ნი 700 აბი)	100 გრ. (0.015 გრ-ნი 7000 აბი)
8	მოიფინი	0.03 გრ (1%-ნი 3 აბი)	2.5 გრ. (1%-ნი 250 აბი)	25 გრ. (1%-ნი 2500 აბი)
9	მეტალონი (ჟენალონი) (მრავალ ნივთიერებაზე გაღატაკით)	0.02 გრ.	1.6 გრ	16 გრ.
10	მოიფინილინი	0.6 გრ (5%-2 მლ 1 აბი)	0.6 გრ. (5%-2 მლ. 80 აბი)	8 გრ. (5%-2 მლ 800 აბი)

1	2	3	4	5
11	ნოკსიორი	0,5 გრ (0,25 გრ-ნი 2 აბი)	25 გრ. (0,25 გრ-ნი 100 აბი)	250 გრ. (0,25 გრ-ნი 1000 აბი)
12	ოპიუმი (მათ შორის სამედიკ(ინო)	0,5 გრ (0,01 გრ-ნი 50 აბი)	50 გრ. (0,01 გრ-ნი 5000 აბი)	500 გრ. (0,01 გრ-ნი 50000 აბი)
13	ოპიუმის ექსტრაქტი	0,5 გრ.	50 გრ.	500 გრ.
14	ოპიოპონი	0,03გრ.(1%-ნი 3000 აბი)	3 გრ. (1%-ნი 3000 აბი)	30 გრ.(1%-ნი 3000 აბი)
15	პროპილენი	0,03 გრ. (1%-ნი 3000 აბი)	3გრ.(1%-ნი 300 აბი)	30 გრ (1%-ნი 3000 აბი)
16	პერფორირი	0,03გრ.	1,5გრ.	15გრ.
17	სოლბრენი	0,5 გრ (5%-ნი 10 აბი)	5გრ. (5%-ნი 10 აბი)	50გრ.(5%-ნი 100 აბი)
18	ფენამინი	0,05გრ. (0,01გრ-ნი 5 აბი)	5გრ.(0,01გრ-ნი 5 აბი)	50გრ. (0,01გრ-ნი 5 აბი)
19	ფენტანოლი	0,0004გრ (0,005%-ნი 4 აბი)	0,002გრ. (0,005%-ნი 20 აბი)	0,02გრ. (0,005%-ნი 200 აბი)
20	ფენამინის მუცელი	მლ	100მლ	1000მლ
21	ფენამინი	0,125გრ(0,025გრ-ნი 50 აბი)	75გრ(0,025გრ-ნი 300 აბი)	75გრ(0,025გრ-ნი 3000 აბი)
22	ფენამინი	0,03გრ	3გრ	30გრ
23	ფენამინი და სამედიკალინო ექსტრაქტი	მლ	100მლ	1000მლ
24	ქანაბისის ფისი	0,4გრ.	40გრ.	400გრ.
25	ქანაბისის (ხეხილი) ხეხილი გამომშრალი	5გრ.	500გრ.	5000გრ.
26	ოპიუმი აკტივირებული (მშრალ ნივთიერებაზე გადაკეთებული)	0,2გრ.	20გრ.	200გრ.
27	ოპიუმის ნაყენი და ოპიუმბენზოიდის ნაყენი	5მლ.	50მლ.	500მლ.
28	ტრამადი	1გრ(0,05გრ-ნი 20 აბი)	80გრ(0,05გრ-ნი 1600 აბი)	800გრ(0,05გრ-ნი 16000 აბი)
29	ტეტრაჰიდროკანაბინოლი (ყველა იზომერი)	0,05გრ.	5გრ.	50გრ.
30	უაქროს ნაწილი გამოშრალი (ხეხილი) ხეხილი	10გრ	1კგ	10კგ
31	უაქროს ნაწილი 10ნა-ხარის სახით დამზადებული ექსტრაქტი	1 მლ	100 მლ	1000 მლ
32	პროპილენი, ანაზა	1გრ.	100გრ.	1კგ
33	პროპილენი, სედი	0,5გრ.	50გრ.	500გრ.
34	პროპილენი	0,015გრ.	1გრ.	10გრ

შენიშვნა: ზემოთჩამოთვლილი დასკვნის მე-3 ვერტიკალურ გრაფაში ნაჩვენებ ოდენობამდე (ჩათვლით) გათვალისწინებულია ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა.

მე-3 ვერტიკალურ გრაფაში ნაჩვენებ ოდენობაზე მეტი მე-4 ვერტიკალურ გრაფაში ნაჩვენებ ოდენობამდე (ჩათვლით) ითვლება როგორც ნარკოტიკული ნივთიერებების უკანონო შეძენა, შენახვა.

მე-4 ვერტიკალურ გრაფაში ნაჩვენებ ოდენობაზე მეტი მე-5 ვერტიკალურ გრაფაში ნაჩვენებ ოდენობამდე (ჩათვლით) ითვლება დიდ ოდენობად.

მე-5 ვერტიკალურ გრაფაში ნაჩვენებ ოდენობაზე მეტი ითვლება განსაკუთრებით დიდ ოდენობად.

არაერთგზის დანაშაულის ჩადენა სსკ მე-15 მუხლის თანახმად ნიშნავს სსკ კერძო ნაწილის მუხლით ან მისი ნაწილით გათვალისწინებული ორი ან მეტი დანაშაულის ჩადენას. ორი ან მეტი სხვადასხვა დანაშაული, გათვალისწინებული სხვადასხვა მუხლით, მხოლოდ მაშინ შეიძლება დაკვალიფიცირდეს არაერთგზის ჩადენილად, როდესაც ამის შესახებ პირდაპირ მითითებულია კანონში. მაგ., სსკ 177-ე მუხლის მე-2 შენიშვნის თანახმად ამავე სსკ 177-186-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაული არაერთგზისად ითვლება, თუ მათგან რომელიმის ჩადენას წინ უსწრებდა ამავე მუხლებით ან 224-ე, 231-ე, 237-ე ან 264-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენა. ამ შემთხვევაში ამავე მუხლებით ნასამართლობას მნიშვნელობა არა აქვს. საკმარისია გამოძიებით დადგინდეს ჩამოთვლილი დანაშაულიდან ადრე რომელიმეს ჩადენა. რა თქმა უნდა, სს პასუხისმგებებაში მიცემის ხანდაზმულობის ვადა, გათვა-

ლისწინებული სსკ 71-ე მუხლით არ უნდა იყოს გასული, პასუხისმგებლობა ამნისტიით არ უნდა იყოს მოხსნილი. თუ ადრე ჩადენილი დანაშაულისათვის გასამართლებული იყო, ნასამართლობა არ უნდა იყოს გაქარწყლებული ან მოხსნილი სსკ 79-ე მუხლით დადგენილი წესით.

არასრულწლოვანთა და მცირეწლოვანთა მიმართ ქმედების ჩადენა ზოგჯერ ჩადენილი ქმედების მაკვალიფიცირებელი ნიშანია, ზოგჯერ კი დანაშაულის. მაგ., სქესობრივი კავშირი ან სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი მოქმედება წინასწარი შეცნობით თექვსმეტი წლის ასაკს მიუღწეველთან (სსკ მუხ. 140-ე) და გარყვნილი ქმედება ძალადობის გარეშე წინასწარი შეცნობით თექვსმეტ წელს მიუღწეველთან (სსკ მუხ. 141-ე) არადანაშაულებრივი ქმედებისაგან გამოყოფილია ერთადერთი ნიშნით, რომელსაც ქმედების ერთ-ერთი მონაწილის 16 წლამდე ასაკი წარმოადგენს. სსკ 140-ე და 141-ე მუხლებიდან გამომდინარე ამ მუხლებით გათვალისწინებული ქმედებები, თუ ჩადენილია 16 წლისა და მეტი ასაკის პირების მიმართ, დანაშაული სახეზე არ იქნება. ამიტომ ამ მუხლებში ეს ასაკი ქმედების მაკვალიფიცირებელი ნიშანია. იგი განასხვავებს მას არადანაშაულებრივი ქმედებებისაგან.

სსკ 140-ე და 141-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა (გარდა მამათმავლობისა) სუბიექტები შეიძლება იყვნენ ორივე სქესის ადამიანები. 140-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის (მამათმავლობა, ლესბიანობა, სხვაგვარი სექსუალური კონტაქტი გაუკუღმართებული ფორმით) სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ სრულწლოვანი.

სსკ 137-ე მუხლის მე-4 ნაწილში ასაკი 14 წლამდე გაუპატიურების მაკვალიფიცირებელი ნიშანია, რადგანაც კანონით იგი მიკუთვნებულია ამ დანაშაულისათვის, როგორც მისი მაკვალიფიცირებელი, აღნიშნული მუხლის დასახელებული ნაწილით პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი და სასჯელის გამამკაცრებელი ნიშანი.

აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით მკვლელობა (მუხ. 113-ე) აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით ჯანმრთელობის მიღმანად ნაკლებად მიიღე დაზიანება (მუხ. 122-ე). ამ დანაშაულთა დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა არა მარტო აღნიშნული მუხლების დისპოზიციების გამოყენება, არამედ არანაკლები მნიშვნელობა აქვს სსკ 28-ე მუხლით დადგენილი აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების ფარგლების დადგენას და მათი მართლზომიერად შერწყმას აღნიშნული მუხლების დისპოზიციებში. 28-ე მუხლით დადგენილია აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების შემდეგი პირობები:

1. აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენებას ადგილი უნდა ექნეს იმ სიკეთის დასაცავად, რომელსაც იცავს სისხლისსამართლებრივი ნორმა.

2. ის ქმედება, რომლის საწინააღმდეგოდაც გამოყენებული იქნა აუცილებელი მოგერიების აქტი, უნდა იყოს გათვალისწინებული სს კოდექსით.

3. აუცილებელი მოგერიების აქტი უნდა იქნას გამოყენებული მხოლოდ იმ პირის მიმართ, რომელიც მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფას ახორციელებს, როდესაც ხელმყოფი აზიანებს ან სპობს კანონით დაცულ სიკეთეს (დანაშაუ-

ლის ობიექტს), ე.ი. ამ აქტის გამოყენებას უნდა ჰქონდეს ადგილი დანაშაულის ჩადენის პროცესში მისი დაწყებიდან დამთავრებამდე.

4. აუცილებელი მოგერიების უფლება აქვს ნებისმიერ ადამიანს. არაეინ არის ვალდებული აიცილოს დანაშაულებრივი ხელყოფა გაქცევით ან საშველად სხვა პირთა მოხმობით.

5. ხელმყოფის დაზიანება მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფით წართმეული ქონების ან სხვა სამართლებრივი სიკეთის დასაბრუნებლად მართლზომიერია იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ეს მოხდა უშუალოდ ხელმყოფის ხელში ამ სიკეთის გადასვლისთანავე და მისი უკან დაბრუნების შესაძლებლობა ამოწურული არ იყო. ეს იმას ნიშნავს, რომ მომგერიებელს უფლება აქვს გააგრძელოს მოგერიება მანამ, სანამ ეს საჭირო იქნება წართმეული სამართლებრივი სიკეთის დასაბრუნებლად. მაგალითად ეთქვათ, თბილისიდან ადამიანის გამტაცებლებს გატაცებულის გათავისუფლების მიზნით გამოეკიდა პოლიციის მუშაკი ან სხვა პირი, რომელმაც გამტაცებელთა სიცოცხლის მოსპობით პანკისის ხეობის მისადგომებთან შეძლო გატაცებულის გათავისუფლება. ეს და სხვა ანალოგიური მოქმედება, ჩემი აზრით, მართლზომიერად უნდა ჩაითვალოს არა მარტო ადამიანის გატაცების შემთხვევაში, არამედ უფრო ნაკლებად მნიშვნელოვანი ობიექტის ხელყოფის შემთხვევაშიც.

6. მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისათვის მართლზომიერი ზიანის მიყენების ფარგლები შეზღუდული არ არის. იგი მოიცავს ხელმყოფის, როგორც წესი, თავდამსხმელის სიცოცხლის მოსპობასაც. მართალია, დაზიანებასა და მო-

სკობას შორის არის განსხვავება, მაგრამ შეუზღუდავი დაზიანება კანონიდან გამომდინარე, ამ შემთხვევაში, ჩემი აზრით, ხელმოყოფის სიცოცხლის მოსპობამდე შეიძლება გაგრძელდეს.

7. აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენება მართლზომიერად მოქმედის საწინააღმდეგოდ დაუშვებელია.

8. სიკეთე, რომლის დაცვის მიზნითაც გამოყენებულია აუცილებელი მოგერიების აქტი, უნდა ეკუთვნოდეს მომგერიებელს ან სხვა ნებისმიერ პირს.

ეს რვა პირობაა დადგენილი აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერებისათვის სსკ 28-ე მუხლის 1-3-ე ნაწილებით. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ამ პირობებიდან ყველა თუ დაცულია, მართლზომიერ მოქმედებას – აუცილებელ მოგერიებას აქვს ადგილი. მაგრამ განსახილველი მუხლიდან გამომდინარე, ამ პირობებიდან ნაწილის ან მთლიანად დარღვევა არ წარმოადგენს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას. ამ პირობებიდან ერთ-ერთის დარღვევის შემთხვევაში სსკ 113-ე და 122-ე მუხლებით გათვალისწინებული სამი დანაშაულიდან (მეტს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით სსკ არ ითვალისწინებს) არც ერთი სახეზე არ შეიძლება იყოს, რადგანაც აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების არსის საკანონმდებლო განმარტება ამის საფუძველს არ იძლევა. კერძოდ, სსკ 28-ე მუხლის მე-4 ნაწილი მიუთითებს: „აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილება ნიშნავს მომგერიებლის მიერ თავდაცვის აშკარა შეუსაბამობას მასზე თავდასხმის ხასიათთან და საშიშროებასთან“.

აქედან გამომდინარეობს შემდეგი დასკვნები: 1. აუცი-

ლებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას შეიძლება ადგილი ექნეს მხოლოდ მომგერიებელზე თავდასხმის შემთხვევაში. 2. აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების არსი შეიძლება გამოიხატოს მომგერიებლის მოქმედებით და მხოლოდ თავდამსხმელის საწინააღმდეგოდ. 3. მომგერიებლის მოქმედება აშკარად შეუსაბამო უნდა იყოს თავდასხმის ხასიათთან და საშიშროებასთან, ე.ი. თავდასხმის ხასიათი აშკარად ისეთი უნდა იყოს, რომ მნიშვნელოვან ზიანს არ აყენებდეს მომგერიებელს, რის გამოც თავდასხმის საშიშროება არ უნდა იძლეოდეს აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების საფუძველს.

ასეთი დასკვნების გაკეთების საფუძველს იძლევა სსკ 28-ე მუხლის ანბანური აზრი. კერძოდ:

1. ის, ვინც თავს ესხმის ვინმეს ან რამეს, მას ეწოდება თავდამსხმელი. ამ მუხლში მხოლოდ ერთხელ, მე-4 ნაწილში, რომელიც იძლევა აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების განმარტებას, გამოყენებულია სიტყვა: „თავდასხმა“ ნათესაობით ბრუნვაში, რომელიც შეიძლება ჩაიდინოს მხოლოდ თავდამსხმელმა.

2. სიტყვები, თავდასხმა და ხელყოფა, თავდამსხმელი და ხელმყოფი ერთიმეორის სინონიმებს არ წარმოადგენენ.

3. სიტყვა ხელყოფა უფრო ვრცელი შინაარსისაა და მასში შეიძლება მოთავსდეს თავდასხმაც, მაგრამ თავდასხმა შეიძლება იყოს ხელყოფის ერთ-ერთი სახე, რომელიც მისი სხვა სახეებისაგან განსხვავდება.

4. განსახილველი მუხლის 1-3-ე ნაწილებში, სადაც აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობებზეა

მითითება, სამ-სამჯერ იყენებს კანონმდებელი სიტყვებს ხელ-
ყოფა და ხელმყოფი. მხოლოდ მე-4 ნაწილში, რომელიც ად-
გენს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების
კრიტერიუმს (მომგერიებლის მოქმედება, რომელიც აშკარ-
ად არ შეესაბამება მასზე განხორციელებული თავდასხმის
ხასიათსა და საშიშროებას) არ შეიძლება ტექსტის შემდგე-
ნის უბრალო შეცდომად ჩაითვალოს და ასედაც რომ იყოს,
მაინც იგი დაკანონებულია და აუცილებელი მოგერიების
ფარგლების შესაძლებლობას უშვებს მხოლოდ მომგერიე-
ბელზე თავდასხმის შემთხვევაში მხოლოდ მომგერიებლის
მხრიდან და მხოლოდ თავდამსხმელის მიმართ.

5. სსკ 28-ე მუხლის 1-3-ე ნაწილები მიუთითებენ მხო-
ლოდ აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობე-
ბზე, მის ნიშნებზე, ე.ი. აღწერენ ახასიათებენ მართლზომი-
ერ, არადანაშაულებრივ მოგერიებას, ხოლო ამავე მუხლის
მე-4 ნაწილი განსაზღვრავს მხოლოდ დანაშაულებრივი მო-
გერიების ნიშნებს.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარეობს დასკე-
ნა იმის შესახებ, რომ სსკ 28-ე მუხლით განსაზღვრულია
მართლზომიერი და არამართლზომიერი ანუ დანაშაულებ-
რივი მოგერიება. თუ მოგერიებისას დაცულია ამ მუხლის 1-
3-ე ნაწილებით გათვალისწინებული ყველა პირობა, სახეზე
არ არის არც ერთი დანაშაული და სახეზეა მხოლოდ მარ-
თლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოება – აუცი-
ლებელი მოგერიება. აღნიშნული პირობების დარღვევა არ
იძლევა აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილე-
ბას. იგი შეიძლება არ იყოს დანაშაული ან შეიძლება იყოს
დამოკიდებული დანაშაული. გააჩნია კონკრეტულ ვითარე-

ბას. კერძოდ, სსკ 28-ე მუხლიდან გამომდინარე, არ მოგვეცემს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას არასამართლებრივი სიკეთის დასაცავად ამ სიკეთისათვის ხელმყოფის დაზიანება ან სამართლებრივი სიკეთის დაცვა ისეთი ქმედებით, რომელიც სს კოდექსით არ არის გათვალისწინებული. ასევე აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში ისეთი პირის დაზიანება, რომელიც მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფასთან არ არის დაკავშირებული, არ წარმოადგენს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას. ანალოგიურად არ იძლევა აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას 28-ე მუხლში მითითებული მართლზომიერების სხვა პირობების დარღვევა.

აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილება განსახილველი მუხლის 1-3-ე ნაწილებით გათვალისწინებული მოქმედებისაგან განსხვავებული, არამართლზომიერი, დასჯადი მოქმედებაა. იგი ცალკეა გათვალისწინებული ამავე მუხლის მე-4 ნაწილით და ამიტომ, როდესაც გასარკვევია საკითხი აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების თაობაზე, ქმედების დამკვალიფიცირებელმა უნდა გამოიყენოს ამავე მუხლის მე-4 ნაწილის მოთხოვნები და ამ ნაწილით გათვალისწინებული ნიშნები. რაც შეეხება ამ მუხლის 1-3-ე ნაწილებით დადგენილ პირობებს, სსკ 28-ე მუხლის შინაარსის ერთობლიობიდან გამომდინარე, მათი გამოყენება უნდა მოხდეს მხოლოდ მართლზომიერი აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების შემთხვევაში. მუხლის ეს ნაწილები ითვალისწინებენ ზიანის მიყენებას არა მხოლოდ თავდამსხმელისათვის, არამედ სამართლებრივი სიკეთის ნებისმიერი ხერხით ხელმყოფისათვის. კანონში მი-

თითებაა იმაზეც, რომ ზიანის მიყენება მართლზომიერია მაშინ, როდესაც მას ადგილი ჰქონდა ხელყოფისას, ე.ი. დანაშაულის დაწყებიდან დამთავრებამდე, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ხელყოფმა ჯერ უნდა შეასრულოს დანაშაულებრივი ქმედების აღსრულების ნაწილი და შემდეგ წარმოიშობა აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების უფლება. ასეთი აზრი მცდარია, რადგანაც აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენება შეიძლება მხოლოდ განზრახი დანაშაულის განმხორციელებლის წინააღმდეგ და ყველა განზრახი დანაშაული იწყება მზადებით. მზადება დასჯადია თუ არა, ამას კონკრეტულ შემთხვევაში აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენებისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. თუ შეიქმნა ისეთი სიტუაცია, რომ დანაშაულებრივი ხელყოფის მყისვე დაწყების და განხორციელების გარდუვალობა სახეზეა, დაცვის ღონისძიებათა დაყოფება წამგებიან პოზიციაში ჩააყენებს დაცვის მხარეს, მომგერიებელს შეუძლია არ დაელოდოს მოწინააღმდეგე მხარის მიერ განზრახვის ბოლომდე რეალიზებას. მაგ., თუ დაიწყო დანის, პისტოლეტის ან სხვა იარაღის მომარჯვება, საჭირო არ არის ლოდინი არც დანისა და პისტოლეტის გამოყენებამდე და არც მომარჯვების დამთავრებამდე.

შეიძლება განსხვავებული აზრი წარმოიშეას ჯანმრთელობის დაზიანებისა და სიცოცხლის მოსპობის თაობაზე სსკ 28-ე მუხლის პირველი ნაწილიდან გამომდინარე, მაგრამ აღნიშნულ კანონში მითითებული დაზიანება მოიცავს სიცოცხლის მოსპობასაც და ეს დასკვნა საკმაოდ დასაბუთებულია:

- 1) მთელი საბჭოური პერიოდისა და მის შემდგომი

სასამართლო საგამოძიებო პრაქტიკით;

2) მოქმედ კანონში ყოველგვარი შეზღუდვის გარეშე დაზიანების მართლზომიერებაზე მითითებით;

3) დაზიანების შეზღუდვით არა აუცილებელი მოგერიების პირობებში, არამედ უკიდურესი აუცილებლობის პირობებში (მუხ. 30-ე);

4) სსკ 28-ე მუხლის მე-4 ნაწილით ხელყოფის სახეებიდან (ხერხებიდან) თავდასხმის ცალკე გამოყოფით.

საბჭოურ პერიოდში და მის შემდგომ ცვლილებებითა და დამატებებით მოქმედი 1960 წლის სს კოდექსის მე-15 მუხლიც მიუთითებდა ხელყოფის დაზიანების მართლზომიერებაზე, არც ამ მუხლში იყო მითითება სიცოცხლის მოსპობის მართლზომიერებაზე, მაგრამ დაზიანების ყოველნაირად შეუზღუდავი უფლება ხელყოფის სიცოცხლის მოსპობის ცნებასაც მოიცავდა. ეს სწორი იყო და არის არა მარტო ჩემი, არამედ მთელი საბჭოთა და მის შემდგომ პერიოდში მოღვაწე იურისტ-მეცნიერთა, სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენელთა და საზოგადოების აზრით. ეს იმდენად ცნობილი ფაქტია, რომ შესაბამის წყაროებზე მითითება ზედმეტად მიმაჩნია, რადგანაც უკანასკნელი რამდენიმე ათეული წლის მანძილზე განსხვავებულ აზრს თითქმის არ ჰქონია ადგილი. დაზიანების შედეგი შეუზღუდავი იყო აუცილებელი მოგერიებისათვის და შეზღუდული იყო უკიდურესი აუცილებლობისათვის 1960 წლის კოდექსითაც. უკიდურესი აუცილებლობის აქტის გამოყენება აღნიშნული კოდექსის მე-16 მუხლისა და ადამიანის სიცოცხლის სამართლებრივი შეფასებიდან (სსკ დაცვის უმაღლესი ობიექტი) გამომდინარე დაუშვებელი იყო. დაუშვებელია იგი იმავე

მიზეზით მოქმედი სსკ 30-ე მუხლის მოთხოვნითაც და ამ ნაწილში ძველი და ახალი სს კოდექსების პოზიციები ერთნაირია. განსხვავებაც არის. მაგ., მოქმედი კოდექსის 28-ე მუხლის მე-2 ნაწილი აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების უფლებას, ე.ი. ხელმყოფისათვის ზიანის მიყენების უფლებას აძლევს ნებისმიერ პირს, მიუხედავად იმისა, მას შეუძლია თუ არა აიცდინოს ხელყოფა გაქცევით ან საშველად სხვისი მოხმობით. ამავე კოდექსის მე-3 ნაწილი მიუთითებს, რომ: „ხელმყოფის დაზიანება მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფით წართმეული ქონების ან სხვა სამართლებრივი სიკეთის დასაბრუნებლად მართლზომიერია იმ შემთხვევაშიც, თუ ეს მოხდა უშუალოდ ხელმყოფის ხელში ამ ქონების გადასვლისთანავე და მისი უკან დაბრუნება ჯერ კიდევ შეიძლებოდა“. ამ დამატებებით ახალ კოდექსში დაზუსტებული და გაფართოებულია აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობები 1960 წლის სს კოდექსის მე-15 მუხლთან შედარებით. აღნიშნული დამატებები ძირეულად არ ცვლიან ძველი კოდექსის პოზიციას. უფრო აზუსტებენ და აფართოებენ მას და მოკლედ რომ ვთქვათ, მოთხოვნილებებისამებრ აუმჯობესებენ ახალი კოდექსის პოზიციას.

ძირეული განსხვავება ძველ და ახალ კოდექსებს შორის გამოიწვია ახალი კოდექსის 28-ე მუხლის მე-4 ნაწილმა, რომელიც აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებას განმარტავს, როგორც მომგერიებლის მიერ თავდაცვის მიზნით ისეთი მოქმედების ჩადენას, რომელიც აშკარად არ შეესაბამება პირადად მომგერიებლის მიმართ ჩადენილი თავდასხმის ხასიათსა და საშიშროებას. განსა-

ხილველ მუხლში აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობები გათვალისწინებულია მომგერიებლის ან სხვისი სიკეთის მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისათვის ხელმყოფის საწინააღმდეგოდ მოქმედების ჩასადენად, ხოლო აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილება განმარტებულია, როგორც მხოლოდ მომგერიებელზე თავდასხმის საწინააღმდეგო არაკანონიერი მოქმედება. ვინაიდან ხელყოფა გულისხმობს დანაშაულის ჩადენას არა მარტო თავდასხმის გზით, არამედ სხვა ნებისმიერი ხერხითაც, მათ შორის უმოქმედობითაც, ახალი სსკ 28-ე მუხლის მე-4 ნაწილში, ჩემი აზრით, მითითება უნდა ყოფილიყო არა თავდასხმაზე და თავდამსხმელის საწინააღმდეგოდ მიმართულ მოქმედებაზე, არამედ ხელყოფაზე და ხელმყოფის საწინააღმდეგოდ მიმართულ მოქმედებაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში მოქმედი 28-ე მუხლის სსკ მე-4 ნაწილი და 1-3-ე ნაწილები არ არის ერთი-მეორესთან შეთანხმებული.

საკითხის სწორად გადაწყვეტა შეიძლება მხოლოდ ცვლილების შეტანით სსკ 28-ე მუხლში. ამ მუხლში ან ხელყოფაზე და ხელმყოფზე უნდა იყოს მითითება ან თავდასხმაზე და თავდამსხმელზე. გარდა ამისა უნდა გაფართოვდეს მომგერიებლის მოქმედების სფერო. მას უნდა დარჩეს აუცილებელი მოგერიების აქტის გამოყენების უფლება, როგორც ეს გათვალისწინებულია სსკ 28-ე მუხლის 1-3-ე ნაწილებით, ე.ი. უნდა მოიხსნას ამავე მუხლის მე-4 ნაწილით გათვალისწინებული შეზღუდვა.

აუცილებელი მოგერიება არის დანაშაულებრივი ხელმყოფისათვის ზიანის მიყენება მომგერიებლის მიერ თავისი ან სხვისი სიკეთის დასაცავად. ასეთი დასკვნა გამომდინარე-

ობს სსკ 28-ე მუხლის პირველი ნაწილიდან და ეს შინაარსი უნდა იყოს შენარჩუნებული სსკ 28-ე მუხლის ყველა ნაწილში. აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილება ნიშნავს იმავე ქმედების გარკვეული პირობების დაცვით, გარკვეული მოცულობით ან დადგენილ საზღვრებამდე კანონიერად ჩადენის შემდგომ მის კანონსაწინააღმდეგოდ გაგრძელებას. ამ თვალსაზრისით კარგად არის ჩამოყალიბებული საქართველოს სსკ 29-ე მუხლი (დამნაშავის შეპყრობა). აუცილებელი მოგერიების შინაარსი კარგად არის ჩამოყალიბებული რუსეთის ფედერაციის სსკ 37-ე მუხლში.

რაც შეეხება სსკ 113-ე და 122-ე მუხლებით დანაშაულის დაკვალიფიცირებას, აუცილებელი მოგერიების ფარგლების დადგენის შემთხვევაში, რის შესახებაც მაღლა გეჭონდა მსჯელობა, ძნელი არ არის. ამიტომ ამ საკითხზე არ შეეჩერდებით. აღენიშნავთ მხოლოდ იმას, რომ აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების შემთხვევაში უნდა იყოს პირდაპირი დანაშაულებრივი მიზეზობრივი კავშირი აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებულ მოქმედებასა და სსკ კერძო ნაწილის მუხლით გათვალისწინებულ შედეგს შორის. წინააღმდეგ შემთხვევაში დანაშაულის კვალიფიკაცია არ იქნება სწორი.

ბანსაკუთრებული ეკონომიკური ზონა (მუხ. მმ-300).

თანახმად საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ კანონის მე-6 მუხლისა, საქართველოს განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონა არის საზღვაო სივრცე, რომელიც აითვლება იმ სწორი ამოსავალი ხაზებიდან, რომლებიდანაც ხდება ტერიტორიული წყლების ათვლა და რომელ-

თა სიგანე არ აღემატება 200 საზღვაო მილს. თანახმად ამავე კანონის მე-3 მუხლისა, საქართველოს ტერიტორიულ წყლებს (ტერიტორიულ ზღვას) მიეკუთვნება შავი ზღვის სანაპირო წყლების ნაწილი, რომლის სიგანეა 12 საზღვაო მილი და რომელიც აითვლება იმ წერტილების შემაერთებული სწორი ამოსავალი ხაზებიდან, რომელთა კოორდინატებს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის წარდგინებით ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

ცალკეულ შემთხვევებში, თანახმად ამავე მუხლისა, საქართველოს ტერიტორიული წყლების (ტერიტორიული ზღვის), სიგანე შეიძლება დადგინდეს საერთაშორისო ხელშეკრულებით ან შეთანხმებით, ხოლო ასეთის არარსებობისას – საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების შესაბამისად.

ვინაიდან ტერიტორიული წყლებისა და განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის ათვლა ხდება ერთი და იმავე წერტილების შემაერთებული ხაზიდან ერთი და იგივე მიმართულებით (მოპირდაპირე მხარის მიმართულებით), გამოდის რომ ზღვის ის ნაწილი, რომელიც ყველაზე უფრო ახლოს არის საქართველოს სახმელეთო საზღვართან და რომელსაც ტერიტორიული წყლები ეწოდება, მთლიანად შედის განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში. აქედან გამომდინარე, საქართველოს განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონა არის საქართველოს ტერიტორიული წყლებს მიმატებული მოპირდაპირე მიმართულებით 188 საზღვაო მილი, ე.ი. ზღვის ის სივრცე, რომელიც მდებარეობს ასათველელ ხაზსა და მის პარალელურ, მისგან მოპირდაპირე მიმარ-

თულებით 200 საზღვაო მილის ბოლოს მდებარე ხაზს შორის.

თანახმად ზემოთ აღნიშნული კანონის მე-5 მუხლისა, საქართველოს ტერიტორიაზე ან ტერიტორიულ წყლებში საბაჟო, ფისკალური, საიმპერაციო ან სანიტარული კანონმდებლობისა და წესების დარღვევის აღკვეთის მიზნით დგინდება მიმდებარე ზონა, რომელიც არის 12 საზღვაო მილის სიგანის ზღვის ზოლი და ღია ზღვის მხრიდან ესაზღვრება ტერიტორიულ წყლებს. მიმდებარე ზონა ვრცელდება არა უმეტეს 24 საზღვაო მილის მანძილზე იმ სწორი ამოსავალი ხაზებიდან, რომლებიდანაც ხდება ტერიტორიული წყლების ათვლა.

როგორც საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ საქართველოს კანონის მე-5 და მე-6 მუხლებიდან ჩანს, მიმდებარე ზონაც განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის სივრცეშია.

ამავე კანონის მე-7 მუხლის თანახმად, საქართველოს კონტინენტური შელფი არის ზღვის ფსკერი, რომელიც ვრცელდება სახმელეთო ტერიტორიის მთელ ბუნებრივ სიგრძეზე ხმელეთის წყალქვეშა კიდის გარე საზღვრამდე 200 საზღვაო მილის მანძილზე იმ სწორი ამოსავალი ხაზებიდან, რომლებიდანაც ხდება ტერიტორიული წყლების ათვლა, თუ ხმელეთის წყალქვეშა კიდის გარე საზღვარი არ ვრცელდება ამ მანძილზე.

ცალკეულ შემთხვევაში კონტინენტური შელფის გარე საზღვარი დგინდება მოსაზღვრე ან მოპირდაპირე სახელმწიფოსთან დადებული ხელშეკრულებით ან შეთანხმებით.

საქართველოს საზღვაო სივრცის შესახებ საქართველოს კანონის მე-15 მუხლის თანახმად საქართველოს ტერ-

იტორიული ზღვის გარე საზღვარი არის საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი.

საქართველოს შიდა საზღვაო წყლების, ტერიტორიული ზღვის, მათი საჰაერო სივრცის, ფსკერისა და წიაღის სამართლებრივი სტატუსი განისაზღვრება ამავე კანონის მე-3 მუხლით. ეს მუხლი მიუთითებს: „საქართველოს შიდა საზღვაო წყლები და ტერიტორიული ზღვა, მათი საჰაერო სივრცე, ფსკერი და წიაღი საქართველოს ტერიტორიის ნაწილია, რომელზეც იგი ახორციელებს სუვერენიტეტს“. ამავე კანონის მე-4 მუხლი განსაზღვრავს მიმდებარე ზონის იურისდიქციას და მიუთითებს: „საქართველო თავის მიმდებარე ზონაში კონტროლს ახორციელებს საერთაშორისო სამართლის პრინციპებისა და ნორმების და ამ კანონის შესაბამისად“, ხოლო მომდევნო მე-5 მუხლი განსაზღვრავს საქართველოს განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონისა და კონტინენტური შელფის სტატუსს. მისი შინაარსი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „ბუნებრივი რესურსების გამოყენებისა და შენარჩუნების, ეკონომიკური და ეკოლოგიური ინტერესების დაცვის მიზნით, საქართველო თავის განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში და კონტინენტურ შელფზე ახორციელებს სუვერენულ უფლებებს საერთაშორისო სამართლის პრინციპებისა და ნორმების, საქართველოს კანონმდებლობისა და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესაბამისად.“

ამ საკითხებისა და კანონების ცოდნა საზღვართან დაკავშირებული საქმეების მოკვლევის, წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო განხილვისას აუცილებელია ქმედების სწორად შეფასებისა და დანაშაულის სწორად დაკვა-

ლიფიცირებისათვის. არ არის გამორიცხული ამ კანონების სხვა დებულებათა ცოდნის აუცილებლობაც. საჭიროა აგრეთვე სახელმწიფო საზღვრისა და სასაზღვრო რეჟიმის წესების ცოდნა.

საქართველოს კანონი საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ მიღებულია 1998 წლის 17 ივლისს, ხოლო საქართველოს კანონი საქართველოს საზღვაო სიერცის შესახებ მიღებულია იმავე წლის 24 დეკემბერს.

დამნაშავის შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით მკვლელობა, ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება (მუხლი 114-ე, 123-ე). დამნაშავის შეპყრობის მართლზომიერების პირობები გათვალისწინებულია სსკ 29-ე მუხლით, რომელიც ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „1. მართლსაწინააღმდეგოდ არ მოქმედებს ის, ვინც ხელისუფლების ორგანოში წარსადგენად შეიპყრობს დამნაშავეს საამისოდ აუცილებელი ზომის გადაუცილებლად. 2. დამნაშავის შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილება ნიშნავს ამ ზომის აშკარა შეუსაბამობას შესაპყრობი პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმესთან და შეპყრობის გარემოებებთან“.

სსკ 114-ე და 123-ე მუხლებით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა დამნაშავის შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით მკვლელობისა და ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებისათვის. ამიტომ, პირველ რიგში უნდა გაირკვეს ვის შეპყრობაზეა ლაპარაკი კანონში, ვინ არის დამნაშავე. თანახმად საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 და სსსკ მე-10 მუხლებისა, დამნაშავე შეიძლება ეწოდოს მხოლოდ იმ პირს, რომელსაც დანაშაუ-

ლის ჩადენა დამტკიცებული აქეს სასამართლოს მიერ გამოტანილი, კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენით. აქედან გამომდინარე, სსკ 29-ე, 114-ე და 123-ე მუხლებში მითითებაა მხოლოდ ისეთ პირებზე, რომელთა მიმართ არსებობს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი, რომელიც მთლიანად სისრულეში მოყვანილი არ არის და მსჯავრდებული სასჯელისაგან გათავისუფლებული არ არის. რაც შეეხება სსსკ 142-ე მუხლით გათვალისწინებულ დაკავებას ეჭვიმტანილი პირისა, ეს სრულიად სხვა ნორმაა, სხვა პირთა წრის მიმართ სხვა საფუძვლებითა და წესით ტარდება.

სსკ 114-ე და 123-ე მუხლებით ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს ამავე კოდექსის 29-ე მუხლის მეორე ნაწილით დადგენილი ნიშნების მიხედვით. კერძოდ, სახეზე უნდა იყოს კონკრეტულ შემთხვევაში კონკრეტული დამნაშავეს შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილება, რაც უნდა გამოიხატებოდეს ამ ზომის აშკარა შეუსაბამობით შესაპყრობი პირის მიერ ჩადენილ დანაშაულის სიმძიმესთან და შეპყრობის გარემოებებთან. უნდა იყოს პირდაპირი დანაშაულებრივი კავშირი შეპყრობის ზომის გადაცილებასა და შესაბამისად სსკ 114-ე ან 123-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შედეგებს შორის.

დანაშაულის ჩადენის დროისა და ადგილის მნიშვნელობა მისი კვალიფიკაციისათვის. სსკ კერძო ნაწილის ზოგიერთი მუხლის დისპოზიციის თანახმად ქმედების ჩადენის დროს დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშნის მნიშვნელობა აქვს. კანონში ეს დრო, როგორც წესი, გამოხატულია ვითარების შესაბამისი პერიოდის სახით. მაგ: 316-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილი ითვალისწინებს სისხ-

ლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას სამხედრო ხელისუფლების უკანონოდ ხელში ჩაგდების, სამხედრო ხელმძღვანელის მიერ უკანონოდ სამხედრო ძალის ან ტექნიკის გადაადგილებისათვის, თავმოყრის ან დისლოკაციის ადგილის შეცვლისათვის ან კანონიერი ხელისუფლებისადმი სხვაგვარი დაუშორჩილებლობისათვის. ამ მუხლის მე-3 ნაწილი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „ამ მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ომიანობის, შეიარაღებული კონფლიქტის, საგანგებო მდგომარეობის ან მასობრივი არეულობის დროს, ანდა რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია“. ამ მუხლის მესამე ნაწილი აღნიშნული დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ, პასუხისმგებლობის გამაძლიერებელ და სასჯელის გამამკაცრებელ ნიშნად ასახელებს ოთხ დროს, რომელიც სხვადასხვა ვითარებას შეესაბამება, ე.ი. დასახელებულია ის დრო, რომელშიაც ოთხი მითითებული ვითარებიდან (ომიანობა, შეიარაღებული კონფლიქტი, საგანგებო მდგომარეობა, მასობრივი არეულობა) ერთ-ერთს პქონდა ადგილი. დროის მონაკვეთის სსკ 316-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშნად გამოყენებისათვის საჭიროდ მიგვაჩნია, რომ ომი, შეიარაღებული კონფლიქტი და მასობრივი არეულობა ქმედების ჩადენის მომენტში უნდა იყოს დაწყებული, მაგრამ არ უნდა იყოს დამთავრებული, ხოლო საგანგებო მდგომარეობა უნდა იყოს გამოცხადებული და ამ მდგომარეობის მოხსნა არ უნდა იყოს გამოცხადებული. იმ შემთხვევაში, როდესაც დანაშაულებრივი ქმედება დაიწყო ომიანობის, შეიარაღებული კონფლიქტის, საგანგებო მდგომარეობის ან მასობრივი არეულობის პერიოდში და დამთავრ-

და აღნიშნულ ვითარებათა უკვე არარსებობის დროს, კონკრეტული სიტუაციიდან გამომდინარე ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც დანაშაულის ჩადენის მცდელობა, ან როგორც დამთავრებული დანაშაული. საკითხის სწორად გადაწყვეტისათვის საჭიროა სსკ მე-19 და 316-ე მუხლების დისპოზიციათა და ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ურთიერთ შეპირისპირება.

სსკ 357-ე მუხლის მეორე ნაწილი აძლიერებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას სამხედროვალდებულის მიერ სასწავლო ან სამხედრო შეკრებისაგან ომიანობის ან საგანგებო მდგომარეობის დროს თავის არიდებისათვის, ე.ი. სასწავლო ან სამხედრო შეკრებისაგან სამხედროვალდებულის თავის არიდების მაკვალიფიცირებელ ნიშანს წარმოადგენს ომიანობის ან საგანგებო მდგომარეობის დრო. ამ დანაშაულის ჩადენა შეიძლება მხოლოდ უმოქმედობით. ამ დანაშაულის შინაარსი მდგომარეობს იმაში, რომ სამხედროვალდებულს სამართლებრივად ეკისრება სასწავლო ან სამხედრო შეკრებაზე გამოცხადების მოვალეობა, აქვს ამ მოვალეობის შესრულების შესაძლებლობა, მაგრამ მისი შესრულებისაგან თავის არიდების მიზნით არ ასრულებს მას. სწორედ ეს შეუსრულებლობაა დანაშაული. ამ შეუსრულებლობისათვის სუბიექტმა შეიძლება ჩაიდინოს მოქმედება, მაგრამ ეს მოქმედება, რაშიდაც არ უნდა გამოიხატებოდეს იგი, უნდა შეფასდეს ცალკე განსახილველი დანაშაულისაგან დამოუკიდებლად.

თანახმად სსკ 359-ე მუხლისა, გადასახადის გადახდისაგან ან სხვა ბეგარისაგან თავის არიდება ომიანობის პერიოდში ცალკე დანაშაულად არის გათვალისწინებული,

ხოლო მობილიზაციით გაწვევისაგან თავის არიდება (მუხ. 358-ე) დამოუკიდებელ დანაშაულად არის გამოცხადებული. ყველა ამ დანაშაულთა ჩადენა შეიძლება მხოლოდ უმოქმედობით და განზრახ. შესაძლებელია, როგორც პირდაპირი ისე არაპირდაპირი განზრახვა.

სსკ 379-ე მუხლი მაკვალიფიცირებელი ნიშნის სახით ითვალისწინებს როგორც ადგილს, ისე დროს. ამ მუხლის პირველი ნაწილი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „გაქცევა დაკავების, პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის ან ტუსაღობის ადგილიდან ანდა ბადრაგობისას.“ ამ დისპოზიციაში გაქცევის მაკვალიფიცირებელი ნიშნის სახით გათვალისწინებულია ხუთი ადგილი და შესაბამისი დროის მონაკვეთი. ეს იმას ნიშნავს, რომ სსკ 379-ე მუხლის გამოყენება შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ადგილი ჰქონდა დაკავების, პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის, ტუსაღობის ადგილიდან ან ბადრაგობისას ნებისმიერი ადგილიდან ბადრაგის მიერ დაკავებულის ან დაპატიმრებულის მიღების მომენტიდან შესაბამისი ორგანოსათვის ჩაბარებამდე. რაც შეეხება მოქმედი სს კოდექსის ანბანურ-საგნობრივ საძიებელში გაქცევისა და მობილიზაციით გაწვევისაგან თავის არიდების (მუხ. 358-ე) გაიგივებას, ეს უბრალოდ არასწორია. გაქცევის ჩადენის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ დაკავებული ან თავისუფლების აღკვეთამისჯილი მსჯავრდებული. ამ დანაშაულის ჩადენა შეიძლება მხოლოდ მოქმედებით და მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, ხოლო მობილიზაციით გაწვევისაგან თავის არიდების ნიშნები აშკარად განსხვავებულია, იგი სულ სხვა არის.

გაწვეული სამხედრო მოსამსახურის მიერ სამხედრო

ნაწილის ან სამსახურის სხვა ადგილის თვითნებური დატოვების (მუხ. 388) მაკვალიფიცირებელი ნიშნები დრო და ადგილია. ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნას, როგორც მოქმედებით (სამსახურის ადგილიდან წასვლა) ასევე უმოქმედობით (სამსახურის ადგილზე არასაპატიო მიზეზით გამოუცხადებლობა). სხვა დანაშაულებისაგან განსხვავებით, ამ მუხლით დროის მინიმუმი და მაქსიმუმი განსაზღვრულია. იგი უნდა იყოს ორ დღელამეზე მეტი და არ უნდა აღემატებოდეს ათ დღელამეს. ანალოგიურად ხდება დეზერტირობის (მუხ. 389-ე) ჩადენაც, მაგრამ იმ განსხვავებით, რომ დეზერტირობას თან ახლავს სამხედრო სამსახურისაგან თავის არიდების მიზანი და დისპოზიციით დროის მინიმუმი და მაქსიმუმი არ არის განსაზღვრული.

სსკ 411-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ დარღვევისათვის შეიარაღებული კონფლიქტის დროს. ეს ნორმა, რა თქმა უნდა, მოქმედებს კონფლიქტის ზონაში ან ყოველ შემთხვევაში დაკავშირებულია მასთან.

სხვა ნიშნებთან ერთად მაროდორობის (მუხ. 413, პ. „ა“) ნიშნებს წარმოადგენს აგრეთვე დრო და ადგილი. 413-ე მუხლის „ა“ პუნქტი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „მაროდორობა, ე.ი. საომარი მოქმედების დროს მოკლულის ან დაჭრილის ნივთის დაუფლება, აგრეთვე მოქალაქეთა იმ ქონების დაუფლება, რომელიც დატოვებულია საომარი მოქმედების ზონაში;“ ამ დისპოზიციიდან გამომდინარე, მაროდორობის ჩადენა შეიძლება ომიანობის დროს, საომარი მოქმედების ზონაში ომის მიმდინარეობის პერიოდში და მის შემდეგ, მაგრამ დროის მოკლე მონაკვეთში.

სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხ-
ლში, მის ნაწილში ან პუნქტში ზოგ შემთხვევაში დრო და
ადგილი გამოყენებულია მხოლოდ დანაშაულის ან ქმედებ-
ის მაკვალიფიცირებელი ნიშნის სახით.

დიდი ოდენობა, როგორც დანაშაულის მაკვალ-
იფიცირებელი ნიშანი, გათვალისწინებული სსკ 177-182-ე,
185-ე, მე-200, 212-ე, 214-ე ნ.1, 218-ე, 219-ე, 249-ე, 250-ე, 260-ე
და ზოგიერთი სხვა მუხლებით, გამოხატავს დანაშაულის
საგანს ფულად გამოსახულებაში. იგი დანაშაულის საგნის
ღირებულებაა დანაშაულის ჩადენის მომენტში მისი ჩადე-
ნის ადგილას (რაიონი, სოფელი, რეგიონი, ქალაქი და სხვა),
მაგრამ ამ შემთხვევაში კანონს მხედველობაში აქვს ღირე-
ბულების არა ეკონომიკური შინაარსი, ე.ი. პროდუქციის ან
საქონლის გამოშვებაზე გაწეულ დანახარჯთა ჯამი, არამედ
მისი გასაყიდი საბაზრო ფასი. სხვადასხვა საგნის, ნივთის,
ნივთიერებისათვის და აგრეთვე სხვადასხვა დანაშაულისა-
თვის, როგორც წესი, დიდი ოდენობა სხვადასხვაა. იმ ფა-
სეულებების გარდა, რომელთა ხელყოფის შემთხვევაში პა-
სუხისმგებლობა სს კოდექსში ცალკე არის გამოყოფილი
(ნარკოტიკული ნივთიერება, ცეცხლსასროლი იარაღი და
საბრძოლო მასალები, დოკუმენტები, ბლანკები და სხვა.)
დანაშაულის საგნის დიდი ოდენობის მინიმუმი დადგენი-
ლია სსკ 177-ე მუხლის შენიშვნით და ამავე კოდექსის 25-ე
თავით, ე.ი. 177-182-ე, 185-ე მუხლებით გათვალისწინებული
დანაშაულებისათვის (ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა, თაღ-
ლითობა, გამოძალვა, მითვისება, გაფლანგვა, ქონებრივი
დაზიანება მოტყუებით) იგი უდრის ათი ათას ლარზე მეტს.
კანონის ანბანური აზრიდან გამომდინარე, იგი შეიძლება

იყოს ათი ათასი ლარიც და ერთი თეთრიც კი. დიდი ოდენობის მაქსიმუმი ამ დანაშაულებისათვის კანონით განსაზღვრული არ არის რაც კანონის ხარვეზად მიმაჩნია, რადგანაც ეს ათანაბრებს პასუხისმგებლობას ათი ათასზე ოდნავ მეტი ქონების მისაკუთრებისა და მილიონობით, მილიარდობით და უფრო მეტი ოდენობით ქონების გაფლანგვისა და მითვისებისათვის, რითაც ირღვევა ერთნაირი დანაშაულებისათვის, სხვა გარემოებათა გათვალისწინებით, თანაბარი სასჯელის გამოყენების პრინციპი. მაგრამ, ვინაიდან გათვალისწინებული არ არის ზემოთ ჩამოთვლილი დანაშაულებისათვის ისეთი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი, როგორიცაა დანაშაულებრივი ხელყოფის საგნის განსაკუთრებით დიდი ოდენობა, ყველა შემთხვევაში, როდესაც ამ დანაშაულთა საგნის ფულადი გამოსახულება აღემატება ათი ათას ლარს, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც ჩადენილი დიდი ოდენობით.

სსკ მე-200 მუხლში აქციზური მარკის სავალდებულო დართვას დაქვემდებარებული აქციზური მარკის გარეშე გამოშვებული, შენახული, რეალიზებული ან გადაზიდული საქონლის ღირებულება სამ ოდენობად არის დაყოფილი. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია იმ შემთხვევაში, როცა აქციზის დართვას დაქვემდებარებული, აქციზის გარეშე გამოშვებული, შენახული, რეალიზებული ან გადაზიდული საქონლის ღირებულება 200 ლარს აღემატება, მაგრამ არ აღემატება 2000 ლარს. საქონელი თანხით ორი ათასიდან ათი ათას ლარამდე დიდ ოდენობას მიეკუთვნება, ხოლო ათი ათასი ლარის ზევით განსაკუთრებით დიდ ოდენობად ითვლება. ამ მუხლში ოდენო-

ბა მკვეთრად განსაზღვრულია. ცალსახად ჩამოყალიბებულია მისი შინაარსი და სადავოდ არაფერია დარჩენილი. ასევე გარკვეულად არის მითითებული 212-ე მუხლის შენიშვნაში, რომ ამ მუხლით დიდ ოდენობად ითვლება ყალბი საბანკო ბილეთი, ლითონის მონეტა, ფასიანი ქაღალდი ან ვალუტა, რომლის რაოდენობრივი მაჩვენებელი აღემატება ათი ათას ლარს. ამ მუხლის სახელწოდება „ყალბი ფულის ან ფასიანი ქაღალდის დამზადება ან გასაღება“ ემთხვევა ამავე დანაშაულის სახელწოდებას, რომელშიც ამავე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიცია აერთიანებს ყალბი საბანკო ბილეთის, ლითონის მონეტის, ფასიანი ქაღალდის ან ვალუტის დამზადებას, შეძენას, შენახვას გასაღების მიზნით ან გასაღებას. მაკვალიფიცირებული ნიშანი-დიდი ოდენობა, გათვალისწინებული ამავე მუხლის მე-2 ნაწილით, ეკუთვნის პირველი ნაწილის დისპოზიციაში ჩამოთვლილ ყველა ფასეულობასა და ყველა მოქმედებას, რაც იმას ნიშნავს, რომ ყალბი საბანკო ბილეთი, ლითონის მონეტა, ფასიანი ქაღალდი ან სხვა ვალუტა უნდა იყოს დამზადებული, შეძენილი, გასაღების მიზნით შენახული ან გასაღებული დიდი ოდენობით, ე.ი. ათი ათას ლარზე მეტი ოდენობით. განსახილველი მუხლის დისპოზიციების პირდაპირი აზრი გამორიცხავს დაჯამების მეთოდის გამოყენებას. მაგ., თუ ხუთი ათას ხუთასი ლარის ოდენობით ყალბი საბანკო ბილეთი დამზადდა, ხოლო ექვსი ათასი ლარის ოდენობით ყალბი ფასიანი ქაღალდი, არ შეიძლება ბრალი დაედოს მის ჩამდენს თერთმეტი ათას ხუთასი ლარის ოდენობით ყალბი საბანკო ბილეთისა და ფასიანი ქაღალდის დამზადებაში. მიუხედავად იმისა, რომ ყალბი საბანკო ბილეთისა

და ყალბი ფასიანი ქაღალდის დამზადებისათვის პასუხისმგებლობა დაწესებულია სსკ 212-ე მუხლის პირველი ნაწილით, ეს ორი სხედასხვა დანაშაულია და უნდა დაკვალიფიცირდეს ცალ-ცალკე ამავე მუხლის ამავე ნაწილით და სასჯელი განისაზღვროს დანაშაულთა ერთობლიობის წესით. დაჯამება დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ერთი დანაშაულია ჩადენილი რამდენიმე ეპიზოდად. მაგ., ერთმა პირმა ჯერ სამი ათასი ლარის ოდენობით ყალბი საბანკო ბილეთი დაამზადა, შემდეგ ხუთი ათასი, შემდეგ რვა ათასი და ა.შ.

სსკ 214-ე მუხლით საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საბაჟო კონტროლის გვერდის ავლით ან მისგან მალულად, დოკუმენტის ან საბაჟო იდენტიფიკაციის საშუალების მოტყუებით გამოყენებით ან დეკლარაციაში ყალბი მონაცემების შეტანის გზით საქონლის დიდი ან განსაკუთრებით დიდი ოდენობით გადატანა ან გადმოტანა განისაზღვრება ნივთის გადატანის ან გადმოტანისათვის დაწესებული ბაჟის გადაუხდელი ნაწილის ოდენობით. ეს თანხა რეაასიდან ხუთი ათასი ლარის ოდენობით დიდ ოდენობას წარმოადგენს, ხოლო ხუთი ათასი ლარის ზევით განსაკუთრებით დიდს. სსკ 214-ე მუხლის შენიშვნით დადგენილი ეს მაკვალიფიცირებელი ნიშნები (დიდი და განსაკუთრებით დიდი ოდენობა) არ ვრცელდება ამავე მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილებით გათვალისწინებულ ქმედებაზე. ამ ნაწილებით დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშნებად გამოყენებულია დანაშაულის საგანი, ე.ი. ის ნივთი, რომლის გადატანა ან გადმოტანა მოხდა საბაჟო საზღვარზე მოქმედი წესების დარღვევით.

სსკ 218-ე მუხლით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა დიდი ან განსაკუთრებით დიდი ოდენობით გადასახადის გადახდისაგან თავის არიდებისათვის. დიდ ოდენობად ითვლება გადაუხდელი თანხა ორიდან ათი ათას ლარამდე, ხოლო ათი ათასი ლარის ზევით განსაკუთრებით დიდი ოდენობაა. რადგანაც ამ მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ პუნქტი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას გადასახადის დიდი ოდენობით გადახდისაგან არაერთგზის თავის არიდებისათვის, ხოლო „ბ“ პუნქტი განსაკუთრებით დიდი ოდენობით თავის არიდებისათვის, არ შეიძლება ერთიმეორისაგან დამოუკიდებლად ჩადენილი დიდი ოდენობით გადაუხდელი თანხის დაჯამება და ამ გზით განსაკუთრებით დიდი ოდენობით გადასახადის გადახდისაგან თავის არიდებისათვის პასუხისმგებლობის დაკისრება. 218-ე მუხლის ანბანური აზრიდან და ამავე კოდექსის მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილიდან გამომდინარე, გადასახადის გადაუხდელობისათვის პასუხისმგებლობა დაწესებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი ჩადენილია განზრახ. ასეთ შემთხვევაში განზრახვა უნდა მოიცავდეს როგორც ქმედებას ასევე მის შედეგს. სსკ 218-ე და მე-14 მუხლების პირველი ნაწილები გამორიცხავენ აგრეთვე ორი ათას ლარზე ნაკლები ოდენობით გადასახადის გადაუხდელი თანხების დაჯამებასა და პასუხისმგებლობის დაკისრებას დიდი ან განსაკუთრებით დიდი ოდენობით გადასახადის გადახდისაგან თავის არიდებისათვის. თქმულის დასადასტურებლად ციტირებას ვუკეთებ სსკ მე-14 მუხლის პირველ ნაწილს:

„1. განგრძობადია ამ კოდექსის ერთი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული, რომელ-

იც მოიცავს ერთიანი მიზნითა და საერთო განზრახვით ჩადენილ ორ ან მეტ მოქმედებას.“

აღნიშნულიდან გამომდინარე, გადასახადის გადაუხდელობის ცალკეული შემთხვევები, თუკი ისინი ერთი განზრახვით არ იქნა მოცული, გადაუხდელი თანხის დაჯამების საფუძველს არ იძლევიან. ეთქვათ, კონკრეტულმა პირმა ათჯერ არ გადაიხადა გადასახადი, რაც უნდა გადაეხადა, მაგრამ ათივეჯერ კმედებათა ერთიმეორისაგან იზოლირებულად, ე.ი. ერთიანი განზრახვის გარეშე. ასეთ შემთხვევაში თუ გადაუხდელი თანხა არც ერთხელ ორი ათას ლარს არ შეადგენდა, იყო ნაკლები, დანაშაული სახეზე არ იქნება. თუ აქედან ორ ან მეტ ანალოგიურ შემთხვევაში გადაუხდელი თანხა ორი ათას ლარს აღემატებოდა, სახეზე იქნება 218-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული, ჩადენილი სამჯერ, ე.ი. არაერთგზის, რაც უნდა დაკვალიფიცირდეს ამავე მუხლის მეორე ნაწილით. ორი ათას ლარზე ნაკლების გადაუხდელობისათვის პასუხისმგებლობას სსკ 218-ე მუხლის პირველი ნაწილი არ ითვალისწინებს. რაც შეეხება ამ მუხლით გათვალისწინებულ არაერთგზისობას, იგი, როგორც მითითებულია კანონში, გულისხმობს ორჯერ ან მეტჯერ ორი ათასი ლარისა და ზევით გადასახადის გადახდისაგან განზრახ თავის არიდებას.

სსკ 219-ე მუხლით მომხმარებლის (მყიდველის, მომსახურების, დამკვეთის) მოტყუება დიდი ოდენობით განსაზღვრულია განსხვავებული პრინციპით. ამ მუხლის თანახმად, მოტყუება დიდი ოდენობით სახეზეა მაშინ, როდესაც მოტყუებით ზედმეტად გადახდევინებული თანხა აღემატება

ნამდვილად კანონიერად გადასახდევინებელი თანხის ოც პროცენტს. ეს მუხლი არ ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას აღნიშნული დანაშაულის არაერთგზის ჩადენისათვის, მაშინ როდესაც ამ მუხლის ამოცანაა ყველა დაზარალებულის ინტერესების დაცვა. ამიტომ მიზანშეწონილად და კანონიერად მიმაჩნია რამდენიმე მომხმარებლის მოტყუება ცალ-ცალკე დაკვალიფიცირდეს ამავე მუხლის შესაბამისი ნაწილებითა და პუნქტებით და საბოლოოდ სასჯელი განისაზღვროს სსკ 59-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად.

დაყოლიება სსკ 310-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში ქმედების ძირითადი შინაარსი და დანაშაულად დაკვალიფიცირების საფუძველია. ამ მუხლის პირველი ნაწილი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „საქართველოს საგარეო უშიშროების საზიანოდ უცხო ქვეყნის ან უცხოეთის ორგანიზაციის სამხედრო სამსახურში შესვლა, აგრეთვე ასეთი ქმედების ჩასადენად სხვისი დაყოლიება,“ - ეს დისპოზიცია მოიცავს ორ დანაშაულს, საქართველოს საგარეო უშიშროების საზიანოდ უცხო ქვეყნის სამხედრო სამსახურში შესვლას და ასეთი ქმედების ჩასადენად სხვის დაყოლიებას. თანახმად სსკ 24-ე მუხლის მე-2 ნაწილისა სხვისი დაყოლიება ნებისმიერი განზრახი დანაშაულის ჩასადენად წამქეზებლობის მაკვალიფიცირებელი ნიშანია. ნებისმიერი დაყოლიება დანაშაულის ჩასადენად ფასდება, როგორც წამქეზებლობა და წამქეზებელი პასუხს აგებს, როგორც დანაშაულის ჩადენაში თანამონაწილე. მაგრამ წამქეზებლობის ეს ნიშანი სსკ 310-ე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციის კონსტრუქციით დამოუკიდებელი დანაშაულის სახით არის წარმოდგენილი. სახელმწიფო საიდუ-

მლოების გაცემაში (მუხ. 313-ე), ჯაშუშობაში (მუხ. 314-ე), კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად შეთქმულებაში ან ამბოხებაში (მუხ. 315-ე), მკელელობაში (მუხ. 109-ე) და სხვა განზრახი დანაშაულის ჩადენაში დაყოლიება წამქეზებლობის ნიშანია, ხოლო 310-ე მუხლში ეს ნიშანი ცალკე დანაშაულის სახით არის გათვალისწინებული.

იარაღის გამოყენებით დანაშაულის ჩადენაში კანონი სხეადასხვა იარაღს გულისხმობს. რადგანაც სს კოდექსში ცივი იარაღი ნახსენები არ არის, სს კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლში იარაღის გამოყენებაზე თუ არის მითითება, იგი ცეცხლსასროლ იარაღს გულისხმობს. ცეცხლსასროლი ის იარაღია, რომლის გამოყენებაც დენთის აფეთქებასთან არის დაკავშირებული. მაგ., სსკ 161-ე მუხლის მეორე ნაწილში მიუხედავად იმისა, რომ სიტყვა ცეცხლსასროლი არ არის ნახსენები, იგულისხმება ცეცხლსასროლი იარაღი. თუ საბრძოლო მასალის კანონსაწინააღმდეგოდ შენახვა, ტარება, შექენა ან დამზადებისათვის, გადაზიდვა, გადაგზავნა, გასაღებისათვის სს პასუხისმგებლობაა დაწესებული, ამის შესახებ უნდა იყოს მითითება სს კერძო ნაწილის მუხლში (იხ. სსკ 236-ე, 237-ე, 238-ე მუხლები). საბრძოლო მასალა იარაღის შემადგენელი ნაწილი არ არის, იგი დანაშაულის დამოუკიდებელი საგანია. განსაკუთრებული მიდგომაა იარაღისადმი სსკ 239-ე მუხლში (ხულიგნობა). ამ მუხლის მე-3 ნაწილი ცეცხლსასროლი იარაღის გარდა ხულიგნობის მაკვალიფიცირებელ ნიშნად, პასუხისმგებლობის გამაძლიერებელ და საჯულის გამამკაცრებელ გარემოებად მიიჩნევს ნებისმიერი საგნის გამოყენებას და მხოლოდ

ხულიგნობის ჩადენის შემთხვევაში ცივ იარაღს სხვა საგნებთან ერთად თვლის იარაღად. იმ საგნების ჩამონათვალს, რომელიც სსკ 239-ე მუხლით იარაღად არის მიჩნეული, კანონი არ იძლევა და არც არის საჭირო. იგი ნებისმიერი საგანია, რომლის გამოყენებაც შეიძლება ხულიგნობის ჩასადენად. მაგ., ხულიგანმა შეიხსნა ქამარი, აიღო ჯოხი ან სხვა საგანი, რითაც დაერია ხალხს, წინააღმდეგობა გაუწია ხულიგნობის აღმკვეთ პირს. ასეთ შემთხვევაში ქამარი, ჯოხი და სხვა მისთანებიც შეიძლება ჩაითვალოს იარაღად. მაგრამ იგი მხოლოდ ხულიგნობის ჩადენის იარაღი შეიძლება იყოს და არა საერთოდ იარაღი.

იმის მიერ, ვისაც აღრე ჩადენილი ჰქონდა ამ კოდექსის 137-ე, 139-ე, 140-ე, 141-ე მუხლებით ბათშალისწინებული რომელიმე დანაშაული (მუხ 138-ე).

138-ე მუხლში (სექსუალური ხასიათის ძალმომრეობითი მოქმედება) ადრე, ე.ი. ამავე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციაში ჩამოთვლილი მოქმედებებიდან (მამათმავლობა, ლესბიანობა ან სხვაგვარი სქესობრივი კონტაქტი გაუკუღმართებული ფორმით, ჩადენილი ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან დაზარალებულის უმწეობის გამოყენებით), რომელიმეს ჩადენამდე ზემოთ ჩამოთვლილი მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაულის ჩადენა არაერთგზისობას არ წარმოადგენს. იგი კანონით განსაკუთრებულად გამოყოფილი, სუბიექტის დამახასიათებელი, დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშანია. მხოლოდ ეს ნიშანი იძლევა დანაშაულის სსკ 138-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ პუნქტით დაკვალიფიცირების საფუძველს. რაც შეეხება არაერთგზისობას, იგი ამ მუხლში ნიშნავს ამავე

მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციით გათვალისწინებული მოქმედებებიდან რომელიმის გამეორებას ან მათ შორის ჯერ ერთის, ხოლო შემდგომ მეორის ჩადენას ნებისმიერი თანმიმდევრობით. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ პუნქტით არაერთგზისობა დამოუკიდებელ მაკვალიფიცირებელ ნიშნად არის გათვალისწინებული.

იძულება ნიშნავს ისეთ ფიზიკურ ან ფსიქიკურ ზემოქმედებას, რომელიც აიძულებს ადამიანს დათმოს თავისი ინტერესები მაიძულებლის დაკმაყოფილებისა და ამის გამო ამ უკანასკნელისაგან თავის დახსნის მიზნით.

სსკ 134-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას იძულებით ადამიანისაგან მისი ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის აღებისათვის სამკურნალოდ, გადასანერგად, ექსპერიმენტისათვის ან სამკურნალო პრეპარატის დასამზადებლად. რჩევა, მოსყიდვა, დარიგება, დარწმუნება იძულებად არ შეიძლება ჩაითვალოს. სსკ 134-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ამავე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტის მიერ ჩადენილი იძულებისათვის და არა სხვა იძულებისათვის. მაგ., პირი საარსებო საშუალების შესაძენად თუ ყიდის თავის ორგანოს, მის ნაწილს ან ქსოვილს და ვინმე მას თუ იყიდის, ეს დანაშაულს არ წარმოადგენს. დანაშაული ასეთ შემთხვევაში უნდა ექცეოდეს იმ პირობებში, რომელმაც ადამიანი ასეთ მდგომარეობამდე მიიყვანა.

სსკ 144-ე მუხლით გათვალისწინებული იძულება დაკავშირებულია მძევლად ხელში ჩაგდებულის გათავისუფლებისათვის ორგანიზაციის ან ფიზიკური პირის მიერ მძევლად ხელში ჩამგდების სასარგებლოდ ამ უკანასკნე-

ლის მოთხოვნისამებრ მოქმედების შესრულებასთან ან შეუსრულებლობასთან.

სსკ 150-ე მუხლით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ფიზიკური ან ფსიქიკური იძულებისათვის, რომელიც შეიძლება გამოიხატოს ადამიანისათვის ქმედების თავისუფლების შეზღუდვაში, სურვილის საწინააღმდეგოდ მოქმედების შესრულებაში, შეუსრულებლობაში ან უარყოფითი ზემოქმედების განცდაში.

სსკ 154-ე მუხლით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ჟურნალისტის იძულებისათვის, მაგრამ მხოლოდ ინფორმაციის გავრცელების ან მისი გავრცელებისაგან თავშეკავების თაობაზე. იმ შემთხვევაში, როდესაც ჟურნალისტის პროფესიულ საქმიანობაში უკანონოდ ხელის შეშლას არა აქვს ადგილი, სსკ 154-ე მუხლი არ გამოიყენება. ჟურნალისტის იძულება მისი პროფესიული საქმიანობასთან დაკავშირების გარეშე უნდა დაკვალიფიცირდეს ჩვეულებრივად, ისე როგორც ნებისმიერი ადამიანის იძულება. კერძოდ, იგი უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ 134-ე, 144-ე, 150-ე, 154-ე ან სხვა შესაბამისი მუხლით. გააჩნია კონკრეტულ შემთხვევას, ქმედების ხასიათს, მის მიზანს, ფაქტიურ გარემოებებს.

კომპიუტერულ ინფორმაციასთან არამართლზომიერი შეღწევა (მუხ. 284-ე)

კომპიუტერულია ინფორმაცია, რომელიც დაფიქსირებულია მანქანა-მატარებელზე ან ელექტრო-გამოთვლითი მანქანის (ეგმ) მიერ აღქმისათვის ხელმისაწვდომ ფორმაში

და გადაიცემა ტელეკომუნიკაციური არხებით.

კომპიუტერული ინფორმაციის თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ შედარებით ადვილია მისი შენახვა, გადაცემა, გარდაქმნა და გამრავლება; ინფორმაციის ამოღებისას, ნივთის ამოღებისაგან განსხვავებით, თავისუფლად რჩება თავის პირველად წყაროში; ინფორმაცია ერთდროულად ხელმისაწვდომია რამდენიმე პირისათვის.

კომპიუტერული ინფორმაცია, რომელთანაც არამართლზომიერ შეღწევას ჰქონდა ადგილი, დაცული უნდა იყოს რომელიმე კანონით. კანონით დაცულია ყოველნაირი საიდუმლო ინფორმაცია. მაგ., ინფორმაცია სახელმწიფო საიდუმლოების, საკუთრების, საავტორო უფლების, კომერციული, საბანკო ან სხვა საქმიანობის შესახებ. ეს ისეთი ინფორმაციაა, რომელთანაც შეღწევა წარმოადგენს შესაბამისად სახელმწიფოს, მესაკუთრის, მფლობელის, ავტორის, კომერსანტის, ბანკირის პრეროგატივას.

სსკ 284-ე მუხლით გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ინფორმაციასთან არამართლზომიერი შეღწევისათვის, მანქანა-მატარებელზე, ელექტროგამოთვლით მანქანაზე, ეგზის სისტემაში ან მათ ქსელში, თუ ამ შეღწევამ გამოიწვია ინფორმაციის განადგურება, ბლოკირება, მოდიფიცირება ან მოპოვება ანდა ეგზის, ეგზის სისტემის ან მათი ქსელის მუშაობის მოშლა.

მანქანა-მატარებელია ყველა ის საშუალება, რომელიც აღიქვამს ინფორმაციას, ე.ი. ის, რომელზეც ან რომელშიც დაფიქსირებულია ინფორმაცია. ეს შეიძლება იყოს: მაგნიტური დოლი, დისკი, ლენტი, პერფობარათი და სხვა.

კომპიუტერულ ინფორმაციასთან შეღწევა ისეთი ელექტროგამოთვლითი ტექნიკის გამოყენებით, რომელიც ინფორმაციის განადგურების, ბლოკირების, მოდიფიკაციის, მოპოვების (გადაღების) საშუალებას იძლევა, შეიძლება როგორც ნივთიერი, ისე ინტელექტუალური საშუალებებით. ამ დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ის პირიც, რომელიც დაშვებულია კომპიუტერულ ინფორმაციასთან, მაგრამ იყენებს მას არა იმ წესებისა და მიზნების დაცვით, რომელთა დაცვით მას ნებადართული აქვს.

კომპიუტერული ინფორმაციის განადგურება არის ეგმ-ის მეხსიერებიდან ინფორმაციის ამოშლა. ინფორმაციის აღდგენის შესაძლებლობა და აღდგენა პასუხისმგებლობას არ ხსნის.

კომპიუტერული ინფორმაციის ბლოკირება არის ინფორმაციის განადგურების გარეშე მასში შეღწევის გართულება. ეს ისეთი მოქმედების ჩადენაა, რომელიც ართულებს ან შეუძლებელს ხდის კომპიუტერული ინფორმაციით სარგებლობას.

კომპიუტერული ინფორმაციის მოდიფიცირება არის მასში ნებისმიერი ცვლილებების შეტანა, გარდა ეგმ-ის ან მონაცემების ბაზის პროგრამის ადაპტაციასთან დაკავშირებულისა.

ეგმ-ის ან მონაცემების ბაზისათვის პროგრამის ადაპტაცია არის მასში ისეთი ცვლილებების შეტანა, რომლებიც მიზნად ისახავენ ეგმ-ის ან მონაცემების ბაზისათვის შემუშავებული პროგრამის ფუნქციონირების უზრუნველყოფას.

კომპიუტერული ინფორმაციის მოპოვება არის

ამ ინფორმაციის გამეორება და მისი მყარად გადატანა მანქანა-მატარებელზე ან სხვა საშუალებაზე. შეიძლება წაქოთხვა, გადაწერა, ფოტოგრაფირება და ა.შ.

ეგმ-ის, ეგმ-ის სისტემის ან ძსელის მუშაობის მოშლა არის მათი ფუნქციონირებისათვის დროებითი ან მყარი დაბრკოლების შექმნა. ეგმ-ის მუშაობის მოშლა შეიძლება გამოიხატოს: კომპიუტერული ინფორმაციის დაზიანებით; პროგრამული უზრუნველყოფის მწყობრიდან გამოსვლით; კომპიუტერული ტექნიკის მთლიანობის დარღვევით; მაკავშირებელი სისტემის დაზიანებით.

ეგმ – არის ინფორმაციის ციფრობრივ ფორმაში გარდაქმნელი გამოთვლითი მანქანა, რომელიც ამ გარდაქმნას აწარმოებს მისი ფუნქციონირების პროცესში.

ეგმ-ის სისტემაა რამდენიმე ეგმ-ის გაერთიანება ერთობლივად ერთი მიზნის მისაღწევად.

ეგმ-ის ძსელი ერთიმეორისაგან დაშორებულ ეგმებს შორის კავშირის დამყარების ხერხია.

ეგმ და კომპიუტერი ერთი და იგივეა.

284-ე მუხლიდან გამომდინარე სიტყვათა წყობა – „იმის მიერ, ვისაც ხელი მიუწვდებოდა ეგმ-ზე, მის სისტემაზე ან მათ ქსელზე“ მიუთითებს იმ პირზე, რომელმაც იცის კომპიუტერზე მუშაობა და სამსახურეობრივ მდგომარეობასთან დაკავშირებით, ნაცნობობით, ნათესაური კავშირის გამო ან სხვა ურთიერთობასთან დაკავშირებით შესაძლებლობა ჰქონდა შეხებოდა კომპიუტერს.

284-ე მუხლში გამოყენებულ სხვა სიტყვებს, რომლებიც იურისტებისათვის ისედაც ცნობილია, აქ არ შეეხებათ.

285-ე მუხლი. „1. ეგმ-ის ღამაზიანებელი პროგრამის შექმნა, ან არსებულ პროგრამაში ცვლილებების შეტანა, რაც განზრახ იწვევს ინფორმაციის არასანქცირონირებულ განადგურებას, გლოკირებას, მოღიჟინებას ან ბადალებას ანდა ეგმ-ის, ეგმ-ის სისტემის ან მათი ქსელის მუშაობის მოშლას, აგრეთვე ასეთი პროგრამის, ან ასეთი პროგრამის შემცველი მანქანა-მატარებლის გამოყენება ან გავრცელება“ – 2. იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი“. 285-ე მუხლის გამოყენებისათვის აუცილებელია დადგინდეს ამ მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილი მოქმედებიდან ერთ-ერთი, რომელიმეს განზრახ ჩადენა და ამავე ნაწილში ჩამოთვლილი შედეგებიდან ერთ-ერთის ამ მოქმედებით გამოწვევის ფაქტი. შედეგი თუ მძიმე არ იქნა, დანაშაული უნდა დაკვალიფიცირდეს ამავე მუხლის პირველი ნაწილით, ხოლო თუ მძიმე შედეგი იქნა გამოწვეული, დანაშაული უნდა დაკვალიფიცირდეს ამავე მუხლის მეორე ნაწილით. სიმძიმის განსაზღვრისათვის მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული შედეგის ნებისმიერი უარყოფითი მახასიათებლები. მათ შორის: ელექტროგამომთვლელი მანქანის დაზიანება, მწყობრიდან გამოსვლა, ინფორმაციის დაკარგვა ან მისი აღდგენისა და მიღების დაგვიანება, ინფორმაციის მიღების დაგვიანების ან დაკარგვის შედეგი, კომპიუტერის აღდგენის (თუ იქნა შესაძლებელი) ხარჯები, აცდენილი სარგებელი და სხვა გარემოებები. ეს დანაშაული და საერთოდ კომპიუტერული დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნას სხვა დანაშაულის ჩადენის მიზნით. მაგ., სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების, სხვისთვის სამეურნეო

ოპერაციის ჩაშლის ან ასეთი ოპერაციის დაგვიანების მიზნით, კონკურენციაში მოგების ან რომელიმე დარგში დესტაბილიზაციის შექმნის ან სხვა მიზნით. ასეთ შემთხვევებში ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობის წესით. ამავე წესით უნდა დაკვალიფიცირდეს ქმედება მაშინაც, როცა კომპიუტერული დანაშაულის ჩადენის გზით სხვა დანაშაულის ჩადენა შეწყდა მცდელობის ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩასადენად მზადების სტადიაზე.

მუხლი 286. „ეგმ-ის. ეგმ-ის, სისტემის ან მათი ქსელის ექსპლუატაციის წესის დარღვევა იმის მიერ, ვისაც ხელი მიუწვდებოდა ეგმ-ზე, ეგმ-ის სისტემაზე ან მათ ქსელზე, რამაც გამოიწვია ეგმ-ის კანონით დაცული ინფორმაციის განადგურება, მოდიფიცირება ან გადაღება ანდა რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, – იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი,“ – ამ მუხლის პირველი ნაწილით ქმედების დაკვალიფიცირებისათვის აუცილებელია დადგინდეს:

– ეგმ-ის, ეგმ-ის სისტემის ან მათი ქსელების ექსპლუატაციის სათანადოდ მიღებული, დამტკიცებული და მოქმედი წესის დარღვევის ფაქტი;

– ამ დარღვევის ჩადენა იმ პირის მიერ, რომელსაც ხელი მიუწვდებოდა ეგმ-ზე, ეგმ-ის სისტემაზე ან მათ ქსელზე;

– ამ დარღვევით ეგმ-ის კანონით დაცული ინფორმაციის განადგურების, მოდიფიცირების, ბლოკირების ან გადაღების გამოწვევა;

– აღნიშნული განადგურებით, ბლოკირებით, მოდიფიცირებით ან გადაღებით მნიშვნელოვანი ზიანის გამოწვევა.

ამ მუხლის მე-2 ნაწილის გამოყენებისათვის საჭიროა ყველაფერი ის, რაც საჭიროა პირველი ნაწილის გამოყენებისათვის, იმ განსხვავებით, რომ შედეგი უნდა იყოს მძიმე.

რაც შეეხება ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ მნიშვნელოვან ზიანს, იგი შეფასებითია, შეიძლება იყოს, როგორც წესი, მატერიალური, მაგრამ არ არის გამორიცხული ფიზიკური და მორალურიც. იგი შეიძლება იყოს დარღვევის უშუალო შედეგი ან შუალედურად გამოწვეული.

კომპიუტერულ დანაშაულთა დისპოზიციები ბლანკეტურია. ამ დანაშაულთა დაკვალიფიცირება დაკავშირებულია შესაბამისი კანონებისა და წესების გამოყენებასთან.

მსჯავრდებულის მიერ დანაშაულის ჩადენა რომ მაკვალიფიცირებელ ნიშნად არის მიჩნეული სისხლის სამართალში, ეს აშკარაა და დავას არ იწვევს, მაგრამ თვით მსჯავრდებულის ცნება კანონმდებლობაში არაერთგვაროვანი შინაარსისაა, რაც პრაქტიკაში გარკვეულ გაუგებრობას იწვევს. სსსკ 44-ე მუხლის 26-ე პუნქტი მსჯავრდებულს განმარტავს, როგორც პირს, რომლის მიმართაც სასამართლოს მიერ გამოტანილია გამამტყუნებელი განაჩენი. დადგენილია, რომ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის მომენტიდან პირი, რომლის მიმართაც იგი გამოტანილია, მსჯავრდებულია, მაგრამ არ ჩანს, როდემდის უნდა იყოს იგი მსჯავრდებული, განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლამდის, სასჯელის მოხდამდის, ნასამართლობის მოხსნა ან გაქარწყლებამდის თუ სხვა დრომდე. მიგვაჩნია, რომ უნდა იგულისხმებოდეს სასჯელი-საგან გათავისუფლებამდე, მაგრამ კანონში ასეთი მითი-

თება არ არის. მოქმედი კანონი პატიმრობის შესახებ, მიღებული 1999 წლის 22 ივლისს, სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში სასჯელის მოხდის მიზნით მოთავსებულ პირებს უწოდებს მსჯავრდებულს, მიუხედავად იმისა, რომ ასეთ დაწესებულებებში შეიძლება სასჯელის მოსახდელად მოთავსებულ იქნან მხოლოდ ის მსჯავრდებულები, რომელთა მიმართაც გამამტყუნებელი განაჩენი ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას და კანონიერ ძალაშია შესული. ზემოთ აღნიშნულიდან, ე.ი. კანონიდან პატიმრობის შესახებ და სისხლის საპროცესო სამართლის კოდექსიდან გამომდინარე პირი შეიძლება მსჯავრდებულად ითვლებოდეს სასჯელისაგან გათავისუფლებამდე. ამას ადასტურებს ისიც, რომ ჩვენი კანონმდებლობის მიხედვით სასჯელს იხდის მხოლოდ მსჯავრდებული, რომელიც სასჯელის მოხდის შემდეგ არ შეიძლება მსჯავრდებულად იწოდებოდეს. მაგრამ სისხლის სამართლის კოდექსის 79-ე მუხლის პირველი ნაწილი მიუთითებს: „მსჯავრდებული ნასამართლევად ითვლება გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან ნასამართლობის გაქარწყლების ან მოხსნის მომენტამდე. ნასამართლობა მხედველობაში მიიღება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის, დანაშაულის კვალიფიკაციისა და სისხლისსამართლებრივი ზემოქმედების ღონისძიების საკითხის გადაწყვეტისას“. ამ დეფინიციიდან გამომდინარე და საერთოდ ცნობილია, რომ მსჯავრდებული ნასამართლევი პირია, მაგრამ იგი ასეთად თუ ითვლება განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან ნასამართლობის გაქარწყლებამდე ან მოხსნამდე, მაშინ იგი უნდა იწოდებოდეს ისე, როგორც ითვლება. ე.ი. ნასამართლევი პირად და ასეთ შემთხვევაში სსკ 133-ე

მუხლის მეორე ნაწილი უნდა აწესებდეს პასუხისმგებლობას უკანონო აბორტისათვის ნასამართლევი პირის მიმართ და არა მსჯავრდებულის მიმართ, ხოლო კანონის პირდაპირი აზრიდან გამომდინარე სსკ 133-ე მუხლის მეორე ნაწილის გამოყენება შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ამ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ჩაიდინა პირმა, რომლის მიმართაც ასეთივე დანაშაულისათვის გამოტანილი განაჩენი არ არის შესული კანონიერ ძალაში. ანალოგიურად უნდა გადაწყდეს საკითხი 239-ე მუხლის მეორე ნაწილის 'გ' პუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩამდენის მიმართ და სხვა ყველა ანალოგიურ შემთხვევაში. წინააღმდეგ შემთხვევაში კანონით უნდა იქნეს გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენა არა მსჯავრდებულის მიერ, არამედ ნასამართლევი პირის მიერ. მოკლედ რომ ვთქვათ, მსჯავრდებულის ცნება ერთი და იგივე უნდა იყოს სამართლის ყველა დარგში და ერთი შინაარსით უნდა გამოიყენებოდეს იგი სამართლის ყველა სფეროში. სანამ ეს ასე არ მოხდება, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ სსკ 79-ე მუხლის პირველი ნაწილით მსჯავრდებულისა და ნასამართლევის ცნება სისხლის სამართალში გაიგივებულია. მიმაჩნია, რომ ეს კანონი დაზუსტებას მოითხოვს. მსჯავრდებული და ნასამართლევი პირი უნდა იქნას განსხვავებული ერთი მეორისაგან. პირი მსჯავრდებულად უნდა ითვლებოდეს სასჯელისაგან გათავისუფლებამდე, ხოლო შემდეგ ნასამართლობის გაქარწყლებამდე ან მოხსნამდე უნდა ითვლებოდეს ნასამართლევი პირად და სსკ კერძო ნაწილში მაკვალიფიკირებელ ნიშნად უნდა იყოს გათვალისწინებული ნასამართლობა და არა მსჯავრდებულის მიერ დანაშაულის ჩადენა, რომელსაც მო-

იცავს ნასამართლობა. ამ რეკომენდაციის რეალიზება გააფართოვებს და გააუმჯობესებს სს კოდექსის კერძო ნაწილის იმ მუხლების გამოყენების ეფექტიანობას, რომლებიც ითვალისწინებენ ისეთ მაკვალიფიცირებელ ნიშანს, როგორიც არის დანაშაულის ჩადენა მსჯავრდებულის მიერ. ამ მოსაზრების სასარგებლოდ ისიც უნდა ითქვას, რომ ნასამართლობა, როგორც დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშანი სსკ კერძო ნაწილის ცალკეულ მუხლებში არც ისე იშვიათად არის გათვალისწინებული.

სსკ კერძო ნაწილის ზოგ მუხლში დამოუკიდებელი მაკვალიფიცირებელი ნიშნის სახით მსჯავრდების გათვალისწინება, ხოლო ზოგიერთ მუხლში ასეთივე ნიშნის სახით ნასამართლობის გათვალისწინება მიუთითებს იმაზე, რომ კანონმდებელი სს კოდექსში ამ ცნებებს განასხვავებს ერთიმეორისაგან. მიმაჩნია, რომ ზოგიერთ მუხლში ცნებათა გაიგივება, ზოგიერთში მათი განსხვავებულად გაგება არ შეიძლება. ამიტომ ეს საკითხი საკანონმდებლო წესით უნდა მოგვარდეს, რითაც მოისპობა კოლიზია კანონებს შორის, დაიხვეწება კანონები.

ნასამართლობა დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშანია მაშინ, როდესაც სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიცია ითვალისწინებს ასეთ მაკვალიფიცირებელ ნიშანს, ხოლო დანაშაულის ჩამდენის მიმართ სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენი ადრე ჩადენილი დანაშაულისათვის არ არის გაუქმებული, ნასამართლობა არ არის მოხსნილი სასამართლოს მიერ ან ამნისტიის შედეგად ან გაქარწყლებული. კანონით გათვალისწინებული წესით სასჯელისაგან გათავისუფლებას დანა-

შაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის ნასამართლობას მნიშვნელობა აქვს იმ შემთხვევაში, როდესაც დანაშაულის განმეორებით ჩადენას აქვს ადგილი და ადრე ჩადენილი დანაშაულისათვის ნასამართლეად ითვლება პირი, რომელმაც იგივე დასახელების დანაშაული მეორედ ჩაიდინა.

ორი ან მეტი პირის მიმართ დანაშაულის ჩადენა (განზრახ მკვლელობა მუხ. 109-ე პ. „ა“), ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება (მუხ. 117-ე ნ. 2. პ. „ა“), შიღისის შეყრა (მუხ. 131-ე ნ. 4. პ. „ა“), თავისუფლების უკანონო აღკვეთა (მუხ. 143-ე ნ. 2. პ. „გ“), მძევლად ხელში ჩაგდება (მუხ. 144-ე ნ. 2. პ. „გ“) და სხვა ამგვარი დანაშაული შეიძლება მოხდეს მხოლოდ განზრახ, როგორც წესი, პირდაპირი განზრახვით, მაგრამ არ არის გამორიცხული ამ დანაშაულთა არაპირდაპირი განზრახვით ჩადენაც. ორი ან მეტი პირის მკვლელობის განზრახვა უნდა მოიცავდეს 2, 3 ან მეტი პირის სიცოცხლის მოსპობას ერთდროულად ან თანმიმდევრობით დროის მოკლე მონაკვეთში, როგორც წესი, ერთდამიჯნულად ადგილას. თუ სუბიექტმა სხვადასხვა ადგილას ან სხვადასხვა დროს 2 ან მეტი პირი მოკლა, სახეზე იქნება მკვლელობა არაერთგზის. ორი ან მეტი პირის მკვლელობა იქნება სახეზე მაშინაც, როცა მკვლელს ორი ან მეტი პირის მოკვლა ჰქონდა განზრახული, რომლებიც ერთ ადგილას, სადაც ეგულებოდა, არ დახვდა, რის გამოც ჯერ ერთი მოკლა და დაიწყო მეორის ძებნა, რომელიც იპოვა და მოკლა. მაგრამ ასეთ შემთხვევაში მკვლელობა უნდა მოხდეს ძებნის შეუწყვეტლად, რის გამოც მკვლელობათა ადგილები და მომენტი არ შეიძლება ერთიმეორისაგან დიდი მანძი-

ლითა და პერიოდით იყოს დაშორებული. დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირებისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, იმას, ჰქონდა თუ არა ადგილი მკვლელობისკენ მიმართული ქმედების შეწყვეტას პირველ და მომდევნო მკვლელობათა შორის. თუ ჰქონდა ადგილი ქმედების შეწყვეტასა და შემდგომ ისევ დაწყებას, სახეზე იქნება მაკვალიფიცირებული ნიშანი არაერთგზისობა, თუ არ ჰქონდა, მაშინ სახეზეა ორი ან მეტი პირის მკვლელობა. თუ ერთი მოკლა და მეორე სიკვდილს გადაურჩა, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს ან ორი პირის მკვლელობის მცდელობით, ან კონკრეტულ გარემოებათა შესაბამისად ერთის მკვლელობითა და მეორის მკვლელობის მცდელობით. ამასთან სსკ 109-ე მუხლის სხვა რომელიმე მაკვალიფიცირებელი ნიშანი თუ ახლდა ქმედებას, იგი გამოყენებული უნდა იქნას ორივე შემთხვევაში. სასჯელი საბოლოოდ უნდა განისაზღვროს 59-ე მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად დანაშაულთა ერთობლიობის წესით.

შიდსის შიყრა ორი ან მეტი პირისათვის სახეზე იქნება იმ შემთხვევაში, თუ პირმა წინასწარი შეცნობით ჯერ ერთს შეყარა იგი და მერე მეორეს. მაგალითად, შიდსით დაავადებულმა ქალმა გარკვეული თანმიმდევრობით რამდენიმე მამაკაცთან დაიჭირა სქესობრივი კავშირი, სტომატოლოგმა გასტერილების გარეშე გამოიყენა ხელსაწყოები პაციენტებისათვის შიდსის შეყრის მიზნით და ა.შ. ყველა შემთხვევაში ნებისმიერი მაკვალიფიცირებელი ნიშნის გამოყენებასა და მისი არსებობის დადგენას ინდივიდუალური მიდგომა სჭირდება.

სსკ 275-278-ე, 281-283-ე მუხლებით სატრანსპორტო

საშუალებათა მართვისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევით ორი ან მეტი პირის სიცოცხლის მოსპობის გამოწვევისათვის სასჯელი გამკაცრებულია ამავე მუხლებით გათვალისწინებულ სხვა შედეგებთან შედარებით.

აღსანიშნავია, რომ ყველა შემთხვევაში, როდესაც კანონი მიუთითებს შედეგის გამოწვევაზე, პირდაპირი უშუალო კავშირი უნდა იყოს ქმედებასა და შედეგს შორის, ხოლო კანონი თუ მიუთითებს, რასაც (მხედველობაშია ქმედება) მოჰყვა ესა თუ ის შედეგი, მაშინ საკმარისია შუალედური კავშირიც. საქართველოს სსკ კერძო ნაწილის მუხლებში, როგორც წესი, გამოიყენება სიტყვა „გამოიწვია“, ე.ი. ის, რომელიც ქმედებას მის შედეგთან ერთად შეფასებისათვის მოითხოვს უარყოფითი შედეგის გამოწვევას და არა მის უბრალოდ მოყოლას.

ორსულ ძალთა მიმართ დანაშაულის ჩადენა განზრახ მკვლელობის (მუხ. 109-ე პ. „ბ“), ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანების (მუხ. 117-ე ნ. 2. პ. „ბ“), წამების (მუხ. 126-ე ნ. 2 პ. „ბ“), შიდსის შეყრის (მუხ. 131-ე ნ. 4, პ. „ბ“), განსაკუთრებით საშიში ინფექციური დაავადების შეყრის (მუხ. 132-ე ნ. 3 პ. „ბ“), ადამიანის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის იძულებით აღების (მუხ. 134-ე ნ. 2), გაუპატიურების (მუხ. 137-ე ნ. 3 პ. „ბ“), თავისუფლების უკანონო აღკვეთის (მუხ. 143-ე ნ. 2 პ. „ე“), მძევლად ხელში ჩაგდების (მუხ. 144-ე ნ. 2 პ. „ზ“) და ზოგიერთი სხვა დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ და სასჯელის გამამკაცრებელ ნიშანს წარმოადგენს *ზემოთ ჩამოთვლილ და კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში სხვა დანაშაულთა ჩადენა ორსული ქალის მიმართ.*

აღნიშნული მაკვალიფიცირებელი ნიშნის გამოყენებისათვის აუცილებელია დადგინდეს, რომ დანაშაულის ჩამდენმა დანაშაულის აღსრულების დაწყებამდე იცოდა ან მისი დაწყების შემდეგ, მაგრამ დანაშაულებრივი შედეგის დადგომამდე, მაშინ როდესაც ჯერ კიდევ რჩებოდა დანაშაულებრივი შედეგის თავიდან აცილების რეალური შესაძლებლობა, შეიტყო დაზარალებულის ორსულობის შესახებ, მაგრამ არ მიაქცია ყურადღება ამ გარემოებას, არჩია დანაშაულებრივი შედეგის მიღწევა. მაგ., მიქელად ხელში ჩაგდების დაწყებისთანავე გაიგო, რომ იგი ხელში იგდებდა ორსულ ქალს, მაგრამ არ გაათავისუფლა იგი. კანონის ანბანური აზრიდან გამომდინარე, მნიშვნელობა არა აქვს, თუ რა წყაროდან შეიტყო დანაშაულის ჩამდენმა მსხვერპლის ორსულობის შესახებ. არა აქვს მნიშვნელობა აგრეთვე ორსულობის ხანგრძლივობას, მაგრამ ორსულობის ხანგრძლივობა თუ მშობიარობის პერიოდს მიუახლოვდა, იგი შეიძლება ჩაითვალოს მეორე მაკვალიფიცირებელ ნიშნადაც. კერძოდ, იგი ერთდროულად შეიძლება დაკვალიფიცირდეს უმწეო მდგომარეობაში ყოფნადაც.

საბანგებო ეპოლოგიური მდგომარეობა (სსკ მუხ. 288-ე) ცხადდება ხელისუფლების მიერ სახელმწიფოს ტერიტორიის იმ ნაწილში, რომელშიაც დაიწყო და გრძელდება გარემოს უარყოფითი ცვლილებები, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან მოსახლეობის ჯანმრთელობასა და ბუნებრივ ეკოლოგიურ სისტემებს, ცხოველებისა და მცენარეების გენეტიკურ ფონდებს. აღნიშნული მუხლით ამ მაკვალიფიცირებელ ნიშანთან არის გათანაბრებული აგრეთვე 288-ე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციაში ჩამოთვლილ ქმედე-

ბათა (ტოქსიკური, ბაქტერიოლოგიური, ქიმიური ან გარემოსათვის საშიში სხვა ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესის დარღვევა, მისი წარმოების, ტრანსპორტირების, განთავსების, შენახვის, ჩამარხვის ან გამოყენების დროს...) ჩადენა ეკოლოგიური უბედურების ზონაში. ასეთი ზონა არის ტერიტორიის ის ნაწილი, რომელშიაც უკვე მოხდა გარემოს ის უარყოფითი ცვლილებები, რომლებმაც განაპირობეს მოსახლეობის ჯანმრთელობის არსებითი გაუარესება, ბუნებრივი წონასწორობის დარღვევა, ბუნებრივი ეკოლოგიური სისტემების მოშლა, ფლორისა და ფაუნის დეგრადაცია. დაახლოებით ამნაირად არის განმარტებული ეს საკითხები რუსეთის სსკ 247-ე მუხლის კომენტარებშიც, რომელიც გამოცემულია მოსკოვში გამომცემლობა ნორმა ინფრას მიერ, 1999 წელს (იხ. გვ. 565).

მიგვაჩნია, რომ თუ დანაშაულის ჩამდენს გაცნობიერებული ჰქონდა საგანგებო ეკოლოგიური მდგომარეობის ან ეკოლოგიური უბედურების ზონის არსებობა და ამ გარემოებათა გამოყენებით ჩაიდინა დანაშაული, მის მიმართ გამოყენებული უნდა იქნას ეს მაკვალიფიცირებელი ნიშნები, მიუხედავად იმისა, გამოცხადებული იყო თუ არა აღნიშნული მდგომარეობა ან ზონა.

საღბრმში ან სხვა საცავში შეღწევა, როგორც მაკვალიფიცირებელი ნიშანი გულისხმობს ნებისმიერ შენობა-ნაგებობაში ნებისმიერი გზითა და საშუალებებით შესვლას ქურდობის, პარცვის, ყაჩაღობის (სსკ 177-ე - 179-ე მუხ.) ჩასადენად. საცავი ნებისმიერი ადგილია, რომელიც ქონების შესანახად არის გამოყენებული. მასში შედის მანქანის ნებისმიერი (კაპიტალური, არაკაპიტალური) ფარეხი,

სამშენებლო მასალების შესანახი დროებითი ნაგებობა ან თუნდაც რუბეროიდით შემოფარგლული ადგილი ცემენტის შესანახად, მშენებარე ობიექტის შემოღობილი ეზო და სხვა მისთ. ჩემი აზრით, ავტომანქანის სათადარიგო საბურავებისა და ხელსაწყოების შესანახი მოძრავი სათავსოა მანქანის საბარგული. ამიტომ ამ ნაწილების მოპარვა საბარგულიდან, თუ ეს საბარგული გახსნა და იქიდან ამოიღო დანაშაულის ჩამდენმა ნებისმიერი მატერიალური ფასეულობა, უნდა შეფასდეს ქურდობად საცავში შეღწევით. ჯიბიდან ფულის ან სხვა ფასეულობის მოპარვა არ შეიძლება საცავში შეღწევად დაკვალიფიცირდეს, რადგანაც ჯიბე საცავთა რიცხვს არ მიეკუთვნება. მაგრამ თუ ბინაში ან სამსახურის ადგილას, ე.ი. სამუშაო ოთახში შეაღწია და გარდერობში ჩამოკიდებული ტანსაცმლის ჯიბიდან ამოიღო ფული ან სხვა ქონება, სახეზე იქნება საცავში შეღწევა.

სამსახურებრივი მდგომარეობის ბამოყენებით, ე.ი. სამსახურებრივი უფლებამოსილების, აგრეთვე ზოგჯერ თანამდებობრივი ავტორიტეტის გამოყენებით შეიძლება, როგორც სამოხელეო ისე სხვა დანაშაულის ჩადენა. სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით არის ჩადენილი დანაშაული, თუ მის ჩასადენად მოხელემ ან მასთან გათანაბრებულმა პირმა დანაშაულის ჩასადენად გამოიყენა სამსახურებრივი უფლებამოსილება. ვინაიდან, სამოხელეო დანაშაულის ჩადენა შეიძლება მხოლოდ სამსახურებრივი უფლებამოსილებების გამოყენებით და ასეთი უფლებამოსილება გააჩნია მხოლოდ მოხელეს და მასთან გათანაბრებულ პირს, მხოლოდ მათ შეუძლიათ ამ უფლებამოსილების გამოყენება და ამი-

ტომ მხოლოდ მათ მიერ ამ უფლებამოსილებათა დანაშაულის ჩასადენად გამოყენება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს, როგორც სამოხელეო დანაშაული (სსკ 332-338-ე, 340-342¹-ე მუხლები). ანალოგიურად ხდება სამეწარმეო და სხვა ორგანიზაციაში სამსახურის ინტერესის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა (220-221-ე მუხლები) დაკვალიფიცირება.

ზოგიერთ დანაშაულთა სუბიექტი შეიძლება იყვნენ მხოლოდ კონკრეტული თანამდებობის პირები. მაგ., უდანაშაულო პირის განზრახ სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემა (სსკ 146-ე მუხ.) შეუძლია მხოლოდ გამომძიებელსა და პროკურორს, სსკ 120-ე, 125-ე და 148-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულებზე, აგრეთვე მოსამართლეს და სხვას არავის. უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანა შეუძლია მხოლოდ სასამართლოს. არის აგრეთვე სხვა დანაშაულები, რომელთა ჩადენა შეუძლიათ მხოლოდ კონკრეტულ თანამდებობის პირებს.

სიმთვრალე სსკ ზოგად ნაწილში არ არის ნახსენები. იგი არ წარმოადგენს ბრალის გამომრიცხავ ან შემამსუბუქებელ გარემოებას. საბჭოურ პერიოდში სიმთვრალე პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად იყო მიჩნეული. მოქმედი სს კოდექსით იგი წარმოადგენს კონკრეტულ დანაშაულთა მაკვალიფიცირებელ ნიშანს, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას. კერძოდ, იგი გამოყენებულია სსკ 34-ე თავში მოთავსებულ დანაშაულთა მაკვალიფიცირებელ ნიშნად. 275-ე მუხლის მეორე ნაწილი ამძიმებს პასუხისმგებლობას რკინიგზის, წყლის, საჰაერო ან საბაგირო ტრანსპორტის მოძრაობის ან ექსპლუატაციის წესის

მთვრალ მდგომარეობაში იმის მიერ დარღვევისათვის, ვისაც სპეციალურად ევალება ამ წესის დაცვა. ამ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ამავე მუხლის მეორე ნაწილით მაკვალიფიცირებელ ნიშანს წარმოადგენს სიმთვრალე, ე.ი. დანაშაულის ჩადენა მთვრალ მდგომარეობაში. კანონში მოთითებაა მთვრალ მდგომარეობაში დანაშაულის ჩადენაზე და არა ნასვამ მდგომარეობაში მის ჩადენაზე. ამიტომ ამ მაკვალიფიცირებელი ნიშნის გამოყენებისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმას, მიეკუთვნება თუ არა პირის მდგომარეობა სიმთვრალის რომელიმე ხარისხს. რა დალია პირმა, ღვინო, არაყი, კონიაკი თუ სხვა სასმელი და რა რაოდენობით, ამას დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. საკითხის გადაწყვეტისათვის საჭიროა დადგინდეს დანაშაულის ჩადენის მომენტში პირი იყო თუ არა მთვრალი და სიმთვრალემ განაპირობა თუ არა დანაშაულის ჩადენა. თუ იმ პირს, რომელიც სსკ 275-ე მუხლით გათვალისწინებული დარღვევა არ ჩაუდენია ან ჩაიდინა, მაგრამ მას ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული შედეგი არ გამოუწვევია, დანაშაული სახეზე არ იქნება და არც მის მაკვალიფიცირებელ ნიშანს, სიმთვრალეს არავითარი სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობა არ ექნება. დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის არ არის საკმარისი დანაშაულის ჩადენის სიმთვრალისა და შედეგის დადგენა. საჭიროა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაც და სწორედ ამასა აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა. რა თქმა უნდა, სიმთვრალესთან ერთად მოქმედებს კანონით გათვალისწინებული სხვა მაკვალიფიცირებელი ნიშნებიც. მაგ., სსკ 275-ე მუხლის პირველი ნაწილი ითვალისწინებს რკინიგზის, წყლის, საჰაერო, საბა-

გირო ტრანსპორტის მოძრაობის ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევის იმ ნიშნებს, რომლებიც ამ დარღვევის დანაშაულად დაკვალიფიცირების საფუძველს იძლევიან. ამ მუხლის მე-2, მე-4 და მე-6 ნაწილებით დანაშაულის დაკვალიფიცირების საფუძველს იძლევა სიმთვრალე.

276-ე მუხლის პირველი ნაწილი ჩამოყალიბებულია შემდეგნაირად: „ავტომობილის, ტრამვაის, ტროლეიბუსის, ტრაქტორის ან სხვა მექანიკური ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევა იმის მიერ, ვინც ამ სატრანსპორტო საშუალებას მართავს, რამაც გამოიწვია ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება,“ – ხოლო ამავე მუხლის მეორე ნაწილი მიუთითებს იგივე მოქმედების მთვრალ მდგომარეობაში ჩადენაზე, ე.ი. ქმედების ამავე მუხლით დაკვალიფიცირებისათვის საჭიროა პირველი ნაწილის დისპოზიციით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენა ამავე ნაწილში მითითებული შედეგით, ოღონდ განსხვავება უნდა იყოს დანაშაულის სუბიექტის მდგომარეობაში, იგი უნდა იყოს მთვრალი. ამავე მუხლის მესამე ნაწილით პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია იგივე ქმედებისათვის, თუ მან გამოიწვია ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, ხოლო მე-4 ნაწილი ამავე შედეგით ამავე ქმედების მთვრალ მდგომარეობაში ჩადენისათვის ამკაცრებს სასჯელს. ანალოგიურად შედეგისა სიმთვრალის მიხედვით წყდება პასუხისმგებლობის საკითხი ამავე 276-ე მუხლის მე-5, მე-6 და მე-7, მე-8 ნაწილებში. სიმთვრალე სატრანსპორტო დანაშაულებში გამოყენებულია, როგორც პასუხისმგებლობის გამაძლიერებელი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი. ნარკოტიკული, ტოქსიკური და სხვა გამაბრუებელი ნიე-

თიერებების ზემოქმედებით სატრანსპორტო დანაშაულთა ჩადენა, საქართველოს მოქმედი სს კოდექსის თანახმად, დანაშაულთა ერთობლიობით უნდა დაკვალიფიციროდეს, მითუმეტეს ნარკოტიკებთან ყოველგვარი შემხებლობა დასჯადია.

სიტყვა – სისტემატური, როგორც დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი, პასუხისმგებლობის გამაძლიერებელი და სასჯელის გამამკაცრებელი ნიშანი გამოყენებულია სსკ 126-ე და 408-ე მუხლებში. სიტყვა – სისტემატური წარმოებულია სიტყვიდან – სისტემა, რაც ბერძნული წარმოშობის სიტყვაა და მრავალი მნიშვნელობით გამოიყენება, ხოლო სისტემატური მუდმივად განუწყვეტლივ განმეორებას ნიშნავს. არც მუდმივად და არც განუწყვეტლივ დანაშაულებრივი ქმედება არ შეიძლება მეორედებოდეს. იგი შეზღუდულია დროში და სივრცეში, მაგრამ გარკვეულწილად განმეორებადია. დანაშაულის განმეორებას აქვს ადგილი მისი არაერთგზის ჩადენის შემთხვევაშიც. სს კოდექსში დანაშაულის არაერთგზის ჩადენა ხშირ შემთხვევაშია გათვალისწინებული. ვინაიდან კანონი ამის განმარტებას არ იძლევა, უნდა გაირკვეს, რით განსხვავდება დანაშაულის სისტემატურად ჩადენა მისი არაერთგზის ჩადენისაგან. კერძოდ, თუ მუხლში სისტემატურობა არ არის ნახსენები და მითითებაა მხოლოდ არაერთგზისობაზე, რამდენჯერ იქნება იგი ჩადენილი ორზე ზევით, ამას მნიშვნელობა არა აქვს, ის მაინც არაერთგზის იქნება ჩადენილი. თუ მუხლში მითითებაა სისტემაზე, იგი ორის ზევით სისტემატურად ჩადენილად ჩითვლება, რადგანაც სისტემა ნიშნავს კანონზომიერად ერთმანეთთან დაკავშირებული ნაწილების მთლიანობას და სი-

ტყუა სისტემატურიც მოიცავს ამ შინაარსს; მაშინ, როდესაც არაერთგზისობისათვის საკმარისია ორი შემთხვევა, უნდა დავასკვნათ, რომ სისტემატურობა ერთგზისობას უნდა აღემატებოდეს რაოდენობრივად. ვინაიდან ორი შემთხვევა, ე.ი. ერთჯერ განმეორება არაერთგზისობაა, სისტემატურობისათვის ორჯერ განმეორება ანუ სამი შემთხვევა მაინც არის საჭირო.

მიუხედავად ყოველივე ზემოთ თქმულისა, კანონის პირდაპირი აზრიდან (სსკ ზოგადი და კერძო ნაწილების ნორმებიდან) გამომდინარე, თუ კი სსკ კერძო ნაწილის მუხლში მაკვალიფიცირებული ნიშნის სახით მითითებულია მხოლოდ არაერთგზისობაზე და ამ მუხლში სისტემატურობაზე არ არის მითითებული, მაკვალიფიცირებული ნიშანი არაერთგზისობა სახეზე იქნება დანაშაულის ორჯერ და მეტჯერ ჩადენის ყველა შემთხვევაში. თუ მუხლში მითითებულია არაერთგზისობაზე და სისტემატურობაზე, დანაშაულის ჩადენის ორი შემთხვევა უნდა დაკვალიფიცირდეს როგორც არაერთგზისობა, ხოლო სამი და მეტი შემთხვევა, როგორც სისტემატურობა.

შეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვება (მუხ. 111-ე და 121-ე) ნიშნავს ადამიანის ისეთ ფსიქიკურ მდგომარეობას, რომ ის დროებით გამოსულია წონასწორობიდან, ე.ი. დროებით დაკარგული აქვს თავისი მოქმედების მართვის უნარი. სიტყვა უეცარი ამ შემთხვევაში განსაზღვრავს დროის მოკლე მონაკვეთს, აფექტის მდგომარეობაში მოსვლიდან ამ მდგომარეობიდან გამოსვლამდე. ქმედებათა მაკვალიფიცირებული ნიშნებია ასეთ მდგომარეობაში მკვლელობის ჩადენა (მუხ.111-ე), ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძი-

მე დაზიანების ჩადენა (მუხ. 121-ე). მაგრამ ეს მაკვალიფიცირებული ნიშანი საკმარისი არ არის ქმედების სსკ 111-ე ან 121-ე მუხლებით დაკვალიფიცირებისათვის. ამისათვის საჭიროა, აგრეთვე, აფექტის მდგომარეობაში დანაშაულის სუბიექტი მოყვანილი იყოს იმ პირის მიერ, რომელიც მოკლულ, ნაკლებად მძიმედ ან მძიმედ დაზიანებულ იქნა აფექტში მოსულის მიერ. აფექტი უნდა იყოს გამოწვეული მკელელის ან მისი ახლო ნათესავის მძიმედ შეურაცხყოფით მსხვერპლის მიერ, მართლსაწინააღმდეგო ძალადობის გამოყენებით, მძიმე ამორალური ქმედებით ან არაერთგზისი მართლსაწინააღმდეგო ან ამორალური ქცევით განპირობებული ფსიქიკური ტრავმით.

ამრიგად, ამ მუხლებით გათვალისწინებულია ქმედების დანაშაულად მაკვალიფიცირებელ ნიშანთა კომპლექსი, რომელთა ზუსტად გამოყენების გარეშე სწორად დაკვალიფიცირება შეუძლებელია, ე.ი. განსახილველი საკითხის სწორად გადაწყვეტისათვის სხვა გზა არ არსებობს.

უმჯობეს მდგომარეობაში მყოფის მიმართ დანაშაულის ჩადენა, ისევე როგორც სსკ 109-ე, 117-ე, 126-ე და ბევრი სხვა მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევებში წარმოადგენს დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშანს, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ და სასჯელის გამამკაცრებელ გარემოებას. მაგრამ 137-ე მუხლში უმწიფობის გამოყენება ქმედების ერთერთი მაკვალიფიცირებელი ნიშანია. ამ მუხლში იგი დანაშაულს – გაუპატიურებას განასხვავებს არადანაშაულებრივი სქესობრივი კავშირისაგან, მამაკაცის მიერ ქალთან ნებაყოფლობით სქესობრივი კავშირის დამყარებისაგან. ქმედების გაუპატიურე-

ბად დაკვალიფიცირებისათვის სსკ 137-ე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციიდან გამომდინარე მისი სამი ნიშნიდან ერთერთი უნდა იყოს სახეზე. ეს ნიშნებია: ძალადობა, ძალადობის გამოყენების მუქარა და უმწეო მდგომარეობის გამოყენება. ამ სამი ნიშნიდან არც ერთი თუ არა ახლავს სქესობრივ კავშირს, ის იქნება მართლზომიერი მოქმედება და არა გაუპატიურება, გათვალისწინებული სსკ 137-ე მუხლის პირველი ნაწილით. კანონში იგულისხმება ისეთი ძალადობა ან ისეთი ძალადობის გამოყენების მუქარა, რომლისგანაც თავდაცვა დაზარალებულის შესაძლებლობას აღემატებოდა ქმედების ჩადენის ჯერიოდში. ქმედების კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, თუ რატომ იყო დაზარალებული უმწეო მდგომარეობაში. იგი შეიძლება გამოწვეული იყოს ბუნებრივი პირობებით, მართლზომიერი ან არამართლზომიერი ქმედებით. შეიძლება იყოს მცირეწლოვანი, მოხუცი, ავადმყოფი ან ფიზიკურად და გონებრივად ძალიან განვითარებული ადამიანი, რომელიც კონკრეტულ სიტუაციაში და მომენტში ჩავარდა უმწეო მდგომარეობაში.

ძალადობა სს კოდექსში გამოყენებულია, როგორც ქმედების დანაშაულად მაკვალიფიცირებელ ნიშნად, ასევე დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ, ე.ი. პასუხისმგებლობის გამაძლიერებელ და სასჯელის გამამკაცრებელ გარემოებად. მაგ., სსკ 165-ე მუხლის დისპოზიცია მიუთითებს: „გაფიცვის უფლების განხორციელებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა ძალადობით ან ძალადობის მუქარით ანდა მატერიალური, სამსახურებრივი ან სხვაგვარი დამოკიდებულების გამოყენებით პირის იძულება თავი შეიკავოს გაფიცვისაგან“. ამ მუხლში ძალადობა და ძალადობის მუქარა ქმედუ-

ბის დანაშაულად, კერძოდ, გაფიცვის უფლების ხელყოფად მაკვალიფიცირებელი ნიშნებია. ეს იმას ნიშნავს, რომ დანაშაული – გაფიცვის უფლების ხელყოფა სახეზე არ იქნება გაფიცვის უფლების განხორციელების ხელის შეშლას თუ ადგილი არ ჰქონდა ამ მუხლში ჩამოთვლილი ქმედების დანაშაულად მაკვალიფიცირებელი ნიშნებიდან (ძალადობა, ძალადობის მუქარა, მატერიალური, სამსახურებრივი ან სხვაგვარი დამოკიდებულება) არც ერთი არ იყო გამოყენებული ამ ქმედების ჩასადენად. ამ მუხლში ძალადობა ერთერთი მაკვალიფიცირებელი ნიშანია სხვა მაკვალიფიცირებელ ნიშნებს შორის. ასევე ერთერთი მაკვალიფიცირებელი ნიშანია იგი ამავე სსკ 166-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისა, ხოლო 168-ე, 179-ე და 239-ე მუხლებში ქმედების დანაშაულად მაკვალიფიცირებელ ნიშნად დასახელებულია მხოლოდ ძალადობა ან მისი გამოყენების მუქარა. ამავე კოდექსის 178-ე მუხლის მე-2 ნაწილში (ძარცვა), 195-ე მუხლის მე-3 ნაწილში (მონოპოლიური საქმიანობა და კონკურენციის შეზღუდვა) ძალადობა და მისი მუქარა წარმოადგენს დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშნებს. იგი ამ მუხლში აძლიერებს პასუხისმგებლობას და ამკაცრებს სასჯელს.

ამრიგად, ძალადობასა და მის მუქარას სისხლის სამართალში ორი სხვადასხვა მნიშვნელობა აქვს. მაშინ, როდესაც მათ გარეშე ქმედება ვერ ქმნის დანაშაულს, ისინი ქმედების დანაშაულად მაკვალიფიცირებელი ნიშნებია, ხოლო მაშინ, როდესაც მათ გარეშეც ქმედება დანაშაულს წარმოადგენს, მაგრამ სსკ მუხლის რომელიმე ნაწილის დისპოზიციაში მითითებულია ამ ნიშნებზე, როგორც პასუხის-

მგებლობის გამაძლიერებელ გარემოებებზე, ისინი დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშნებს წარმოადგენენ. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ძალადობა და მისი მუქარა ქმედების ყაჩაღობად მაკვალიფიცირებელი ნიშნებია, ხოლო იგივე ნიშნები 178-ე მუხლის მე-2 ნაწილში დანაშაულის (ძარცვის) მაკვალიფიცირებელ ნიშნებს წარმოადგენენ. აქვე არ შეიძლება არ აღინიშნოს სიტყვა: „ძალადობის“ მნიშვნელობა. თანახმად ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონისა, ძალადობა არის ძალის ხმარება, ძალმომრეობა¹. სისხლის სამართალში ეს გულისხმობს დანაშაულის ჩასადენად ძალის გამოყენებას, ხოლო ძალადობის მუქარა ძალის გამოყენების მუქარაა. მაგ., ხულიგნობის (მუხ. 239-ე) ჩადენა შეუძლებელია ძალადობის ან მისი მუქარის გარეშე. არავითარი ქმედება ძალადობის ან მისი მუქარის გარეშე ხულიგნობას სსკ 239-ე მუხლიდან გამომდინარე არ წარმოადგენს. მხოლოდ ძალადობასთან ან მისი გამოყენების მუქარასთან ერთობლიობაში წარმოადგენს საზოგადოებრივი წესრიგის უხეშში დარღვევა და საზოგადოებისადმი აშკარა უპატივცემულობის გამოხატვა ხულიგნობას. ასეთი ნიუანსების გათვალისწინების გარეშე ქმედებისა და დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირება შეუძლებლად მიმაჩნია.

ჯანმრთელობის დაზიანება სასიკვდილო შედეგით (მუხ. 119-ე). ამ მუხლის სახელწოდება, რომელიც აღნიშნულია ზემოთ, სრულყოფილია და იგი იძლევა საშუალებას სსკ 119-ე მუხლის გამოყენებისა ყველა შემთხვევაში,

¹ ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ერთტომეული, თბილისი, საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემია ენათმეცნიერების ინსტიტუტი ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, 1988, გვ. 543

როდესაც განზრახ დაზიანებამ გამოიწვია სხვისი სიცოცხლის მოსპობა. მაგრამ ამ მუხლის დისპოზიცია, რომელიც ამ დანაშაულის შინაარსს აყალიბებს, ავიწროვებს აღნიშნული მუხლის გამოყენების შესაძლო შემთხვევათა წრეს. თანახმად ხსენებული დისპოზიციისა 119-ე მუხლის გამოყენების შესაძლებლობას იძლევა მხოლოდ განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებით გამოწვეული სიცოცხლის მოსპობა მაშინ, როდესაც სიკვდილი შეიძლება გამოიწვიოს მსუბუქმა დაზიანებამაც. ამიტომ, თუ სიკვდილი გამოიწვია განზრახმა მსუბუქმა დაზიანებამ, ეს დანაშაული უნდა დაკვალიფიციროდეს სსკ 120-ე მუხლით, ხოლო თუ სიკვდილის დადგომის მიმართ სახეზე იქნება გაუფრთხილებლობითი ბრალის ნიშნები, მოქმედება უნდა დაკვალიფიციროდეს სიცოცხლის მოსპობით გაუფრთხილებლობით (მუხ. 116-ე).

სხვისი სიცოცხლის მოსპობა თუ გამოიწვია უკანონო აბორტმა (მუხ. 133-ე), გაუპატიურებამ (მუხ. 137-ე), თავისუფლების უკანონო აღკვეთამ (მუხ. 143-ე), მძევლად ხელში ჩაგდება (მუხ. 144-ე) კვალიფიკაციისათვის საკმარისია ამ ქმედებათა დადგენა, მათი კანონსაწინააღმდეგო ხასიათი და მიზეზობრივი კავშირი ამ ქმედებებსა და მათ მიერ გამოწვეულ სხვისი სიცოცხლის მოსპობას შორის.

ჯგუფის მიერაა დანაშაული ჩადენილი, თუ მის განხორციელებაში წინასწარ შეუთანხმებლად ერთობლივად მონაწილეობდა ორი ან მეტი ამსრულებელი. თანამონაწილეთა რაოდენობას მნიშვნელობა არა აქვს. ერთობლივი მონაწილეობა ნიშნავს დანაშაულის ჩასადენად საჭირო ქმედების მთლიანობაში მონაწილეობას. თუ პირი მონაწილეობდა დანაშაულის მომზადებაში, მაგრამ შეწყვი-

ტა მასში მონაწილეობა და შემდგომ იგივე დანაშაული სხვამ განახორციელა, ჯგუფური დანაშაული არ იქნება სახეზე.

ჯგუფის მიერ დანაშაული წინასწარი შეთანხმებითაა ჩადენილი, თუ მასში მონაწილენი წინასწარ შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად. ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის განხორციელების დაწყებამდე ჯგუფის წევრები (შემსრულებელი, ორგანიზატორი, წამქეზებელი, დამხმარე თუ ყველა ესენი მონაწილეობენ) შეთანხმებული უნდა იყვნენ კონკრეტული დანაშაულის ჩადენაზე.

ორგანიზებული ჯგუფის მიერ არის ჩადენილი დანაშაული თუ იგი განახორციელა პირთა მყარმა ჯგუფმა, რომელიც წინასწარ შეკავშირდა რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად.

თანახმად სსკ 27-ე მუხლის მე-4 ნაწილისა, ორგანიზებული ჯგუფის შემქმნელს ან ხელმძღვანელს პასუხისმგებლობა ეკისრება ამ ჯგუფის მიერ ჩადენილ ყველა დანაშაულზე სსკ კერძო ნაწილის მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, თუ კი ამ დანაშაულებს მოიცავდა აღნიშნულ პირთა განზრახვა. ორგანიზებული ჯგუფის სხვა მონაწილე პასუხს აგებს ჯგუფში მონაწილეობისათვის სსკ კერძო ნაწილის მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევაში და აგრეთვე იმ დანაშაულისათვის, რომლის მომზადებაში ან ჩადენაშიც იგი მონაწილეობდა.

სსკ 27-ე მუხლით გათვალისწინებულია სამი ერთიმეორისაგან განსხვავებულ კონკრეტულ დანაშაულთა მაკვალიფიცირებელი ნიშანი, რომლებზეც მიუთითებენ სსკ კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლები. კერძოდ, სსკ 109-ე მუხ-

ლის „თ“ პუნქტში, 117-ე მუხლის „ა“ პუნქტში, 137-ე მუხლის მესამე ნაწილის „ა“ პუნქტში, 138-ე მუხლის მესამე ნაწილის „ა“ პუნქტში, 162-ე მუხლის მეორე ნაწილის „დ“ პუნქტში, 172-ე მუხლის მესამე ნაწილის „გ“ პუნქტში, 183-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ პუნქტში, 184-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ პუნქტში, 194-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ პუნქტში, 195-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ პუნქტში, 209-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ პუნქტში, 210-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ პუნქტში და სხვა მუხლებში, რომლებშიაც მოთითებულია დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშანზე, მის ჩადენაზე ჯგუფურად. აღნიშნული მაკვალიფიცირებელი ნიშანი, მაგ., მკვლელობა, ჩადენილი ჯგუფურად, ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, ჩადენილი ჯგუფურად და ა.შ. ეს იმას ნიშნავს, რომ ზემოთ აღნიშნულ მუხლებში ისეთი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი, როგორიცაა დანაშაულის ჩადენა ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით ან მისი ჩადენა ორგანიზებული ჯგუფის მიერ, გათვალისწინებული არ არის და ამიტომ ამ მუხლებში ამ მაკვალიფიცირებელი ნიშნების გამოყენება არ შეიძლება. უფრო გარკვევით რომ ვთქვათ, ფაქტიური შესაძლებლობა მკვლელობის ჩადენისა, როგორც წინასწარ შეთანხმებული, ასევე ორგანიზებული ჯგუფის მიერ არსებობს, მაგრამ ამ მაკვალიფიცირებელ ნიშანთა გამოყენების საშუალებას სსკ არც ერთი ის მუხლი არ იძლევა, რომელიც ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას მკვლელობისათვის. საერთოდ ძნელი წარმოსადგენია გაუპატიურების ჩადენა ჯგუფურად წინასწარი შეთანხმების გარეშე. ჯგუფურად ეს დანაშაული შეიძლება ჩაიდინოს წინასწარ შეთანხმებულმა ან ორგანიზებულმა ჯგუფმა. მაგ-

რამ, ვინაიდან სსკ 137-ე მუხლის მესამე ნაწილის „ა“ პუნქტი მიუთითებს გაუპატიურების ჩადენაზე მხოლოდ ჯგუფურად, მუხლი არ ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას წინასწარშეთანხმებული ან ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ამ დანაშაულის ჩადენისათვის, ეს ორი უკანასკნელი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი სსკ კერძო ნაწილის მუხლებში ცალცალკეა გათვალისწინებული, ამ ჯგუფებს შორის სხვაობა განსაზღვრულია სსკ 27-ე მუხლით და მათი ერთიმეორესთან გათანაბრებისა და ერთის მეორეთი შეცვლის საფუძველს კანონი არ იძლევა, მოქმედი პრინციპები საფუძველს იძლევიან მხოლოდ იმ მაკვალიფიცირებელი ნიშნის გამოყენებისა, რომელიც კანონით გათვალისწინებულია კონკრეტული დანაშაულისათვის, არ შეიძლება განსახილველი მაკვალიფიცირებელი ნიშნების (წინასწარ შეუთანხმებული, შეთანხმებული და ორგანიზებული ჯგუფების) ერთიმეორეში არევა და მათი ერთი მეორის ნაცვლად გამოყენება. უნდა იქნას გამოყენებული მხოლოდ ის მაკვალიფიცირებელი ნიშანი, რომელიც სსკ კერძო ნაწილის მუხლით არის გათვალისწინებული კონკრეტული დანაშაულისათვის. მაგ., სსკ 177-ე - 181-ე და 186-ე მუხლების მეორე ნაწილების „ა“ პუნქტებით დაწესებულია პასუხისმგებლობა ამ მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით ჩადენისათვის. ამ პუნქტებით არ არის გათვალისწინებული პასუხისმგებლობა დანაშაულთა ჩადენისათვის წინასწარ შეუთანხმებული ან ორგანიზებული ჯგუფის მიერ. ამიტომ ამ მაკვალიფიცირებელ ნიშანთა გამოყენება ამ პუნქტებში და სხვა ყველა ანალოგიურ შემთხვევებში კანონის არასწორად გამოყენებად უნდა დაკვალიფიცირდეს.

დანაშაულის ჩადენა ორგანიზებული ჯგუფის მიერ გათვალისწინებულია სსკ 143-ე, 144-ე, 182-ე, 185-ე მუხლების მესამე ნაწილების „ა“ პუნქტებითა და სხვა ზოგიერთი მუხლებით. ამ მაკვალიფიცირებელი ნიშნის გამოყენება შეიძლება მხოლოდ იმ მუხლში, მის ნაწილში და პუნქტში, რომელშიაც იგი გათვალისწინებულია.

ზემოთ აღნიშნულ მოსაზრებათა სისწორეს ადასტურებს ის გარემოებები, რომ წინასწარ შეუთანხმებელი, წინასწარ შეთანხმებული და ორგანიზებული დანაშაულებრივი ჯგუფები სხვადასხვა საშიშროებისანი არიან, შესაბამისად სხვადასხვა საშიშროებისაა მათ მიერ ჩადენილი დანაშაული, რომლისთვის კანონი აწესებს შესაბამის სასჯელებს და, გარდა ამისა, რაც მთავარია, სსკ 27-ე მუხლში ზემოთ განხილული მაკვალიფიცირებელი ნიშნები ჩამოთვლილია ცალ-ცალკე მათი განმასხვავებელი ნიშნების მითითებით. მართალია სამივე მაკვალიფიცირებელი ნიშანი ჯგუფის მიერ დანაშაულის ჩადენასთან არის დაკავშირებული, მაგრამ ეს სამივე ჯგუფი მკვეთრად განსხვავებულია ერთიმეორისაგან, რაც გამორიცხავს მათი გაიგივების ან გაერთიანების და ერთიმეორის მაგიერად (სანაცვლოდ) გამოყენების საფუძველს.

ჯიუტად თავის არიდება ალიმენტის გადახდისაგან (მუხ. 176-ე), ნარკომანის მიერ იძულებითი მკურნალობისაგან (მუხ. 174-ე), ქონებრივი მდგომარეობის ან საფინანსო დეკლარაციის წარდგენისაგან (მუხ. 355-ე). ამ მუხლებში სიტყვა „ჯიუტად“ გამოხატავს პირის მიმართ კანონიერი მოთხოვნის, მოვალეობის და მისი შესრულების შესაძლებლობის არსებობას მაშინ, როდესაც ამ მოთხოვნას, მისი

შესრულების მოვალეობას ზემოთ ჩამოთვლილი მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა სუბიექტები არ ასრულებენ. კერძოდ, პირს ალიმენტის გადახდა სასამართლოს გადაწყვეტილებით დაკისრებული აქვს, გადახდის მოთხოვნა და შესაძლებლობა სახეზეა, მაგრამ სუბიექტი არ იხდის. ალიმენტის ჯიუტად გადაუხდელობას არ შეიძლება ექნეს ადგილი, თუ მოქასუხე მუშაობს და სასამართლოს გადაწყვეტილება სისრულეში მოსაყვანად გადაცემულია ორგანიზაციისათვის ან მხარეს, რომელმაც ალიმენტი უნდა მიიღოს, საშუალება გააჩნია გადასცეს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება იმ ორგანიზაციის ადმინისტრაციას, რომელშიც მუშაობს ის პირი, რომელსაც დაკისრებული აქვს ალიმენტის გადახდა.

ნარკომანის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისათვის აუცილებელია არა მკურნალობისაგან თავის არიდება საერთოდ, არამედ სპეციალურ სამკურალო პროფილაქტიკურ დაწესებულებაში იძულებით მკურნალობისაგან თავის არიდება, მიუხედავად სასამართლო გადაწყვეტილების მოთხოვნისა და მისი შესრულების შესაძლებლობის არსებობისა.

ქონებრივი მდგომარეობის ან საშინაოსო დეკლარაციის წარუდგენლობისათვის საჭიროა დადგინდეს, რომ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა მისი მოვალეობა დეკლარაციის წარდგენის შესახებ, ჰქონდა ასეთის წარდგენის საშუალება, მაგრამ განზრახ არ წარადგინა იგი დადგენილ ვადაში. თუ დადგინდება, რომ პირს განზრახული არ ჰქონდა დეკლარაციის წარუდგენლობა, სურდა დაწესებული ვადის ბოლოს წარედგინა, თუნდაც უკანასკნელ დღეს, მა-

გრამ ამ დღეს მისი სურვილის საწინააღმდეგოდ ამის გაკეთება ვერ შეძლო საპატიო მიზეზით, დანაშაული სახეზე არ იქნება, რადგანაც უკანასკნელი დღის ამოწურვამდე დეკლარაციის წარუდგენლობა დანაშაულს არ წარმოადგენს. მხოლოდ დეკლარაციის წარდგენის ვადის გასვლის შემდეგ ითვლება ეს დანაშაული ჩადენილად და ისიც არა ყველა შემთხვევაში, არამედ მაშინ, როდესაც წარუდგენლობის მიზეზი არასაპატიოა.

§11. განსხვავება საქართველოს 1960 და 1999 წლების სისხლის სამართლის კოდექსებს შორის

1999 წლის სისხლის სამართლის კოდექსი, რომელიც მიიღო დამოუკიდებელი საქართველოს უზენაესმა საკანონმდებლო ორგანომ და მოქმედებაშია (გარდა 44-ე, 47-ე მუხლებისა და XXXII თავისა) 2000 წლის 1 ივნისიდან ძირეულად განსხვავდება საბჭოთა საქართველოს 1960 წლისა და 1928 წლის სისხლის სამართლის კოდექსებისაგან. განსხვავება მათ შორის მეტია, ვიდრე მსგავსება, მაგრამ მსოფლიოს ყველა ქვეყნის ყველა პერიოდის სს კოდექსები, ასე თუ ისე, ემსგავსება ერთიმეორეს და ამიტომ ჩვენს ახალ კოდექსსაც გააჩნია გარკვეული მსგავსება იმ კოდექსთან, რომელიც მან შეცვალა. ეს ჩვეულებრივი მოვლენაა. მაგრამ ძირითადი განსხვავება გამოიხატება იმაში, რომ 1960 წლის კოდექსი საბჭოურია. იგი იცავდა საბჭოური

პერიოდის საზოგადოებრივ ურთიერთობას, რომელსაც მართავდა სახელმწიფოში ერთადერთი კომუნისტური პარტია. ის კოდექსი მიღებული იყო სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლების შესაბამისად. ეს საფუძვლები მიიღო სსრკ უმაღლესი საბჭოს სესიამ 1958 წელს. ამ საფუძვლებისაგან გადახვევის უფლებას სსრ კავშირი მოკავშირე რესპუბლიკებს არ აძლევდა. საქართველოს 1960 წლის სს კოდექსში აღნიშნული საფუძვლებისა და სხვა რესპუბლიკების კოდექსებისაგან განსხვავებით მე-18 მუხლში დამატებული იყო შემდეგი შინაარსის მეორე ნაწილი: „ე.ი. ეს მუხლი ვრცელდება აგრეთვე ორგანიზატორებზე, წამქეზებლებზე და დამხმარეებზე, რომლებმაც ნებაყოფლობით მიიღეს ზომები დანაშაულის ასაცდენად, თუ ამასთან დანაშაული ბოლომდე არ იყო მიყვანილი.“ დანაშაულში თანამონაწილეთა მიმართ აღნიშნული საკითხის გადასაწყვეტად ასეთი ნორმა, რა თქმა უნდა, საჭირო იყო, მაგრამ რამდენიმეჯერ გაპროტესტდა საქართველოს სსკ მე-18 მუხლის ეს ნაწილი და მოითხოვდნენ ამ ნაწილის ამოღებას, როგორც სსრკ და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლებისაგან განსხვავებულისა. მაგრამ საქართველომ ამჯერად გამოიჩინა პრინციპულობა და დაამტკიცა, რომ ეს დამატება არ ეწინააღმდეგებოდა დასახელებულ საფუძვლებს, სწორი გადაწყვეტილების მისაღებად კანონში ასეთი დამატება საჭირო იყო და არ შეასრულა სსრკ-ს ეს მოთხოვნა, რის შემდეგ ყველა მოკავშირე რესპუბლიკას მიაღებინეს ეს დამატება და ამით თითქოს აღადგინეს ურთიერთშესაბამისობა მოკავშირე რესპუბლიკების სს კოდექსებს

შორის.

დამოუკიდებელი სახელმწიფო ასეთი დიქტატისაგან თავისუფალია, რაც მას აძლევს საშუალებას მიიღოს ის კანონი, რომელიც მის საზოგადოებასა და სახელმწიფო ინტერესებს შეესაბამება. მაგრამ ჩვენს ახალ, ნაჩქარევად მიღებულ კოდექსს, მიუხედავად მასში მრავალი ცვლილებისა და დამატების უკვე შეტანისა, ჯერ კიდევ გაუმჯობესების დიდი საშუალება აქვს.

ბანსხვაშევა საქართველოს 1960 წლისა და 1999 წლის სისხლის სამართლის კოდექსების ზოგად ნაწილებს შორის¹

ძველი სისხლის სამართლის კოდექსიდან ახალზე გარდამავალ პერიოდში მაშინ, როდესაც ახალი კოდექსის შესაბამისი ლიტერატურის ნაკლებობა აშკარაა, მიზანშეწონილია გკონდეს ამ კოდექსებს შორის ძირითად სხვაობათა ჩამონათვალი. ასეთ სხვაობათა რიცხვს მიეკუთვნება:

1. ძველი კოდექსის ამოცანა მისი მოქმედების უანასკნელ პერიოდში იყო საქართველოს საზოგადოებრივი წესწყობილების, მისი პოლიტიკური და ეკონომიკური სისტემების, საკუთრების, მოქალაქეთა პიროვნების, უფლებების, თავისუფლებებისა და მართლწესრიგის დაცვა დანაშაუ-

¹ შედარებულია ერთმანეთს საქართველოს 1960 წლის კოდექსის 1-64-ე მუხლები ცვლილებებითა და დამატებით 1999 წლის 30 იანვრის მდგომარეობით და 1999 წლის 22 იელისს მიღებული სისხლის სამართლის კოდექსის 1-107 მუხლები.

ლებრივი ხელყოფისაგან. (1960წ. სსკ მუხ. 1).

ახალი კოდექსის მიზანია დანაშაულებრივი ხელყოფის თავიდან აცილება და მართლწესრიგის დაცვა (1999წ. სსკ მუხ.1.)

ეს კოდექსი დაცვის ფუნქციებს, ჩემი აზრით, არ შეიძლება მოკლებული იყოს და ამ შინაარსს მოიცავს აღნიშნულ მუხლში მითითებული დანაშაულის თავიდან აცილება და მართლწესრიგის დაცვა. მართლწესრიგის დაცვის შინაარსი იმდენად ფართოა, რომ მასში სისხლის სამართლის ამოცანების შინაარსიც ეტევა მასში ჩადებულ შინაარსთან ერთად. მიგვაჩნია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსს არ შეიძლება დასჯის მიზანიც არ ჰქონდეს, მითუმეტეს მაშინ, როდესაც კოდექსი, რომელიც მოქმედებს 2000 წლის 1 ივნისიდან, ითვალისწინებს ჯარიმას მაქსიმუმ 7 200 000 ლარამდე, თავისუფლების აღკვეთას 20 წლამდე, ხოლო დაჯამებით 25 და 30 წლამდე, უვადო თავისუფლების აღკვეთას და სხვა სასჯელებს.

2. დამნაშავის გადაცემა სხვა სახელმწიფოსათვის სს ძველი კოდექსით არ იყო გათვალისწინებული, ახალი ითვალისწინებს ასეთს (მუხლი მე-6).

3. შეიცვალა დანაშაულის ზოგადი განმარტება. ძველი კოდექსის მიხედვით დანაშაულად ითვლებოდა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული საზოგადოებრივად საშიში ქმედება (მოქმედება ან უმოქმედობა), რომელიც ხელყოფდა საქართველოს საზოგადოებრივ წესწყობილებას, მის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სისტემებს, საკუთრებას, პიროვნებას, მოქალაქეთა პოლიტიკურ, შრომით, ქონებრივ და სხვა უფლებებსა და თავისუფლებებს, აგრეთვე

მართლწესრიგის ხელყოფა, სხვა საზოგადოებრივად საშიშრო ქმედება, რომელიც გათვალისწინებული იყო სისხლის სამართლის კანონით (1960 წ. სსკ მუხლი მე-8.) ახალი კოდექსის მიხედვით დანაშაულია სსკ გათვალისწინებული მართლსაწინაარმდეგო და ბრალეული ქმედება (1999 წ. სსკ მუხლი 7 ნ. I). საზოგადოებრივი საშიშროება ძველი კოდექსით მოცემული ცნებისაგან განსხვავებით ამ კოდექსით მოცემულ ცნებაში არ არის გათვალისწინებული, მაგრამ სსკ მე-7 მუხლიდან და 108-ე – 413-ე მუხლიდან გამომდინარე ყველა დანაშაული შეიცავს საზოგადოებრივ საშიშროებას და ის წარმოადგენს ქმედების დანაშაულად ცნობის ძირითად კრიტერიუმს. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, დანაშაულის ცნებიდან, მისი შინაარსიდან კანონმდებელმა საზოგადოებრივი საშიშროება ამოიღო. დანაშაულის საზოგადოებრივი საშიშროება გამოიხატება იმაში, რომ იგი სპობს ან აზიანებს სისხლის სამართლის ნორმით დაცულ ობიექტებს. ჩემი პირადი აზრით, დანაშაული ასეთია, მაგრამ კანონი კანონია და სანამ ძალაშია მოქმედებს იგი და იმოქმედებს, ალბათ, ცვლილებების შეტანამდე.

4. არსებითი სხვაობაა ძველსა და ახალ კოდექსებს შორის ბრალის ფორმების განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის განსაზღვრის ნაწილებში. ძველი კოდექსი ერთმანეთისაგან არ გამოყოფდა პირდაპირ და არაპირდაპირ განზრახვებს. საკმარისი იყო განზრახვის დადგენა და რომელი განზრახვა იქნებოდა, ამას დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არ ჰქონდა, რადგანაც კანონი არ მოითხოვდა მათი ცალკეული სახეების დადგენას. ამიტომ განზრახი დანაშაულის დაკვალიფიცირება პირდაპირ ან

არაპირდაპირ განზრახვაზე მითითების გარეშე არ შეიძლება. მასზე მითითების გარეშე გამოტანილი განაჩენი უკანონო იქნება.

5. გაუფრთხილებლობით დანაშაულის ჩადენისას ძველი კოდექსი ითვალისწინებდა გაუფრთხილებლობის ერთ სახეს. ახალი კოდექსი ითვალისწინებს გაუფრთხილებლობის ორ სახეს: თვითიმედოვნებას და დაუდევრობას. ამიტომ გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაულის დაკვალი-ფიცირებისას აუცილებელია მითითება იმაზე, თუ გაუფრთხი-ლებლობის რომელ სახეს ჰქონდა ადგილი.

6. ძველი კოდექსისაგან განსხვავებით ახალი კოდე-ქსის მე-10 მუხლის მე-4 პუნქტი გაუფრთხილებლობით ჩადე-ნილ ქმედებას მხოლოდ მაშინ მიიჩნევს დანაშაულად, როდე-საც სსკ კერძო ნაწილის დისპოზიციაში მითითებულია პირ-დაპირ. ეს იმას ნიშნავს, რომ ყველა დანაშაული, გათვა-ლისწინებული სსკ 108-413-ე მუხლებით, უნდა იყოს ჩადენი-ლი პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვით, თუკი აღნიშ-ნული მუხლების დისპოზიციაში არ არის მითითებული, რომ ჩადენილი ქმედება დანაშაულს წარმოადგენს მისი გაუფრთხილებლობით ჩადენის შემთხვევაში. მაგ; სსკ 132-ე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლო-ბას საშიში ინფექციური დაავადების შეყრისათვის. დის-პოზიციაში მითითებული არ არის ამ ქმედების ჩადენა გა-უფრთხილებლობით, ამიტომ თანახმად სსკ მე-10 მუხლის მე-4 პუნქტისა, სხვისთვის საშიში ინფექციური დაავადების შეყრა გაუფრთხილებლობით დანაშაულს არ წარმოადგენს საერთო სუბიექტისათვის, ხოლო ექიმის მიმართ ამან შეი-ძლება გამოიწვიოს პასუხისმგებლობა სამოხელო დანა-

შაულისათვის (მუხლი 342-ე).

7. ძველისაგან განსხვავებით ახალი კოდექსით დანაშაულის მომზადებისათვის პასუხისმგებლობა დაწესებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ადგილი ჰქონდა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მომზადებას (მუხლი 18-ე 56-ე).

8. ძველი კოდექსისაგან განსხვავებით ახალით სასჯელი დანაშაულის მომზადებისათვის არ უნდა აღემატებოდეს დამთავრებული დანაშაულისათვის კანონით გათვალისწინებული ყველაზე მკაცრი სასჯელის სახის, ვადის ან ზომის ნახევარს (მუხლი 56-ე ნ. 2).

9. დანაშაულის ჩადენის მცდელობისათვის ძველი კოდექსისაგან განსხვავებით ახალით სასჯელი არ უნდა აღემატებოდეს დამთავრებული დანაშაულისათვის კანონით გათვალისწინებული სასჯელის მაქსიმუმის ორ მესამედს (მუხლი 56-ე).

10. ძველისაგან განსხვავებით ახალი კოდექსით შემოღებულია დანაშაულის თანაამსრულებლობის ცნება და მისი პასუხისმგებლობა გათანაბრებულია ამსრულებლის პასუხისმგებლობასთან (მუხ. 22-ე, 25-ე).

11. ძველი კოდექსისაგან განსხვავებით ახალი კოდექსის მიხედვით ამსრულებელი და თანაამსრულებელი დანაშაულის ჩამდენებად ითვლებიან და ამიტომ მათ მიმართ დანაშაული კვალიფიცირდება მხოლოდ სსკ კერძო ნაწილის შესაბამისი ნორმით (მუხლი 25-ე).

12. ძველი კოდექსისაგან განსხვავებით, ახალი კოდექსით დანაშაულში თანამონაწილეებად ითვლებიან მხოლოდ ორგანიზატორი, წამქეშებელი და დამხმარე (მუხლი 24-ე).

13. ძველი კოდექსისაგან განსხვავებით ახალი კოდექსი განსაზღვრავს ჯგუფური დანაშაულის სახეებს. თანახმად 27-ე მუხლისა, დანაშაული ჯგუფის მიერ ჩადენილია, თუ მის განხორციელებაში წინასწარ შეუთანხმებლად ერთობლივად მონაწილეობდა ორი ან მეტი ამსრულებელი.

დანაშაული ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით არის ჩადენილი, თუ მასში მონაწილენი წინასწარ შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად.

დანაშაული ორგანიზებული ჯგუფის მიერ არის ჩადენილი, თუ იგი განახორციელა პირთა ჯგუფმა, რომლის წევრებიც წინასწარ შეკავშირდნენ რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად.

14. ახალ კოდექსში ცალკე თავებად (VI-VII მუხ. 80-100-ე) არის გამოყოფილი არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობისა და მისგან განთავისუფლებისათვის თავისებურებები.

15. ძველი კოდექსით (მუხლი 44-ე) გათვალისწინებული იყო მხოლოდ განსაკუთრებით საშიში რეციდივისტი. ახალი კოდექსის მე-17 მუხლი ითვალისწინებს დანაშაულის რეციდივს, საშიშ რეციდივს და განსაკუთრებით საშიშ რეციდივს.

16. ძველი კოდექსით არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობის ასაკი დანაშაულთა კატეგორიების მიხედვით ორ ნაწილად იყო გაყოფილი. ზოგი დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობა დაკისრებული იყო 14 წლის, ხოლო დანარჩენისათვის 16 წლის ასაკიდან (მუხლი მე-12). ახალი კოდექსით (მუხლი 33-ე) დაწესებულია სისხლისსამართლებლივი პასუხისმგებლობის ერთიანი ასაკი

14 წელი, ხოლო შეზღუდული შერაცხადობის პირებისათვის 18 წელი (მუხლი 35-ე).

17. ახალ კოდექსში (მუხლი 29-ე) ცალკეა გათვალისწინებული მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ისეთი გარემოება, როგორიც არის დამნაშავის შეპყრობა.

18. ახალი კოდექსით შემოღებულია შეზღუდული შერაცხადობის ცნება და პასუხისმგებლობა მისთვის (მუხლი 35-ე).

19. ახალი კოდექსით (მუხლი 36-ე) შემოღებულია ორი სახის (მისატყეველი და არამისატყეველი) შეცდომის ცნება და მათი სამართლებლივი შედეგები.

20. ძველისაგან განსხვავებით ახალი სს კოდექსი არაბრალეულად მიიჩნევს ამ კოდექსით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენას ისეთი გარემოების არსებობისას, რომელიც სს კოდექსში სახელდებით მოხსენიებული არ არის, მაგრამ სავსებით აკმაყოფილებს ამ ქმედების არაბრალეულობის პირობებს (მუხ. 38-ე).

21. ახალ კოდექსში (მუხლი 26-ე) ამსრულებლის ექსცესი-და-მისი სამართლებლივი შედეგი ცალკეა გათვალისწინებული.

22. ახალი სსკ (მუხლი მე-12), ძველისაგან განსხვავებით, დანაშაულს ყოფს სამ კატეგორიად:

1. ნაკლებად მძიმე კატეგორიას მიაკუთვნებს განზრახ ან გაუფრთხილებლობით ჩადენილ ქმედებას, რომელთათვის კანონით გათვალისწინებული სასჯელის მაქსიმუმი არ აღემატება თავისუფლების აღკვეთას 5 წლის ვადით;

2. მძიმე კატეგორიას აკუთვნებს განზრახ ქმედებას, რომლისთვისაც კანონით გათვალისწინებული სასჯელის

მაქსიმუმია თავისუფლების აღკვეთა 10 წლით, აგრეთვე გაუფრთხილობებით ჩადენილ დანაშაულს, რომლისათვის სასჯელის მინიმუმი აღემატება 5 წელს;

3. განსაკუთრებით მძიმედ ითვლება განზრახი დანაშაული, რომლისთვისაც კანონით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა 10 წელზე მეტი ვადით და უვადო თავისუფლების აღკვეთა.

23. ახალ კოდექსს ძველისაგან განსხვავებით (მუხლი 38-39-ე) პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ და დამამძიმებელ გარემოებათა ცალკე ჩამონათვალი არ აქვს.

24. ახალი კოდექსით (მუხლი 21-ე) არსებითად შეცვლილია დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღების არსი. დაწესებულია მისი მართლზომიერების ორი აუცილებელი პირობა: დანაშაულის დამთავრებაზე ნებაყოფლობით და საბოლოოდ ხელის აღება. კანონის ახალი მოთხოვნა, ხელის აღება საბოლოოდ, მიუთითებს იმაზე, რომ მზადების ან მცდელობის განმეორების შემთხვევაში პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება გამორიცხულია, რადგანაც მზადების ან პირველი მცდელობის შემდეგ ასეთ შემთხვევაში საბოლოოდ ხელის აღებას არ აქვს ადგილი.

25. ახალი კოდექსი ძველისაგან განსხვავებით ითვალისწინებს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ ისეთ გარემოებას, როგორიცაა მართლზომიერი რისკი (მუხლი 31-ე).

26. ძველი კოდექსის მიხედვით (მუხლი 22-ე) სასჯელის მიზანი იყო დამნაშავის დასჯა, გამოსწორება, ხელახალი აღზრდა, დანაშაულის თავიდან აცილება, როგორც მსჯავრდებულთა ისე სხვა პირთა მხრიდან. ახალი კოდექ-

სის მიხედვით (მუხლი 39-ე) სასჯელის მიზანია სამართლიანობის აღდგენა, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება და დამნაშავის რესოციალიზაცია. მიგვაჩნია, რომ სასჯელის გამოყენება დასჯის გარეშე არ შეიძლება არსებობდეს. სასჯელის მიზანი ნამდვილად არის სამართლიანობის აღდგენა.

27. ახალი კოდექსი (მუხლი მე-40) ძველისაგან განსხვავებით არ ითვალისწინებს სასჯელთა ისეთ სახეებს, როგორიცაა გადასახლება და გასახლება.

28. ძველი კოდექსით თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნა შეიძლებოდა სამი თვიდან 20 წლამდე (მუხლი 25-ე), ხოლო ახალით (მუხლი 50-ე) 6 თვიდან 20 წლამდე.

29. უვადო თავისუფლების აღკვეთა ძველი კოდექსით (მუხლი 25-ე) არ ენიშნებოდა ქალს, მამაკაცს, რომელსაც დანაშაულის ჩადენამდე არ შესრულებია 18 წელი ან განაჩენის გამოტანის დღისთვის შეუსრულდა 65 წელი. ახალი კოდექსით (მუხლი 51-ე) უვადო თავისუფლების აღკვეთა არ შეიძლება მიესაჯოს იმას, ვისაც დანაშაულის ჩადენამდე არ შესრულებია 18 წელი ან განაჩენის გამოტანის მომენტისათვის შეუსრულდა 60 წელი. ეს სასჯელი მამაკაცებისა და ქალების მიმართ დღეისათვის ერთნაირად გამოიყენება.

30. ძველი კოდექსი (მუხლი 206-ე) ითვალისწინებდა პასუხისმგებლობას კონკრეტულ დანაშაულთა (ჩამონათვალის მიხედვით) მზადების ან ჩადენის შესახებ განუცხადებლობისათვის. ახალი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა მომზადების შეუტყობინებლობისათვის (მუხლი 376-ე). დამთავრებული

დანაშაულის ან მისი მცდელობის შეუტყობინებლობისათვის აღნიშნული მუხლით პასუხისმგებლობა დაწესებული არ არის.

31. ძველი კოდექსის 205-ე მუხლით ისჯებოდა დამნაშაის, დანაშაულის ჩადენის იარაღის, საშუალების, კვალის, დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების დამფარველი, უფრო მკაცრად ისჯებოდა განსაკუთრებით საშიშ სახელმწიფოებრივი დანაშაულისა და სხვა მძიმე დანაშაულის დამფარველი. ახალი კოდექსით კი 375-ე მუხლის თანახმად პასუხისმგებლობა დაწესებულია მხოლოდ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის წინასწარ შეთანხმების გარეშე დაფარვისათვის .

32. სატრანსპორტო დანაშაულის ჩადენა ნასვამ მდგომარეობაში ამძიმებდა პასუხისმგებლობას ძველი კოდექსით (მუხლი 241-ე). ახალი კოდექსით (მუხლი 275-ე, 276-ე) პასუხისმგებლობას ამძიმებს არა ნასვამი მდგომარეობა, არამედ სიმთვრალე.

აღნიშნულ განსხვავებათა ჩამონათვალი სრული არ არის. განსხვავებები, რა თქმა უნდა, მეტია, მაგრამ ამ განსხვავებათა ცოდნა და ახალ კოდექსში ძირფესვიანად გარკვევა, უდავოდ, სარგებლობის მომტანია სისხლის სამართლის საქმის წარმოებაში და ადამიანთა ბედის გადაწყვეტაში.

ბანსხვავება 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის ბანსაკუთრებულ ნაწილსა და 1999 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილს შორის

1. საქართველოს 1960 წლის სს კოდექსის იმ ნა-

წილს, რომელიც ითვალისწინებს კონკრეტულ დანაშაულებსა და სასჯელებს დანაშაულის ჩამდენ პირთა მიმართ, ეწოდებოდა განსაკუთრებული ნაწილი. 1999 წლის სს კოდექსის იმავე ნაწილს ეწოდება კერძო ნაწილი.

2. 1960 წლის სს კოდექსის ზოგადი ნაწილის ნორმებიდან განსაკუთრებული ნაწილში გადატანილი იყო 4 ნორმა 4 მუხლით. ესენი იყო: 103-ე მუხლი – დანაშაული სხვა ქვეყნების სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი საკუთრების წინააღმდეგ; 159-ე მუხლი – დანაშაული ისეთ დაწესებულებათა ან გაერთიანებათა საკუთრების წინააღმდეგ, რომლებიც სახელმწიფო ან საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს არ წარმოადგენენ; 185-ე მუხლი განმარტავდა თანამდებობის პირის ცნებას; 255-ე მუხლი განმარტავდა სამხედრო დანაშაულის ცნებას. სს 1999 წლის კოდექსში ზოგადიდან კერძო ნაწილში გადატანილია 3 ნორმა. 307-ე მუხლი განმარტავს სახელმწიფოს ღალატის ცნებას; 322-ე მუხლი ითვალისწინებს სახელმწიფოს წინააღმდეგ დანაშაულის ქმედითი მონაწილების საფუძველზე პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას; 382-ე მუხლი განმარტავს სამხედრო დანაშაულთა ცნებას.

3. 1960 წლის კოდექსისაგან განსხვავებით 1999 წლის სსკ მე-6, მე-11, 54-ე, 71-ე, 109-ე, 111-ე, 117-ე, 121-ე, 126-ე, 129-ე, 131-ე, 132-ე, 134-ე, 137-ე, 138-ე, 140-ე, 141-ე, 143-ე, 144-ე მუხლებში და 184-ე მუხლის შენიშვნაში სიტყვა დამნაშავე საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 და სსკ მე-10 მუხლების მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპის დარღვევით არის გამოყენებული. სადავოდ და არასასურველად არის იგი გამოყენებული

აგრეთვე სსკ 29-ე, 53-ე და ზოგიერთ სხვა მუხლებში.

4. 1960 წლის სსკ-ის განსაკუთრებული ნაწილი შედგება 11 თავისაგან, მოიცავდა 105-283-ე მუხლებს და დაცული იყო პრინციპი: „უფრო მძიმე დანაშაული უფრო წინა თავში, ხოლო კოდექსის თავში მოთავსებული დანაშაულებიდან უფრო მძიმე წინა მუხლში.“ ეს პრინციპი 1999 წლის სს კოდექსში არ არის მიღებული მხედველობაში. გარდა ამისა, ამ კოდექსის კერძო ნაწილი შედგება მე-19-47-ე, სულ 28 თავისაგან, რომელიც მოიცავს 108-413-ე მუხლებს.

5. 1960 წლის სს კოდექსს დართული აქვს ნუსხა ქონებისა, რომელიც სასამართლოს განაჩენით კონფისკაციას არ ექვემდებარება, ხოლო 1999 წლის სს კოდექსს დართული აქვს გარდამავალი და დასკენითი დებულებანი.

6. მრავალი დანაშაული, რომელიც გათვალისწინებული იყო სს 1960 წლის კოდექსით დეკრიმინალიზებულ იქნა და იგი 1999 წლის სს კოდექსით არ არის გათვალისწინებული.

7. მრავალი ქმედება, რომელიც 1960 წლის კოდექსით დანაშაულად არ იყო გამოცხადებული, ვითარების შეცვლის გამო, 1999 წლის კოდექსით დანაშაულად არის გამოცხადებული.

8. 1960 წლის სს კოდექსით გათვალისწინებული მრავალი დანაშაული გათვალისწინებულია 1999 წლის სს კოდექსითაც, მაგრამ შესაბამისი მუხლების დისპოზიციები რეკონსტრუირებულია და სანქციებიც შეცვლილია.

9. 1960 წლის სს კოდექსის 277-ე და 278-ე მუხლები ითვალისწინებდნენ აბსოლუტურად განსაზღვრულ სანქციას. 1999 წლის სს კოდექსში ასეთი სანქცია არ არის.

10. 1960 წლის სსკ კარებად დაყოფილი არ იყო. 1999 წლის სსკ 14 კარისაგან შედგება და გარდა ამისა მე-15 კარი გარდამავალ და დასკვნით დებულებებს უკავია.

11. შეცვლილია დანაშაულთა თანმიმდევრობით განლაგების წესი. წინასწარი შეცნობით უდანაშაულო პირის მიცემას სისხლის სამართლის პასუხისგებაში 1960 წლის სს კოდექსი ითვალისწინებდა 192-ე მუხლით მართლმსაჯულების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებათა შორის. 1999 წლის სს კოდექსი უდანაშაულო პირის განზრახ სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემას ითვალისწინებს 146-ე მუხლით ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შორის. ასეთი შემთხვევები მრავალია.

12. 1960 წლის საბჭოური კოდექსისაგან განსხვავებით, 1999 წლის სს კოდექსში შემოღებულია ახალი დანაშაულები: დედის მიერ ახალშობილის განზრახ მკვლელობა (მუხ. 112-ე); მკვლელობა დამნაშავის შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით (მუხ. 114-ე); ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება დამნაშავის შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით (მუხ. 123-ე); ადამიანის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის იძულებით აღება (მუხ. 134-ე); სისხლით ან სისხლის კომპონენტებით უკანონო ვაჭრობა (მუხ. 135-ე); გენეტიკური მანიპულაცია (მუხ. 136-ე); დანაშაულის პროვოკაცია (მუხ. 145-ე); სიტყვის თავისუფლების ხელყოფა (მუხ. 153-ე); ჟურნალისტიკისათვის პროფესიულ საქმიანობაში უკანონოდ ხელის შეშლა (მუხ. 154-ე); გაფიცვის უფლების ხელყოფა (მუხ. 165-ე); არასრულწლოვანით ვაჭრობა (მუხ. 172-ე); დანაშაული

სამეწარმეო ან სხვა ეკონომიკური საქმიანობის წინააღმდეგ სსკ თავი 26-ე (მუხ.190-195-ე, 198-207-ე); დანაშაული ფულად-საკრედიტო სისტემაში (მუხ.208-211-ე, 213-ე); დანაშაული საფინანსო საქმიანობის სფეროში (მუხ.214-218-ე); დანაშაული სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციაში სამსახურის ინტერესის წინააღმდეგ (მუხ.220-221-ე); მეკობრეობა (მუხ.228-ე); კომპიუტერული დანაშაული (მუხ.284-286-ე); სახელმწიფოს ღალატი (მუხ.307-ე); საბოტაჟი (მუხ.318-ე); ტექნოლოგიური ტერორიზმი (მუხ.324-ე); ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინება (მუხ.331-ე); ბრალდებულისა და ეჭვმიტანილის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლება (მუხ. 334-ე); კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება (მუხ. 340-ე); საქართველოს სახელმწიფო საზღვრების უკანონოდ შეცვლა (მუხ.345-ე); შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების წესის დარღვევა (მუხ.347-ე); გაფიცვის წესის დარღვევა (მუხ.348-ე); დანაშაული ადამიანურობის წინააღმდეგ (მუხ.408-ე); ეკოციდი (მუხ.409-ე); საერთაშორისო პუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ დარღვევა შეიარაღებული კონფლიქტის დროს (მუხ.411-ე); საერთაშორისო პუმანიტარული სამართლის ნორმების განზრახ დარღვევა სახელმწიფოთაშორისი ან შიდასახელმწიფოებრივი შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, ჯანმრთელობისათვის საფრთხისშექმნით ან ფიზიკური დასახიჩრებით (მუხ.412-ე); საერთაშორისო პუმანიტარული სამართლის ნორმების სხვა დარღვევა (მუხ.413-ე) და სხვა მრავალი.

13. 1960 წლის სს კოდექსი ითვალისწინებდა პასუხისმგებლობას სხვისი ქონების გატაცებისათვის. 1999 წლის კოდექსში ეს დანაშაული გარდაქმნილია სხვისი მოძრავი

ნიეთის დაუფლებად მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით. მაგრამ გატაცება, როგორც დანაშაული შემორჩენილია 258-ე, 314-ე და 363-ე მუხლებში.

14. 1960 წლის სს კოდექსის თანახმად სიმთვრალე და ნარკოტიკული ნივთიერების ზემოქმედება ნებისმიერი დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში პასუხისმგებლობის გამაძლიერებელი ნიშანი იყო (მუხ. 39-ე. პ.12), 1999 წლის კოდექსი ასეთ ნიშანს არ ითვალისწინებს.

15. ნასვამ მდგომარეობაში ან ნარკოტიკულ ნივთიერებათა ზემოქმედების ქვეშ სატრანსპორტო დანაშაულის ჩადენისათვის პასუხისმგებლობა სს 1960 წლის კოდექსით გამაძლიერებელი იყო (მუხ.241-ე), 1999 წლის კოდექსი ასეთი დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობას აძლიერებს მხოლოდ მისი სიმთვრალეში ჩადენისას.

დასკვნები

დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემების სწორად გადაწყვეტა უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს არა მარტო სისხლის სამართალში, არამედ სისხლის სამართლის პროცესშიც. ქმედების სწორად დაკვალიფიცირებას სისხლისსამართლის და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობათა ამოცანების შესრულებისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. სწორი სისხლისსამართლებლივი ან სისხლის სამართლის პროცესუალური გადაწყვეტილების მიღება შეუძლებელია დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირების გარეშე. დანაშაულის არასწორად დაკვალი-

ფიცირება განაპირობებს უკანონოდ უფრო მკაცრი ან მსუბუქი სასჯელის გამოყენებას, ვიდრე საჭირო იყო ფაქტიური გარემოებიდან გამომდინარე. ქმედების არასწორად დაკვალიფიცირებამ შეიძლება გამოიწვიოს აგრეთვე დანაშაულის ჩამდენის განთავისუფლება პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან, ხოლო უდანაშაულო პირის დასჯა, სხვანაირად რომ ეთქვას, დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემა უშუალო კავშირშია სახელმწიფო სისხლისსამართლებლივ პოლიტიკასთან, რომლის გადაწყვეტაც დაკავშირებულია დანაშაულის სწორად დაკვალიფიცირების, ე.ი. სისხლისსამართლებრივი ნორმების ზუსტად გამოყენების უზრუნველყოფასთან. ამისათვის, ჩემი აზრით, საჭიროა: კანონების ჩამოყალიბება ორი და მრავალაზროვანი გაგების გამომრიცხავ ფორმებში, კადრების მომზადება და ახალი კანონმდებლობის მოთხოვნათა შესაბამისად გადამზადება, ეფექტიანი საკადრო პოლიტიკის გატარება, კანონების სწორად და ერთნაირად გამოყენების უზრუნველყოფის მექანიზმის შექმნა და მისი რაციონალურად გამოყენება.

დანაშაულის კვალიფიკაცია, ე.ი. ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების შესატყვისი ნორმის (მუხლის, მუხლის ნაწილის ან პუნქტის) პოვნა სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში და მისი პროცესუალურად გაფორმება სისრულეში მოსაყვანად უნდა ეყრდნობოდეს მაქსიმალურად შესაძლო სრულ ცოდნას, ფაქტიურად ჩადენილი ქმედების ყველა ნიშნისა და კანონით აკრძალული, მაგრამ ჩადენილი ქმედების ყველა ნიშნის ურთიერთდამთხვევას, მათი სრული შესატყვისობის დადგენას.

დანაშაულის კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს ჩადენი-

ლი და კანონით გათვალისწინებული ქმედების და მათი ნიშნების, თანმხლები გარემოებების ურთიერთშეპირისპირების გზით. თუ კანონით აკრძალული ქმედება და კანონით დადგენილი მისი ნიშნები სრულყოფილად ემსგავსებიან ფაქტიურად ჩადენილ ქმედებასა და იმ ნიშნებს, რომლებიც მას თან ახლავს, შეიძლება ქმედების კვალიფიკაციის საკითხი გადაწყვეტილად ჩაითვალოს. მაგრამ დანაშაულის კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს სსკ ზოგადი და კერძო ნაწილების ნორმების ერთიანობის პრინციპის დაცვით. მარტო ქმედებისა და მათი ნიშნების ურთიერთდამთხვევების დადგენა საკმარისი არ არის. ამასთან ერთად საჭიროა დადგინდეს, პირი, რომელმაც ქმედება ჩაიდინა იყო, თუ არა იმ ასაკის, რომელ ასაკიდანაც მის მიერ ჩადენილი ქმედებისათვის დაწესებულია სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა, შერაცხადი იყო თუ არა ეს პირი ქმედების ჩადენის დროს, ქმედება განზრახ იყო ჩადენილი თუ გაუფრთხილებლობით, ქმედებამ გამოიწვია თუ არა კანონით გათვალისწინებული შედეგი, არის თუ არა დანაშაულებრივი მიზეზობრივი კავშირი ქმედებასა და შედეგს შორის და ა.შ.

ყველა შემთხვევაში დანაშაულის კვალიფიკაცია განისაზღვრება სსკ ზოგადი ნაწილის ნორმებთან ერთობლიობაში. ზოგადი ნაწილის ნორმის მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ დანაშაულის კვალიფიკაცია არ შეიძლება. ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის კვალიფიკაციას კი არ ექნება ადგილი, არამედ სახეზე იქნება კანონიერების დარღვევა.

დანაშაული მხოლოდ ის ქმედებაა, რომელიც აკრძალულია სსკ კერძო ნაწილის მუხლის, მისი ნაწილის ან პუნქტის მიერ სასჯელის გამოყენების მუქარით. ამიტომ

დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის საჭიროა გაირკვეს, რას კრძალავს კანონი, რისთვის სჯის მის ჩამდენს: მხოლოდ ქმედებისათვის, ქმედებისა და მისი მიზნისათვის, ქმედებისა და შედეგისათვის, ქმედების, მისი მიზნისა და შედეგისათვის, მოსალოდნელი (შესაძლო) შედეგისათვის, ქმედების ადმინისტრაციული ზემოქმედების ღონისძიების გამოყენების შემდეგ ჩადენისათვის, ასეთი ღონისძიების ორჯერ გამოყენების შემდეგ ჩადენისათვის, ნასამართლევის, ორჯერ ან მეტჯერ ნასამართლევის, რეციდივისტის, განსაკუთრებით საშიში რეციდივისტის მიერ ჩადენისათვის, შედეგის მოცულობისათვის (ზარალის ოდენობისათვის), დანაშაულის ჩამდენის მდგომარეობის ან დახასიათებისათვის (თანამდებობის პირი, ხელისუფლების წარმომადგენელი, ქონების კანონიერი მფლობელი ან გამგებელი), დანაშაულის ჩადენისათვის: განმეორებით, პირთა ჯგუფთან ერთად წინასწარი შეთანხმებით, არაერთგზის, შეთანხმების გარეშე, სისტემატურად, ხელობის სახით, ორგანიზებული ჯგუფის, ბანდის მიერ და ა.შ.

აღნიშნული გარემოებებიდან გამომდინარე უნდა მოხდეს დანაშაულის კვალიფიკაცია.

დანაშაულის დაკვალიფიცირება მისი დამკვალიფიცირებლის გონებრივი შრომაა. იგი წარმოებს ორ ეტაპად. პირველ ეტაპზე ირკვევა, არის თუ არა დასაკვალიფიცირებელი ქმედება დანაშაული. თუ არის, - სსკ კერძო ნაწილის რომელი მუხლით, მუხლის ნაწილით ან პუნქტით არის იგი გათვალისწინებული და სსკ ზოგადი ნაწილის ნორმები იძლევიან თუ არა აღნიშნული ქმედების დანაშაულად დაკვალიფიცირების საფუძველს. თუ ფაქტობრი-

ვად ჩადენილი ქმედება სრულყოფილად შეესატყვისება სსკ კერძო ნაწილის მუხლის იმ ნაწილის ან პუნქტის დისპოზიციას, რომელიც დანაშაულს განსაზღვრავს, ე.ი. იძლევა მის ცნებას, აღწერს, დანაშაულებრივი ქმედების აღწერილობაზე მიუთითებს სსკ სხვა მუხლში, სხვა კანონში ან ნორმატიულ აქტში, მაშინ ქმედების დაკვალიფიცირების საკითხი ფაქტობრივად ამოწურულია. ასეთ შემთხვევაში დადგენილია, რომ ჩადენილი ქმედება წარმოადგენს დანაშაულს. ამავე დროს გარკვეულია ისიც, თუ რომელ დანაშაულს წარმოადგენს იგი. ქმედება რომ დანაშაულია, ამაზე მიუთითებს ფაქტობრივად ჩადენილი ქმედების სრული შესატყვისობა სსკ კერძო ნაწილის მუხლის დისპოზიციასთან და სწორედ ამით დგინდება, რომ ქმედება კონკრეტული დანაშაულია. ამით ერთდროულად ირკვევა ორი საკითხი: 1. დანაშაულია თუ არა ჩადენილი ქმედება და 2. თუ რომელი დანაშაულია იგი. ამით მთავრდება დანაშაულის დაკვალიფიცირების პირველი ეტაპი, და ამ საქმიანობას ქმედების დაკვალიფიცირება უნდა ეწოდოს, რადგანაც ამ ეტაპზე განისაზღვრება მხოლოდ ის, წარმოადგენს თუ არა ქმედება დანაშაულს. ეს დანაშაულის დაკვალიფიცირება არ არის, მისი მხოლოდ პირველი ეტაპია და ამიტომ ამის საფუძველზე პასუხისგებაში მიცემა, როგორც წესი, არ შეიძლება. დანაშაული, როგორც წესი, სახეობად იყოფა და ეს სახეები სსკ კერძო ნაწილის იმავე მუხლის სხვა ნაწილში ან პუნქტში არის გათვალისწინებული, რომელი მუხლის დისპოზიციაც იძლევა დანაშაულის ცნებას.

ქმედების დანაშაულად დაკვალიფიცირების შემდეგ, ე.ი. პირველი ეტაპის შემდეგ იწყება მეორე ეტაპი. ამ ეტაპზე

ხდება დანაშაულის ცალკეული სახის დადგენა. კერძოდ, ხდება დანაშაულის იმ ნაირსახეობის დადგენა, რომელიც გათვალისწინებულია იმვე მუხლში, რომელიც კონკრეტული დანაშაულის ცნებას იძლევა. ამ ცნებას, როგორც წესი, იძლევა შესაბამისი მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიცია. მუხლის შესაბამისი ნაწილით გათვალისწინებულ და ფაქტობრივად ჩადენილ ქმედებათა სრული შესატყვისობის ე.ი. ამ ქმედებათა და მათი ყველა ნიშნების სრულყოფილად დამთხვევის ფაქტის დადგენა, მისი პროცესუალურ მოთხოვნათა შესაბამისად სისრულეში მოყვანის მიზნით გაფორმება უფლებამოსილი პირის მიერ - არის დანაშაულის ოფიციალური კვალიფიკაცია.

დაუმთავრებელი დანაშაულებრივი ქმედების დაკვალიფიციება გულისმობს არა მარტო იმ ქმედების ნიშნების დადგენას ჩადენილ ქმედებაში, რომელიც აკრძალულია კანონით, არამედ დანაშაულის დაუმთავრებლობის ნიშნების და მისი მიზეზების დადგენასაც.

დანაშაულის პირთა ჯგუფის მიერ თანამონაწილეობით ჩადენის შემთხვევაში მისი კვალიფიკაცია მოიცავს თანამონაწილეობის ყველა ფორმისა და თანამონაწილის ყველა სახის დადგენას, მათი როლისა და ბრალის განსაზღვრას კონკრეტული დანაშაულის ჩადენაში.

Теоретические проблемы квалификации преступлений и обзор частной части уголовного права Выводы

Правильное решение проблем квалификации преступлений имеет большое значение не только в уголовном праве, но и оно имеет также не менее важное уголовно - процессуальное значение. Без правильной квалификации преступных деяний не могут быть решены задачи уголовного и уголовно-процессуального законодательства. Принять правильное уголовно-правовое и соответствующее ему уголовно-процессуальное решение невозможно без правильной квалификации преступления. Неправильной квалификацией преступления обуславливается применение, несоответствующего фактическим обстоятельствам дела и личности преступника, более мягкого или более сурового наказания, а также незаконное освобождение от уголовной ответственности и наказания или наоборот, незаконное привлечение к уголовной ответственности и незаконное применение наказания. Говоря по-иному, проблема квалификации преступления непосредственно связана с государственной уголовно-правовой политикой, а это в свою очередь связано с обеспечением точного применения уголовно-правовых норм. Для такого применения этих норм необходимы: законы, сформулированные в форме, исключающей двойное или многозначное толкование их; подготовка и переподготовка кадров в соответствии с требованиями новых законов; создание и рациональное применение механизма однообразного понимания и применения законов всеми органами и должностными лицами, уполномоченными на это.

Квалификация преступления, т.е. установление уголовно-правовой нормы (статьи, части или пункта статьи УК), соответствующей фактически совершенному деянию и процессуальное оформление ее с целью осуществления должно быть основано на максимально возможное знание о совпадении всех признаков фактически совершенного деяния с признаками запрещенного законом действия или бездействия.

Квалификация преступления должна быть произведена путем сопоставления признаков фактически совершенного деяния и сопутствующих его обстоятельств с признаками, установленными законом для данного вида деяния. Запрещенное законом деяние и его признаки, если полностью сходятся с совершенным деянием и его признаками, то можно сказать, что вопрос квалификации деяния решается правильно. Квалификация преступления должна быть произведена с соблюдением принципа единства норм общей и частной (особенной) частей уголовного кодекса. Установление хотя бы полного совпадения предусмотренного законом и совершенного фактически деяний и их признаков для квалификации преступления недостаточно. Вместе с этим необходимо также установить: лицо, совершившее деяние вменяемо или нет, достиг ли он 14 летнего или, если он ограниченной вменяемости, то 18 летнего возраста; вменяем был ли он в момент совершения преступления или является ли он вменяемым в момент принятия другого процессуального решения; деяние совершено умышленно или по неосторожности; повлекло или могло ли повлечь деяние установленное законом последствие; есть ли преступная причинная связь между деянием и последствием и т.д. Преступление во всех случаях квалифицируется по норме частной (особенной) части

УК, но только с соблюдением требований норм общей части этого же уголовного кодекса. Нельзя квалифицировать преступление вопреки требованиям норм общей части. Это нарушение законности и оно не должно быть допущено. Преступление - это только то деяние, которое запрещено статьей, частью или пунктом статьи частной части УК угрозой применения наказания. Поэтому для квалификации преступления необходимо выяснить, что запрещено законом, за что наказывается лицо, совершившее его: только за совершение деяния; деяния и его цель; деяния и его последствия; деяния, его цель и последствия; деяния и возможности наступления его последствия; за совершение деяния после применения мер административного взыскания или ранее судимым, два и более раз судимым, осужденным, рецидивистом, опасным рецидивистом, особо опасным рецидивистом; с учетом объема ущерба или других последствий; с учетом положения совершившего преступление (чиновник или приравненное к нему лицо, представитель власти, законный владелец имущества или лицо, в ведении которого находится имущество); за совершение преступления неоднократно, систематически, группой без предварительного сговора, по предварительной договоренности, организованной группой, бандой и т.д.

Квалификация преступления должна быть произведена, исходя из вышеизложенного.

Квалификация преступления - это умственная работа квалифицирующего его. Она производится в два этапа. На первом этапе выясняется является ли квалифицируемое деяние преступлением. Если да, то какой частью или пунктом какой статьи частной части УК оно предусмотрено и дают ли основания нормы общей

части УК для квалификации данного деяния в качестве преступления. Если фактически совершенное деяние полностью соответствует диспозиции статьи, её части или пункта частной части УК, дающей понятие преступления, описывающей конструкцию преступного деяния или указывающей на ее описание в другом законе или в другом нормативном акте, то вопрос квалификации деяния можно считать исчерпанным. В таком случае установлено, что совершенное деяние является преступлением. Вместе с этим установлено и то именно каким преступлением оно является. Является ли деяние преступлением и если да, именно каким? Это может быть установлено только одновременно. От том, что деяние является преступлением свидетельствует полное совпадение фактически совершенного деяния с диспозицией статьи частной части УК, а это указывает на то, именно каким преступлением является совершенное деяние. Этим завершается первый этап квалификации преступления. На этом этапе устанавливается лишь то является ли квалифицируемое деяние преступлением и если да, то именно каким преступлением. Поэтому эта деятельность, т.е. деятельность осуществляемая на первом этапе должна быть названа квалификацией деяния. Эта не квалификация преступления, а лишь ее первый этап. Поэтому это для привлечения к уголовной ответственности, как правило, недостаточно. Необходимо установить каждый вид квалифицируемого преступления, если оно подразделяется на виды. После первого этапа, т.е. после установления того, что совершенное деяние является преступлением, начинается второй этап, На этом этапе устанавливаются отдельные виды совершенного преступления. В частности, устанавливаются виды того преступ-

ления, которое предусмотрено конкретной статьей УК, которая дает понятие его. Как правило, понятие преступления дается в первой части статьи частной части УК, а его разновидности предусмотрены другими частями той же статьи.

Установление полного совпадения предусмотренного соответствующей статей УК и совершенного фактически деяний и их всех признаков, оформление этого в соответствии с процессуальными требованиями уполномоченным на это должностным лицом с целью приведения его в исполнение есть официальная квалификация преступления.

Под квалификацией неоконченного преступного деяния подразумевается не только установление в фактически совершенном деянии всех признаков преступления, установленных законом, но и необходимо установить также признаки неоконченности (приготовление или покушение) и причину неоконченности деяния.

Квалификация совершенного группой лиц преступления охватывает установления всех форм соучастия в преступлении, всех видов соучастников, ролей и степени участия каждого соучастника и степени виновности каждого из них.

Theoretical problems of qualification of crime

Summary

It's quite obvious that strict qualification of crime plays an important role both in criminal law and in procedural criminal law. Strict qualification of act is considered as a determinant to carry out the tasks of criminal law. It's impossible to make a right decision without solving of this problem. Erroneous qualification of crime causes illegally more commuted or drastic punishment as it is necessary under factual circumstances, or may be conditioned by discharging from liability or punishment of a criminal, and on the contrary, punishing of innocent of crime. In the other words qualification problems of crime are connected with state criminal policy, what is related in the first instance with strict qualification of crime i.e. using of current rules correctly. For that purpos it's necessary to constitute the laws in straightforward meaning, to train the specialists, to carry on effective personnel policy and create the mechanism in order to use the laws equally and rightly.

Qualification of crime i.e. to find in criminal code a suitable rule (an article or a part of an article of law) for committed act and its procedural legalization must be based on highest possible competence, coincidence of all indications of factually committed act with all indications of act prohibited by law, establish perfect accordance between them.

Qualification of crime must be carried out by the way of comparison of committed and provided for by law acts, their indications,

circumstances. If an act prohibited by law and its indications established by law has a strong resemblance to a factually committed act and its indications we are able to consider the problem of qualification as solved. But qualification of crime must be a result of unity of whole complex standards in general and special parts of penal law. It's not enough to establish coincide of act and its indications. One also must establish whether a criminal committer is in age of criminal responsibility, if he is criminally sane while committing a crime, is an act committed intentionally or imprudently, did an act cause the result defined by law, is there criminal causative connection between act and result etc.

In all cases crime qualification is based on the unity of disposition of norm, article or part of article of penal law (special part) with standards of general part of penal law. Contrary to that standards it's impossible to qualify a crime. In such case it would be considered as a break of law.

Crime is an act prohibited by the norm, article or part of article of penal code (special part) under the threat of punishment. So it's necessary to elucidate what is prohibited by law and why does it punish criminal: only for act, for act and its purpose, for act and its result, for act, its purpose and result, for expected (possible) result, for act committed after using such measures twice, for act committed by already convicted, by twice or more convicted, by recidivist, by dangerous recidivist, by special dangerous recidivist, for volume of results (quantity of damage), for the conditions or testimonial of crime committer (an official representative of authority, owner of property etc.), for crime committing recurrently, for crime committed with the group of persons preliminary agreement, or systematically, or by organized group, or by the

gang etc.

Crime must be qualified after consideration of these circumstances.

Qualification of crime is a mental work. It's carried out in two stages. On the first stage there is appeared whether the qualificative act is a crime, and if it is, by which rule, article of penal law (special part) is defined and whether the standards of penal code (general part) occur opportunity to qualify an act as a crime. If factually committed act and disposition of the rule or article of penal law (special part) which defines a crime are similar i.e. gives its definition, describes constitution of criminal act or indicates that this act is described in the other article of that code, in another law or in any normative act, so problem of qualification is settled. In that case there is established that committed act is a crime. At the same time there is defined type of crime. The fact that an act is a crime is indicated from equality of factually committed act and disposition of penal law article (special part), by this way we can define that an act is a specific crime. Simultaneously there are elucidated two problems: 1. Whether the committed act is a crime; 2. Which crime is it. After that the first stage of crime qualification is ended; and this one might be called as the first stage of qualification because there is only defined whether an act is a crime or not. It isn't crime qualification but only the first stage, and as usual it isn't possible to bring to criminal responsibility on this basis. Crime as a rule is divided by types and these types are defined in the other part of same article of penal code (special part), disposition of which gives the notion of crime.

After qualification of act as a crime, it takes place the second stage. There is defined individual types of crime considered in the same article which gives the notion of specific crime. This notion as a

rule is given in disposition of a proper article. Establishing perfect equality of act considered in a proper article and factually committed act i.e. establishing of these acts and their indictions and legalization of procedural demands by a competent official is an official qualification of a crime.

Qualification of unfinished criminal act requires to define not only indictions of committed act, which is prohibited by law, but also indictions of unfinishness and its causes.

If a crime, is committed by a group of persons, its qualification considers defining of all forms and types of partisipance, roles and guilts of partisipants in a specific crime.

ლიტერატურა

1. ა.კ. კვაშილავა, ჩაის დამზადებისა და გადამუშავების სისტემაში სოციალისტური ქონების გატაცების კვალიფიკაციის ზოგიერთი საკითხი, ჟურნ. „სუბტროპიკული კულტურები“ ჩსკ/სსკი № 3-4, 1976 წ. (ქართულ და რუსულ ენებზე).

2. ა.კ. კვაშილავა, ჩაის პირველადი გადამუშავების ფაბრიკებში ასორტიმენტში გარღვევის გამომწვევ ქმედობათა სისხლისსამართლებრივი შეფასება, ჟურნ. „სუბტროპიკული კულტურები“ № 5-6 მახარაძე ანასეული ჩსკ/სსკი, 76 (ქართულ და რუსულ ენებზე)

3. ა.კ. კვაშილავა, მექრთამეობის კვალიფიკაციის ზოგიერთი საკითხები საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკაში, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“, №2, 1978;

4. ა.კ. კვაშილავა, ბ.ბ. სალუქვაძე, კანონის ენა ნათე-

ლი და გასაგები უნდა იყოს, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“ №3 1988.

5. ა.კ. კვაშილავა, რეკომენდაციები ზოგიერთი სისხლისსამართლებრივი ნორმის ჩამოყალიბების შესახებ, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“. №9, 1989.

6. ა.კ. კვაშილავა, სახელმწიფო და კოლექტიური ქონების სისხლისსამართლებრივი ნორმით დაცვის ზოგიერთი საკითხი, შსს აკადემიის ბიულეტენი №1, 1996წ.

7. ა.კ. კვაშილავა, ლ. კვაშილავა, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა კონტრაბანდისათვის, ჟურნ. „სამართალი“ №11-12 1991წ.

8. ა.კ. კვაშილავა, დანაშაული და მისი შემადგენლობა, ჟურნ. „სამართალი“, №12, 1992წ.

9. ა.კ. კვაშილავა, ლ.ა. კვაშილავა, პასუხისმგებლობა დანაშაულის მზადებისა და მცდელობისათვის, მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე (იურიდიული სერია) 1993, №2

10. ა.კ. კვაშილავა, ლ.ა. კვაშილავა, კორუფციასთან ბრძოლის პრობლემები, ჟურნ. „სამართალი“, №3-4, 1995.

11. ა.კ. კვაშილავა, საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები, თბილისი, „მესხეთი“, 1997.

12. ა. კ. კვაშილავა, სახელმწიფო და კოლექტიური ქონების გატაცებასთან ბრძოლის სისხლისსამართლებრივი პრობლემები, თბილისი, ჟურნ. „სამართალი“, 1999, №5.

13. ა. კ. კვაშილავა, საკუთრების სისხლისსამართლებრივი დაცვა ახალი ნორმებით, თბილისი, ჟურნ. „სამართალი“, 1999წ. №6-7.

14. ა. კ. კვაშილავა, საკუთრების წინააღმდეგ მიმ-

რთული დანაშაულის ობიექტი და საგანი. თბილისი, ჟურნ. „სამართალი“, 2000წ. №4-5.

15. ა. კ. კვაშილავა, საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კვალიფიკაციის ზოგიერთი საკითხი, თბილისი, ჟურნ. „სამართალი“ 2001 წ. №5.

16. ა. კ. კვაშილავა, კორუფციასთან ბრძოლის პრობლემები, თბილისი, ჟურნ. „სამართალი“ 2001წ. №9-10.

17. ა. კ. კვაშილავა, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი ახალი კოდექსის მიხედვით, თბილისი, ჟურნ. „სამართალი“ 2001წ. №11.

18. ა. კ. კვაშილავა, პასუხისმგებლობა მექრთამეობისათვის, თბილისი, ჟურნ. „სამართალი“ 2001წ. №12.

19. ა. კ. კვაშილავა, სისხლისსამართლებრივი ნორმა კონსტიტუციას უნდა შეესაბამებოდეს, თბილისი, ჟურნ. „სამართალი“, 2002წ. №5-6.

20. ა. კ. კვაშილავა, სახელმწიფო და კოლექტიური ქონების დაცვის სისხლისსამართლებრივი პრობლემები, თბილისი, შსს აკადემია, პროფესორ-მასწავლებელთა სამეცნიერო კონფერენციის მასალები.

21. ა. კ. კვაშილავა, სახელმწიფო და კოლექტიური ქონების გატაცებასთან ბრძოლის პრობლემების გამოკვლევის ზოგიერთი შედეგები, თბილისი, იურიდიული აზრი, შსს აკადემიის შრომათა კრებული, 1999წ.

22. ა. კ. კვაშილავა, სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების მიზეზები, თბილისი, „იურიდიული აზრი“, 2000წ.

23. ა. კ. კვაშილავა, საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემების

გამოკვლევების შედეგები, თბილისი, იურიდიული აზრი, 2001წ.

24. მ. ლეკვეიშვილი, სისხლის სამართალი, განსაკუთრებული ნაწილი, თბილისი, ნორმა 1996 წ.

25. მ. ლეკვეიშვილი გ. მამულაშვილი, პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის, თბილისი, მერიდიანი, 1999 წ.

26. გ. ლობჯანიძე, საერთაშორისო ორგანიზებული დამნაშავეობის ზოგიერთი პრობლემა, საგამომცემლო ცენტრი ქუთაისი, 2002 წ.

27. გ. ნაჭყებია, სისხლის სამართლის საგანი, თბილისი, თსუ, 1997 წ.

28. გ. ნაჭყებია, სისხლის სამართლის მეცნიერების საგანი, თბილისი, მერიდიანი, 1998 წ.

29. ჟან პრადელი, შედარებითი სისხლის სამართალი, თბილისი, საგამომცემლო-პოლიგრაფიული კომპანია „სანი“, 1999, მეცნიერული რედაქტორი თ. ნინიძე. თარგმანი ე. სუმბათაშვილისა.

30. რენე დავიდი, თანამედროვეობის ძირითადი სამართლებრივი სისტემები, თბილისი, განათლება, 1993წ. (რუსულიდან თ. ნინიძის თარგმნითა და წინასიტყვაობით).

31. ლ. სურგულაძე, სისხლის სამართალი, დანაშაული (ლექციები) სახ. და სამართლის ინსტიტუტთან არსებული ჰუმანიტარული ინსტიტუტი, თბილისი, 1997წ.

32. გ. ტყეშელიაძე, პასუხისმგებლობა დანაშაულთაერთობლიობისათვის, თბილისი, მეცნიერება, 1965წ.

33. ბ. ზ. ფურცხვანიძე, საბჭოთა სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, თსუ, თბილისი, 1971წ.

34. ბ. ზ. ფურცხვანიძე, საბჭოთა სისხლის სამართა-

ლი, განსაკუთრებული ნაწილი, თსუ, თბილისი, 1966 წ.

35. თ. წერეთელი, გ. ტყეშელიაძე, მოძღვრება დანაშაულზე, მეცნიერება, თბილისი, 1969 წ.

36. თ. წერეთელი, თანამონაწილეობა დანაშაულში, მეცნიერება, თბილისი, 1965 წ.

37. ზ. წულაია, სისხლის სამართლის განსაკუთრებული ნაწილი, თბილისი, ინტელექტი, 1996 წ., ტ.1.

38. ზ. წულაია სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, თბილისი, ინტელექტი, 2000 წ., ტ.1.

39. ზ. წულაია სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, თბილისი, ინტელექტი, 2001 წ., ტ.2.

40. ლ. ჭანტურია, საკუთრება, როგორც მოთხოვნის უზრუნველყოფის საშუალება. თბილისი, სამართალი, 1999.

41. Советское уголовное право, общая часть, учебник под редакцией В. Д. Меньшагина и других. Москва, Московский университет, 1969 г.

42. Сов. уголовное право, Особенная часть, учебник под редакцией В. Д. Меньшагина и др. Москва, Московский университет, 1974 г.

43. Сов. уголовное право, часть особенная, учебник под редакцией В. Д. Меньшагина и др., Москва, Московский университет, 1964 г.

44. Сов. уголовное право, особенная часть, учебник под редакцией В. Д. Меньшагина и др., Москва, Московский университет, 1971 г.

45. Беляев Н. А., Квалификация преступлений и ее значение, Курс Сов. уголовного права, пятитомник, ЛГУ, 1973. т. 3 стр. 72-77

46. Куринов Б. А., научные основы квалификации преступлений, Москва, Московский университет, 1984, с. 184
47. Кудрявцев В. Н. Теоретические основы квалификации преступлений М., госюризд. 1963 г.
48. Кудрявцев В. Н. общая теория квалификации преступлений М., 1972 г.
49. Кудрявцев В. Н. к вопросу о соотношении объекта и предмета преступления, "советское государство и право" 1951 г. №8 с. 51-60.
50. Кригер Г. А. Квалификация хищений соц. имущества, М., ЮЛ 1971 г.
51. Квашилава А. К., Расследование хищений социалистического имущества и системе заготовки и переработки чайного листа, МВД ГССР, Тбилисский факультет московской ВШ МВД СССР, Тбилиси, 1986 г.
52. Квашилава А. К. Понятие хищений соц. имущества и некоторых преступлений по советскому уголовному законодательству, Тбилиси, "Сабчота Сакартвело" 1989 (материалы НПК)
53. Квашилава А. К. Уголовно-правовая борьба со взяточничеством в условиях переходного периода, Тбилиси, "Юридули азри", 1994 г.
54. Миренский Б. А. Язык уголовного закона и вопросы правовой кибернетики, обществ. науки в Узбекистане, 1979, № 7 с. 15-21.
55. Миренский Б. А., Вопросы квалификации преступлений органами внутренних дел, под ред. Г. П. Саркисянца, Ташкент, Ташкентская ВШ МВД СССР, 1980. с. 63.

56. Малахов Л. К. Ответственность за преступления против соц. собственности по законодательству Союза СССР и Союзных республик, учебное пособие, Горьковская Высшая школа МВД СССР, 1987 г.

57. Наумов А. В. Новиченко А. С. Законы логики при квалификации преступлений, М., ЮЛ, 1978-104 с.

58. Фролов А. С. Квалификация преступлений и санкции статей особенной части уголовного законодательства - в кн: Новая конституция СССР и вопросы государства и права, Томск, 1979, с. 178-179.

59. Советское уголовное право, часть особенная, учебник, под ред. М. И. Ковалсва М., ЮЛ. 1983.

60. Уголовный кодекс РСФСР (с постатейными материалами) М., ЮЛ. 1987 г.

61. Уголовный кодекс РСФСР, М., ЮЛ. 86,90 г. г.

62. Комментарии к уголовному Кодексу рф, М., 1996. в действие с 1/1 1997 г.

63. Сов. уголовное право, часть общая, учебник, под ред. М. А. Гельфера, М., ЮЛ, 1972 г.

64. Советское уголовное право, особенная часть, М., ЮЛ, 1988 г.

65. Учебное пособие по квалификации преступлений, Институт прокуратуры СССР по усовершенствованию следственных работников прокуратуры и МВД, Ленинград, 1970 г. составители Л. А. Андреева и Б. В. Волженкин.

შინაარსი

რედაქტორისაგან.....	3
შესავალი.....	4-7
§1. დანაშაულის კვალიფიკაციის ცნება და მნიშვნელობა	7-35
§2. სისხლის სამართლის კანონის მნიშვნელობა დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის და სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის ზოგადი მიმოხილვა	36-102
§3. სისხლის სამართლებრივი ნორმები, რომლებიც გამოიყენება დანაშაულის დაკვალიფიცირებისათვის	103-142
§4. დანაშაულის კვალიფიკაცია მისი ობიექტის მიხედვით	142-156
§5. დანაშაულის კვალიფიკაცია მისი ობიექტური მხარის (დანაშაულის სუბიექტის არამართლზომიერი ქცევის) მიხედვით	156-175
§6. დანაშაულის კვალიფიკაცია მისი სუბიექტის მიხედვით	175-182
§7. დანაშაულის კვალიფიკაცია მისი სუბიექტური მხარის მიხედვით	183-199

§8. დაუმთავრებელ დანაშაულებრივ ქმედებათა კვალიფიკაცია	200-210
§9. თანამონაწილეობით ჩადენილ დანაშაულთა კვალიფიკაცია	210-232
§10. დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშნები და მათი გამოყენების წესი	232-304
§11. განსხვავება საქართველოს 1960 და 1999 წლების სისხლის სამართლის კოდექსებს შორის	304-320
დასკვნები ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე	320-334
ლიტერატურა	334-340

УДК 343-3/7.3.448

აღმსახურე კონსტანტინეს კე კვაშილავა
დანაშაულის კვალიფიკაციის თეორიული
პრობლემები და სისხლის სამართლის კერძო
ნაწილის მიმოხილვა.

КВАШИЛАВА АЛЕКСАНДР КОНСТАНТИНОВИЧ
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ КВАЛИФИКАЦИИ
ПРЕСТУПЛЕНИЙ И ОБЗОР ЧАСТНОЙ ЧАСТИ
УГОЛОВНОГО ПРАВА
(на грузинском языке)

Alexander KvaShilava
Theoretical problems of qualification of
crime

ლიტერატურული რედაქტორი ფილოლოგიურ
მეცნიერებათა კანდიდატი, ავთანდილ ბაჰაშელიშვილი.

კორექტორი მია ჩაგუნავა. გამომშვები ლევან კვაშილავა.
გადაეცა წარმოებას 2.09.02. ხელმოწერილია დასაბუტდად
24.10.02. ნაბეჭდი თაბახი 22,5

ტირაჟი 600
ფასი ხელშეკრულებით
შ.პ.ს. „კაბადონი“-ს სტამბა, ქ. თბილისი გურამიშვილის
ქ.14 გამომცემლობა „იურიდიული აზრი“
თბილისი – 2002

ISBN 99928-814-6-1